

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ISSN 2786-5940 (Print)

ISSN 2786-5959 (Online)

DOI: 10.31649/ins

Scientific journal

INNOVATION AND SUSTAINABILITY

Issue 2, 2024

Науковий журнал

INNOVATION AND SUSTAINABILITY

№ 2, 2024

Vinnytsia, 2024

INNOVATION AND SUSTAINABILITY

Науковий журнал

Затверджено як фахове видання категорії «Б» (наказ МОН №530 від 06.06.2022)

№ 2, 2024

Засновано в 2021 році

Виходить 4 рази на рік

Засновник: Вінницький національний технічний університет (Україна)

Наукова бібліотека України ім. В.І. Вернадського <http://nbuv.gov.ua/j-tit/innsus>

Журнал включено до наукометричних баз:

Google Scholar <https://scholar.google.com/citations?user=NMtUwkgAAAAJ&hl>
CrossRef <https://doi.org/10.31649/ins>
Index Copernicus <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=122801>

Головний редактор:

Спіфанова Ірина Юрївна, доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи Вінницького національного технічного університету

Заступники головного редактора:

Буреннікова Наталія Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту Вінницького національного технічного університету

Джеджула В'ячеслав Васильович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри інженерних систем у будівництві Вінницького національного технічного університету

Відповідальний секретар:

Ткачук Людмила Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет

Члени редакційної колегії:

Kęsy Marcin, доктор філософії (Польща); **Mihajlović Iris**, доктор філософії (Хорватія); **Sahure Gonca Tellİ**, доктор філософії (Туреччина); **Байдала В. В.**, д-р. екон. наук; **Боєнко О. Ю.**, канд. екон. наук; **Брітченко І. Г.**, д-р. екон. наук (Болгарія); **Гавловська Н. І.**, д-р. екон. наук; **Длугопольський О. В.**, д-р. екон. наук; **Думанська І. Ю.**, д-р. екон. наук; **Єрмак С. О.**, д-р. екон. наук; **Завербний А. С.**, д-р. екон. наук; **Зянько В. В.**, д-р. екон. наук; **Карачина Н. П.**, д-р. екон. наук; **Климчук М. М.**, д-р. екон. наук; **Козловський В. О.**, канд. екон. наук; **Кравчик Ю. В.**, канд. екон. наук; **Краус К. М.**, канд. екон. наук; **Лавров Р. В.**, д-р. екон. наук; **Нікіфорова Л. О.**, канд. екон. наук; **Приказюк Н. В.**, д-р. екон. наук

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Вінницького національного технічного університету, протокол № 14 від 20.06.2024

Адреса редакції: редакція журналу «Innovation and Sustainability», к. 2222, Вінницький національний технічний університет, вул. Хмельницьке шосе, 95, м. Вінниця, Україна, 21021

Телефон: +380679609804

e-mail: is@vntu.edu.ua

web: <https://ins.vntu.edu.ua/>

Зареєстровано Міністерством юстиції України.

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія KB № 25028-14968P від 08 листопада 2021 року

© Вінницький національний технічний університет, 2024

© Редакція журналу «Innovation and Sustainability», 2024

INNOVATION AND SUSTAINABILITY

SCIENTIFIC JOURNAL

Professional publication of category «B»

Issue 2, 2024

Published since 2021 year

Quarterly

Establisher: Vinnytsia National Technical University (Ukraine)

National Library of Ukraine named after V. Vernadsky <http://nbuv.gov.ua/j-tit/innsus>

The journal is included in scientometric databases:

Google Scholar <https://scholar.google.com/citations?user=NMtUwkgAAAAJ&hl>

CrossRef <https://doi.org/10.31649/ins>

Index Copernicus <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=122801>

Chief Editor:

Yepifanova Iryna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance and Innovation Management, Vinnytsia National Technical University

Deputy Editors-in-Chief:

Burennikova Nataliia, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University

Dzhedzhula Viacheslav, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of engineering systems in construction Vinnytsia National Technical University

Executive Secretary:

Tkachuk Lyudmila, Candidate of Economic Sciences, Associated Professor, Associated Professor of the Department of Finance and Innovation Management, Vinnytsia National Technical University

Editorial board:

Kęsy Marcin, PhD (Bydgoszcz, Poland), **Mihajlović Iris**, PhD (Dubrovnik, Croatia); **Sahure Gonca Telli** PhD (Dogus, Turkey), **Baidala Viktoriia**, Doctor of Economic Sciences (Kyiv, Ukraine); **Boienko Olena**, Candidate of Economic Sciences (Vinnytsia, Ukraine); **Britchenko Igor**, Doctor of Economic Sciences (Sofia, Bulgaria); **Havlovska Nataliia**, Doctor of Economic Sciences (Khmelnysky, Ukraine); **Dluhopolskyi Oleksandr**, Doctor of Economic Sciences (Ternopil, Ukraine); **Dumanska Ilona**, Doctor of Economic Sciences (Khmelnysky, Ukraine); **Yermak Svitlana**, Doctor of Economic Sciences (Odessa, Ukraine); **Zaverbnyj Andriy**, Doctor of Economic Sciences (Lviv, Ukraine); **Zyanko Vitaliy** (Vinnytsia, Ukraine); **Karachyna Nataliia**, Doctor of Economic Sciences, (Vinnytsia, Ukraine); **Klymchuk Maryna**, Doctor of Economic Sciences (Kyiv, Ukraine); **Kozlovskiy Volodymyr**, Candidate of Economic Sciences (Vinnytsia, Ukraine); **Kravchyk Yurii**, Candidate of Economic Sciences (Khmelnysky, Ukraine); **Kraus Kateryna**, Candidate of Economic Sciences (Kyiv, Ukraine); **Lavrov Ruslan**, Doctor of Economic Sciences, (Chernihiv, Ukraine); **Nikiforova Liliia**, Candidate of Economic Sciences (Vinnytsia, Ukraine); **Prykaziuk Nataliia**, Doctor of Economic Sciences (Kyiv, Ukraine)

Recommended for publication by the decision of the Academic Council of Vinnytsia National Technical University, protocol № 14 from 20.06.2024

Editorial board address: Scientific journal «Innovation and Sustainability», room 2222, Vinnytsia National Technical University, Khmelnytsky highway, 95, 21021, Vinnytsya, Ukraine.

Telephone: +380679609804

e-mail: is@vntu.edu.ua

web: <https://ins.vntu.edu.ua/>

Registered by the Ministry of Justice of Ukraine
Certificate of state registration of the print media
Series KB № 25028-14968P dated 08.11.2021

© Vinnytsia National Technical University, 2024
© Editorial board Innovation and Sustainability, 2024

ЗМІСТ

Спіфанова І. Ю., Джеджула В. В.	
Оптимізація виробничих процесів промислового підприємства	6
Боковець В. В., Мороз О. О., Краєвська А. С.	
Перспектива інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні	11
Гринько Т. В., Гвініашвілі Т. З., Бірюкова П. В.	
Інноваційна складова економічної безпеки підприємства	20
Черненко Ю. В., Бедрій Д. І.	
Трансформація житлово-комунальних послуг через інноваційне управління стейкхолдерами: кроки до сталості	33
Ратушняк О. Г., Бікс Ю. С., Кавецький В. В.	
Організаційно-економічні засади використання технічної коноплі в будівництві як один з напрямків інноваційної та екологічної відбудови України	44
Руда Л. П., Краус О. О.	
Вплив глобалізації на міжнародні фінансові ринки	53
Вітюк А. В.	
Розвиток теорії інвестиційного ринку	60
Наконечна Н. В., Градюк Н. М.	
Прибутковість як ключова характеристика забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства	69
Губарєв Р. В.	
Інноваційні інструменти формування та реалізації логістичного механізму розвитку та забезпечення економічної безпеки підприємства	76
Фольтович Д. Р., Блащук-Дев'яткіна Н. З.	
Особливості кредитування малого та середнього бізнесу в умовах війни	82
Длугопольська Т. І., Катола Т. Б., Хропонюк Д. О.	
Вплив факторів зовнішнього середовища на стратегічну поведінку компанії	92
Ганчук М. Д.	
Інновації та їх вплив на економіку сучасного світу	102
Мурга С. О.	
Перспективи використання соціальних мереж як частини інноваційного менеджменту для підтримки професійних спільнот у розбудові будівельної галузі (на прикладі спільноти малярів)	110
Ткачук Л. М., Лебедєв П. В.	
Фінансові аспекти управління власним капіталом підприємства	119
Боковець В. В., Безсмертна О. В., Шварц І. В.	
Складська логістика України під час війни: проблеми та інноваційні рішення	127

CONTENTS

Yepifanova I., Dzhedhula V. Optimization of the production processes of the industrial enterprise	6
Bokovets V., Moroz O., Kraevska A. Innovation and investment perspective activities in Ukraine	11
Grynko T., Hviniashvili T., Biriukova P. The innovative component of the enterprise's economic security	20
Chernenko Y., Bedrii D. Transformation of housing and utility services through innovative stakeholder management: steps to sustainability	33
Ratushnyak O., Biks Y., Kavetskiy V. Organisational and economic principles of the technical hemp use in construction as one of Ukraine's innovative and ecological development directions	44
Ruda L., Kraus O. The impact of globalization on international financial markets	53
Vitiuk A. Development of investment market theory	60
Nakonechna N., Hradyuk N. Profitability as a key characteristic of ensuring the financial and economic security of the enterprise	69
Gubarev R. Innovative tools for the formation and implementation of the logistics mechanism of development and ensuring the economic security of the enterprise	76
Foltovych D., Blashchuk-Devyatkina N. Peculiarities of lending to small and medium-sized businesses in times of war	82
Dluhopolska T., Katola T., Khroponiuk D. The influence of the external environment on the formation of the strategic behavior of the company	92
Hanchuk M. Innovations and their impact on the economy of the modern world	102
Murha S. Prospects of using social networks as part of innovative management to support professional communities in the development of the construction industry (on the example of the community of painters)	110
Tkachuk L., Lebediev P. Financial aspects of company equity management	119
Bokovets V., Bezsmertna O., Shvarts I. Warehouse logistics in Ukraine during the war: problems and innovative solutions	127

ЄПФАНОВА Ірина Юріївна

доктор економічних наук, професор
проректор з наукової роботи, професор кафедри фінансів та інноваційного менеджменту
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-0391-9026
e-mail: yerifanova@vntu.edu.ua

ДЖЕДЖУЛА В'ячеслав Васильович

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та інноваційного менеджменту
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-2740-0771
e-mail: djedjulavv@gmail.com

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В роботі розглянуто шляхи оптимізації виробничих процесів промислового підприємства. Запропоновано використати підхід на базі рівнянь Вейбула для оцінки витрат праці і капіталу на виробництво продукції. Здійснено пошук локальних екстремумів виробничої функції, за результатами моделювання надано рекомендації, щодо оптимальних показників витрат праці і капіталу.

Ключові слова: оптимізація, виробнича функція, формула Вейбула

JEL classification: G11; L60; M21

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.6.10>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Оптимізація виробничих потужностей, пошук нових шляхів зменшення витрат праці і капіталу при виробництві товарів потребує використання сучасних підходів з побудови виробничих функцій, пошуку їх екстремумів і надання рекомендацій щодо змін виробництва. На даний час існує низка відомих виробничих функцій, зокрема Кобба-Дугласа, Бертрана, Леонтьєва, Вейбула, але їх використання потребує ретельного вибору для конкретного виробництва і подальший пошук складових функцій. Для оптимізації виробничого процесу виготовлення металевих виробів постає задача у виборі виробничої функції і пошуку її екстремумів.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання, пов'язані із оптимізацією виробничих процесів промислового

підприємства є об'єктом досліджень значної кількості як західних, так і вітчизняних вчених. В роботі [1] розглянуто теоретичні аспекти формування та розвитку виробничої системи підприємства за сучасного стану ринкової економіки, наведено основні компоненти виробничої системи підприємства та окремі прийоми її оптимізації, запропоновано оптимізацію виробничої системи у створенні взаємопов'язаних підсистем: ідеологія управління і інструмент «бережливого виробництва». Функціональний аспект управління витратами підприємства розглядається в роботі [2]. Вакуленко В., Мялковський В., Сяovej, Л. акцентують увагу на важливості інформаційного забезпечення системи управління витратами [3]. В роботі [4] запропоновано цілісний підхід до оптимізації процесів планування та контролю виробництва.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ

ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Стаття присвячена аналізу оптимальної виробничої функції для підприємства з виробництва металевих виробів з метою максимізації прибутку.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є вибір оптимальної виробничої стратегії промислового підприємства за використання виробничих функцій на прикладі метало оброблювального підприємства.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Виробництво продукції на підприємствах супроводжується затратами багатьох ресурсів, головними з яких є витрати праці і капіталу. Кожен виробничий процес має свої індивідуальні характеристики та залежності кількості виробленої продукції і витрачених ресурсів і часу. Важливим є також забезпечити достатню точність і гнучкість відображення технологічного виробничого процесу у вигляді виробничої функції з визначеними коефіцієнтами. Незважаючи на те, що виробничі функції як поняття виникли досить давно, вони не втрачають актуальність і використовуються у процесах пошуку оптимальних виробничих програм. Об'єктом дослідження є виробниче підприємство, яке випускає однорідну металеву продукцію. Постає задача оптимізувати виробничий процес таким чином, щоби мінімізувати витрати праці і капіталу при максимальному виході продукту. На даний час існує низка відомих виробничих функцій, зокрема Кобба-Дугласа, Бертрана, Леонтєва, функції побудовані на базі експонентних моделей Вейбула, але кожні з них мають свої переваги і недоліки [5-7]. Проаналізувавши наведені функції було виявлено, що оптимальною функцією для опису даного виробництва є функції на базі експонентних моделей, які дозволяють описувати нелінійні процеси і досить гнучко адаптується до різних типів виробництва. Взявши за основу експонентну функцію і модифікувавши її введенням в неї в якості аргументу капітал і працю, отримаємо наступний вираз:

$$P = A \times e^{-\left(\frac{L}{b}\right)^{\alpha} - \left(\frac{K}{d}\right)^{\beta}} \quad (1)$$

де A – унікальний коефіцієнт для виробничого процесу даного підприємства; L – витрати праці в людино-годинах для виробництва продукції; K – витрата капіталу в тис грн для виробництва продукції, b, d – коефіцієнти виробничої функції.

Підприємство, що розглядається має наступні значення коефіцієнтів: $A=0.005$, $b=0.35$, $d=0.27$, $\alpha=8$, $\beta=10$. Виробнича функція дозволяє визначити виробництво продукції в мільйонах штук в залежності від витрат праці в млн люд×год і витрат капіталу в млн грн. Графік виробничої функції (1) наведено на рис 1, там же наведено контурний графік проекції функції на площину.

Постає необхідність дослідити дану функцію на мінімум і максимум у діапазоні витрат праці і капіталу від 0 до 10. Це типовий діапазон роботи підприємства, за такого діапазону будувалася функція і перевірялася на адекватність.

Для пошуку точок екстремуму можна використати градієнтні методи дослідження, метод Ньютона, Квазі-Ньютона, методи вільного пошуку, генетичні алгоритми, методи комбінованої оптимізації, метод оптимізації з обмеженнями [8].

Метод градієнтного спуску є одним з найпоширеніших алгоритмів оптимізації [8], який використовується для знаходження мінімуму (або максимуму) нелінійної функції. Основна ідея полягає в тому, щоб кроками, пропорційними до градієнту функції, рухатися в напрямку, в якому функція спадає найшвидше. Основні кроки методу градієнтного спуску: вибираємо початкове значення x_0 і параметри алгоритму, такі як крок навчання γ і максимальну кількість ітерацій. Далі обчислюємо градієнт функції в поточній точці x_k , позначимо його як $\nabla f(x_k)$. Оновлюємо значення x_k в напрямку протилежному до градієнта:

$$x_{k+1} = x_k - \gamma \nabla f(x_k) \quad (2)$$

Перевіряємо критерій зупинки, який може бути, наприклад, досягнення максимальної кількості ітерацій або досягнення деякої точності.

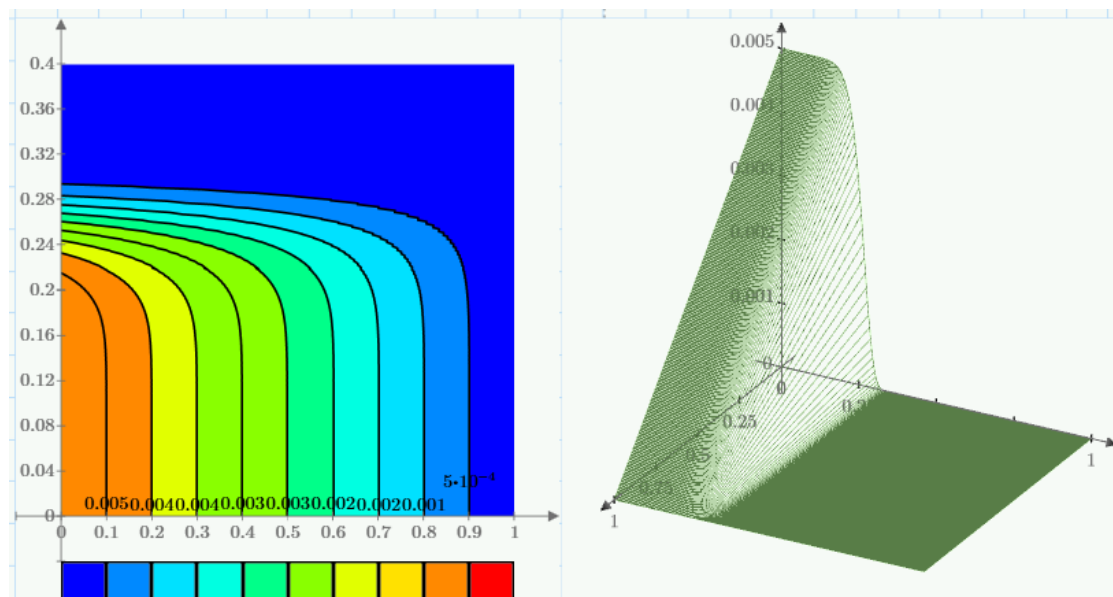

Рис. 1. Графіки виробничої функції для підприємства, що розглядається

Метод градієнтного спуску може бути застосований до нелінійних функцій з будь-якою кількістю аргументів. Він особливо ефективний для функцій, які гладкі та мають єдиний локальний мінімум, хоча він також може застосовуватися до більш складних функцій з деякими модифікаціями, такими як стохастичний градієнтний спуск або метод моменту.

За результатами моделювання визначено, що максимуму функція набуває в точці $[0.007, 0.024]$. Значення функції в цій точці складає 0,005 млн штук продукту. Таким чином, можна зробити висновки, що оптимальним планом випуску продукту витрата 0,007 млн люд год і 0,024 млн гривень. Також можна дослідити дану функцію на мінімум і визначити, в якій точці зі співвідношенням витрати праці і капіталу є мінімальне виробництва. Точка мінімуму функції $[0.627, 0.428]$.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ

ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Розглянуто шляхи оптимізації виробничих процесів промислового підприємства. Запропоновано використати підхід на базі рівнянь Вейбула для оцінки витрат праці і капіталу на виробництво продукції. Здійснено пошук локальних екстремумів виробничої функції, за результатами моделювання надано рекомендації, щодо оптимальних показників витрат праці і капіталу. За результатами моделювання визначено, що максимуму функція набуває в точці $[0.007, 0.024]$. Значення функції в цій точці складає 0,005 млн штук продукту. Таким чином, можна зробити висновки, що оптимальним планом випуску продукту витрата 0,007 млн люд год і 0,024 млн гривень. Також можна дослідити дану функцію на мінімум і визначити, в якій точці зі співвідношенням витрати праці і капіталу є мінімальне виробництва. Точка мінімуму функції $[0.627, 0.428]$.

Література

1. Олійник Т. І., Копильченко К. І. Оптимізація виробничих систем — перехід до бережливого виробництва: теоретичний аспект становлення та розвитку вітчизняних підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 23. С. 65-68.
2. Чумак Г. Управління витратами підприємства: функціональний аспект. Modeling the development of the economic systems. 2022. Випуск № 4. С. 160–165.

3. Вакуленко, В., Мялковський, В., Сяовой, Л. (2023). Організація системи інформаційного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*, (57). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-45>.
4. Robert Joppen, Sebastian von Enzberg, Arno Kühn, Roman Dumitrescu. A practical Framework for the Optimization of Production Management Processes. *Procedia Manufacturing*. 2019. № 33. p. 406–413
5. Aghion P., Howitt P., *The economics of growth*, The MIT Press, Cambridge, MA, 2008.
6. Smirnov, R.G., Wang, K. (2021). The Cobb-Douglas Production Function Revisited. In: Kilgour, D.M., Kunze, H., Makarov, R., Melnik, R., Wang, X. (eds) *Recent Developments in Mathematical, Statistical and Computational Sciences. AMMCS 2019. Springer Proceedings in Mathematics & Statistics*, vol 343. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-63591-6_66.
7. Чижевська М. Б., Щербініна С. А., Красун Я. А. Застосування виробничої функції для аналізу діяльності промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9905> (дата звернення: 02.07.2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2022.1.93](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.93)
8. Ravindran A. *Engineering Optimization Methods and Application*. /A. Ravindran A., Ragsdell K.M., Reklaitis G.V. / - Publication John Willy and sons, Inc, NJ, 2006, 2nd ed.- 688p.

References

1. Oliynyk T. I., Kopilchenko K. I. *Optymizatsiia vyrobnychkh system — perekhid do berezhlyvoho vyrobnytstva: teoretychnyi aspekt stanovlennia ta rozvytku vitchyznianskykh pidpriemstv*. [Optimization of production systems — transition to lean production: theoretical aspect of formation and development of domestic enterprises]. *Investments: practice and experience*. 2017. No. 23. P. 65-68.
2. Chumak H. *Upravlinnia vytratamy pidpriemstva: funktsionalnyi aspekt*. [Enterprise cost management: functional aspect]. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. Issue No. 4. P. 160–165.
3. Vakulenko, V., Myalkovskyi, V., Xiaowei, L. (2023). *Orhanizatsiia systemy informatsiynoho zabezpechennia upravlinnia vytratamy silskohospodarskykh pidpriemstv*. [Organization of the information support system for cost management of agricultural enterprises]. *Economy and society*, (57). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-45>.
4. Robert Joppen, Sebastian von Enzberg, Arno Kühn, Roman Dumitrescu. A practical Framework for the Optimization of Production Management Processes. *Procedia Manufacturing*. 2019. No. 33. pp. 406–413
5. Aghion P., Howitt P., *The economics of growth*, The MIT Press, Cambridge, MA, 2008.
6. Smirnov, R.G., Wang, K. (2021). The Cobb-Douglas Production Function Revisited. In: Kilgour, D.M., Kunze, H., Makarov, R., Melnik, R., Wang, X. (eds) *Recent Developments in Mathematical, Statistical and Computational Sciences. AMMCS 2019. Springer Proceedings in Mathematics & Statistics*, vol 343. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-63591-6_66.
7. Chyzhevska M. B., Shcherbinina S. A., Krasun Ya. A. *Zastosuvannia vyrobnychoi funktsii dlia analizu diialnosti promysloвого pidpriemstva* [Application of the production function for the analysis of the activity of an industrial enterprise]. *Efficient economy*. 2022. No. 1. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9905> (access date: 07/02/2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2022.1.93](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.93)
8. Ravindran A. *Engineering Optimization Methods and Application*. /A. Ravindran A., Ragsdell K.M., Reklaitis G.V. / - Publication John Willy and sons, Inc, NJ, 2006, 2nd ed. - 688p.

Abstract

YEPIFANOVA Iryna, DZHEDHULA Viacheslav

Optimization of the production processes of the industrial enterprise

Optimizing production capacities and finding new ways to reduce labour and capital costs in producing goods requires modern approaches to building production functions, finding their extremes and providing recommendations for production changes. There are several well-known production functions, including Cobb-Douglas, Bertrand, Leontiev, and Weibull. Still, their use requires careful selection for specific production and further search for constituent functions, such as the cost or production functions. To optimize the production process of manufacturing metal products, the task is to choose the production function and find its extremes.

After analyzing the given functions, it was found that the optimal function for describing this production is functions based on exponential models, which allow describing non-linear processes and are flexible enough to adapt to different types of production.

The work considers ways of optimizing industrial enterprise production processes. It proposes using an approach based on the Weibull equations to estimate labour and capital costs for product production. The search for local extrema of the production function was carried out. Based on the modelling results, recommendations were given regarding the optimal indicators of labour and capital costs.

It was determined that the optimal product release plan is the consumption of 0.007 million person-hours and 0.024 million hryvnias. It is also possible to study this function for a minimum and determine at which point, with the ratio of labour and capital costs, there is a minimum production.

Key words: optimization, production function, Weibull formula.

Бібліографічний опис статті:

Єпіфанова І. Ю., Джеджула В. В. Оптимізація виробничих процесів промислового підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 6-10.

Yepifanova I., Dzhehdhula V. (2024) Optimization of the production processes of the industrial enterprise. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 6-10.

БОКОВЕЦЬ Вікторія Вікторівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва, логістики та менеджменту,
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-0234-9703
e-mail: Bokovets.v@ukr.net

МОРОЗ Олена Омелянівна

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри підприємництва, логістики та менеджменту,
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0003-3337-3345
e-mail: oomoroz@ukr.net

КРАЄВСЬКА Алла Станіславівна

кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету менеджменту та інформаційної безпеки,
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0003-2812-6986
e-mail: kraevskaas@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Було висвітлено ключові теоретико-методологічні аспекти інноваційної діяльності, проведено систематизацію та узагальнення наукових поглядів на суть і зміст інновацій та інноваційної діяльності. Виявлено розбіжності у трактуванні цих понять, проаналізовано особливості інноваційної діяльності підприємств України та фактори, що сприяють її активізації. Оцінено вплив витрат на наукові та науково-технічні роботи на результативність інноваційної діяльності в Україні. Також детально розглянуто основні проблеми та перешкоди, що виникають на шляху інноваційного розвитку України.

У рамках дослідження розглянуто фактори, які впливають на активізацію інноваційної діяльності промислових підприємств України. Детально проаналізовано джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств за період 2021-2023 років в Україні. Виявлено, що основним джерелом фінансування є власні кошти, які показують стабільну тенденцію зростання протягом досліджуваного періоду.

Україна, яка має значний потенціал для інновацій та інвестицій, стикається з унікальним викликом - воєнним конфліктом на всій своїй території. Цей конфлікт створює низку труднощів та обмежень для розвитку інноваційно-інвестиційної сфери, але одночасно посилює необхідність прийняття стратегічних рішень для подолання цих викликів.

Економічні труднощі в умовах війни

Одним із головних впливів війни на інноваційно-інвестиційну діяльність є економічні труднощі. Воєнний конфлікт призвів до економічних втрат, знищення інфраструктури та вимагає значних фінансових витрат для підтримки армійських операцій. Це призводить до обмеження ресурсів, які можуть бути вкладені в інновації та розвиток.

Наявність воєнного конфлікту ускладнює завдання залучення міжнародних інвестицій. Інвестори, оцінюючи ризики, можуть бути схильні утримуватися від великих вкладень в країну,

де діє війна. За цих умов важливо впроваджувати ефективні стратегії міжнародного партнерства та комунікації для зменшення негативного впливу конфлікту на інвестиційний клімат. Розвиток технологій для рішення викликів воєнного часу. Водночас, воєнний конфлікт може також стимулювати розвиток технологій для вирішення викликів воєнного часу. Інноваційні розробки у сферах безпеки, медицини та військової техніки можуть стати важливим чинником для покращення ситуації та зниження загроз військового конфлікту.

Підтримка інноваційного підприємництва. Важливим елементом подолання викликів воєнного конфлікту є підтримка інноваційного підприємництва в умовах економічних та політичних труднощів. Забезпечення фінансової та інфраструктурної підтримки для стартапів та інноваційних підприємств може сприяти збереженню конкурентоспроможності країни в умовах війни.

Ключові слова: інновація; інноваційна активність; інтелектуальний капітал; інформація; знання; інноваційна діяльність.

JEL classification: M10; M13; M19; L71

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.11.19>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасній економічній системі визнано, що інтелектуальний капітал, знання і інформація, а також нематеріальні активи є важливими факторами успіху. Точно ці ресурси стають вихідними точками для генерації інновацій та інноваційної діяльності, яка, в свою чергу, сприяє досягненню високої ефективності праці та високих результатів якості.

Підприємства, що мають високий рівень конкурентоспроможності, активно використовують інновації, оскільки вони представляють собою ключовий ресурс для створення потенціалу для успішного, енергозберігаючого та ефективного виробництва. Провідні світові економіки спрямовують свою інвестиційну політику в напрям нематеріальних активів, ресурсів, які володіють необмеженим потенціалом та високими показниками ефективності.

Результати такої політики є комплексними та мають вплив на всі галузі національного господарства, соціальну та економічну сферу, впливаючи на ключові аспекти якості життя населення.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням інноваційного розвитку України та вітчизняних підприємств займалися такі вчені, як: І. В. Алексєєв, О. І. Амоша, Ю. Б. Іванов, О. Є. Кузьмін, М. І.

Крупка, А. М. Поддєрьогін, Л. І. Федулова, Л. М. Шабліста та ін. Однак інноваційну діяльність та її повноцінний вплив до кінця не визначено, тому існує необхідність глибшого дослідження стану інноваційного розвитку України.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Однак інноваційно-інвестиційну діяльність та її повноцінний вплив до кінця не визначено, тому існує необхідність глибшого дослідження стану інноваційно-інвестиційного розвитку України.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Визначити поточний стан інноваційної активності в Україні, провести динамічний аналіз та виокремити фактори, які становлять проблему та гальмують цей процес.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Динамічне економічне середовище, що характеризується високою конкуренцією та постійним зростанням ринкового тиску, створює напружені умови для бізнес-середовища. Кожен рік приносить з собою жорстку та витратну боротьбу за клієнтів. Моделі підприємств постійно перебудовуються та оптимізуються, а керівництво та менеджери активно шукають

шляхи для повного задоволення потреб ринку. Це включає підвищення якості продукції, зменшення цінової політики, інвестування у підвищення кваліфікації та продуктивності працівників.

Для досягнення бажаних результатів необхідна сумісна робота в галузі навчання та інвестицій. Генерація та апробація інновацій стає критично важливою, особливо в умовах глобалізації ринків. Вивчаючи теоретичні основи інноваційної діяльності, особливу увагу слід звертати на термін «інновація», оскільки саме вони є ключовим елементом інноваційного розвитку підприємства.

Лінгвістичне походження терміну «інновація» вказує на його латинські корені та тлумачиться як "нововведення" чи «нове явище». Інновації виступають основним інструментом для забезпечення економічного зростання, конкурентоспроможності та фінансової стабільності будь-якого підприємства. У науковій літературі виділяють три основні підходи до визначення інновацій як результату, процесу та змін. Щодо інноваційної діяльності, тут існує значна кількість підходів до трактування та аналізу, які набагато більш різноманітні.

Таблиця 1.
Підходи до трактування інноваційної діяльності

Джерело	Визначення
Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Інноваційна діяльність – випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізація довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат; фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін стану продуктивних сил; розробка та впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального та екологічного становища [2].
Закон України «Про інноваційну діяльність»	Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [3].
Господарський кодекс України	Інноваційна діяльність у сфері господарювання – діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя [4].
С. Покропивним	Інноваційна діяльність – це процес, спрямований на розроблення й реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий чи вдосконалений продукт, реалізований на ринку, у новий чи вдосконалений технологічний процес, використовуваний у практичній діяльності, а також пов'язані з цим додаткові наукові дослідження й розробки [5, с. 24]
Р. Фатхудінов	Інноваційна діяльність – спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення й відновлення номенклатури та поліпшення якості продукції, що випускається, удосконалювання технології їхнього виготовлення з наступним упровадженням ієфективною реалізацією на внутрішньому й закордонному ринках [6, с. 25]
А.Я. Кузнєцова, Н.Я. Зінько та О.О. Другов	Інноваційна діяльність – це діяльність щодо забезпечення здійснення всього інноваційного процесу [7, с. 124].
О.В. Тарасова	Інноваційна діяльність – це комплекс практичних дій, спрямованих на використання науково-технічних результатів для отримання нових або поліпшення існуючих виробів, технологій, методів управління та ін. [8, с. 40].
О.Г. Шпикуляк	Інноваційна діяльність – це такий вид діяльності, який на основі результатів наукових досліджень забезпечує створення принципово нової продукції, нової послуги, в результаті яких з'являється те, чого раніше не було [9, с. 75].
С.М. Ілляшенко та ін.	Інноваційна діяльність – це процес створення, провадження та поширення інновації [10, с. 245].

Аналізуючи вже визначені підходи до розуміння інноваційної діяльності, можна відзначити, що однією з ключових характеристик будь-якої інноваційної діяльності є створення нового або вдосконаленого продукту, використовуючи результати наукових досліджень або інтегруючи нові технології та підходи у виробництві. Інноваційну діяльність можна визначити як систему заходів, спрямованих на практичне використання наукових і технологічних результатів, які виходять із наявного інтелектуального потенціалу. Ці заходи призначені для створення чого-небудь нового або вдосконаленого - будь то продукт, технологічний процес, методи організації виробництва, методи роботи, організаційна структура чи система управління.

Для ефективного функціонування та розвитку вітчизняних підприємств важливо

активізувати їх інноваційну діяльність. Підвищення продуктивності цієї діяльності передбачає інтеграцію в сучасні умови розвитку інноваційного ринку та підтримання високого рівня конкурентоспроможності на ринку за допомогою реалізації та впровадження інноваційних технологій та методів управління. Проводячи аналіз факторів, що мають прямий вплив на інтенсивність впровадження інноваційних продуктів на підприємствах, ми прийшли до висновку, що ці фактори можна розділити на дві групи: макроекономічні та мікроекономічні.

Аналізуючи інформацію в таблиці 2, можна зробити висновок, що активізація інноваційної діяльності повинна бути чітко визначеною в загальнонаціональній програмі розвитку.

Таблиця 2.

Фактори, що впливають на активізацію інноваційної діяльності промислових підприємств України

Рівні	Елементи	Характеристики
Макроекономічні	Нормативно-правова база	Відсутність повноцінного комплексу нормативно-правового забезпечення, який регламентував і чітко прописував особливості ведення та активізації інноваційної діяльності на підприємствах
	Управлінський апарат	Низький рівень стимулювання малого та середнього бізнесу в регіонах
	Вітчизняне виробництво	Основна кількість інновацій розроблена закордоном, що суттєво ускладнює процес купівлі, розмитнення, транспортування та використання
Мікроекономічні	Ресурс	Вартість інновацій є досить високою, тому малому та середньому бізнесу без залучення кредитних коштів досить важко.
	Інтелектуальний капітал	Використання або генерація інновацій потребує високого рівня інтелектуального капіталу як менеджерів так і робітників. Існує велика проблема «відтіку мізків», інтелектуальної міграції.

Для цього необхідно наявність зрозумілих правил та законів, які стимулюватимуть використання та генерацію інновацій. Більшість українських науковців визначають основною проблемою та перешкодою для інноваційного розвитку підприємств недостатнє фінансування [5, с.193].

Витрати на наукові дослідження та розробки в Україні за 11 останніх років скоротилися на 40%, якщо вимірювати в доларах США, частка витрат на наукові дослідження і розробки у ВВП скоротилась майже у два рази (на 46%) з 0,75% у 2010 р. до 0,41% у 2020 р.

Фінансування інноваційної діяльності може бути отримане з різних джерел, таких як

кошти Державного бюджету України, кошти місцевих бюджетів, власні кошти спеціалізованих державних і комунальних фінансово-кредитних установ, власні або запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності, а також інвестиції від фізичних і юридичних осіб. Також можуть бути використані інші джерела, які не заборонені законодавством України [4].

У зарубіжних країнах, інноваційна діяльність активно підтримується державою, яка виступає основним стимулятором та інвестором. Це здійснюється через надання субсидій, пільг, "податкових канікул" та інших інструментів [8].

Війна в Україні вплинула на інноваційно-інвестиційний потенціал країни в різних аспектах. Вона спричинила значні економічні труднощі, зокрема через втрату територій та руйнування інфраструктури. Це створило нестабільність на ринках та призвело до втрат капіталу, що вплинуло на інвестиційну активність. Війна призвела до зменшення бізнес-активності в регіонах, які безпосередньо зазнали військових дій. Бізнес-середовище на цих територіях стало менш привабливим для інвесторів та підприємців через невизначеність та ризики. Також відбулись зміни в структурі наукових та дослідницьких інститутів, зокрема втрати фахівців, що може вплинути на науковий потенціал та інноваційну активність. В умовах військового конфлікту змінюються пріоритети у сфері інновацій. Збройні конфлікти можуть вплинути на ресурси, які виділяються на інноваційні програми та дослідження, зокрема пересуваючи їх на потреби оборони та безпеки. Війна може спричинити відтік кваліфікованого персоналу, особливо в галузі науки та техніки, який може шукати більш безпечні та стабільні умови за кордоном. Уже призвела до погіршення іміджу країни на міжнародному рівні, що може ускладнити приваблення іноземних інвестицій та партнерств у сфері інновацій. Всі ці фактори створюють виклики для інноваційно-інвестиційного потенціалу України. Однак важливо відзначити, що Україна продовжує розвивати свої інноваційні ініціативи, навіть в умовах внутрішніх труднощів, та шукає способи вирішення цих проблем для підтримки сталого розвитку.

Міжнародні інвестиції грають ключову роль у сприянні розвитку інноваційного потенціалу України, створюючи сприятливе середовище для наукових досліджень, технологічного розвитку та підтримки інноваційних стартапів. Вплив іноземних інвесторів охоплює кілька важливих аспектів, включаючи обмін знаннями, технологіями та найкращими практиками. Міжнародні компанії, які вкладають капітал у вітчизняні стартапи та інноваційні проекти, розширюють можливості для впровадження передових технологій та стимулюють конкурентоспроможність українських підприємств. Крім того, міжнародні інвестиції стимулюють розвиток інноваційних інфраструктур, таких як технопарки та інкубатори, що сприяє активізації науково-дослідницької діяльності та впровадженню новаторських ідей. У такому контексті, залучення міжнародних інвестицій визначається не лише економічними вигодами, але й створенням стійкої та конкурентоздатної інноваційної екосистеми в Україні.

За офіційними даними Міністерства економіки на початку жовтня 2022 року до уряду щодо майбутніх інвестицій в Україну надійшло понад 250 заявок [9]. За три місяці роботи інвестиційної платформи Advantage Ukraine надійшло більше ніж 500 запитів стосовно можливостей інвестування в Україні, а також пропозицій проектів та торговельної співпраці [10].

В Україні визначено 10 основних галузей, які мають суттєвий інвестиційний потенціал [11]:

- Оборонно-промисловий комплекс (\$43 млрд інвестиційного потенціалу). Задоволення потреб сил безпеки та оборони задля захисту держави майбутньому.

- Металургія та металообробка (\$26 млрд інвестиційного потенціалу). Найбільш краще в Україні розвинена чорна металургія (виробництво сталі, чавуну, прокату тощо).

- Енергетика (\$177 млрд інвестиційного потенціалу). В Україні є можливість генерувати «зелені» електричні потужності та «зелений» водень.

- Природні ресурси (\$5,6 млрд інвестиційного потенціалу). Україна є одним

із регіонів світу, які найбільш насичені мінеральними ресурсами.

- Агропромисловий комплекс (\$34 млрд. інвестиційного потенціалу). Сільське господарство є основним елементом агропромислового комплексу України.

- Логістика та інфраструктура (\$123 млрд. інвестиційного потенціалу). Україна має вигідне та важливе транзитне географічне положення.

- Промислове виробництво (\$16 млрд. доларів інвестиційного потенціалу). Найвищу питому вагу в промисловості України займають електроенергетика, чорна металургія, машинобудування, хімічна та харчова промисловості.

- Деревообробка та меблеве виробництво (\$5 млрд. інвестиційного потенціалу). У нашої країни наявні всі можливості стати фабрикою меблів континенту.

- Фармацевтика (\$19 млрд. інвестиційного потенціалу). Дана галузь є одним із лідерів інвестицій та має великий потенціал. Українські фармацевтичні компанії відповідають міжнародним стандартам.

- Інноваційні технології (\$11 млрд. інвестиційного потенціалу). Україна – це перша країна, в якій перетворили більшість офіційних та державних документів на діджитал-рішення. Також варто відзначити, що в Україні близько 240 тисяч фахівців, зайнятих в ІТ-сфері. І саме сектор ІТ зазнав найменших втрат від війни - зберіг 95% обсягів контрактів [4]. Позитивними змінами, які покращили бізнес-клімат в Україні, є надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, скасування мит та квот на український експорт, «транспортний безвіз». Серед негативних факторів - повномасштабну військову агресію росії проти України, атаки на українську енергосистему [3].

Війна в країні призвела до багатьох складнощів у напрямі інвестицій, погіршила ситуацію та вщент змінює умови інвестування. При цьому такі країни, як США, Німеччина, Великобританія, Польща та Туреччина найбільш зацікавлені інвестиційними можливостями в Україні в наступних напрямках: інноваційні технології, сільське господарство, фінансовий сектор, логістика, енергетика, корисні копалини та оборонна промисловість. Отже, це означає,

що наша держава і зараз залишається досить привабливою для інвесторів багатьох країн.

Інноваційна діяльність в Україні стикається з рядом проблем та викликів, які гальмують її розвиток. Деякі з найбільш суттєвих проблем включають:

- Недостатність фінансування та інвестицій в інноваційні проекти та дослідження обмежує можливості розвитку новаторських ідей.

- Відсутність розвиненої системи венчурного капіталу та низький рівень інвестицій у стартапи гальмують розвиток нових технологій та бізнес-ідей.

- Недостатня співпраця між науковими установами та підприємствами обмежує можливості комерціалізації наукових розробок.

- Складні процедури реєстрації бізнесу, отримання ліцензій та інші бюрократичні перешкоди стають бар'єром для розвитку інновацій.

- Недостатня кількість та якість фахівців у галузі STEM (наука, техніка, інженерія, математика) гальмує технологічний розвиток.

- Відсутність високотехнологічних інфраструктур, таких як технопарки та інноваційні кластери, обмежує співпрацю та обмін знаннями.

- Брак попиту на інноваційні продукти та послуги з боку підприємств та суспільства загалом.

- Проблеми із захистом прав на інтелектуальну власність та низька їх стабільність.

Шляхи рішення:

- Введення податкових льот та стимулів для інвесторів у високотехнологічні проекти.

- Створення та підтримка венчурних фондів та активізація венчурного капіталу.

- Створення та розвиток технологічних кластерів та інноваційних центрів.

- Вдосконалення освітніх програм та підтримка STEM-освіти.

- Спрощення та оптимізація процедур реєстрації бізнесу та отримання ліцензій.

- Створення механізмів для ефективної співпраці між науковими установами та підприємствами.

- Залучення інвестицій у створення та розвиток інноваційних центрів, технопарків.

- Програми підтримки споживачів для стимулювання попиту на інноваційні продукти та послуги.

Україна демонструє ряд успіхів у сфері інновацій та технологічного розвитку. Ось деякі приклади інноваційних досягнень та проєктів в Україні:

R&D Інститути:

- Інститут Інтернету Справ:

Здійснює дослідження в галузі штучного інтелекту, кібербезпеки та інших інноваційних технологій.

- Інститут Проблем Моделювання в Енергетиці ім. Г.Є. Пухова:

Активно працює над розробкою та впровадженням енергоефективних технологій та моделей управління енергосистемами.

Технологічні Стартапи:

- Petcube:

Компанія розробляє інтерактивні пристрої для взаємодії з домашніми тваринами, такі як відеокамери та іграшки, використовуючи технології штучного інтелекту.

- Preply:

Платформа для навчання мов, яка використовує технології онлайн-освіти та інтерактивних занять з репетиторами.

Агротехнології:

- Drone.ua:

Використання безпілотників для моніторингу та обробки сільськогосподарських полів для оптимізації виробництва.

- Infarmers:

Розробка системи моніторингу та аналізу даних для фермерів для підвищення продуктивності та ефективності сільськогосподарського виробництва.

Медтехнології:

- Biomio:

Компанія, що спеціалізується на розробці та виробництві біомедичних матеріалів для медичних застосувань.

- Cardiomo:

Розробка портативних медичних пристроїв для моніторингу серцево-судинної системи та передачі даних на платформу для аналізу.

ІТ-Галузь та Розробка ПЗ:

- Grammarly:

Українська компанія, що розробляє інструменти для корекції граматики та стилістики текстів.

- SoftServe:

Компанія, яка надає послуги розробки програмного забезпечення та консалтингу в галузі ІТ.

Ці приклади свідчать про те, що в Україні існує активний інноваційний сектор, який включає різноманітні галузі, від інформаційних технологій та медицини до агротехнологій та енергетики. Уряд та приватний сектор активно сприяють розвитку та підтримці інноваційних ініціатив.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Стаття розкрила широкий спектр аспектів інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні, представивши комплексний погляд на сучасний стан та перспективи розвитку. За всіма труднощами та викликами, з якими країна стикається, світлом керованого розвитку є численні успіхи та приклади інноваційних досягнень.

Україна виявляє значний потенціал у сфері науки, технологій та бізнесу, де діють передові дослідницькі інститути, технологічні стартапи та високотехнологічні компанії. Інноваційні досягнення в секторах агротехнологій, медицини, ІТ та енергетики свідчать про різноманітність та потенціал українського інноваційного ландшафту.

Незважаючи на це, важливо звернутися до ідентифікованих проблем, таких як недостатній рівень інвестицій, бюрократичні перешкоди та недостатнє використання наукового потенціалу. Шлях до успішного інноваційного розвитку вимагає тісної співпраці між урядом, бізнес-середовищем та академічним сектором.

За всіма зусиллями, що вкладаються в розвиток інновацій, Україна виступає важливим гравцем на карті світового інноваційного ринку. Перед нацією стоїть завдання побудови стійкої та конкурентоспроможної інноваційної економіки, яка визначатиме її місце у світовому співтоваристві у десятиліттях, що настануть.

Стан розвитку інновацій в Україні визначається відсутністю узгодженого стратегічного плану та систематичної

політики, спрямованої на визначення шляхів інноваційного розвитку. Відсутність національної інноваційної екосистеми, спрямованої на реалізацію та посилення інноваційної культури в країні, використовуючи різноманітні механізми, включаючи фінансові та інші, на всіх рівнях економічної системи, також впливає на дану ситуацію.

Інноваційно-інвестиційна діяльність в Україні у контексті війни вимагає збалансованого підходу та стратегій, спрямованих на подолання викликів, які створює конфлікт. Важливо зосередитися на залученні міжнародних інвестицій, розвитку технологій для рішення воєнних проблем, а також підтримці інноваційного підприємництва для стимулювання економічного відновлення та розвитку.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. : Ірпін : ВТФ «Перун», 2019. – 1736 с.
2. Господарський кодекс України № 436-IV (з чинними змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Боковець В.В. Шляхи підвищення інноваційної активності сучасних підприємств /В.В. Боковець // *Науковий, виробничо-практичний журнал: Регіональна бізнес-економіка та управління*. Вінниця: ВФЕУ. 2019. Вип.4(64). С.12 -19.
4. Боковець В.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності організації в сучасних умовах. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. Volume 9, No. 1/2021. P. 12-15.
5. Innovation Union Scoreboard 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/>.
6. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
7. Інвестування в Україну під час війни: України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279892>
8. Не спізнитися на «український потяг». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/18/689232/>
9. Чому варто інвестувати в Україну? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693386/>
10. Інвестування в Україну під час війни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240>
11. Країна можливостей: чому інвестор прийде в Україну. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997/>

References

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainскоi movy [uklad. i holov. red. V.T. Busel]. – K. : Irpin : VTF «Perun», 2019. – 1736 s.
2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy № 436-IV (z chynnyimi zminamy ta dopovnnenniamy) [Elektronnyiresurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Bokovec V.V.(2019) Shliakhy pidvyshchennia innovatsiinoi aktyvnosti suchasnykh pidpriemstv /V.V. Bokovets // *Naukovyi, vyrobnycho-praktychnyi zhurnal: Rehionalna biznes-ekonomika ta upravlinnia*. Vinnytsia: VFEU. 2019. no.4(64). pp.12 -19.
4. Bokovets V.V.(2021) Otsinka efektyvnosti innovatsiinoi diialnosti orhanizatsii v suchasnykh umovakh. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. Vipusk 9, no. 1/2021. pp. 12-15.
5. Tablo innovatsiinoho soiuzu 2018 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ec.europa.eu/>.
6. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ukrstat.gov.ua/>.
7. Investuvannia v Ukrainu pid chas viyny: Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279892>.
8. Ne spiznytyisia na «ukrainskyi potiah». [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/18/689232/>.
9. Chomu varto investuvaty v Ukrainu? [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693386/>.
10. Investuvannia v Ukrainu pid chas viyny: Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240>.
11. Kraina mozhlyvostei: chomu investor pryide v Ukrainu. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997/>

Abstract**BOKOVETS Viktoriia, MOROZ Olena, KRAEVSKA Alla**
Innovation and investment perspective activities in Ukraine

The key theoretical and methodological aspects of innovation activities were highlighted, and a systematic overview of scientific perspectives on the essence and content of innovation and innovation activities was conducted. Discrepancies in the interpretation of these concepts were identified, and the features of innovative activities of Ukrainian enterprises and factors contributing to its intensification were analyzed. The impact of expenditures on scientific and scientific-technical works on the effectiveness of innovation activities in Ukraine was evaluated. The main problems and obstacles that arise on the path of Ukraine's innovative development were also examined in detail.

Within the research, factors influencing the intensification of innovation activities of industrial enterprises in Ukraine were considered. The sources of funding for innovation activities of industrial enterprises for the period 2021-2023 in Ukraine were analyzed in detail. It was found that the main source of funding is own funds, showing a stable growth trend during the study period.

Ukraine, possessing significant potential for innovation and investment, faces a unique challenge - a military conflict across its entire territory. This conflict creates a range of difficulties and constraints for the development of the innovation-investment sphere, but simultaneously reinforces the need for strategic decisions to overcome these challenges.

One of the primary impacts of war on innovation-investment activity is economic difficulties. The military conflict has led to economic losses, destruction of infrastructure, and requires significant financial expenditures to support military operations. This leads to limitations on resources that can be invested in innovation and development.

The presence of a military conflict complicates the task of attracting international investments. Investors, assessing risks, may be inclined to refrain from large investments in a country at war. Under these conditions, it is crucial to implement effective strategies for international partnership and communication to reduce the negative impact of the conflict on the investment climate.

Simultaneously, a military conflict can stimulate the development of technologies to address wartime challenges. Innovative developments in the fields of security, medicine, and military technology can become a crucial factor in improving the situation and reducing the threats of military conflict.

An essential element in overcoming the challenges of a military conflict is supporting innovative entrepreneurship in conditions of economic and political difficulties. Providing financial and infrastructural support for startups and innovative enterprises can contribute to maintaining the country's competitiveness in times of war.

Keywords: innovation; innovative activity; intellectual capital; information; knowledge.

Бібліографічний опис статті:

Боковець В. В., Мороз О. О., Краєвська А. С. Перспектива інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 11-19.

Bokovets V., Moroz O., Kraevska A. (2024) Innovation and investment perspective activities in Ukraine. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 11-19.

ГРИНЬКО Тетяна Валеріївна,

доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки,
професор кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7882-4523
e-mail: greisy25@gmail.com

ГВІНІАШВІЛІ Тетяна Зурабівна,

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7961-2549
e-mail: gvintanya@gmail.com

БІРЮКОВА Поліна Василівна,

здобувач вищої освіти,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна
ORCID ID: 0009-0008-9022-5778
e-mail: polka.birka@gmail.com

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджується інноваційна складова економічної безпеки підприємства. Розглянуто різні підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства» та систематизовано її ключові складові. Особлива увага приділяється ролі інноваційної компоненти в забезпеченні економічної стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Проаналізовано сутність поняття «інноваційна безпека підприємства» з різних наукових позицій. Виокремлено основні групи ризиків, які впливають на інноваційну безпеку: технологічні, ринкові та проектні. Досліджено систему показників для оцінювання ефективності інновацій з урахуванням специфіки інноваційної діяльності. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до управління інноваційною безпекою на підприємстві.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, економічна безпека підприємства, складові економічної безпеки, інноваційна безпека, інноваційна безпека підприємства, інновації.

JEL classification: M21; O31

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.20.32>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Забезпечення економічної безпеки є ключовою передумовою стабільного функціонування та розвитку сучасних підприємств незалежно від їх сфери діяльності. У свою чергу, активна інноваційна діяльність на всіх рівнях є необхідністю для ефективного сталого розвитку українських підприємств та економіки країни загалом. В

сучасних бізнес-реаліях інноваціям у різних сферах діяльності підприємства надається вирішальне значення, адже саме вони сприяють забезпеченню довгострокових конкурентних переваг та підвищенню іміджу підприємства. Інновації становлять основу інноваційної безпеки, без якої, як правило, неможливі розвиток та стабільність підприємства. Усвідомлення потреби щодо створення та підтримки інноваційної безпеки є гарантією ефективного й успішного управління підприємством, а також розвитку

його потенціалу для майбутнього зростання. Тому виклики, які пов'язані з розвитком інновацій, стають одними з найбільш складних завдань у галузі забезпечення економічної безпеки як для національної економіки, так і для окремих суб'єктів бізнесу.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми економічної безпеки на рівні держави, регіонів та окремих підприємств знаходяться в центрі уваги наукових досліджень багатьох провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, включаючи І. Боса [4], С. Лебедко [23], І. Бланка [3], Т. Меліхову [25], О. Ареф'єва [1], Г. Пухальської [29], Г. Христин [29], А. Вергун [5], К. Стріжко [5], В. Зайченко [19], С. Коваленко [19], О. Мішина [26], С. Мішиної [26], І. Шевченко [36], Т. Зубко [20], Р. Дацків [15], Л. Шемаєвої [37], В. Панченко [28], Л. Кошембар [21], В. Гаркуші [7], Є. Єршової [7], Г. Разумової [30], А. Усатенко [30] та ін. Дані вчені виокремлюють п'ять основних підходів до визначення сутності поняття «економічної безпеки підприємства», а саме: комплексний, функціональний, ресурсний, стратегічний та функціональний. Наукові підходи до визначення складових економічної безпеки розглядалися у роботах Н. Гічова [9], Г. Ткачук [32], А. Турило [33], О. Зінченко [33], О. Чорної [35], Н. Білошкурської [2], О. Сосновської [31], М. Житар [31]. Питання інноваційної безпеки підприємства досліджувалися та розглядалися в різних аспектах численними науковцями, серед яких О. Гавриш [6], Г. Черняк [6], Є. Діденко [16], Ю. Моторна [16], О. Дьяченко [17], Л. Артеменко [18], В. Кулаженко [22], О. Маслак [24], Є. Науменко [27], С. Шкарлет [39]. Зважаючи на постійні виклики мінливого ринкового середовища, проблематика забезпечення економічної безпеки підприємств залишається актуальною і потребує подальших ґрунтовних досліджень, зокрема в частині інноваційної складової.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

В умовах постійних змін зовнішнього бізнес-середовища та зростання конкуренції,

забезпечення високого рівня економічної безпеки є основною передумовою стабільного функціонування та успішного розвитку підприємства. При цьому важлива роль відводиться інноваційній складовій, яка дозволяє підприємству підвищувати конкурентоспроможність, адаптуватися до мінливих умов, ефективно використовувати ресурси. Однак, за таких обставин, інноваційні процеси супроводжуються численними ризиками, які потребують ретельного дослідження та управління.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даного дослідження є визначення сутності інноваційної безпеки підприємства, систематизація підходів до її забезпечення, виокремлення ключових груп ризиків інноваційної діяльності та формування системи показників для оцінювання управління інноваційною безпекою підприємства.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Економічна безпека підприємства є ключовою умовою забезпечення його життєздатності. Тільки при забезпеченні високого рівня економічної безпеки керівництво та працівники можуть ефективно впроваджувати стратегії та заходи, спрямовані на досягнення цілей розвитку підприємства.

За сучасних умов існують різноманітні думки науковців щодо визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства», тому особливої актуальності набуває систематизація цих підходів. За результатами аналізу можна виокремити такі підходи: комплексний, функціональний, ресурсний, стратегічний та системний (табл. 1). Слід відзначити, що на рівень економічної безпеки підприємства впливає безліч факторів. Відповідно до комплексного підходу, економічна безпека підприємства розглядається як комплексне поняття, що охоплює різні аспекти, такі як фінансові, технічні, правові, інформаційні, кадрові тощо [1; 4; 25; 29]. Функціональний підхід, у свою чергу, розглядає економічну безпеку підприємства як здатність виконувати свої

функції та завдання без порушень та відповідно до встановлених стандартів [5; 19; 26; 36].

Ресурсний підхід – акцентує увагу на ресурсах, необхідних для забезпечення економічної безпеки підприємства, включаючи фінансові, людські, технічні та інші ресурси [3; 20; 21]. Стратегічний підхід визначає економічну безпеку підприємства через його здатність до реалізації стратегічних рішень та адаптації до змін в економічному середовищі [28; 37]. Згідно системного підходу економічна безпека підприємства розглядається як частина загальної системи економічної безпеки, що включає взаємодію з іншими суб'єктами економіки та соціальним середовищем [7; 15; 30]. Кожен з цих підходів має свої переваги та обмеження, і вони можуть застосовуватися в залежності від конкретного контексту дослідження або аналізу.

Отже, існують різні підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства. На наш погляд, це зумовлено неповним розумінням складових даного поняття. Складові економічної безпеки є основою функціонування системи економічної безпеки на будь-якому рівні економічного розвитку. Тому доцільним є проведення аналізу цих підходів (рис. 1). Згідно наших досліджень, базовим підходом до визначення складових економічної безпеки підприємства є ресурсно-функціональний підхід, який класично визнаний у системі економічної безпеки. Його притримуються такі науковці, як Турило А. М., Зінченко О. А., Турило А. А., Гічова Н. Ю., Ткачук Г. О., Чорна О. Ю. У більш сучасних дослідженнях вчені частіше використовують раціональний підхід до визначення складових економічної безпеки підприємства, шляхом систематизації та угруповання основних складових. Іншими словами, зменшення кількості об'єктів приводить до появи комплексних складових [32].

Виходячи з аналізу наведених підходів на рис. 1, інноваційна складова економічної безпеки підприємства визначається різноманітними аспектами відповідно до думок різних науковців. Деякі дослідники включають інноваційну безпеку в ресурсно-функціональний підхід разом із іншими елементами, такими як виробнича, фінансова,

технічна складова тощо. Інші автори розглядають інноваційну складову окремо, надаючи їй значення на рівні раціонального підходу, спільно з іншими ключовими аспектами, такими як фінансова та ресурсна безпека. Таким чином, інноваційна безпека підприємства є важливим елементом у всіх визначеннях економічної безпеки, враховуючи її значення для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності підприємства.

У зв'язку з постійними змінами в умовах економічної діяльності, які відбуваються через впровадження нових технологій та інновацій, інноваційна складова стає однією з найважливіших для забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства [17]. Тому, інноваційна складова є однією з основних аспектів економічної безпеки підприємства, оскільки вона сприяє збільшенню його конкурентоспроможності та стійкості на ринку. Впровадження новаторських рішень дозволяє підприємству не лише виходити на нові ринки та залучати нових клієнтів, але й ефективно адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Інновації сприяють оптимізації виробничих процесів та ресурсного використання, що в свою чергу підвищує продуктивність та знижує витрати. Крім того, вони є стимулом для залучення інвестицій та сприяють розвитку підприємства як інноваційного лідера у своїй галузі. Інновації є ключовим фактором в реалізації стратегії розвитку та досягнення довгострокових цілей підприємства [33].

Основною для розуміння процесу управління інноваційною безпекою підприємства є розкриття її сутності як економічної концепції. Підходи до сутності поняття «інноваційна безпека підприємства», запропоновані сучасними науковцями наведено у табл. 2.

Грунтуючись на запропонованих тлумаченнях, можна зробити висновок, що «інноваційна безпека підприємства» – це комплексний стан підприємства, зумовлений впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, який забезпечує стійкий інноваційний розвиток шляхом систематичного впровадження передових змін у всіх сферах діяльності.

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства»

№	Науковець	Визначення
Комплексний підхід		
1	Ареф'єва О. [1]	Загальна ситуація підприємства, яка дозволяє виконувати власну стратегію функціонування.
2	Боса І. [4]	Стан господарського суб'єкта, який відображає його здатність максимально ефективно використовувати наявні ресурси для забезпечення стабільної економічної та господарської діяльності та запланованого розвитку.
3	Меліхова Т. [25]	Оптимально організована діяльність служби економічної безпеки на підприємстві, спрямована на забезпечення надійного захисту його функціонування від зовнішніх та внутрішніх загроз. Вона підтримує високий рівень економічної самостійності підприємства, щоб уникнути несподіваних втрат, швидко реагувати на зміни у навколишньому середовищі, попереджувати негативні наслідки та ефективно використовувати наявні ресурси для покращення фінансового стану й досягнення стратегічних цілей.
4	Пухальська Г., Христин Г. [29]	Комплексне поняття, яке включає системи моніторингу, попередження, профілактики, поточних і прогностичних заходів для нейтралізації можливих загроз і мінімізації їхніх наслідків.
Функціональний підхід		
5	Вергун А., Стріжко К. [5]	Забезпечення стійкого та ефективного функціонування суб'єкта господарювання через відвернення негативного впливу ззовні та всередині, використовуючи всі ресурси ефективно.
6	Зайченко В., Коваленко С. [19]	Стійкий і збалансований стан підприємства, що забезпечує його захищеність від ризиків зовні та всередині, а також забезпечує стабільне функціонування.
7	Мішин О., Мішина С. [26]	Стан, коли бізнес-процеси та їх ресурсне забезпечення захищені від внутрішніх та зовнішніх загроз, що дозволяє підприємству ефективно функціонувати та розвиватися з мінімальними збитками.
8	Шевченко І. [36]	Сукупність факторів, що забезпечують незалежність, стабільність і здатність до прогресу в умовах негативних факторів.
Ресурсний підхід		
9	Бланк І. [3]	Становище, коли ресурси використовуються найбільш ефективно для запобігання загрозам і забезпечення стабільності підприємства в теперішньому та майбутньому.
10	Зубко Т. [20]	Забезпечення захищеності діяльності підприємства від негативного впливу із зовні та всередині, а також максимальне використання ресурсів для стабільного функціонування.
11	Кошембар Л. [21]	Стан розвитку підприємства, який відзначається стабільністю економічного та фінансового зростання, ефективністю у нейтралізації негативних впливів та протидії їм на всіх етапах діяльності.
Стратегічний підхід		
12	Панченко В. [28]	Сукупність управлінських дій, спрямованих на забезпечення стабільності діяльності підприємства через нейтралізацію ризиків.
13	Шемаєва Л. [37]	Забезпечення втілення стратегічних інтересів підприємства на основі використання можливостей зовнішнього середовища шляхом продуктивної взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища.
Системний підхід		
14	Гаркуша В., Єршова Н. [7]	Стан, коли економічні інтереси підприємства узгоджені з інтересами стейкхолдерів через зони можливостей в системі «господарюючий суб'єкт-середовище», що дозволяє уникнути загроз економічним інтересам.
15	Дацків Р. [15]	Сукупність властивостей стану виробничої підсистеми економічної системи, що забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи.
16	Разумова Г., Усатенко А. [30]	Забезпечення можливості самостійного функціонування підприємства та сприяння виконанню регіональних та державних функцій.

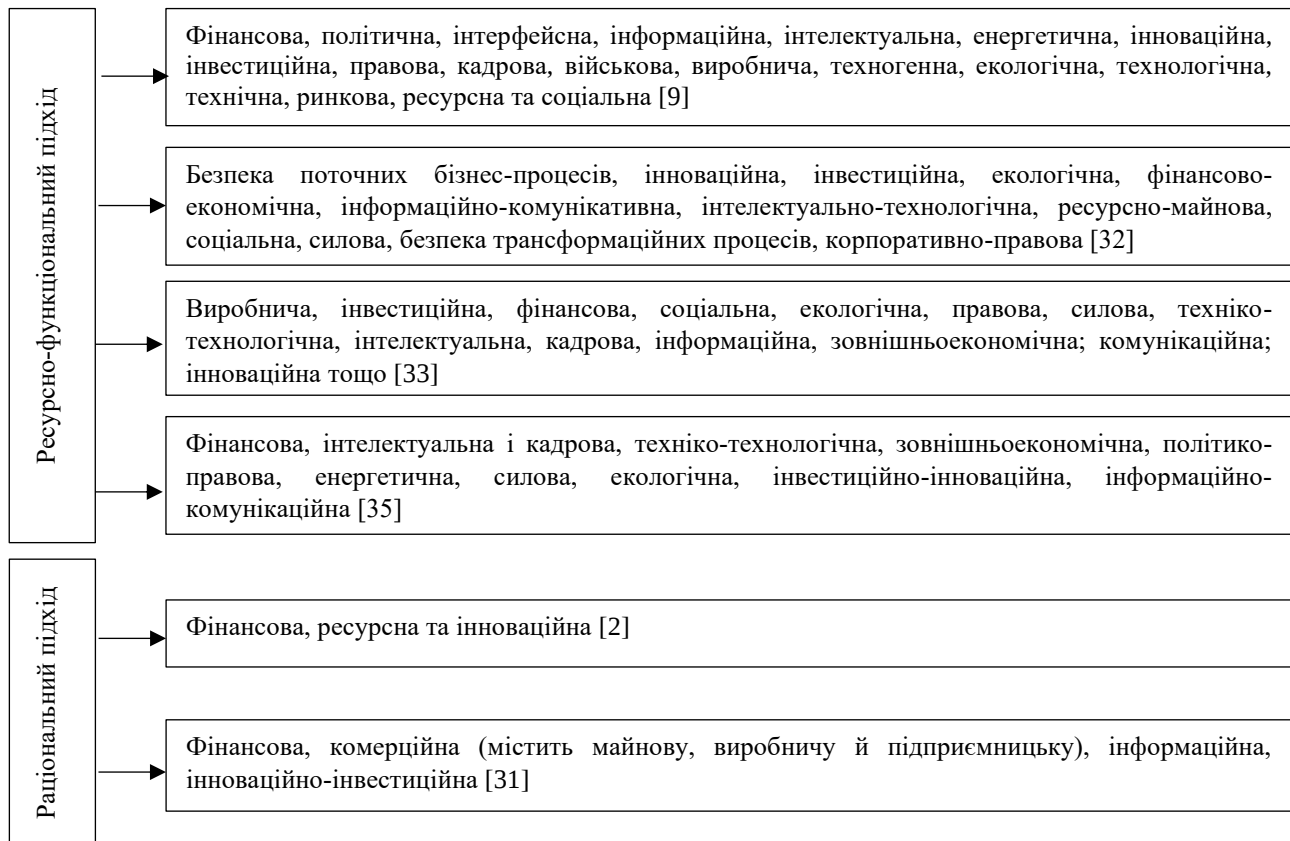

Рис. 1. Систематизація підходів до визначення складових економічної безпеки підприємства

Вона передбачає формування сприятливого середовища для генерації та реалізації інновацій, ефективне використання ресурсів та підприємницьких можливостей, мінімізацію ризиків та загроз, пов'язаних з інноваційними процесами. Інноваційна безпека також спрямована на досягнення довгострокової конкурентоспроможності, захист інноваційного потенціалу підприємства, створення продукції та технологій, що відповідають світовим стандартам. Вона реалізується через комплекс заходів, які охоплюють розвиток та захист інноваційних практик на всіх етапах функціонування підприємства, впровадження інноваційної стратегії розвитку, забезпечення необхідних умов для активізації інноваційної діяльності у виробничій, технологічній, економічній, організаційній та соціальній сферах.

Отже, інноваційна безпека підприємства є багатоаспектним поняттям, що інтегрує елементи інноваційного розвитку, управління ризиками, захисту інновацій, стратегічного планування та формування сприятливого інноваційного середовища з метою зміцнення конкурентних позицій, забезпечення стійкого

зростання та адаптації до мінливих умов ринку.

Інноваційна безпека включає в себе три основні групи ризиків [14; 34]:

1. Технологічні ризики. Ці ризики стосуються ймовірності успішного отримання кінцевих науково-технічних результатів при розробці інновації. Тут враховується безпека та перспективність проведених досліджень, своєчасність впровадження розробок у виробничий процес, відповідність використовуваного обладнання сучасним технологічним вимогам. Також, вони вимагають ретельного планування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, залучення висококваліфікованих фахівців, сучасного обладнання.

2. Ринкові ризики. Дана група ризиків пов'язана з готовністю ринкового середовища сприйняти інноваційний продукт чи послугу, який буде впроваджений підприємством. Сюди входять такі фактори, як наявність прихованого попиту на інновацію, очікування споживачів, розробки конкурентів та інші чинники, що визначають ринкову ситуацію. Уникнути цих ризиків можна за рахунок

ретельного дослідження ринку та ефективної маркетингової стратегії.

3. Проектні ризики. Ці ризики безпосередньо пов'язані з управлінням інноваційним проектом – його плануванням, якістю виконання, досягненням запланованих цілей та результатів, дотриманням вартісних та термінових показників реалізації проекту. Їх можна мінімізувати за допомогою ефективного проектного менеджменту.

Для оцінювання економічної ефективності інновацій використовується система кількісних та якісних показників, які відображають співвідношення витрачених ресурсів і отриманих результатів від впровадження інновацій. У свою чергу, ефективність інновацій визначається їх здатністю економити трудові, матеріальні та фінансові ресурси на одиницю створеної

інноваційної продукції чи послуг. Також є загальний принцип оцінки економічної ефективності інновацій, що полягає у порівнянні сукупного ефекту від їх впровадження (результатів) та сукупних витрат на розробку, виробництво та споживання інновацій. Щодо ефекту від реалізації інновацій, то він визначається їх очікуваною ефективністю в різних аспектах [34]:

- 1) соціальному (покращення якості життя);
- 2) функціональному (підвищення ефективності управління);
- 3) технологічному (зростання продуктивності та покращення умов праці);
- 4) продуктивному (покращення якості та розширення асортименту продукції).

Таблиця 2

Аналіз підходів до визначення сутності поняття «інноваційна безпека підприємства»

№	Науковець	Визначення	Ключові характеристики
1	Гавриш О., Черняк Г. [6]	Це рівень розвитку інноваційних здібностей та потенціалу підприємства, який забезпечує захищеність від внутрішніх та зовнішніх економічних ризиків у нестабільних умовах національної економіки	рівень розвитку інноваційних здібностей, інноваційного потенціалу підприємства
2	Діденко Є., Моторна Ю. [16]	Стан підприємства, обумовлений впливом різноманітних внутрішніх та зовнішніх чинників, який забезпечує стійкий розвиток підприємства шляхом систематичного впровадження передових змін у всіх аспектах його діяльності, з урахуванням мінімізації ризиків та втрат від можливих загроз, з метою здобуття довгострокової конкурентоспроможності на ринку та формування високого потенціалу інноваційного розвитку	впровадження змін з метою зміцнення інноваційного потенціалу
3	Дьяченко О., Артеменко Л. [18]	Система заходів, спрямованих на підтримку широкого впровадження інноваційних рішень у всіх аспектах діяльності підприємства, включаючи виробництво та маркетинг, а також захист від внутрішніх і зовнішніх загроз, що можуть виникнути у процесі введення інновацій	впровадження інновацій у всіх аспектах діяльності підприємства
4	Кулаженко В. [22]	Це система заходів безпеки підприємства, яка спрямована на розвиток та захист інноваційних практик як у виробництві, так і на інших етапах функціонування підприємства, з метою забезпечення сприятливого середовища для інновацій та захисту від можливих загроз	система заходів безпеки підприємства
5	Маслак О. [24]	Це стан підприємства, який виникає в результаті систематичних заходів з впровадження інноваційної стратегії розвитку в усіх сферах його діяльності	стан підприємства за результатами реалізації інноваційної стратегії
6	Науменко Є. [27]	Це створення необхідних умов, які сприяють розвитку та використанню інновацій у всіх аспектах: виробничому, технологічному, економічному, організаційному та соціальному, з метою реалізації продукції та технологій, що відповідають світовим стандартам конкурентоспроможності	формування умов для розвитку та використання інновацій
7	Шкарлет С. [39]	Це стійкий розвиток, який досягається шляхом ефективного використання різних видів ресурсів й підприємницьких можливостей для забезпечення стабільності у функціонуванні та динамічному науково-технічному й соціальному розвитку, а також для запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам	ефективне використання різних видів ресурсів й підприємницьких можливостей

Рис. 2. Схема оцінювання інноваційної складової економічної безпеки підприємства

На рівні підприємства ефект від інновацій оцінюється такими економічними показниками, як: зростанням виручки від реалізації інноваційної продукції, через нову якість, зниження собівартості та, відповідно, збільшенням прибутку.

Загалом, при оцінюванні ефективності інноваційної діяльності використовується низка показників, які класифікуються за різними ознаками [34; 39]:

1. За періодом оцінки результатів та витрат: показники за розрахунковий період (наприклад, за строк життєвого циклу інновації) та річні показники ефективності.

2. За ступенем збільшення: одноразові показники, що відображають разовий ефект від інновацій; мультиплікаційні показники, які враховують повторюваний чи багаторазовий ефект.

3. За місцем отримання ефекту: локальні (показники на рівні підрозділу чи підприємства), регіональні (показники в

масштабах регіону), загальнодержавні (макроекономічні показники) та галузеві (показники в межах галузі).

4. За метою визначення: порівняльні (показники для зіставлення альтернативних інноваційних проектів) й абсолютні (показники абсолютної ефективності інновацій).

Вибір конкретної методики і показників оцінювання ефективності інновацій залежить від типу самої інновації, яка може стосуватися: предметів праці (нові матеріали, сировина, енергія тощо); засобів та знарядь праці (новітнє обладнання, їх реконструкція або модернізація); інноваційних проектів загалом; технологічних процесів виробництва (нові виробничі технології); продуктів кінцевого споживання (нові товари чи послуги); методів організації управління, виробництва, а також праці.

Таким чином, для оцінки комплексного впливу інновацій на діяльність підприємства

необхідно застосовувати різноманітні показники з урахуванням специфіки конкретної інновації та цілей аналізу. Відповідно до цього, пропонується наступна схема оцінювання інноваційної складової економічної безпеки підприємства [18; 34; 39] (рис.2).

При цьому, комплексна оцінка рівня інноваційної безпеки підприємства заснована на відборі відповідних індикаторів та встановлення їх порогових значень.

$$K_{\text{нп}} = \frac{\Phi}{E}, \quad (1)$$

де $K_{\text{нп}}$ – коефіцієнт нормалізації показника;

Φ – фактичне значення показника;

E – еталон (максимальне чи мінімальне значення показника залежно від тенденції).

Якщо значення еталона не відповідають граничному значенню індикатора, то як зразок обирається граничне значення. Після цього значення коефіцієнтів усереднюються і розставляються вагові значення індикаторів. Тоді, інтегральний показник інноваційної складової економічної безпеки підприємства буде розраховуватись за формулою:

$$I = x_1 \times k_1 + x_2 \times k_2 + x_3 \times k_3 + \dots + x_n \times k_n, \quad (2)$$

де x_1, x_2, x_3, x_n - середні значення нормалізованих коефіцієнтів;

k_1, k_2, k_3, k_n - вага коефіцієнтів.

Такий підхід дозволяє комплексно оцінити рівень інноваційної безпеки підприємства, виявити ключові проблеми та розробити ефективні управлінські рішення для її підвищення. Тому, регулярний моніторинг динаміки інноваційної складової та вчасне реагування на зміни забезпечать

стійкість підприємства та його конкурентоспроможність в умовах мінливого ринкового середовища.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Забезпечення належного рівня економічної безпеки є критичним для життєздатності та ефективного функціонування підприємства. У цьому контексті інноваційний аспект посідає чільне місце, оскільки дозволяє адаптуватися до мінливого середовища, підвищувати конкурентоспроможність та забезпечувати стійкий розвиток. Також, можна дійти до висновку, що інноваційна безпека підприємства – це комплексний стан, зумовлений дією внутрішніх і зовнішніх чинників, який створює сприятливе середовище для генерування та впровадження інновацій у всіх сферах діяльності з метою досягнення довгострокової конкурентоспроможності, максимально ефективного використання ресурсів та мінімізації ризиків. У свою чергу, ефективне управління інноваційною безпекою потребує впровадження системних заходів, таких як: моніторинг та мінімізація інноваційних ризиків, формування інноваційного середовища, реалізація інноваційної стратегії, застосування відповідних показників оцінки ефективності інновацій. Таким чином, належний рівень інноваційної безпеки є запорукою зміцнення економічної стійкості підприємства, підвищення його гнучкості та адаптивності у динамічному ринковому середовищі, а також досягнення довгострокових конкурентних переваг.

Література

1. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств : монографія. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. 170 с.
2. Білошкурська Н. В. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки підприємства: принципи побудови, структура. *Економіка і держава*. 2013. №12. С. 24–29.
3. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства. Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2009. 784 с.
4. Боса І. Етимологія поняття «економічна безпека підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 6, Том 2. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/03/2022-312-62-50.pdf> (дата звернення: 22.03.2024).
5. Вергун А. М., Стріжко К. В. Сучасні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *«Ефективна економіка»*. 2015. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4142> (дата

звернення: 24.03.2024).

6. Гавриш О. А., Черняк Г. М. Інноваційний розвиток як необхідна складова економічної безпеки сучасних підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2014. №11. С. 451–455.

7. Гаркуша В. О., Єршова Н. Ю. Систематизація наукових поглядів щодо сутності поняття «економічна безпека підприємства». *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34>

8. Гвініашвілі Т.З., Гринько Т.В. Механізм функціонування суб'єктів підприємництва в контексті економічної безпеки країни. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 3(15). С. 58-64.

9. Гічова Н. Ю. Дослідження функціональних складників економічної безпеки підприємства. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Економіка і управління. 2018. Т. 29(68). № 1. С. 49–52.

10. Гринько Т.В. Управління адаптивним інноваційним розвитком промислових підприємств: економічне обґрунтування та концептуальні засади: Монографія. Донецьк, 2011. 352 с.

11. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З., Морока Д.М. Особливості та пріоритети інноваційного розвитку підприємницьких структур в сучасних мінливих умовах. *Економічний простір*, 2021. № 175. С. 52-58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-10>

12. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З., Романова Л.П. Науково-методичний підхід до формування механізму управління розвитком інноваційного потенціалу підприємства. *Innovation and Sustainability*, 2022. № 4. С. 30-38. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.30.38>

13. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З., Халецька В.В. Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку вітчизняних суб'єктів підприємництва в кризових умовах. *Інвестиції: практика та досвід*, 2022. № 24. С. 5-11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.24.5>

14. Гришова І. Ю., Непочатенко В.О. Вплив інституціональної структури на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. *Економіка: реалії часу*. Економіка промисловості та організація виробництва. 2013. № 2 (7). С. 47–51. URL: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/7739d41c-c968-4c0b-bb98-fbb6e48c82ac/content> (дата звернення: 25.03.2024).

15. Дацків Р. М. Економічна безпека держави в умовах глобальної конкуренції. Львів : Центр Європи, 2006. 159 с.

16. Діденко Є. О., Моторна Ю. С. Особливості формування інноваційної безпеки підприємства. *«Ефективна економіка»*. 2018. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/46.pdf (дата звернення: 24.03.2024).

17. Дьяченко О. А. Артеменко Л. П. Економічна безпека інноваційно-орієнтованих підприємств в умовах євроінтеграції. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2015. № 12. С. 173–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2015_12_28 (дата звернення: 23.03.2024).

18. Дьяченко О. А. Артеменко Л. П. Інноваційна складова економічної безпеки підприємства. *Збірник наукових праць молодих вчених «Актуальні проблеми економіки та управління»*. 2014. №8. URL: <https://ela.kpi.ua/items/9967c497-6111-48a1-a0ce-821bb72c0a03> (дата звернення: 24.03.2024).

19. Зайченко В. В., Коваленко С. В. Економічна безпека підприємства: сутність та основні складові. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2013. №23. С. 410–414.

20. Зубко Т. Л. Методика визначення економічної безпеки підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. №2 (16). С. 69–76.

21. Кошембар Л. О. Механізм удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання на основі оптимізації оподаткування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 21.04.02. Київ, 2009. 21 с.

22. Кулаженко В. В. Особливості інноваційної складової економічної безпеки підприємства. *Вісник КНУТД*. 2012. №2. С. 123–127.

23. Лебедко С. А. Систематизація теоретичних підходів до визначення поняття «економічна безпека підприємства». *«Ефективна економіка»*. 2015. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4512> (дата звернення: 22.03.2024).

24. Маслак О. О. Безпека інноваційного розвитку промисловості як складова національної безпеки країни. *Бізнес Інформ*. 2014. №7. С. 93–97.

25. Меліхова Т. О. Наукові підходи до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2018. №17, Ч. 1. С. 167–170. URL: <http://www.visnyk->

econom.uzhnu.ua/archive/17_1_2018ua/38.pdf (дата звернення: 24.03.2024).

26. Мішин О. Ю., Мішина С. В. Сутність поняття «економічна безпека підприємства». *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 86–92. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2012_38\(dodatok\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2012_38(dodatok)_19) (дата звернення: 22.03.2024).

27. Науменко Є. Ю. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи. *Молодий вчений*. 2017. №6. С. 466–471.

28. Панченко В. А. Систематизація підходів до трактування поняття «економічна безпека підприємств». *«Ефективна економіка»*. 2015. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6512> (дата звернення: 24.03.2024).

29. Пухальська Г. В., Христич Г. О. Економічна безпека підприємства: сутність та її складові. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2008. № 6. Т.1. С. 197–200.

30. Разумова Г., Усатенко А. Кадрова безпека як складова економічної безпеки підприємства. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 11 березня 2022 р. Дніпро, 2022. С. 166–167.

31. Сосновська О. О., Житар М. О. Економічна безпека підприємства: сутність та ознаки забезпечення. *Облік і фінанси*. 2018. № 3(81). С. 124–132.

32. Ткачук Г. О. Складники економічної безпеки підприємства: важливий науковий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент*. 2020. №41. С. 39–45. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2019-41-6>.

33. Турило А. М., Зінченко О. А., Турило А. А. Інновації як ключовий чинник економічної та фінансової безпеки підприємства в умовах зовнішньо-економічної діяльності. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. №1 (10), Том 2. С. 224–229.

34. Управління інноваційною складовою економічної безпеки : монографія : у 4 т. / за ред. д. е. н., професора Прокопенко О. В. (гол. ред.), к. е. н., доцента Школа В. Ю., к. е. н. Щербаченко В. О. Суми : Триторія, 2017. Т. 1. 464 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/231758678.pdf> (дата звернення: 25.03.2024).

35. Чорна О. Ю. Основні функціональні складові економічної безпеки інтегрованої промислової структури. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. № 6 (230). С. 187–193. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84594166.pdf> (дата звернення: 23.03.2024).

36. Шевченко І. Особливості формування системи економічної безпеки підприємства. *Наука молода*. 2008. № 10. С. 178–181.

37. Шемяєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища : автореф. дис... д-ра екон. наук : 21.04.02. Київ, 2010. 40 с.

38. Шендерівська Л. П., Кваско А. В. Напрями розвитку інноваційного потенціалу підприємств. *Економічний простір*, 2021. № 166. С. 74–80. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/816/791> (дата звернення: 20.09.2022)

39. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект : монографія Київ : Книжкове вид-во НАУ, 2007. 436 с.

40. Ardito, L., Petruzzelli A. M., Dezi, L., Castellano, S. The influence of inbound open innovation on ambidexterity performance: does it pay to source knowledge from supply chain stakeholders? *Journal of Business Research*. 2020. Vol. 119. P. 321-329.

41. Bouncken, R. B., Kraus, S., RoigTierno N. Knowledge-and innovation-based business models for future growth: Digitalized business models and portfolio considerations. *Review of Managerial Science*. 2021. Vol. 15. No. 1. P. 1-14

42. Hacklin, F., Björkdahl J., Wallin M. W. Strategies for business model innovation: How firms reel in migrating value. *Long range planning*. 2018. Vol. 51. No. 1. P. 82-110.

43. Hvinashvili T., Rezchikov V. (2019) Innovative component of national economic security. *Österreichisches Multiscience Journal* (Innsbruck, Austria), 2019. VOL 2, No22. С. 7-11.

References

1. Aref'eva O.V. (2005), Planning of Economic Security of Enterprises: Monograph, European University Publishing House, Kyiv.

2. Biloshkurska N.V. (2013), "Economic and organizational mechanism of enterprise economic security formation: principles of construction, structure", *Economics and State*, No. 12, pp. 24-29.

3. Blank I.A. (2009), Management of Enterprise Financial Security, Elga, Nika-Center, Kyiv.

4. Bosa I. (2022), "Etymology of the concept 'economic security of an enterprise'", *Bulletin of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, Vol. 2, No. 6, available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/03/2022-312-62-50.pdf> (accessed 22 March

2024).

5. Vergun A.M. and Strizhko, K.V. (2015), "Modern approaches to assessing the level of financial security of an enterprise", *Efficient Economy*, No. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4142> (accessed 24 March 2024).

6. Gavrysh O.A. and Chernyak, G.M. (2014), "Innovative development as a necessary component of economic security of modern enterprises", *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, No. 11, pp. 451-455.

7. Harkusha V.O. and Yershova, N.Yu. (2021), "Systematization of scientific views on the essence of the concept 'economic security of an enterprise'", *Economy and Society*, No. 28, doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34>

8. Hviniashvili T.Z. and Grynko, T.V. (2018), "The mechanism of entrepreneurship entities' functioning in the context of economic security of the country", *Economic Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy*, Issue 3(15), Helvetica Publishing House, Zaporizhzhia, pp. 58-64.

9. Hichova N.Yu. (2018), "Research of functional components of enterprise economic security", *Scientific Notes of Ternopil National University named after V.I. Vernadsky. Economics and Management*, Vol. 29(68), No. 1, pp. 49-52.

10. Grynko T.V. (2011), *Management of Adaptive Innovative Development of Industrial Enterprises: Economic Substantiation and Conceptual Foundations: Monograph*, Donetsk.

11. Grynko T.V., Hviniashvili, T.Z. and Moroka, D.M. (2021), "Features and priorities of innovative development of entrepreneurial structures in modern changing conditions", *Economic Space*, No. 175, pp. 52-58, doi: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-10>

12. Grynko T.V., Hviniashvili, T.Z. and Romanova, L.P. (2022), "Scientific and methodological approach to the formation of a mechanism for managing the development of an enterprise's innovative potential", *Innovation and Sustainability*, No. 4, pp. 30-38, doi: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.30.38>

13. Grynko T.V., Hviniashvili, T.Z. and Khaletska, V.V. (2022), "Current state and problems of innovative development of domestic entrepreneurship entities in crisis conditions", *Investments: Practice and Experience*, No. 24, pp. 5-11, doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.24.5>

14. Gryshova I.Yu. and Nepochatenko V.O. (2013), "The influence of institutional structure on the development of innovation and investment activities of enterprises", *Economics: Realities of Time. Economics of Industry and Organization of Production*, No. 2(7), pp. 47-51, available at: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/7739d41c-c968-4c0b-bb98-fbb6e48c82ac/content> (accessed 25 March 2024).

15. Datskiv R.M. (2006), *Economic Security of the State in the Conditions of Global Competition*, Center of Europe, Lviv.

16. Didenko Ye.O. and Motorna Yu.S. (2018), "Features of formation of innovative security of an enterprise", *Efficient Economy*, No. 1, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/46.pdf (accessed 24 March 2024).

17. Diachenko O.A. and Artemenko L.P. (2015), "Economic security of innovation-oriented enterprises in the context of European integration", *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, No. 12, pp. 173-180, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2015_12_28 (accessed 23 March 2024).

18. Diachenko O.A. and Artemenko L.P. (2014), "The innovative component of economic security of the enterprise", *Collection of Scientific Works of Young Scientists "Actual Problems of Economics and Management"*, No. 8, available at: <https://ela.kpi.ua/items/9967c497-6111-48a1-a0ce-821bb72c0a03> (accessed 24 March 2024).

19. Zaichenko V.V. and Kovalenko S.V. (2013), "Economic security of the enterprise: essence and main components", *Scientific Works of Kirovohrad National Technical University. Economic Sciences*, No. 23, pp. 410-414.

20. Zubko T.L. (2016), "Methods of determining the economic security of the enterprise", *Economics. Management. Business*, No. 2 (16), pp. 69-76.

21. Koshembar L.O. (2009), "The mechanism of improving the system of economic security of economic entities on the basis of tax optimization", *PhD Thesis Abstract*, Kyiv, 21 p.

22. Kulazhenko V.V. (2012), "Features of the innovative component of economic security of the enterprise", *Bulletin of KNUTD*, No. 2, pp. 123-127.

23. Lebedko S.A. (2015), "Systematization of theoretical approaches to defining the concept of 'economic security of the enterprise'", *Efficient Economy*, No. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4512> (accessed 22 March 2024).

24. Maslak O.O. (2014), "Security of innovative development of industry as a component of national

security of the country", *Business Inform*, No. 7, pp. 93-97.

25. Melikhova T.O. (2018), "Scientific approaches to defining the essence of the concept of 'economic security of the enterprise'", *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. International Economic Relations and the World Economy*, Uzhhorod, No. 17, Part 1, pp. 167-170, available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.ua/archive/17_1_2018ua/38.pdf (accessed 24 March 2024).

26. Mishyn O.Yu. and Mishyna, S.V. (2012), "The essence of the concept of 'economic security of the enterprise'", *Bulletin of Transport Economics and Industry*, No. 38, pp. 86-92, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2012_38\(dodatok\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2012_38(dodatok)_19) (accessed 22 March 2024).

27. Naumenko Ye.Yu. (2017), "The structure of economic security of the enterprise in a crisis", *Young Scientist*, No. 6, pp. 466-471.

28. Panchenko V.A. (2015), "Systematization of approaches to the interpretation of the concept of 'economic security of enterprises'", *Efficient Economy*, No. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6512> (accessed 24 March 2024).

29. Pukhalska H.V. and Khrystych, H.O. (2008), "Economic security of the enterprise: essence and its components", *Bulletin of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, Vol. 1, No. 6, pp. 197-200.

30. Razumova H. and Usatenko, A. (2022), "Personnel security as a component of economic security of the enterprise", in *International and National Security: Theoretical and Applied Aspects*, Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference, Dnipro, 11 March 2022, Dnipro, pp. 166-167.

31. Sosnovska O.O. and Zhytar, M.O. (2018), "Economic security of the enterprise: essence and features of support", *Accounting and Finance*, No. 3 (81), pp. 124-132.

32. Tkachuk H.O. (2020), "Components of economic security of the enterprise: an important scientific aspect", *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Economics and Management*, No. 41, pp. 39-45, doi: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2019-41-6>

33. Turylo A.M., Zinchenko O.A. and Turylo A.A. (2014), "Innovations as a key factor of economic and financial security of the enterprise in the conditions of foreign economic activity", *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*, Vol. 1, No. 10, Tome 2, pp. 224-229.

34. Prokopenko O.V., Shckola, V.Yu. and Shcherbachenko, V.O. (Eds.) (2017), *Management of the Innovative Component of Economic Security*, Monograph, in 4 vols., Vol. 1, Trytoriia, Sumy, 464 p., available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/231758678.pdf> (accessed 25 March 2024).

35. Chorna O.Yu. (2016), "The main functional components of economic security of an integrated industrial structure", *Bulletin of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, No. 6 (230), pp. 187-193, available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/84594166.pdf> (accessed 23 March 2024).

36. Shevchenko I. (2008), "Features of formation of the system of economic security of the enterprise", *Young Science*, No. 10, pp. 178-181.

37. Shemaieva L.H. (2010), "Economic security of enterprises in strategic interaction with environmental entities", *Doctor's Thesis Abstract*, Kyiv, 40 p.

38. Shenderivska L.P. and Kvasko, A.V. (2021), "Directions of development of innovative potential of enterprises", *Economic Space*, No. 166, pp. 74-80, available at: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/816/791> (accessed 20 September 2022).

39. Shkarlet S.M. (2007), *Economic Security of the Enterprise: An Innovative Aspect*, Monograph, NAU Book Publishing House, Kyiv, 436 p.

40. Ardito, L., Petruzzelli A. M., Dezi, L., Castellano, S. The influence of inbound open innovation on ambidexterity performance: does it pay to source knowledge from supply chain stakeholders? *Journal of Business Research*. 2020. Vol. 119. P. 321-329.

41. Bouncken, R. B., Kraus, S., RoigTierno N. Knowledge-and innovation-based business models for future growth: Digitalized business models and portfolio considerations. *Review of Managerial Science*. 2021. Vol. 15. No. 1. P. 1-14.

42. Hacklin, F., Björkdahl J., Wallin M. W. Strategies for business model innovation: How firms reel in migrating value. *Long range planning*. 2018. Vol. 51. No. 1. P. 82-110.

43. Hviniazhvili T., Rezchikov V. (2019) Innovative component of national economic security. *Österreichisches Multiscience Journal* (Innsbruck, Austria), 2019. VOL 2, No22. C. 7-11.

Abstract

GRYNKO Tatyana, HVINIASHVILI Tetiana, BIRIUKOVA Polina
The innovative component of the enterprise's economic security

The article investigates the innovative component of the economic security of an enterprise. It considers different approaches to defining the concept of «economic security of an enterprise» and systematizes its key components. Particular

attention is paid to the role of the innovative component in ensuring the economic stability and competitiveness of an enterprise. The essence of the concept of «innovative security of an enterprise» is analyzed from different scholarly perspectives. The main groups of risks affecting innovative security are identified: technological, market, and project risks. A system of indicators for evaluating the effectiveness of innovations is examined, considering the specifics of innovative activities. The necessity of an integrated approach to managing innovative security at an enterprise is substantiated.

Ensuring an adequate level of economic security is critical to the viability and efficient functioning of the enterprise. In this context, the innovative aspect occupies a prominent place, as it allows to adapt to the changing environment, increase competitiveness and ensure sustainable development. Also, it can be concluded that the innovative security of the enterprise is a complex state caused by the action of internal and external factors, which creates a favorable environment for the generation and implementation of innovations in all spheres of activity in order to achieve long-term competitiveness, the most efficient use of resources and the minimization of risks. In turn, the effective management of innovation security requires the implementation of systemic measures, such as: monitoring and minimization of innovation risks, formation of an innovation environment, implementation of an innovation strategy, application of relevant indicators for evaluating the effectiveness of innovations. Thus, the appropriate level of innovative security is the key to strengthening the economic stability of the enterprise, increasing its flexibility and adaptability in a dynamic market environment, as well as achieving long-term competitive advantages.

Key words: economic security, enterprise, economic security of an enterprise, components of economic security, innovative security, innovative security of an enterprise, innovations.

Бібліографічний опис статті:

Гринько Т. В., Гвініашвілі Т. З., Бірюкова П. В. Інноваційна складова економічної безпеки підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 20-32.

Grynko T., Hviniazhvili T., Biriukova P. (2024) The innovative component of the enterprise's economic security. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 20-32.

ЧЕРНЕНКО Юрій Володимирович

кандидат технічних наук, докторант,
Міжнародний університет бізнесу і права, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7008-7274
e-mail: yc.gbbio@gmail.com

БЕДРІЙ Дмитро Іванович

доктор технічних наук, старший дослідник, доцент,
професор кафедри менеджменту і маркетингу,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, Україна
ORCID: 0000-0002-5462-1588
e-mail: dimi7928@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЧЕРЕЗ ІННОВАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ: КРОКИ ДО СТАЛОСТІ

У цій статті проведено глибокий аналіз сучасних підходів та методів трансформації житлово-комунальних послуг через інноваційне управління стейкхолдерами, з акцентом на важливості адаптації до глобалізації, швидкого технологічного прогресу, та викликів, пов'язаних із зміною клімату. Виокремлюючи ключових стейкхолдерів, стаття детально описує стратегії їх залучення та ефективні механізми взаємодії між різними групами, що є критично важливим для підвищення стійкості житлово-комунальних систем. Автори представляють низку практичних прикладів інноваційного підходу до управління стейкхолдерами, зокрема через використання цифрових платформ, реалізацію програм соціальної відповідальності, та розвитку партнерства з приватним сектором, які разом формують основу для переосмислення методів надання послуг і впровадження сучасних технологічних рішень. Значна увага в статті приділена розробці ефективних стратегій залучення стейкхолдерів, що включає створення спільних візій сталого розвитку, підвищення прозорості діяльності, та впровадження інновацій, спрямованих на забезпечення більш високого рівня сталості послуг. Такий підхід сприяє не тільки покращенню якості та доступності комунальних послуг, але й відкриває нові можливості для сталого розвитку урбанізованих територій, забезпечуючи гармонійне співіснування технологічного прогресу з екологічними та соціальними потребами суспільства.

Ключові слова: трансформація житлово-комунальних послуг, інноваційне управління стейкхолдерами, глобалізація та технологічний прогрес, зміна клімату та сталість, цифрові платформи та соціальна відповідальність, партнерство з приватним сектором, стратегії залучення стейкхолдерів, інноваційні технології в ЖКП, прозорість у наданні послуг, сталий розвиток урбанізованих територій.

JEL classification: L60; M31

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.33.43>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В сучасному контексті глобалізації, технологічного прогресу та змін клімату, сектор житлово-комунальних послуг (ЖКП)

стикається з низкою викликів, що загрожують його стабільності та ефективності. Важливість розробки інтегрованих підходів до управління стейкхолдерами в ЖКП, які б враховували широкий спектр ризиків і забезпечували стійкість та адаптивність систем, стає особливо актуальною. Це не

тільки відкриває нові перспективи для наукових досліджень у галузі економіки та управління, але й ставить перед практичною діяльністю завдання оптимізації взаємодій між всіма учасниками процесу, від провайдерів послуг до кінцевих споживачів. Розв'язання цієї проблеми вимагає інноваційного підходу до аналізу, оцінки та управління ризиками, а також розробки ефективних моделей взаємодії стейкхолдерів, що сприяли б підвищенню якості та доступності комунальних послуг, враховуючи потреби сталого розвитку урбанізованих територій.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує на зростаючу увагу до розвитку інтегрованих підходів управління житлово-комунальними послугами (ЖКП), з акцентом на важливості комплексної взаємодії зі стейкхолдерами та ефективному управлінні ризиками для підвищення адаптивності та стійкості систем. Сучасні наукові роботи, як-от дослідження [1], підкреслюють необхідність глибокого розуміння структури стейкхолдерів та розробки механізмів їх взаємодії для забезпечення високої якості послуг. Значна увага приділяється також методам оцінки та мінімізації ризиків, які можуть впливати на стабільність надання комунальних послуг, включаючи природні, технологічні та соціально-економічні виклики, що було детально досліджено в роботі [2]. При цьому, наголошується на потребі у всебічних нормативних рамках, які б підтримували інновації та сприяли сталому розвитку. Однак, наявні дослідження, такі як дослідження [3], вказують на виклики, пов'язані з впровадженням цих інтегрованих підходів у практику, включаючи потребу в подальшому вивченні їх ефективності та адаптації до специфіки різних територій. Дослідження [4] підкреслює значення інтеграції між різними секторами для підвищення якості життя, що може бути застосоване для покращення інтегрованих підходів у ЖКП. Нарешті, дослідження [5] ілюструє важливість інтегрованого підходу в охороні здоров'я, що може надихнути на подібні інноваційні практики у сфері ЖКП.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Попри значний прогрес у розвитку теорій інтегрованого управління в секторі житлово-комунальних послуг (ЖКП), існуючі дослідження залишають відкритими питання комплексної структури управління та ефективності взаємодії зі стейкхолдерами. Виділення у статті зосереджується на необхідності поглибленого розгляду інноваційних підходів до управління стейкхолдерами, які обіцяють відкрити нові можливості для підвищення стійкості та адаптивності ЖКП. Акцент робиться на критичній ролі ефективної взаємодії між різними зацікавленими сторонами, включаючи урядові органи, приватний сектор, громадянське суспільство та споживачів, для формування управлінських рішень, які забезпечують якісне надання послуг та сприяють сталому розвитку урбанізованих територій. Наголошується на важливості інтеграції інтересів усіх стейкхолдерів як засобу досягнення комплексного бачення управління, що враховує як економічні, так і соціальні аспекти сталого розвитку, а також забезпечує гнучке реагування на зовнішні виклики та зміни.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є розробка та аргументація комплексного підходу до управління стейкхолдерами у секторі житлово-комунальних послуг (ЖКП), який включатиме системну інтеграцію інтересів усіх зацікавлених сторін для підвищення ефективності, стійкості та адаптивності системи надання послуг. Це передбачає детальний аналіз існуючих моделей взаємодії між провайдерами послуг, місцевою владою, споживачами та іншими стейкхолдерами, виявлення потенційних ризиків та прогалин у цих взаємодіях, а також розробку рекомендацій щодо оптимізації процесів управління. Особлива увага буде приділена розробці механізмів для ефективної оцінки та управління ризиками, що виникають у результаті зовнішніх та внутрішніх викликів, з метою забезпечення високої якості та доступності комунальних послуг. Стаття покликана внести вклад у теоретичне

обґрунтування та практичне застосування інтегрованих підходів управління в ЖКП, сприяючи підвищенню сталого розвитку урбанізованих територій.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Сектор житлово-комунальних послуг (ЖКП) є невід'ємною частиною інфраструктури міста, забезпечуючи базові потреби населення в таких сферах як водопостачання, каналізація, тепlopостачання, управління будинками, відходами, освітлення вулиць тощо. Провайдери ЖКП, які включають муніципальні та приватні організації, відіграють ключову роль у підтримці стабільності та комфорту міського середовища [6].

Проте, цей сектор стикається з численними викликами, які вимагають інноваційних підходів та стратегій управління:

1. Старіння інфраструктури: Багато міст мають застарілі системи ЖКП, що вимагають значних інвестицій у модернізацію та ремонт.

2. Зростання міського населення: Урбанізація та зростання міст створюють додаткове навантаження на існуючу інфраструктуру, вимагаючи розширення та оптимізації послуг ЖКП.

3. Екологічні виклики: Зміна клімату та забруднення навколишнього середовища ставлять перед провайдерами ЖКП завдання впровадження "зелених" технологій та практик екологічної безпеки.

4. Технологічні інновації: Швидкий розвиток технологій, таких як Інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI) та блокчейн, відкриває нові можливості для автоматизації та оптимізації процесів у сфері ЖКП [7].

5. Соціальні аспекти: Забезпечення доступності та якості послуг ЖКП для всіх верств населення, зокрема малозабезпечених та вразливих груп, є важливим соціальним завданням.

6. Регуляторні вимоги: Провайдери ЖКП повинні дотримуватися строгих нормативних вимог, що регулюють якість послуг, тарифи та екологічні стандарти.

7. Економічні обмеження: Фінансові обмеження, зокрема обмежені бюджети місцевих органів влади та потреба у великих капіталовкладеннях, ускладнюють розвиток та модернізацію інфраструктури ЖКП.

Відповідно до цих викликів, тенденції у сфері ЖКП спрямовані на інтеграцію інноваційних технологій, підвищення енергоефективності, впровадження сталих практик управління ресурсами, покращення взаємодії зі стейкхолдерами та адаптацію до змінюваних умов навколишнього середовища.

Таким чином, управління стейкхолдерами у секторі ЖКП набуває особливої ваги, оскільки воно дозволяє збалансувати інтереси різних груп, забезпечити включення всіх зацікавлених сторін у процес прийняття рішень та сприяти реалізації інноваційних проєктів, спрямованих на підвищення стійкості та ефективності житлово-комунальних послуг.

Управління стейкхолдерами є критичним аспектом у сфері житлово-комунальних послуг (ЖКП), оскільки воно впливає на якість та доступність послуг, а також на здатність сектора адаптуватися до змінних умов. Ідентифікація ключових стейкхолдерів [8] є першим кроком у процесі управління стейкхолдерами, який дозволяє визначити та зрозуміти інтереси та потреби різних груп, задіяних у секторі ЖКП.

1. Місцева влада: Органи місцевого самоврядування, такі як міські ради та адміністрації, відіграють ключову роль у регулюванні та фінансуванні ЖКП. Вони також відповідають за розробку стратегій розвитку інфраструктури та забезпечення відповідності послуг стандартам якості та екологічним нормам.

2. Провайдери послуг: Компанії, які безпосередньо надають послуги ЖКП, включаючи водопостачання, каналізацію, тепlopостачання, управління відходами тощо. Їхня діяльність включає експлуатацію та обслуговування інфраструктури, а також впровадження інноваційних рішень для покращення якості та ефективності послуг.

3. Споживачі: Мешканці міста, користувачі послуг ЖКП, які безпосередньо впливають на попит та вимоги до якості послуг. Задоволення їхніх потреб є основною метою діяльності сектора ЖКП.

4. Регуляторні органи: Державні установи, які встановлюють нормативні вимоги та стандарти для сектора ЖКП, контролюють дотримання законодавства та здійснюють нагляд за діяльністю провайдерів послуг.

5. Громадські організації: Некомерційні організації, екологічні групи, спілки споживачів та інші громадські об'єднання, які представляють інтереси громадян, займаються захистом прав споживачів та впливають на політику в сфері ЖКП.

6. Інвестори та фінансові інституції: Організації та особи, які забезпечують фінансування проєктів у сфері ЖКП, включаючи банки, інвестиційні фонди та міжнародні фінансові організації.

7. Постачальники обладнання та технологій: Компанії, які розробляють та постачають технічні рішення, обладнання та матеріали для сектора ЖКП, впливаючи на якість та інноваційність послуг.

Ідентифікація та аналіз інтересів цих ключових стейкхолдерів дозволяють провайдерам ЖКП розробити ефективні стратегії управління, спрямовані на забезпечення сталого розвитку, підвищення якості послуг та задоволення потреб усіх зацікавлених сторін.

Управління стейкхолдерами є ключовим елементом стратегічного менеджменту в секторі житлово-комунальних послуг (ЖКП). Воно передбачає ідентифікацію, аналіз та взаємодію з різними зацікавленими сторонами, щоб забезпечити ефективне виконання проєктів та досягнення загальної мети організації. Існує кілька теоретичних підходів до управління стейкхолдерами, які можуть бути застосовані в контексті ЖКП:

1. Теорія стейкхолдерів (Stakeholder Theory): Запропонована Едвардом Фріменом (Edward Freeman) у 1984 році [9], цей підхід акцентує на важливості врахування інтересів усіх зацікавлених сторін, а не тільки акціонерів, у процесі управління організацією. У контексті ЖКП це означає, що провайдери послуг повинні враховувати інтереси місцевої влади, споживачів, регуляторних органів, громадськості та інших стейкхолдерів при прийнятті рішень.

2. Підхід управління зацікавленими сторонами (Stakeholder Management Approach) [10]: Цей підхід зосереджений на

розробці стратегій для ефективної взаємодії та залучення стейкхолдерів з метою досягнення цілей організації. Він передбачає ідентифікацію ключових стейкхолдерів, аналіз їхніх інтересів та потреб, а також розробку механізмів комунікації та взаємодії з ними.

3. Підхід балансу інтересів (Interest-Based Approach) [11]: Цей підхід підкреслює необхідність знаходження балансу між різними інтересами стейкхолдерів для досягнення загальної мети. Він вимагає гнучкості та адаптивності з боку провайдерів ЖКП, а також відкритості до компромісів та співпраці з різними групами стейкхолдерів.

4. Підхід залучення зацікавлених сторін (Stakeholder Engagement Approach) [12]: Цей підхід акцентує на активному залученні стейкхолдерів у процес прийняття рішень та розвитку проєктів. Він передбачає створення платформ для діалогу, обміну інформацією та спільного планування з метою забезпечення прозорості та врахування інтересів усіх зацікавлених сторін.

Застосування цих теоретичних підходів дозволяє провайдерам ЖКП ефективно управляти взаємовідносинами зі стейкхолдерами, підвищувати якість та доступність послуг, а також адаптуватися до змінних умов і викликів сучасного міського середовища.

Інноваційне управління стейкхолдерами в секторі ЖКП передбачає застосування новітніх підходів та технологій для покращення взаємодії із зацікавленими сторонами та оптимізації процесів надання послуг. Нижче наведено декілька практичних прикладів інноваційного управління стейкхолдерами в сфері ЖКП:

1. Цифрові платформи для залучення споживачів: Багато провайдерів ЖКП розробляють мобільні додатки та онлайн-платформи, які дозволяють споживачам відстежувати своє споживання послуг, отримувати інформацію про тарифи та рахунки, а також надавати зворотний зв'язок. Це сприяє підвищенню прозорості та задоволення потреб користувачів.

2. Інтерактивні карти та інформаційні системи: Деякі муніципалітети впроваджують геоінформаційні системи (ГІС), які надають інтерактивні карти інфраструктури ЖКП та дозволяють моніторити стан об'єктів у

реальному часі. Це допомагає в оперативному реагуванні на аварії та плануванні ремонтних робіт.

3. Програми соціальної відповідальності: Деякі провайдери ЖКП розробляють програми, спрямовані на підтримку вразливих груп населення, наприклад, надання знижок на комунальні послуги для малозабезпечених сімей або організацію екологічних освітніх заходів для громадськості.

4. Партнерство з приватним сектором: У деяких випадках муніципалітети укладають партнерські угоди з приватними компаніями для розвитку та модернізації інфраструктури ЖКП. Це може включати співпрацю з компаніями з енергоефективності для впровадження заходів зі зниження споживання енергії у міських будівлях.

5. Участь громадськості у прийнятті рішень: Деякі міста запроваджують практику публічних слухань та консультацій з громадянами щодо планів розвитку інфраструктури ЖКП. Це дозволяє враховувати думки та потреби громадськості при прийнятті важливих рішень.

Ці приклади демонструють, як інноваційні підходи до управління стейкхолдерами можуть сприяти підвищенню ефективності та якості послуг ЖКП, а також забезпечити врахування інтересів різних груп зацікавлених сторін.

На Рис. 1 зображено модель, яка відображає різноманітні аспекти управління житлово-комунальними послугами (ЖКП) та взаємодію зі стейкхолдерами. Ця структура включає такі ключові елементи:

- Операційна діяльність провайдерів житлово-комунальних послуг (ПЖКП): Включає основні процеси, утримання та ремонт інфраструктури, а також енергоменеджмент.

- Стратегічне планування в ПЖКП: Охоплює розробку стратегії, аналіз зовнішнього середовища та встановлення цілей та показників.

- Інновації в ПЖКП: Включає впровадження нових технологій, екологічні ініціативи та оптимізацію процесів.

- Сфера послуг та стейкхолдери: Представляє широкий спектр житлово-комунальних послуг та велику кількість стейкхолдерів, включаючи місцеву владу,

постачальників послуг, споживачів, регуляторні органи та громадські організації.

- Регулювання та технічні аспекти: Охоплює високий рівень регулювання та технічну складність управління інфраструктурою ЖКП.

- Соціальний та екологічний вплив: Включає соціальну значущість послуг ЖКП та залежність від природних умов.

- Управління стейкхолдерами проєктів: Охоплює ефективне спілкування, координацію дій та взаємодію між сторонами.

Модель на Рис. 2 детально висвітлює підходи до управління стейкхолдерами в секторі ЖКП, включаючи:

- Ідентифікація та аналіз стейкхолдерів: Визначення ключових стейкхолдерів, таких як місцева влада, споживачі, постачальники послуг, регуляторні органи та громадські організації.

- Розробка стратегії залучення: Включає методи комунікації, частоту взаємодії та механізми зворотного зв'язку.

- Управління очікуваннями: Інформування про прогрес та врахування зворотного зв'язку від стейкхолдерів.

- Моніторинг та адаптація: Постійне спостереження та гнучкість у підходах до управління стейкхолдерами.

- Соціальні та екологічні аспекти: Забезпечення доступності послуг, мінімізація впливу на довкілля та сприяння сталому розвитку.

Обидві моделі демонструють комплексний підхід до управління ЖКП та стейкхолдерами. Модель на Рис. 1 відображає різноманітні аспекти управління ЖКП, включаючи операційну діяльність, стратегічне планування, інновації, регулювання та соціально-екологічні впливи. Модель на Рис. 2 зосереджена на підходах до управління стейкхолдерами, включаючи ідентифікацію, аналіз, залучення та моніторинг інтересів різних груп. Взаємодія цих аспектів сприяє ефективному управлінню ЖКП, задоволенню потреб споживачів та досягненню сталого розвитку урбанізованих територій.

У секторі ЖКП розробка стратегій залучення стейкхолдерів є ключовим аспектом ефективного управління та забезпечення сталого розвитку.

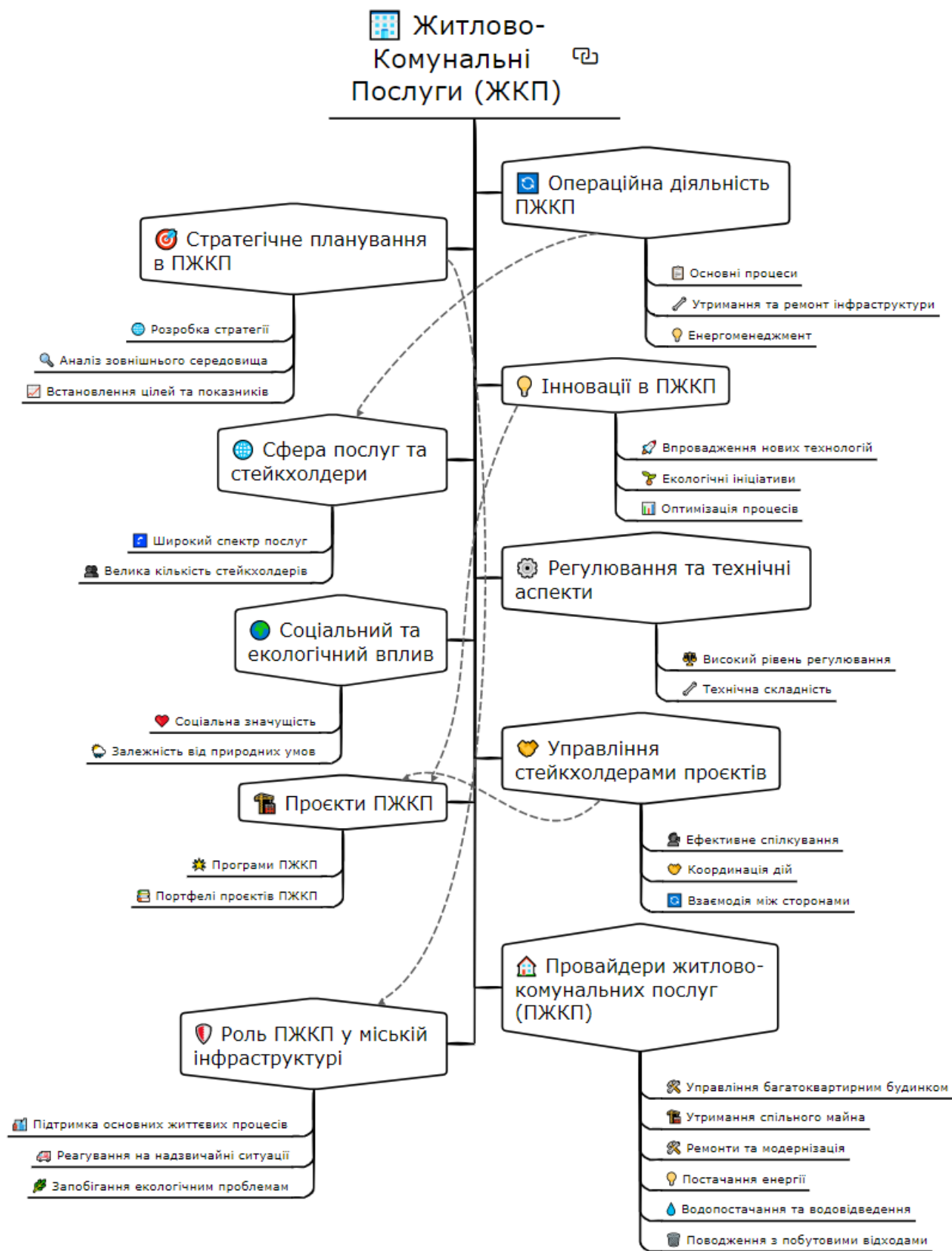

Рис. 1. Комплексна структура управління ЖКП та стейкхолдерами [розроблено авторами]

Рис. 2. Підходи до управління стейкхолдерами в секторі житлово-комунальних послуг
[розроблено авторами]

Стратегії залучення мають на меті підвищення рівня співпраці та взаєморозуміння між провайдером послуг, місцевою владою, споживачами, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами. Нижче наведено декілька ключових кроків для розробки ефективних стратегій залучення стейкхолдерів у сфері ЖКП:

1. *Ідентифікація та аналіз стейкхолдерів*: Першим кроком є визначення ключових стейкхолдерів, які впливають на або зацікавлені у діяльності ЖКП. Потрібно провести аналіз їхніх інтересів, очікувань та можливого впливу на проекти та послуги ЖКП.

2. *Визначення цілей залучення*: Цілі залучення стейкхолдерів повинні бути чітко

визначені та відповідати загальній стратегії розвитку ЖКП. Це може включати підвищення якості послуг, зменшення впливу на довкілля, покращення комунікації зі споживачами тощо.

3. *Розробка плану залучення*: План залучення повинен включати конкретні заходи та ініціативи для взаємодії з різними групами стейкхолдерів. Це може охоплювати проведення публічних слухань, організацію робочих груп, створення онлайн-платформ для обміну інформацією та зворотного зв'язку.

4. *Комунікаційна стратегія*: Ефективна комунікація є ключовою для залучення стейкхолдерів. Потрібно розробити комунікаційну стратегію, яка визначає

канали, методи та частоту комунікації з різними групами стейкхолдерів.

5. *Врахування культурних та соціальних аспектів*: При розробці стратегій залучення важливо враховувати культурні та соціальні особливості громади, а також потреби різних соціальних груп.

6. *Моніторинг та оцінка*: Постійний моніторинг та оцінка ефективності стратегій залучення дозволяють вчасно вносити корективи та покращувати практики управління стейкхолдерами.

7. *Забезпечення відкритості та прозорості*: Прозорість процесів прийняття рішень та доступність інформації про діяльність ЖКП сприяють довірі та підтримці з боку стейкхолдерів.

Розробка та впровадження ефективних стратегій залучення стейкхолдерів в секторі ЖКП допомагає забезпечити збалансоване задоволення інтересів різних груп, підвищення якості послуг та досягнення цілей сталого розвитку.

Управління стейкхолдерами в секторі ЖКП вимагає використання різноманітних механізмів взаємодії, які дозволяють забезпечити ефективне спілкування, залучення та врахування інтересів різних груп зацікавлених сторін. Нижче наведено декілька ключових механізмів взаємодії з різними групами стейкхолдерів:

1. *Публічні слухання та консультації*: Організація публічних слухань та консультаційних зустрічей дозволяє зібрати представників місцевої влади, громадськості, споживачів та інших стейкхолдерів для обговорення планів розвитку ЖКП, нових проєктів та ініціатив.

2. *Робочі групи та круглі столи*: Створення робочих груп або проведення круглих столів з представниками різних стейкхолдерів сприяє виробленню спільних рішень, обміну досвідом та ідеями щодо покращення послуг ЖКП.

3. *Опитування та анкетування*: Регулярне проведення опитувань та анкетувань серед споживачів та інших стейкхолдерів допомагає зібрати зворотний зв'язок щодо якості послуг, виявити проблемні питання та визначити пріоритети для подальших дій.

4. *Інформаційні кампанії та засоби масової інформації*: Використання засобів

масової інформації, соціальних мереж та інших каналів комунікації для проведення інформаційних кампаній дозволяє поширювати важливу інформацію, підвищувати обізнаність громадян та залучати їх до діалогу.

5. *Партнерські програми та співпраця з громадськими організаціями*: Встановлення партнерських відносин з громадськими організаціями, екологічними групами та іншими некомерційними організаціями може сприяти реалізації спільних проєктів, організації заходів з підвищення екологічної свідомості та залучення громадян до діяльності ЖКП.

6. *Зворотний зв'язок та системи обробки скарг*: Створення ефективних механізмів для збору та обробки зворотного зв'язку від споживачів, включаючи системи обробки скарг та пропозицій, є важливим для покращення якості послуг та забезпечення відповідності очікуванням споживачів.

7. *Електронні платформи та мобільні додатки*: Розробка електронних платформ та мобільних додатків для зручного доступу до інформації про послуги ЖКП, онлайн-оплати рахунків та отримання зворотного зв'язку від споживачів сприяє підвищенню прозорості та ефективності взаємодії з клієнтами.

Розробка та впровадження цих механізмів взаємодії дозволяє забезпечити ефективне управління стейкхолдерами в секторі ЖКП, покращити якість послуг, збільшити задоволеність споживачів та сприяти сталому розвитку міських територій.

Підвищення сталості ЖКП є важливою задачею для досягнення цілей сталого розвитку у міських середовищах. Управління стейкхолдерами відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки залучення різних зацікавлених сторін дозволяє враховувати різноманітні інтереси та підходи до розв'язання проблем. Нижче наведено декілька практичних кроків, які можуть сприяти підвищенню сталості ЖКП через ефективне управління стейкхолдерами:

1. *Розробка спільної візії сталого розвитку ЖКП*: Залучення стейкхолдерів до процесу формування спільної візії сталого розвитку ЖКП дозволяє врахувати різноманітні думки та інтереси, а також забезпечити широку підтримку та зобов'язання щодо реалізації цілей сталості.

2. *Розробка та імплементація інтегрованих стратегій*: Інтеграція стратегій управління стейкхолдерами з загальною стратегією розвитку ЖКП дозволяє синхронізувати зусилля та ресурси для досягнення сталості. Це може включати заходи з підвищення енергоефективності, водозбереження, впровадження "зелених" технологій тощо.

3. *Створення платформ для співпраці та діалогу*: Організація форумів, робочих груп та круглих столів із залученням представників місцевої влади, провайдерів послуг, громадськості та інших стейкхолдерів сприяє виробленню спільних рішень та планів дій щодо підвищення сталості ЖКП.

4. *Забезпечення прозорості та доступності до інформації*: Важливим аспектом управління стейкхолдерами є забезпечення прозорості в діяльності ЖКП та надання вільного доступу до інформації про плани розвитку, екологічні ініціативи та показники ефективності. Це може включати створення онлайн-платформ, де стейкхолдери можуть отримувати актуальну інформацію та брати участь у обговореннях.

5. *Реалізація програм соціальної відповідальності*: Розробка та впровадження програм, спрямованих на підтримку вразливих груп населення, забезпечення доступності послуг ЖКП для всіх верств населення та сприяння соціальній інклюзії, є важливим кроком до сталого розвитку.

6. *Застосування інноваційних технологій*: Впровадження новітніх технологічних рішень, таких як інтелектуальні системи управління ресурсами, системи моніторингу та діагностики інфраструктури, може сприяти підвищенню ефективності та зниженню негативного впливу на довкілля.

7. *Моніторинг та оцінка прогресу*: Регулярний моніторинг та оцінка впроваджених заходів і програм дозволяють відстежувати прогрес у досягненні цілей сталості, а також вносити корективи та

адаптувати стратегії залучення стейкхолдерів відповідно до змінних умов.

8. *Залучення міжнародного досвіду та експертизи*: Співпраця з міжнародними організаціями, фахівцями та іншими містами може надати цінні знання та досвід, які можуть бути адаптовані та застосовані для підвищення сталості ЖКП.

Реалізація цих практичних кроків через ефективне управління стейкхолдерами допоможе підвищити сталість житлово-комунальних послуг, сприяти соціальному та екологічному благополуччю громад та забезпечити стійке майбутнє для міських територій.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Дослідження підкреслює, що ефективне управління стейкхолдерами відіграє критичну роль у трансформації житлово-комунальних послуг, спрямоване на підвищення їх стійкості та адаптивності в умовах глобалізації та змін клімату. Розробка та впровадження інтегрованих стратегій залучення стейкхолдерів, використання цифрових платформ для покращення взаємодії, та ініціативи соціальної відповідальності виявилися ключовими факторами для досягнення високої якості послуг та задоволення потреб споживачів. Проект вказує на необхідність подальшого дослідження інтеграції економічних, соціальних, та екологічних аспектів сталого розвитку, що вимагає розробки нових методологій для оцінки впливу трансформації ЖКП на сталість міських територій. Перспективи майбутнього розвитку в цьому напрямку включають поширення практик взаємодії із стейкхолдерами, а також розвиток партнерства з приватним сектором для забезпечення інновацій у сфері надання комунальних послуг, з метою підвищення якості життя в урбанізованих територіях і забезпечення їхнього сталого розвитку.

Література

1. Jain K., Gaur R., Shokeen S. Interior design patterns and sustainable housing solutions: insights from a slum community in north-west delhi, india. *Irjaem*. 2024. Vol. 2, no. 4. URL: <https://bit.ly/49BiHAQ> (date of access: 10.04.2024).

2. Heidarykiany R., Ababei C. HVAC energy cost minimization in smart grids: a cloud-based demand side management approach with game theory optimization and deep learning. *Energy and AI*. 2023. Vol. 16. 100362. URL: <https://bit.ly/3UbqIYG> (date of access: 10.04.2024).
3. Transforming conservation approaches applying indigenous perspectives: lessons from adivasi people's co-existence with tigers in the western ghats of india / K. Sangha et al. *SSRN*. 2024. URL: <https://bit.ly/4cUn38Y> (date of access: 10.04.2024).
4. Zhao W. Research on the integrated development of sports tourism resources and health care industry on the background of “healthy china” taking the zodong area of garze prefecture as an example. *Social science humanities and sustainability research*. 2023. Vol. 5, no. 1. URL: <https://bit.ly/43TyaLk> (date of access: 10.04.2024).
5. Antibiotic prescribing in care homes: a multidisciplinary approach, 2022 / C. Marwick et al. *Colchester, essex: UK data service*. 2023. URL: <https://bit.ly/3xy0jM3> (date of access: 10.04.2024).
6. Черненко Ю. В. Моделі та методи протиризикового управління проектами розвитку провайдерів житлово-комунальних послуг : Кандидатська дисертація. Київ, 2023. 255 с.
7. Meydani R., Leander J. Deciding how to decide: a conceptual model for consensually fostering urban infrastructure maintenance. *Ssrn*. 2024. URL: <https://bit.ly/3UdMk6I> (date of access: 10.04.2024).
8. Черненко Ю. В. Інтегроване управління стейкхолдерами проєктів у сфері житлово-комунальних послуг: оптимізація процесів та мінімізація ризиків в умовах міської інфраструктури. *Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю PROKIIIB* : Міжнар. наук. конф., м. Київ, 26 берез. 2024 р. Київ, 2024. С. 162–164. URL: <https://ndirom.org/wp-content/uploads/2024/04/tezy.pdf>.
9. Freeman E. About the stakeholder theory. <http://stakeholdertheory.org/>. URL: <https://bit.ly/43T1DFb> (date of access: 10.04.2024).
10. De Brucker K., Macharis C., Verbeke A. Multi-criteria analysis and the resolution of sustainable development dilemmas: a stakeholder management approach. *European journal of operational research*. 2013. Vol. 224, no. 1. P. 122–131. URL: <https://bit.ly/3Ja7AnQ> (date of access: 10.04.2024).
11. Schulte-Holthaus S. Passion and performance in entrepreneurial contexts: an interest-based approach. *The journal of entrepreneurship*. 2019. Vol. 28, no. 2. URL: <https://bit.ly/3PXwnzd> (date of access: 10.04.2024).
12. Oates J., Dodds L. A. An approach for effective stakeholder engagement as an essential component of the ecosystem approach. *ICES journal of marine science*. 2017. Vol. 74, no. 1. P. 391–397. URL: <https://bit.ly/3PWW2Ic> (date of access: 10.04.2024).

References

1. Jain K., Gaur R., Shokeen S. Interior design patterns and sustainable housing solutions: insights from a slum community in north-west delhi, india. *Irjaem*. 2024. Vol. 2, no. 4. URL: <https://bit.ly/49BiHAQ> (date of access: 10.04.2024).
2. Heidarykiany R., Ababei C. HVAC energy cost minimization in smart grids: a cloud-based demand side management approach with game theory optimization and deep learning. *Energy and AI*. 2023. Vol. 16. 100362. URL: <https://bit.ly/3UbqIYG> (date of access: 10.04.2024).
3. Transforming conservation approaches applying indigenous perspectives: lessons from adivasi people's co-existence with tigers in the western ghats of india / K. Sangha et al. *SSRN*. 2024. URL: <https://bit.ly/4cUn38Y> (date of access: 10.04.2024).
4. Zhao W. Research on the integrated development of sports tourism resources and health care industry on the background of “healthy china” taking the zodong area of garze prefecture as an example. *Social science humanities and sustainability research*. 2023. Vol. 5, no. 1. URL: <https://bit.ly/43TyaLk> (date of access: 10.04.2024).
5. Antibiotic prescribing in care homes: a multidisciplinary approach, 2022 / C. Marwick et al. *Colchester, essex: UK data service*. 2023. URL: <https://bit.ly/3xy0jM3> (date of access: 10.04.2024).
6. Chernenko Yu. V. Models and methods of anti-risk management of development projects of providers of housing and communal services: Candidate's thesis. Kyiv, 2023. 255 p.
7. Meydani R., Leander J. Deciding how to decide: a conceptual model for consensually fostering urban infrastructure maintenance. *Ssrn*. 2024. URL: <https://bit.ly/3UdMk6I> (date of access: 10.04.2024).
8. Chernenko Yu. V. Integrated management of projects by stakeholders in the field of housing and communal services: optimization of processes and minimization of risks in the conditions of urban infrastructure. *All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation PROKYIV* : International science conference, Kyiv, March 26. 2024. Kyiv, 2024. P. 162–164. URL: <https://ndirom.org/wp-content/uploads/2024/04/tezy.pdf>.
9. Freeman E. About the stakeholder theory. <http://stakeholdertheory.org/>. URL: <https://bit.ly/43T1DFb> (date of access: 10.04.2024).
10. De Brucker K., Macharis C., Verbeke A. Multi-criteria analysis and the resolution of sustainable development dilemmas: a stakeholder management approach. *European journal of operational research*. 2013. Vol. 224, no. 1. P. 122–131. URL: <https://bit.ly/3Ja7AnQ> (date of access: 10.04.2024).
11. Schulte-Holthaus S. Passion and performance in entrepreneurial contexts: an interest-based approach. *The journal of entrepreneurship*. 2019. Vol. 28, no. 2. URL: <https://bit.ly/3PXwnzd> (date of access: 10.04.2024).
12. Oates J., Dodds L. A. An approach for effective stakeholder engagement as an essential component of the ecosystem approach. *ICES journal of marine science*. 2017. Vol. 74, no. 1. P. 391–397. URL: <https://bit.ly/3PWW2Ic> (date of access: 10.04.2024).

Abstract**CHERNENKO Yuri, BEDRII Dmytro****Transformation of housing and utility services through innovative stakeholder management: steps to sustainability**

This comprehensive article examines the contemporary approaches and practical steps toward transforming the housing and utility services sector through innovative stakeholder management against the backdrop of globalization, technological advancements, and climate change challenges. Highlighting the importance of identifying key stakeholders, it details the strategies for their engagement and mechanisms for interaction among different groups, crucial for enhancing the sector's resilience and sustainability. It showcases practical examples of innovative stakeholder management within the sector, including the use of digital platforms, implementation of social responsibility programs, and forging partnerships with the private sector. These examples demonstrate how modern technology and innovative approaches can significantly improve service delivery and sustainability. Special emphasis is placed on developing effective stakeholder engagement strategies, featuring the creation of a shared vision for sustainable development, ensuring transparency, and the integration of cutting-edge technologies. These strategies are aimed at not only elevating the quality and accessibility of utility services but also opening new avenues for sustainable urban development. By providing a nuanced understanding of the role of stakeholder management integration in ensuring the sustainable development of urbanized territories, the article contributes valuable insights into the theoretical foundation and practical application of integrated management approaches in the housing and utility services sector. It calls for a comprehensive vision that incorporates economic, social, and environmental aspects of sustainability, along with a flexible response to external challenges and changes, thereby paving the way for a sustainable future for urban areas.

Keywords: transformation of housing and utility services, innovative stakeholder management, globalization and technological progress, climate change and sustainability, digital platforms and social responsibility, partnership with the private sector, stakeholder engagement strategies, innovative technologies in HUS, transparency in service provision, sustainable development of urbanized areas.

Бібліографічний опис статті:

Черненко Ю. В., Бедрій Д. І. Трансформація житлово-комунальних послуг через інноваційне управління стейкхолдерами: кроки до сталості. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 33-43.

Chernenko Y., Bedrii D. (2024) Transformation of housing and utility services through innovative stakeholder management: steps to sustainability. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 33-43.

РАТУШНЯК Ольга Георгіївна

кандидат технічних наук, доцент кафедри економіка підприємства і виробничого менеджменту
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-8231-9343
e-mail: ogratushnyak@gmail.com

БІКС Юрій Семенович

кандидат технічних наук, доцент кафедри будівництва, міського господарства та архітектури
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-5775-2014
e-mail: biksyuriy@gmail.com

КАВЕЦЬКИЙ В'ячеслав Валеріович

кандидат технічних наук, доцент кафедри економіка підприємства і виробничого менеджменту
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0001-8752-0807
e-mail: kvslavoff@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНОЇ КОНОПЛІ В БУДІВНИЦТВІ ЯК ОДИН З НАПРЯМКІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

В роботі розглянуто напрямки використання коноплі, а саме в текстильній, харчовій, будівельній, енергетичній та іншій промисловості де використовують не тільки волокнисту частину але і насіння, листя, костру, коріння. Розглянуто вирощування коноплі в світі. Проаналізовано динаміку виробництва технічної коноплі в Україні та наведено основні регіони де займаються її вирощуванням та переробкою.

Наведено переваги використання костри коноплі у будівництві, як екологічного, тепло -, звукоізоляційного, екологічного будівельного матеріалу. Проведено порівняння суміші з використанням технічної костри коноплі з такими будівельними матеріалами як цегла та газоблок, а також наведено порівняння утеплювача з костри з іншими теплоізоляційними матеріалами.

Розглянуто переваги використання костри конопель для виробництва монолітного костробетону, а саме менша питома вага, менші витрати на доставку, висока екологічність та інші параметри.

Наведено економічні передумови використання технічної коноплі при будівництві такі як: створення робочих місць, зменшення енерговитрат, зниження викидів, стимулювання інновацій в будівництві, підтримка малих сільськогосподарських підприємств та зменшення енергетичної залежності.

Розроблено концептуальну схему організаційно-економічних засад використання технічної коноплі в будівництві, яка включає аналіз проблем, що стримують використання костри коноплі в будівництві та шляхи розвитку використання костри коноплі в будівництві.

Ключові слова: *костра конопля, технічна конопля, організаційно-економічні засади, енергоефективні будівлі.*

JEL classification: G11; L60; M21

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.44.52>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Використання технічної коноплі в будівництві має значний еколого-економічний потенціал в сучасних умовах господарювання. По-перше, вирощування технічної коноплі є доцільним та економічно вигідним процесом, оскільки рослина росте швидко, з високим врожаєм та без значних витрат на догляд. Використання у будівництві костри – побічного продукту технічної коноплі сприятиме зменшенню вуглецевого сліду на докільля, питомих витрат енергії при експлуатації будівель за рахунок досягнення кращих, у порівнянні із традиційними матеріалами, теплотехнічних показників огорожувальних конструкцій стін, що може знизити витрати на опалення та кондиціонування приміщень, а також дозволить створити нові робочі місця у суміжних галузях. Синергетичний ефект від активного впровадження у будівництво такого матеріалу та закріплення його будівельних нормх сприятиме створенню екологічно чистих та енергоефективних будівель, що відповідають сучасним вимогам збереження навколишнього середовища. Також варто враховувати економічний потенціал вирощування культури технічної коноплі для розвитку нових галузей економіки. Вирощування та переробка коноплі можуть стати джерелом нових робочих місць та інвестицій у сільському господарстві та переробній промисловості. Енергоефективне будівництво з використанням костри коноплі також може залучити фінансові можливості інвесторів до нових проектів у сфері сталого розвитку. Отже, організаційно-економічні засади використання технічної коноплі в будівництві можуть призвести до зменшення витрат та створення нових можливостей для розвитку економіки.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями щодо розвитку вирощування технічної коноплі та її ефективністю в будівництві займалися як вітчизняні так і закордонні вчені такі як: Руденько С. В. [1], Домбровська О. П., Чурсіна Л. А., Мандра О. М. [2], Михайлова Л. І., Коренівська Л. В. [3],

Ляліна Н. П., Вотченікова О. В., Кацан І. В. [4] та ін. Разом із тим питання щодо організаційно-економічних аспектів використання технічної коноплі в будівництві ще вимагають ретельного вивчення.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Предметом багатьох наукових досліджень є організаційно-економічні засади розвитку виробництва продукції коноплярства але практично невпорядкованими залишаються питання щодо розробки сучасної нормативно-правової бази та організаційно-економічних засад використання технічної коноплі, які б давали змогу легалізувати діяльність з використання наркотичних засобів у наукових та навчальних цілях, а також використання технічної коноплі у будівництві для відбудови України. Саме ці питання становлять науковий інтерес та зумовлюють мету дослідження.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті – проаналізувати використання коноплі в промисловості, навести основні переваги використання технічної коноплі в будівництві, розробити рекомендації щодо організаційно-економічних аспектів використання технічної коноплі в будівництві як напряму інноваційної і екологічної відбудови України.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Вирощуванню коноплі останнім часом як на українському так і на світовому ринку приділяється усе більше уваги, оскільки коноплярство є стратегічною галуззю суспільства в світовому масштабі. Традиційно основним споживачем продукції конопель була текстильна промисловість (одяг, канат, шпагат, мотузок тощо) але останнім часом в світі активно розвиваються інші напрямки використання коноплі в харчовій, будівельній, енергетичній та іншій промисловості де використовують не тільки волокнисту частину але і насіння, листя, костру, коріння. Сьогодні світовий ринок

конопель налічує понад 25000 найменувань продукції (рис. 1)

Коноплі вирощують понад 30 країн світу, найбільшим виробником і експортером конопель є Китай, який контролює 79-80% всього світового виробництва конопляних товарів. Крім Китаю вирощуванням та переробкою коноплі займаються в таких країнах, як Австрія, Бельгія, Голландія, Індія,

Італія, Канада, США, Мексика, Німеччина, Росія, Таїланд, Угорщина, Філіппіни, Франція [2]. Основна продукція Євросоюзу – це волокно, харчові та кормові продукти з конопель, насіння, фармацевтичні препарати. Європейські країни, а саме Франція і Фінляндія найбільше використовують волокно в будівельній і текстильній галузях.

Рисунок 1 – Використання конопель

Джерело: складено на основі [2, 5]

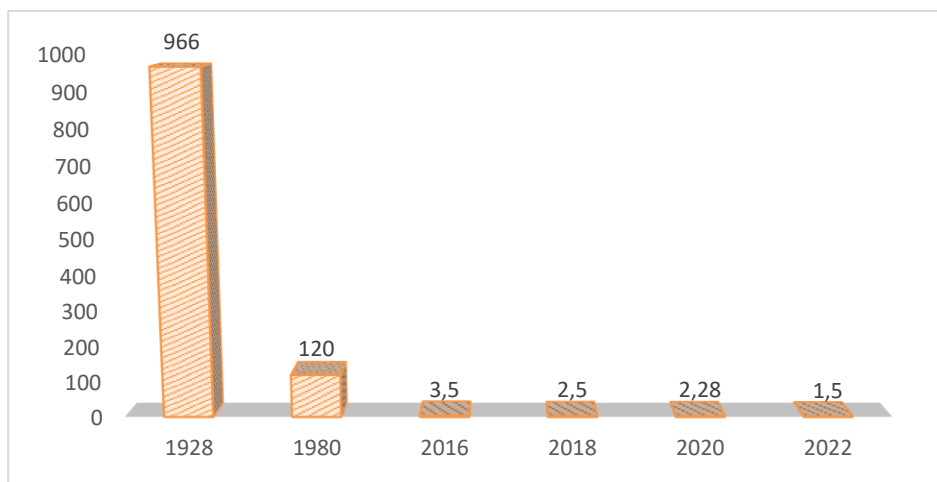

Рисунок 2 – Виробництво технічних конопель в Україні, тис. га [4, 5]

В Україні спостерігається скорочення виробництва технічних конопель більше ніж у 600 разів за останнє століття (рис. 2), що насамперед пов'язано з державною зарегульованістю вирощування потенційно привабливої для наркозалежних громадян культури, проблемою отримання ліцензії (термін дії 5 років) щодо вирощування даної культури, відсутністю сучасних переробних заводів та складним механізмом звітності виробників перед правоохоронними органами [5].

В Україні технічні коноплі фрагментарно вирощуються у Вінницькій, Житомирській, Київській, Полтавській, Сумській, Харківській та Черкаській областях, площі посівів коливаються від декількох соток й до 800 га [5]. Промисловою коноплею в Україні вважають коноплю в якій вміст тетрагідроканабінолу (психоактивна речовина дельта-9-тетрагідроканабінол, яка міститься в рослинах роду коноплі та змінює свідомість людини викликаючи наркотичне сп'яніння) не перевищує 0,08%, в країнах ЄС він дорівнює 0,2%, у США, Канаді, Китаї цей показник складає 0,3% [5, 6, 7]. Такий низький вміст ТГК в сортах коноплі, яка вирощується в Україні не приваблює інвесторів, хоча вирощування технічної коноплі має величезний потенціал для аграріїв. Сьогодні в Україні діє 8 підприємств, які займаються переробкою костри коноплі, найбільші з них знаходяться в м. Полтаві,

м. Чернігів, м. Глухів (Сумська обл.).

Зростання економічного потенціалу у виробництві конопельної продукції в значній мірі залежить від цін на її реалізацію. Важливо відзначити, що на коливання цін на ринку впливають зовнішній попит на продукцію, її собівартість та попит на відповідні товари. Останні два роки ціна костри коноплі нефасованої коливається у межах 4000-5000 грн/т, фасована - до 9000 грн/т. В 2020-2021 роках ціна на не фасовану складала 3000-5000 грн/т.

Для відбудови міст України в повоєнний період та для зведення еколого-економічного житла ефективним є використання костриці як екологічного та енергоефективного будівельного матеріалу. Костриця конопель – дуже добрий будівельний матеріал, який відомий ще з римських часів. Побудовані споруди з коноплі залишилися й дотепер,

переживши не одну тисячу років. З костри коноплі можна виготовляти костробетон (англ. hempcrete) і будувати міцні, екологічні і енергоефективні будинки. Також костра конопель може широко використовуватись при ізоляції міжповерхових перекриттів; утепленні підлоги; утеплення горищних приміщень; в якості внутрішнього заповнення стін; виробництві пресованих плит із костри, виробництві легких рулонних утеплювачів, тощо.

Використання конопляної костри у будівництві має наступні переваги: екологічність, високі тепло- і звукоізоляційні властивості, створення особливого мікроклімату в приміщенні, антисептичні властивості (пригнічує хвороботворні мікроорганізми, грибки та бактерії), має низьку вартість та можливість повної утилізації без шкоди для довкілля.

Будівельні матеріали з конопель займають важливе місце серед вибору матеріалів для будівництва. Будинки, зведені за допомогою конопельної костри у якості фібрового наповнювача для костробетону при використанні вапна в якості в'язучого, стають дедалі популярнішими в усьому світі. Порівняння теплопровідності суміші з використанням технічної костри коноплі з іншими будівельними матеріалами наведено в таблиці 1 [4, 8].

Утеплювач з костри представляє інноваційну альтернативу традиційним матеріалам для ізоляції, таким як мінеральна вата. Він ідеально підходить для використання в каркасних дерев'яних конструкціях малоповерхових будівель. Складаючись на 85% з конопляного волокна та на 15% з поліефірного волокна для термосклеювання, він може бути виготовлений у вигляді рулонів або плит. Основні переваги утеплювача з конопель порівняно з іншими матеріалами для теплоізоляції - низька теплопровідність та легкість, а також висока екологічність (табл.2) [7].

У сучасних умовах, при виборі будівельних та оздоблювальних матеріалів, важливо брати до уваги не лише їх зовнішній вигляд, міцність і вартість, але й їх безпеку для здоров'я.

Таблиця 1 – Порівняння суміші з використанням технічної коноплі з іншими будівельними матеріалами

Показник	Матеріал		
	Суміш з використанням коноплі технічної	Цегла	Газоблок
Екологічність	Виготовляється з відновлюваних матеріалів, має низьке екологічне навантаження	Виготовляється з природних матеріалів, проте вимагає значних викидів CO ₂ під час випалювання	Виготовляється з пористого бетону, який може містити велику кількість вторинних матеріалів, що може впливати на екологічність
Теплоізоляція	Висока теплоізоляція, забезпечує зниження витрат на опалення та кондиціонування	Залежить від товщини стін, загалом менше ефективна у порівнянні з іншими матеріалами	Має помірну теплоізоляцію, не так ефективна, як конопляна костра
Міцність	Має невисоку міцність на стиск, стійкість до різних погодних умов, при цьому не може бути використана в якості несучого матеріалу для стін	Має високу міцність, проте може поступово руйнуватися з часом	Має середню міцність, менш стійкий до механічних впливів
Біодеградація	Після використання може бути утилізована, що зменшує вплив на довкілля та забезпечує екологічну утилізацію	Не біодеградується, що може призвести до негативного впливу на довкілля	Не біодеградується, може лишатися у середовищі після використання
Монтаж	Відносно легка та проста у монтажі, який може бути виконаний без спеціалізованих знань	Вимагає точності та навичок, може бути більш складним у встановленні	Легкий монтаж, проте потребує спеціалізованих навичок для точного розташування та обробки
Коефіцієнт теплопровідності, Вт/мК	0,07 - 0,17	0,56 - 1,5	0,18 - 0,28
Термічний опір стіни, м²/КВт	6,25	3,57	6,67
Середня густина, кг/м³	200-300	1550-1900	600-800
Вартість 1м², грн	~ 4100	3500-4200	4400
Вогнестійкість	Не підтримує горіння	Негорючий	Негорючий
Стійкість на згин	Працює на згин	Крихкий, не працює на згин	Крихкий, при осіданні фундаменту дає тріщини по всьому масиву конструкції

Джерело: складено на основі [4, 8].

Таблиця 2 – Порівняння теплоізоляційних матеріалів

Матеріал	Теплопровідність, Вт/мК	Середня густина, кг/м ³
Утеплювач з костри	0,04-0,041	35-40
Мінеральна вата	0,048-0,07	50-100
Пінополістирол	0,038-0,058	40-100

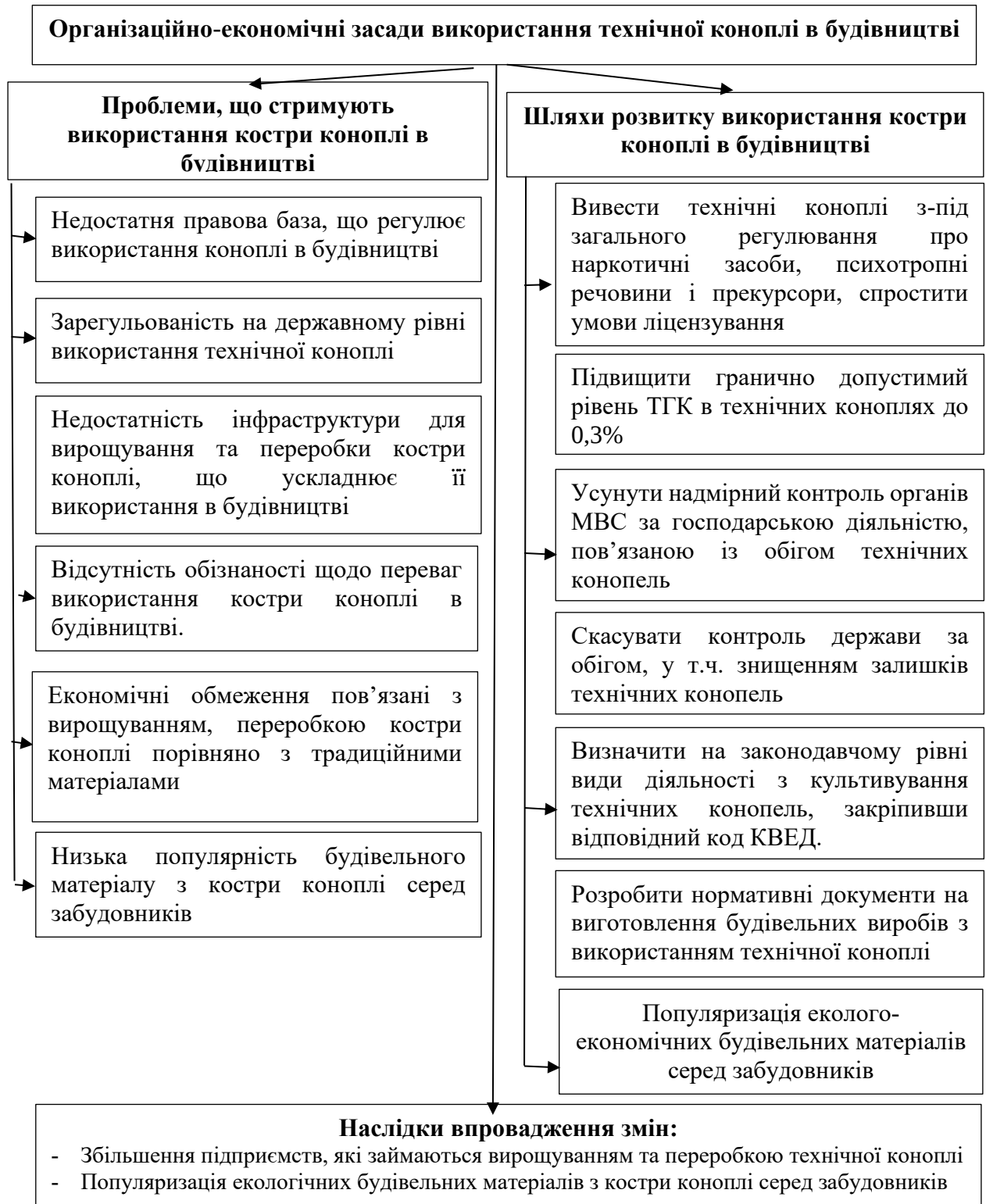

Рисунок 3 – Концептуальна схема організаційно-економічних засад використання технічної коноплі в будівництві

Токсичні речовини, які можуть виділятися з неякісних покриттів, виробів з деревини, фарб, меблів, можуть забруднювати повітря у приміщеннях та шкодити здоров'ю людей. Тому будівництво будинків з костри коноплі є вигідним з еколого-економічної точки зору.

Можна зробити висновок, що при використанні костри конопель для технології монолітного костробетону при зведенні стін енергоефективних будинків отримуємо наступні переваги перед використанням інших будівельних матеріалів:

- менша питома вага стіни на 1м.п ґрунту, що, в свою чергу, знижує витрати на влаштування фундаменту та зумовлює загальне зниження кошторису на будівництво;

- менші витрати на доставку та зберігання матеріалів;

- висока екологічність, біостійкість, дружність до довкілля (секвестрування CO₂), поновлюваність джерела матеріалу, мінімальні витрати на утилізацію в кінці життєвого циклу конструкції;

- матеріал є таким, що відповідає концепції сталого розвитку;

- висока тепло- звукоізоляція;

- висока сейсмостійкість, механічна міцність стіни, що зростає з часом.

Використання технічної коноплі при будівництві енергоефективних будинків в Україні може мати значний економічний вплив, особливо в контексті повоєнної відбудови міст. Нижче наведено деякі економічні передумови, які при цьому варто врахувати:

1. Створення робочих місць за рахунок вирощування технічної коноплі та будівництва енергоефективних будинків з її використанням може сприяти створенню нових робочих місць у сільському господарстві та будівельній сфері.

2. Зменшення енерговитрат. Будинки, побудовані з використанням технічної коноплі, мають високу теплоізоляцію, що дозволяє значно зменшити витрати на опалення та кондиціювання повітря.

3. Зниження викидів CO₂. Вирощування коноплі може бути більш енергоощадним до ресурсів та менш енерговитратним порівняно з іншими культурами, що дозволяє зменшити викиди CO₂ у процесі життєвого циклу

продукції (виробництва, експлуатації та подальшої утилізації будівельних матеріалів).

4. Стимулювання інновацій. Використання технічної коноплі у будівництві енергоефективних будинків сприяє розвитку нових технологій та інновацій в будівельній сфері, що позитивно відображається на економіці країни.

5. Підтримка малих сільських господарств та місцевого виробника. Вирощування коноплі може стати додатковим джерелом доходу для малих фермерських господарств, особливо в умовах економічних труднощів.

6. Зниження енергетичної залежності. Зменшення витрат на опалення та кондиціювання повітря за рахунок використання енергоефективних будинків може знизити енергетичну залежність країни та підвищити її енергетичну безпеку, що особливо актуально для економіки країни в теперішній час.

Наведені соціально-економічні аспекти можуть стати мотивацією для впровадження використання технічної коноплі у будівництві енергоефективних будинків у містах України.

На думку авторів, основними проблемами, що стримують розвиток виробництва продукції коноплярства відповідно та шляхи розвитку використання костри коноплі в будівництві є такі, що наведено на схемі (рис. 3).

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Отже, використання технічної коноплі в будівництві є одним з інноваційних напрямків у відбудові України, який потребує впровадження організаційно-економічних механізмів використання технічної коноплі.

Щоб сприяти розвитку використання технічної коноплі в будівництві необхідно вжити наступні організаційно-економічні заходи: розробити чітке законодавство, що стимулюватиме якнайшвидшу дотичну розробку відповідних ТУ, ДСТУ, ДБН, що стимулюватиме використання костри коноплі в будівництві, що може включати податкові пільги, фінансову підтримку та інші заходи для компаній, які виробляють та використовують будівельні матеріали з костри коноплі; розвивати інфраструктуру

для вирощування, збору та переробки конопель у будівельні матеріали; проводити популяризацію даного матеріалу шляхом активного впровадження в освітні профорієнтаційні заходи, лекції, семінари, кампанії серед будівельних компаній, архітекторів та дизайнерів про переваги використання будівельних матеріалів з костри коноплі; надання фінансової підтримки уряду

та стимулювання використання конопельних будівельних матеріалів через різноманітні програми та ініціативи тощо.

Перспективами подальших досліджень є проведення досліджень, використання методів математичного моделювання при прийнятті рішень щодо вибору еколого-економічного будівельного матеріалу при будівництві.

Література

1. Руденко С.В. Організації но-економічні засади розвитку виробництва продукції коноплярства в Україні. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Том 7. № 1. С. 207 – 214.
2. Домбровська О. П., Чурсіна Л. А., Мандра О. М. Актуальність дослідження споживних характеристик конопляних виробів, одержаних за інноваційними технологіями. *Товарознавчий вісник*, (2021). 1(14). С. 168-181. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2021-14-17>. (дата звернення: 03.04.2024).
3. Михайлова Л. І., Коренівська Л. В. Assessment of the economic potential of hemp production in Ukraine. *Економіка АПК*. 2020. №1. С. 33-45. URL: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Ekonomika%20APK_Iss.1_2020_33-45.pdf
4. Ляліна Н. П., Вотченікова О. В., Кацан І. В. Маркетингові дослідження ринку інноваційних будівельних матеріалів. *Маркетингові стратегії, підприємництво і торгівля: сучасний стан, напрямки розвитку* : Матеріали Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. : (Київ, 14 квітня 2020 року: тези доповідей). Відп. ред. П.В. Захарченко. Київ : КНУБА, 2020. URL: https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/25/14_04_2020.pdf#page=113 дата звернення: 03.04.2024).
5. “Legalisation” of technical hemp. Can Ukraine become a major producer and exporter of this crop. URL: <https://delo.ua/business/legalizaciya-texnicnix-konopel-ci-zmoze-ukrayina-stati-velikim-virobnikom-ta-eksporterom-cijevi-kulturi-421071/> (дата звернення: 03.04.2024).
6. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінет Міністрів України від 22.08.2012 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.04.2024).
7. Петраченко Д. О. Сучасний український та світовий ринок продукції з насіння промислових конопель. *Сучасна траєкторія розвитку науково-технічного прогресу в Україні та світі : колективна монографія*. За заг. ред. Т. А. Ємел'янової. Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2021. С. 293-319. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/7828/146-Chapter%20Manuscript-4293-1-10-20220111.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=297> (дата звернення: 03.04.2024).
8. Примаков О. Ненаркотичні коноплі: перспективи застосування. Аграрний тиждень. Україна. 18 листопада, 2013. URL: <https://journals.ua/prof/agrarnyi-tyzhden-ukraina>.

References

1. Rudenko S.V. Organizational and economic principles of the development of hemp production in Ukraine. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2022. Tom 7. № 1. S. 207 – 214.
2. Dombrovska O. P., Chursina L. A., Mandra O. M. The relevance of the study of consumption characteristics of hemp products obtained by innovative technologies. *Tovarovnavchyi visnyk*, (2021). 1(14). S. 168-181. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2021-14-17>. (data zvernennia: 03.04.2024).
3. Mykhailova L. I., Korenivska L. V. Otsinka ekonomichnoho potentsialu vyrobnytstva produktsii konopliarstva v Ukraini. *Ekonomika APK*. 2020. №1. S. 33-45. URL: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Ekonomika%20APK_Iss.1_2020_33-45.pdf
4. Lialina N. P., Votchenikova O. V., Katsan I. V. Marketing research of the market of innovative building materials. *Marketynhovi stratehii, pidpriemnytstvo i torhivlia: suchasnyi stan, napriamky rozvytku* : Materialy Mizhn. nauk.-prakt. internet-konf. : (Kyiv, 14 kvitnia 2020 roku: tezy dopovidei). Vidp. red. P.V. Zakharchenko.

Kyiv : KNUBA, 2020. URL: https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/25/14_04_2020.pdf#page=113 data zvernennia: 03.04.2024).

5. "Lehalizatsiia" tekhnichnykh konopel. Chy z mozhe Ukraina staty velykym vyrobnykom ta eksporterom tsiiei kultury. URL: <https://delo.ua/business/legalizaciya-technicnix-konopel-ci-zmoze-ukrayina-stati-velikim-virobnikom-ta-eksporterom-cijeyi-kulturi-421071/> (data zvernennia: 03.04.2024).

6. On making changes to some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine: Postanova Kabinet Ministriv Ukrainy vid 22.08.2012 r. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2012-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 03.04.2024).

7. Petrachenko D. O. Modern Ukrainian and world market of industrial hemp seed products. Suchasna traiektoriia rozvytku naukovo-tekhnichnoho prohresu v Ukraini ta sviti : kolektyvna monohrafiia. Za zah. red. T. A. Yemelianovoi. Lviv-Torun: Liha-Pres, 2021. S. 293-319. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/7828/146-Chapter%20Manuscript-4293-1-10-20220111.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=297> (data zvernennia: 03.04.2024).

8. Prymakov O. Non-narcotic cannabis: prospects for use. Ahrarnyi tyzhden. Ukraina. 18 lystopada, 2013. URL: <https://journals.ua/prof/ahraryi-tyzhden-ukraina>.

Abstract

RATUSHNYAK Olga, BIKS Yuriy, KAVETSKIY Vyacheslav

Organisational and economic principles of the technical hemp use in construction as one of Ukraine's innovative and ecological development directions

The paper examines the perspectives of hemp use in the textile, food, construction, energy and other industries, where not only the fibrous part is used but also seeds, leaves, bark, and roots. The cultivation of hemp worldwide is analysed, and the current Ukrainian trend, particularly the dynamics of the production of technical hemp in Ukraine, is researched in terms of technical hemp plant growing, which seems less promising despite the vast and marvellous increasing demand for hemp-based products worldwide.

The advantages of using hemp fibre in construction as an ecological, heat-, sound-insulating, ecological building material are given. A comparison of the technical hemp fibre-based mixtures with such traditionally used in Ukraine construction materials as brick and autoclaved aerated concrete blocks was carried out according to such indicators: environmental friendliness, compression and bending strength, biodegradation, installation period, thermal conductivity and thermal resistance of walls, average density, cost and fire resistance. The comparison of hemp fibre-based insulation materials with other insulating materials is also provided.

The advantages of hemp fibre for hempcrete production are lower specific weight, high environmental friendliness, and other parameters.

The economic prerequisites for using technical hemp in construction are presented, such as an increase in the diversity of new job places creation, stimulation of innovations in construction, and support and creation of local entrepreneurship. These steps would significantly increase the deductions and taxes for infilling local budgets from an economic point of view and lead to a reduction of energy consumption and sequestration in CO₂ emissions in terms of sustainability.

A conceptual diagram of the organisational and economic principles of the use of technical hemp in construction, which includes an analysis of the problems preventing the use of hemp fibre in construction, has been proposed.

Keywords: *hemp fibre, technical hemp, organisational and economic foundations, energy-efficient buildings.*

Бібліографічний опис статті:

Ратушняк О. Г., Бікс Ю. С., Кавецький В. В. Організаційно-економічні засади використання технічної коноплі в будівництві як один з напрямків інноваційної та екологічної відбудови України. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 44-52.

Ratushnyak O., Biks Y., Kavetskiy V. (2024) Organisational and economic principles of the technical hemp use in construction as one of Ukraine's innovative and ecological development directions. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 44-52.

RUDA Liliia

PhD in Economics,

Associate Professor of the Department of Finance and Innovation Management

Vinnytsia National Technical University, Ukraine

ORCID: 0000-0002-1598-8301

e-mail: rudalist_ok@ukr.net

KRAUS Oleksandra

student of the Faculty of Management and Information Security

Vinnytsia National Technical University, Ukraine

ORCID: 0009-0005-4731-7691

e-mail: oleksandrakraus@gmail.com

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON INTERNATIONAL FINANCIAL MARKETS

Nowadays globalization is defined as the irreversible growth of interdependence of countries in various aspects, including the economic sphere. In this context, it is important to consider globalization as a key factor in the development of the international financial system. Various aspects of this phenomenon and its impact on global financial processes were examined in this article. The fact that globalization contributes to the increase in the volume of international financial transactions, and it was reflected in the growth of international investments was well-founded. This increase in financial flows contributes to the development of countries that attract investment and helps to expand opportunities for doing business. With the help of global financial markets, companies gain access to additional capital and can manage their finances more effectively. The relationship between the growth of world trade in goods and the growth of GDP has been revealed. It was determined that globalization creates new challenges for the international financial system. In particular, the expansion of international financial operations creates new risks, such as financial instability and volatility of exchange rates: the negative consequences of financial crises, which necessitates the development and improvement of the system of international financial regulation and focuses attention on the need to strengthen international cooperation in this area. A number of direct and indirect channels of international financial integration that contribute to the sustainable economic growth of countries were outlined. It has been established that globalization also affects the distribution of world financial resources, on the one hand, it can bring financial stability and development to the developed countries, on the other hand, developing countries can suffer from the negative consequences of increasing economic inequality due to large financial flows. It has been proven that globalization also affects the development of new technologies and innovations in the financial sector, in particular, the rapid development of technologies has contributed to the creation of new financial instruments that can change the face of the international financial system. It was analyzed that globalization has both positive and negative consequences for the international financial system. It creates new opportunities for the development and innovation, but also makes challenges and require attention and effective management of international organizations and governments.

Keywords: globalization; financial system; developing countries; financial crisis; financial markets.

JEL classification: G11; L60; M21

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.53.59>

1. STATEMENT OF THE PROBLEM IN A GENERAL APPEARANCE AND ITS CONNECTION WITH IMPORTANT SCIENTIFIC OR PRACTICAL TASKS

Globalization, as a complex process of convergence of economies, trade, investments and technologies between countries, defines the modern international financial arena. Undoubtedly, this phenomenon creates many problems and opportunities for financial market participants. An important scientific and practical task is to study its impact and define strategies that will allow countries, companies and investors to fully take advantage of the benefits of global economic integration.

One of the key tasks is to find effective ways of regulating and controlling international financial markets in the context of globalization. Excessive liberalization can lead to financial instability and crises, and inadequate regulation can have unintended consequences for national economic security and the global financial system as a whole.

Another key task is to find a balance between the opportunities and risks arising from global financial interconnection. The development of technology and the speed of information exchange open up new opportunities for investors and companies, but at the same time they introduce an element of uncertainty and risk, especially in conditions of geopolitical tensions.

2. ANALYSIS OF LATEST RESEARCH AND PUBLICATIONS

Among the latest scientific works devoted to the nature, role, advantages and disadvantages of globalization in the economy, the works of both domestic and foreign authors. And we should note the publications of such scientists as: R. Amjad [1], O. Boytsun [2], B. Brown [3], D. Held [4], P. Hirst [5], M. Devereux [6], V. Kulishov [7], D. Kenett [8], A. Lynenko [9], L. Petkova [10], V. Petrushevska [11], L. Prymostka [12], M. Tesega [13], M. Rasheed [14]. However, despite the significant scientific achievements of scientists in the study of this topic, the problem of researching the role of globalization processes in the world economy and the manifestation of the main problems they cause remains relevant.

3. SELECTION OF PREVIOUSLY UNSOLVED PARTS OF THE GENERAL PROBLEM TO WHICH THIS ARTICLE IS DEDICATED

The question of studying the impact of globalization processes was considered a lot of times, it was studied by many scientists. However, despite its popularity and relevance, many aspects remain little researched, since the process of globalization and development is constant and fast and changing. The impact of globalization on international financial markets requires constant monitoring. The main aspects of the influence and its negative and positive trends were examined in this article.

4. FORMULATION OF THE PURPOSES OF THE ARTICLE

The purpose of the study is thorough analysis of key aspects of globalization, including economic, financial, socio-cultural and political dimensions. Study of transformations in the functioning and structure of international financial markets in connection with globalization processes, consideration of risks caused by globalization.

5. PRESENTATION OF THE MAIN MATERIAL OF THE RESEARCH WITH FULL JUSTIFICATION OF THE OBTAINED SCIENTIFIC RESULTS

Globalization can be defined as the increasing integration of economies around the world. It is the result of human innovation and technological progress. The integration of economies can be achieved through international trade and financial flows. There is a close relationship between the growth of world trade in goods and the growth of GDP (Fig. 1). Globalization can also be a result of the mobility of people, or in other words, labor, knowledge and technology across international borders.

The definition "globalization" has been widely used since the 1980s. Due to the technological progress that began at that time, international trade and financial flows became easier and faster. Globalization is nothing but the spread to the international arena of similar market dynamics that have been operating for years as a result of human economic activity.

The structural changes that have taken place in national and international finance since the mid-to-late 1970s, when financial liberalization began, are part of a complex process that is best described as the globalization (and modernization) of finance. Financial globalization was a necessary response to the

expansion of international trade and payments, the growth of financial needs of countries and market participants, the globalization of national economies and the expansion of opportunities for international investment. Although each of these processes has been the driving force behind economic and financial development for most of

recent history, the processes themselves, as well as their consequences, have accelerated with recent advances in information and computer technology [3]. In many ways, the 1990s were the first full decade in which the critical mass of these structural changes manifested itself in international financial markets.

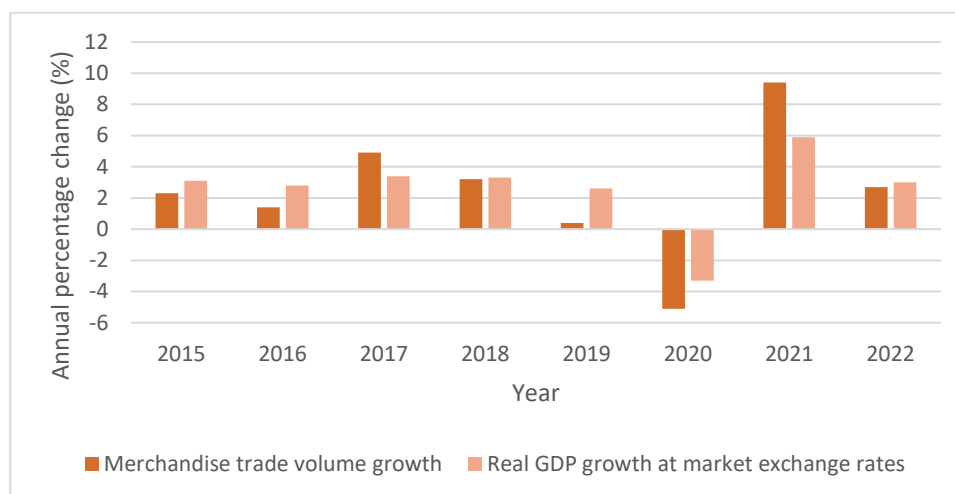

Figure 1. World trade in goods and GDP growth in the period 2015-2022 (developed on the basis of [15])

The key elements of this long-term transformation are:

1. Integration of national financial markets, investor and borrower bases into a global financial market characterized by greater diversity in terms of quality, complexity and geographic origin of borrowers and lenders;

2. Increasing technical capabilities (and the use of information and computer technologies) for the separation, pricing, trading, distribution and management of financial (credit, counterparty, market, liquidity risks, operational) risks;

3. Greater dependence on market-oriented forms of financing and less on traditional financing through banks;

4. The rapid growth and dominance of derivatives markets, as well as the growing dependence of financial and non-financial institutions on them, most recently in the form of new instruments for transferring credit risks - through markets, specialized companies and instruments - from primary owners to other owners;

5. Diversification of banking activities from lending to paid services and transformation of

balance sheet transactions into more liquid and off-balance sheet positions;

6. The rapid growth and increasing importance of non-bank financial institutions — institutional investors such as pension funds, insurance companies, and hedge funds — with different governance structures and motivations (resulting in significant consolidation in the banking sector as a competitive response);

7. Consolidation of financial activities into large, complex international financial institutions — some as conglomerates combining traditional commercial and investment banking, insurance and asset management services that provide a wide range of financial products and services in different wholesale and retail markets and in different countries;

8. The emergence of hybrid institutions that engage in both non-financial and financial activities, operating with the same financial instruments and markets as commercial and investment banks, mostly as their counterparties [9].

This transformation of the international financial system has increased the awareness of investors and borrowers about financial risks and

benefits around the world. It also made it difficult to maintain financial stability.

Global financial markets directly or indirectly serve a large number of diverse end-users, including countries, multinational corporations, financial and non-financial businesses, and ultimately depositors and investors. However, the bulk of this activity in the international financial market takes place within the framework of a complex and extensive network of international financial relations between the largest and most active financial institutions in the world, although smaller international financial institutions, as well as non-financial organizations, continue to compete in the provision of financial services. Many of these global institutions derive a significant proportion of their net earnings and capital gains from cross-border activities. However, many of them operate in all major international markets around the clock, and transfer their trading activities and risk management systems from subsidiaries operating in one international financial center when it closes to subsidiaries in another center when it opens. [4].

The expansion of international corporations brings not only positive advantages with regard to global financial transactions. Some may point out that multinational corporations can raise the level of education and improve the financial condition of developing countries, but this only applies to the long-term effects of economic globalization. In the short term, poor countries will become even poorer, and unemployment may rise sharply. Automation in the manufacturing and agricultural sectors always follows the emergence of multinational corporations. This reduces the need for unskilled and uneducated workers, which leads to the increase of unemployment.

There is no reason to doubt that over the years and as a result of the globalization of finance, the efficiency of international capital allocation and asset pricing within developed markets and in international financial markets has improved significantly. In addition, with access to international capital and cheaper alternative sources of financing, and ultimately through higher growth rates and improved living standards, developing countries as a group also benefited from these structural changes.

While the benefits are clear, the extent to which individual countries, both developed and developing, have been able to balance these benefits with the costs associated with these

dramatic transformations has been uneven, as evidenced by the increasing instability, turbulence and financial crises in 1990s. Furthermore, even where the net benefits were clearly positive, negative spillovers persisted, such as rising financial asset prices, increased liquidity pressures, and sharp asset price movements.

Financial globalization can promote growth rates in developing countries through a number of direct and indirect channels of international financial integration. Some of them directly affect the determinants of economic growth (increase in domestic savings, decrease in the cost of capital, transfer of technology from developed countries to countries undergoing industrial development, and development of the domestic financial sector). Indirect channels, which in some cases may be even more important than direct ones (Figure 2), include the deepening of production specialization due to better risk management, as well as the improvement of macroeconomic policies and institutions caused by competitive pressures or the "discipline effect" of globalization. Financial liberalization tends to develop the financial system, expanding financial opportunities, reducing the cost of capital, increasing investment and liquidity [7].

Financial globalization combined with effective macroeconomic policies and good domestic governance appears to be conducive to growth. For example, countries with high intellectual capital and effective governance tend to be better at attracting foreign direct investment, which is particularly conducive to growth.

Financial globalization can also carry certain financial risks. These risks are likely to emerge in the short term as countries become more open. One of the known risks is that globalization may be associated with financial crises.

The development of communication, information, transportation, and trade technologies have helped unite nations into interconnected and interdependent communities. But this interdependence makes the world economy more vulnerable to economic shocks and crises. Because of the interconnection of the world, a problem that was considered a local in the past can quickly become a global one. The subprime mortgage crisis, the banking crisis in the USA and the debt crisis in Greece are often used by experts as the quintessence of economic contagion [1].

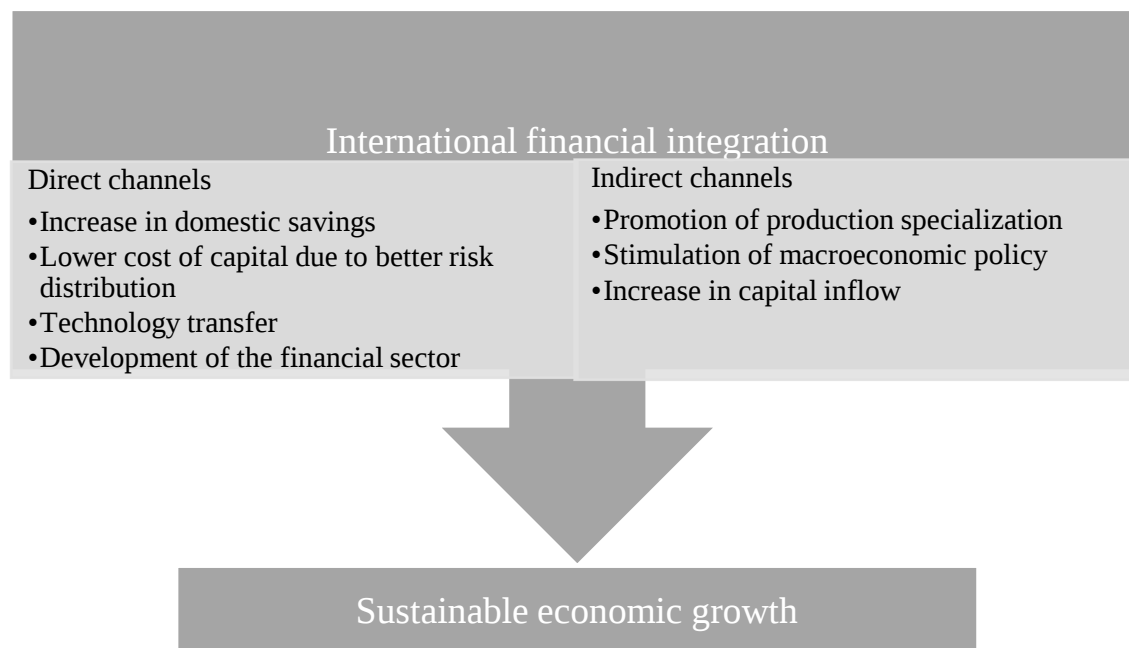

Figure 2. Main channels through which financial integration can contribute to economic growth (developed on the basis of [7])

The recent spate of financial crises and their proliferation after countries liberalized their financial systems and integrated into global financial markets may lead to thought that globalization breeds financial instability and crises. The health of one country's financial system is now highly dependent on the health of other countries' banking systems, and conversely.

There are various connections between globalization and crises. If the proper financial infrastructure is missing or not created during integration, the liberalization accompanied by capital inflows can worsen the condition of the local financial system. If market indexes are getting worse, speculative attacks occur with capital outflows from both domestic and foreign investors. If a country becomes dependent on foreign capital, sudden changes in foreign capital flows can cause financial difficulties and economic downturns [11].

Any potential increase in volatility tends to occur in the short term, immediately after liberalization. When countries first liberalize their financial sector, crises can occur, especially

in countries with vulnerable indexes. If the domestic financial sector is not prepared to handle foreign flows and is not properly regulated and monitored, financial liberalization can lead to domestic crises.

Financial globalization can also lead to financial crises through contagion, namely shocks that are transmitted between countries. For example, when two countries trade with each other or compete in the same foreign markets, a devaluation of the exchange rate in one country impairs the competitive advantages of the other country [1].

Many countries with transition economies need new industries and new jobs they bring to improve their economies through globalization, but they don't want to lose their own culture and identity in the process. Many developing countries expect that increased globalization may lead to a loss of control over economic and political decisions, and may threaten their traditions, language and culture.

Globalization, covering economic, financial and trade aspects of international relations,

creates new opportunities and challenges for the world economic community. In this context, the role of international financial institutions becomes decisive in overcoming the challenges generated by globalization.

One of the key functions of international financial institutions is to create a stable financial environment. Globalization can increase financial instability and crises, creating risks for countries and companies. International financial institutions, in particular, the International Monetary Fund and the World Bank, are responsible for the development and implementation of international standards and policies aimed at preventing financial crises and ensuring stability in international financial markets [2].

Another important function of international financial institutions is to provide financial assistance to countries experiencing a crisis. The state of world markets can have a significant impact on the financial situation of countries, especially those that are developing. The IMF, for example, provides loans and technical assistance to countries to help them to overcome economic difficulties associated with global economic shifts.

In addition, international financial institutions actively contribute to the development of international standards and rules aimed at increasing the transparency and accountability of the global financial environment. International financial institutions contribute to the development of effective mechanisms for managing global financial instruments and preventing abuses and risks to the stability of the global financial system [8].

In general, the role of international financial institutions in overcoming the challenges of

globalization is important for ensuring the stability and sustainable development of the world economy, their efforts are aimed at strengthening regulatory mechanisms and providing financial support and advice to countries facing problems in the context of globalization.

6. CONCLUSIONS FROM THIS RESEARCH AND PROSPECTS FOR FURTHER EXPLORATION IN THIS DIRECTION

Economic globalization is the growing economic interdependence of national economies around the world due to the rapid increase in cross-border movement of goods, services, technology and capital flows. Over the past decades, the countries of the world have become more financially integrated, which is due to the potential benefits of financial globalization.

Although developed countries are the most active participants in the process of financial globalization, developing countries have also begun to participate in it.

The article examines arguments and evidence that can be used both for and against globalization. There are many arguments for and against globalization. Financial globalization has significant advantages: the development of the financial sector, the distribution of risks at the international level, and the reduction of restrictions on liquidity. On the other hand, if financial liberalization occurs when the country is not fully ready for it, or the processes in the financial markets are uncontrolled, negative consequences arise: excessive risk-taking by banks, debt accumulation by governments, financial and currency crises. Contagion effects also occur due to the high degree of financial cross-linking.

References

1. Amjad R.M, Rafay A., Arshed N., Munir M. and Amjad M.M. (2022) Non-linear impact of globalization on financial crimes: a case of developing economies". *Journal of Money Laundering Control*, 25(2), pp. 358-375. <https://doi.org/10.1108/JMLC-03-2021-0023>
2. Boytsun O.I.(2013). International experience of forming financial openness in the conditions of global changes. *Innovative economy: All-Ukrainian scientific and industrial journal*, 5, pp. 46-49.
3. Braun B., Krampf A., Murau S. (2021). Financial globalization as positive integration: monetary technocrats and the Eurodollar market in the 1970s. *Review of International Political Economy*, 28(4), pp. 794-819. <https://doi.org/10.1080/09692290.2020.1740291>
4. Held D., McGrew A. (2007). *Globalization / Anti-Globalization: Beyond the Great*. p. 180
5. Hirst P., Thompson G., Bromley S. (2015). *Globalization in Question*. p. 306
6. Devereux M., Yu C. (2020). International Financial Integration and Crisis Contagion Get access Arrow. *The Review of Economic Studies*, 87(3), pp. 1174–1212. <https://doi.org/10.1093/restud/rdz054>
7. Kulishov V.V. (2013). Modern problems of the global economy. *Innovative economy: All-Ukrainian scientific and industrial journal*, 3, pp. 8-11.

8. Raddant M., Kenett D. (2021). Interconnectedness in the global financial market. *Journal of International Money and Finance*, 110. <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2020.102280>.
9. Lynenko A.V. (2012). Financial globalization: problems and prospects. *Bulletin of Zaporizhzhya National University*, 3, pp. 188-193.
10. Petkova L.O. (2013). Ukraine's integration into the global financial space in international comparisons and macroeconomic dynamics. *FinancialSpace*, 1, pp. 15-21.
11. Petrushevskaya V.V. (2014). Financial policy of prevention and liquidation of the consequences of global economic instability: foreign experience. *Problems of the economy*, 1, pp. 31-36.
12. Prymostka L.O. (2011). Financial globalization: essence, forms of manifestation, consequences. *Finance, accounting and auditing*, 18, pp. 172-183.
13. Tesega M. (2022). Does financial globalization contribute to financial development in developing countries? Evidence from Africa. *Heliyon*, 8(10). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e10974>
14. Majeed A, Ahmad M, Rasheed M, Khan M, Popp J and Oláh J. (2022). The Dynamic Impact of Financial Globalization, Environmental Innovations and Energy Productivity on Renewable Energy Consumption: Evidence From Advanced Panel Techniques. *Frontiers in Environmental Science*. 10. DOI: 10.3389/fenvs.2022.894857
15. World Trade Statistical Review 2023. World trade organization: web-site. <https://www.wto.org/>(date of application: 16.03.2024)

Анотація

РУДА Лілія, КРАУС Олександра

Вплив глобалізації на міжнародні фінансові ринки

У наш час глобалізацію визначають як незворотне зростання взаємозалежності країн у різних аспектах, у тому числі в економічній сфері. У цьому контексті важливо розглядати глобалізацію як ключовий фактор розвитку міжнародної фінансової системи. У статті розглянуто різні аспекти цього явища та його вплив на світові фінансові процеси. Той факт, що глобалізація сприяє збільшенню обсягів міжнародних фінансових операцій, і це відбилось на зростанні міжнародних інвестицій, був цілком обґрунтованим. Таке збільшення фінансових потоків сприяє розвитку країн, що залучають інвестиції, і сприяє розширенню можливостей для ведення бізнесу. За допомогою глобальних фінансових ринків компанії отримують доступ до додаткового капіталу та можуть ефективніше управляти своїми фінансами. Виявлено залежність між зростанням світової торгівлі товарами та зростанням ВВП. Визначено, що глобалізація створює нові виклики для міжнародної фінансової системи. Зокрема, розширення міжнародних фінансових операцій створює нові ризики, такі як фінансова нестабільність та волатильність валютних курсів: негативні наслідки фінансових криз, що зумовлює необхідність розвитку та вдосконалення системи міжнародного фінансового регулювання та акцентує увагу на необхідності посилити міжнародне співробітництво в цій сфері. Окреслено ряд прямих і непрямих каналів міжнародної фінансової інтеграції, які сприяють сталому економічному зростанню країн. Встановлено, що глобалізація також впливає на розподіл світових фінансових ресурсів, з одного боку, вона може забезпечити фінансову стабільність і розвиток розвинутих країн, з іншого боку, країни, що розвиваються, можуть страждати від негативних наслідків зростання економічної нерівності через до великих фінансових потоків. Доведено, що глобалізація також впливає на розвиток нових технологій та інновацій у фінансовому секторі, зокрема, стрімкий розвиток технологій сприяв створенню нових фінансових інструментів, які можуть змінити обличчя міжнародної фінансової системи. Проаналізовано, що глобалізація має як позитивні, так і негативні наслідки для міжнародної фінансової системи. Це створює нові можливості для розвитку та інновацій, але також створює виклики та вимагає уваги та ефективного управління міжнародними організаціями та урядами.

Ключові слова: глобалізація; фінансова система; країни що розвиваються; фінансова криза; фінансові ринки.

Бібліографічний опис статті:

Ruda L., Kraus O. (2024) The impact of globalization on international financial markets. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 53-59.

Руда Л. П., Краус О. О. Вплив глобалізації на міжнародні фінансові ринки. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 53-59.

УДК 631.

ВІТЮК Анна Валеріївна

кандидат економічних наук,

доцент доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки

Вінницький національний технічний університет, Україна

ORCID ID: 0000-0001-5211-4948

e-mail: anna_vitiuk@ukr.net

РОЗВИТОК ТЕОРІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ

В статті досліджено сутність інвестиційного ринку та визначено основні його завдання. Виявлено та описано основні умови активного розвитку інвестиційного ринку. Проаналізовано основні підходи до визначення об'єктів, суб'єктів та посередників інвестиційного ринку. Розкрито напрями та методи державного регулювання інвестиційного ринку. Встановлено особливості поділу інвестиційного ринку на ринок реального інвестування та ринок фінансового інвестування. Сутність ринку реального інвестування розкрито через ринок капітальних вкладень, ринок нерухомості та ринок товарів та інновацій. При цьому ринок фінансового інвестування включає фондовий, грошовий та кредитний ринок. Виявлено основні принципи функціонування інвестиційного ринку в Україні серед яких найважливішими є принципи рівності, регульованості, захисту інвесторів, контролю, ефективності, прозорості та конкурентності. Доведено, що державне регулювання інвестиційного ринку здійснюється двома методами: економічним, що охоплює економічні аспекти, які впливають безпосередньо на ринкові рішення та адміністративним, що охоплює адміністративні аспекти впливу на інвестиційний ринок. Обґрунтовано поділ суб'єктів інвестиційного ринку в залежності від виду активів, що продаються на інвестиційному ринку. Встановлено такі характерні ознаки розвитку інвестиційного ринку як наростання конкуренції за інвестиційні активи, можливості сприяння певним галузям економіки, використання фінансових можливостей прискореного економічного розвитку, крах теорії вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку в Україні, домінування інтересів великих суб'єктів господарювання, поступове збільшення кількості невеликих, самостійно незалежних учасників інвестиційного ринку, зростання фінансової грамотності населення та збільшення їх готовності як прямо вкладати кошти як приватних інвесторів, так і опосередковано шляхом набуття статусу клієнта страхованих компаній.

Ключові слова: інвестиційний ринок, покупець, продавець, посередник, ринок реального інвестування, ринок фінансового інвестування

JEL classification: G11; L60; M21

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.60.68>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розвиток ринкової економіки вимагає постійної та активної інвестиційної діяльності як інструменту оновлення підприємств та розширення їх діяльності. Досвід багатьох років засвідчив, що основним джерелом інвестицій в Україні є власні кошти підприємств, що стало наслідком недоступності залучення інших джерел. Проте еволюційний розвиток ринкової

економіки поступово сформував такий новий елемент господарського комплексу в державі як інвестиційний ринок, що спроможний поєднати інтереси власників капіталу та потребуючої сторони. В умовах інвестиційного ринку рішення про обсяги купівлі і продажу інвестиційних товарів споживачі та виробники приймають самостійно виходячи з об'єктивної потреби. Оскільки вітчизняна економіка ще не повністю інтегрована у світові інвестиційні процеси та тенденції та поєднує учасників з різними фінансовими можливостями важливо

розвивати різні шляхи їх інвестиційного забезпечення. Провідне місце в такому забезпеченні належить інвестиційному ринку.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Розвиток інвестиційної діяльності як пріоритет політики управління підприємствами вже давно став догматичним в українській практиці господарювання, втім більшість наукових праць практичних аспектів реалізації інвестицій безпосередньо на підприємствах, зокрема ці напрями отримали висвітлення такими вітчизняними науковцями, як: Л.Борщ, М.Денисенко, А.Пересада, Ю.Пінчук, Ж.Поплавська, І.Скворцов, О.Скибінський, В.Федоренко, Б.Щукін, однак сьогодні все більшого значення набуває фінансове інвестування на противагу реальному, наслідком чого є потреба у розвитку інвестиційного ринку, втім сучасний науковий доробок у цьому напрямі є вкрай обмеженим і розрізненим. Серед дослідників інвестиційного ринку варто виокремити праці С.Москвіна, Л.Г. Кльоби, Н.В. Шевченко, О.В. Скалецької, Ю.В. Чириченко, Н.О. Фісуненко однак положення представлені дослідниками є суперечливими, що формує необхідність у вивченні теоретичної сутності інвестиційного ринку та основних засад його функціонування.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Розвиток бізнесу прямо залежить від інвестицій втім умови та форми здійснення інвестицій суттєво варіюються під впливом низки різних внутрішніх та зовнішніх обставин діяльності підприємства. Попри це потреба в інвестиціях є беззаперечною та постійною відтак важливо забезпечити надходження інвестицій яке б відповідало потребам не тільки теорії, але і практики бізнесу. На сьогодні таке надходження може бути забезпечене з використанням можливостей інвестиційного ринку, формування засад якого сьогодні здійснюються лише перші кроки.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження теоретичних засад формування інвестиційного ринку та особливостей його розвитку в Україні.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Інвестиційний ринок є особливою формою функціонування ринку де зустрічаються власники інвестиційних ресурсів та суб'єкти господарювання, які їх потребують, відтак відбувається персоніфікація взаємодії інвестиційного попиту та інвестиційної пропозиції. Така форма взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності опосередковується поняттями попиту та пропозиції, рівнем цін, конкуренції й обсягами реалізації. Поряд з цим інвестиційний ринок може бути пояснений як економічна категорія, так і з точки зору інституційної структури. Розглядаючи інвестиційний ринок як економічну категорію він є низкою економічних відносин, що формуються між інвесторами та/або учасниками інвестиційної діяльності щодо інвестиційних активів (корпоративних прав, фінансових інструментів, основних засобів, нематеріальних активів). Виокремлюючи інвестиційний ринок як елемент інституційної структури можна його пояснити як низку інвестиційних інститутів, які реалізують контрактні відносини під час операцій з інвестиційними активами через надання інвестиційних послуг [1, с. 3]. В кожному з випадків за допомогою інвестиційного ринку забезпечується кругообіг інвестицій, здійснюється перетворення інвестиційних ресурсів (інвестиційний попит) у вкладання, що визначають майбутній приріст капітальної вартості (реалізовані інвестиційний попит та пропозиція) [2].

Отже, основним завданням інвестиційного ринку можна визначити забезпечення гнучкого міжгалузевого перерозподілу інвестиційних ресурсів, максимально можливого залучення національних та іноземних інвестицій на підприємства, формування необхідних умов для стимулювання заощаджень і їх подальше перетворення та трансформація в інвестиції

[3, с. 134; 4]. Варто наголосити, що інвестиційний ринок в сучасних умовах швидко зростає, виникають нові фінансові інструменти відповідно до швидкозмінюваних економічних умов, що сприяє доступу до фінансових ресурсів все більшій кількості підприємств, наслідком чого є продовження формування інституціональної та інформаційної інфраструктури інвестиційного ринку.

Активний розвиток інвестиційного ринку повинен забезпечуватися сукупністю умов інвестиційної діяльності в країні, зокрема:

1. Присутністю великого капіталу, що може бути використаний в якості інвестицій, який є диверсифікованим за формою власності;

2. Переважанням приватного капіталу над державним, комунальним та іншими його видами в структурі інвестиційних активів;

3. Великою кількістю суб'єктів інвестиційної діяльності, які відмінні за організаційно-правовою формою;

4. Функціонуванням розгалуженої мережі фінансових посередників, що сприяють реалізації інвестиційного попиту та пропозиції;

5. Розподілом інвестиційного капіталу за об'єктами інвестування відповідно до економічних критеріїв оцінки привабливості інвестицій через механізм інвестиційного ринку;

6. Наявністю розвинутого багатосегментного ринку об'єктів інвестиційної діяльності, що виступають у формі інвестиційних товарів [5, с. 114; 2].

Таким чином інвестиційний ринок є особливою формою економічних явищ, що визначає характеристики інвестування в певний момент часу, за економічних обставин, які визначаються попитом та пропозицією на інвестиційні ресурси. Саме виникнення незадоволеного попиту на інвестиційні ресурси на підприємстві, як суб'єкту інвестиційної діяльності формує інвестиційний ринок. Відтак, інвестиційний ринок виступає системою, що поєднує: суб'єктів (інвесторів, підрядників, замовників, проектні та науково-дослідні організації тощо); об'єкти (матеріальні та нематеріальні), інфраструктуру ринку (банки, біржі, пенсійні фонди, страхові компанії, інвестиційні фонди, консалтингово-

інжинірингові фірми, суд, арбітраж тощо); ринковий механізм; контроль з боку держави [6, с. 214].

Наслідком сучасного формування наукової категорії «інвестиційного ринку» є наукова полеміка стосовно складу його учасників. Дорошенко Г. О. та Макарова Л. Г. [7, с. 312] до учасників інвестиційного ринку відносять інститути спільного інвестування, інвестиційні компанії, венчурні фонди та фонди прямого інвестування. В свою чергу Шевченко Н. В. та Скалецька О. В. [8] серед основних учасників (суб'єктів) інвестиційного ринку відзначають державу та державні органи; індивідуальних та інституційних інвесторів та фінансових посередників. Подібна позиція підтримується також О. Т. Прокопчук, М. І. Мальованим, Ю. А. Цимбалюк [9, с. 182-194]. Втім, більш ґрунтовну позицію, яка нами підтримується, представлено у праці Кльоби Л. Г. [10, с. 15], де дослідник чітко розмежував суб'єктів інвестиційного ринку відповідно до особливостей їх діяльності на ринку та об'єкта купівлі-продажу на продавців, покупців та посередників. Варто підкреслити, що суб'єкти інвестиційного ринку відрізняються в залежності від виду інвестиційного ринку на якому вони працюють. Як відомо інвестиційний ринок поділяється на ринок реальних інвестицій (витрати на нове будівництво, розширення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих підприємств, придбання машин, обладнання, інструменту, інвентарю, проектно-пошукові роботи тощо) і ринок фінансових інвестицій (витрати на купівлю цінних паперів, інвестиційних кредитів тощо), тому на ринку реальних інвестицій основним товаром є інвестиційні проекти і програми, а на ринку фінансових інвестицій головним продаються цінні папери та інвестиційні кредити. Відтак погоджуємося із класифікацією Кльоби Л. Г. де:

1. покупцями інвестиційних проектів та програм є інвестори (банки, страхові компанії, фірми, державні установи, населення), продавцями – інвестиційні банки, інвестиційні компанії, державні установи та населення при цьому посередниками можуть виступати фірми, проектні та технологічні організації, державні установи тощо;

2. покупцями цінних паперів є інвестори (акціонери, фірми, банки, інвестори), продавцями можуть виступати банки, фонди та фірми, що здійснюють таку діяльність за посередництва фондових бірж.

Аналіз сутнісних ознак інвестиційного ринку та його характерних рис дозволив встановити, що категорія інвестиційного ринку є досить умовною оскільки передбачає поєднання таких складових як суб'єкт інвестиційної діяльності, інвестиційний продукт, регуляторні механізми та результат інвестиційної діяльності. При цьому варто наголосити, що кожна із зазначених складових є цілком самостійним науковим поняттям як в економіко-фінансовому, так і правовому плані, адже виконує свої функції у економічній системі та має нормативне відображення [6, с. 215] і тільки при їх поєднанні за певних умов формується поняття «інвестиційного ринку». Таким чином, на формування інвестиційного ринку в Україні впливає незліченна кількість суб'єктивних та об'єктивних обставин, більшість з яких регламентуються Законом України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", Законом України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні"; Законом України "Про цінні папери та фондовий ринок", Закон України "Про Національний банк України", окремими положеннями раніше діючої, проте оскільки інвестиційний ринок в Україні лише формується українське законодавство регулярно торкається практики запозичення європейських засад використання фінансових інструментів, зокрема Директиви 2004/39/ЄС Європейського парламенту та ради від 21 квітня 2004 року про ринки фінансових інструментів, яка протягом багатьох років виступала орієнтиром розвитку інвестиційного ринку в Україні, оскільки визначала умови та особливості використання фінансових інструментів.

Застосування зазначених документів визначає певні вимоги до юридичних та фізичних осіб через інституційно-організаційні інструменти: нормативно-правові акти, формальні і неформальні правила, а також через ринкові інститути саморегулювання, яким державою делеговано певні регуляторні повноваження. Наслідком поєднання сукупності вказаних заходів є

регулювання діяльності учасників інвестиційного ринку. Відтак, Ільїна А. О. [11, с. 115] стверджує, що державне регулювання інвестиційного ринку здійснюється двома методами:

1. економічним, що охоплює економічні аспекти, які впливають безпосередньо на ринкові рішення. На основі економічного методу регулювання держава регулює економічні відносини на ринку, зокрема через системи оподаткування і ціноутворення (наприклад, установлюючи максимальні або мінімальні ціни/тарифи), досягаючи зміни співвідношення цін на ринкову продукцію.

2. адміністративним, що охоплює адміністративні аспекти впливу на інвестиційний ринок. За допомогою адміністративного методу регулювання держава виконує наглядові (контролюючі) функції, здійснює дозвільний вплив щодо встановлення способів, місця і часу організації чи ведення діяльності, правил ліцензування, стимулювання.

Поєднання зазначених методів має забезпечувати ефективність регулювання кон'юнктури інвестиційного ринку з метою забезпечення відповідності основним макроекономічним параметрам розвитку економіки країни.

Розвиток теорії інвестиційних ринків відбувається відповідно до догматичного поділу інвестицій за об'єктами вкладання коштів на реальні та фінансові. Відтак, доцільно інвестиційний ринок поділяти на ринок реального інвестування та ринок фінансового інвестування (рис. 1.)

При цьому не варто забувати, що взаємодія зазначених ринків у системі національного ринку здійснюється за допомогою відповідних установ, інститутів ринку, а саме: фондових і товарних бірж, кредитних і страхових установ, інвестиційних банків та інвестиційних компаній тощо, які у цілому становлять ринкову інфраструктуру. У рамках кожного окремого ринку функціонують спеціалізовані організації (інститути) інфраструктури.

Саме на засадах розвитку інфраструктурного сектору інвестиційного ринку базується інвестиційна політика більшості західних країн світу, що пояснюється можливістю забезпечити швидкий обіг коштів та швидко збільшувати

рентабельність, саме за допомогою впливу на функціонування інфраструктурного сектору можна більш ефективно здійснювати політику державного регулювання економіки як всередині країни, так і за кордоном.

Важливість розвитку інфраструктури інвестиційного ринку пояснюється низкою складових, які вона включає, зокрема регулюючу, функціональну та інформаційну складові.

Важливість регулюючої складової пояснюється тим, що вона забезпечує впорядкування інвестиційних відносин шляхом установлення правил, стандартів та критеріїв поведінки на ринку, на основі використання законодавчої бази, яка регулює відносини суб'єктів підприємницької діяльності на інвестиційному ринку.

Функціональна складова реалізується через функціонування фінансово-кредитних інститутів та сервісних фірм, які здійснюють спеціалізовану діяльність із: залучення тимчасово-вільних коштів на фінансування інвестиційних проєктів; створення правових, економічних і організаційних умов для сталого розвитку приватного підприємництва; співробітництва з міжнародними, іноземними та українськими організаціями у питаннях розвитку підприємництва; забезпечення проведення техніко-економічних експертиз програм та проєктів підприємницької діяльності тощо. Інформаційна складова інфраструктури інвестиційного ринку включає в себе ділові видання, інтернет сайти рейтингових систем привабливості підприємств тощо [12, с. 116].

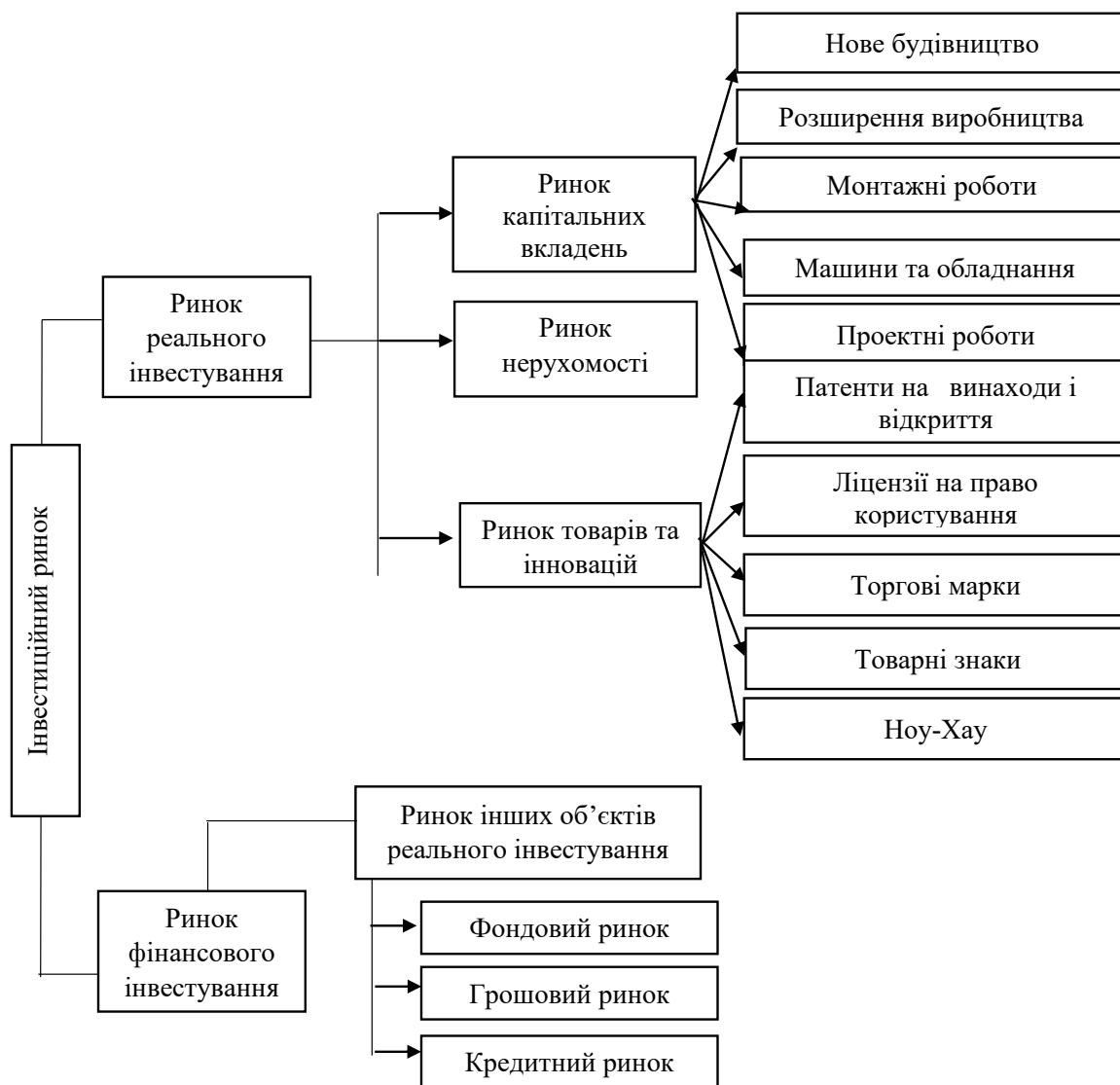

Рисунок 1 – Структура інвестиційного ринку

Відтак множина зазначених відокремлених учасників із своїми цілями функціонування та окремим нормативним регулюванням роботи вимагає визначення базових умов їх спільної взаємодії. Тому, вважаємо, що активний розвиток інвестиційного ринку має ґрунтуватися на низці принципів, які мають розповсюджуватися на усіх учасників інвестиційного ринку, відтак до цих принципів можна віднести:

1. рівність – усі власники надлишкового капіталу, які воліють його ефективно вкласти та потенційні позичальники ресурсів повинні володіти рівними умовами розміщувати та позичати капітал, неприпустимим є формування проявів монополії;

2. захист інвесторів – передбачає захист інтересів учасників ринку та захист їх майнових прав;

3. регульованість – існування низки нормативно-правових актів, що впорядковують функціонування ринку, регламентують правила поведінки та взаємовідносини його учасників, має в основі роботу спеціалізованої інфраструктури [13];

4. контроль – існування механізмів та способів контролю за можливістю виникнення зловживань, нечесної роботи та та злочинності на ринку;

5. ефективність – забезпечення максимального залучення фінансових ресурсів в перспективні напрями економіки;

6. прозорість – функціонування інвестиційного ринку має дозволяти інвесторам та реципієнтам доступ до повної та доступної інформації про стан ринку, яка стосується умов їх діяльності;

7. конкурентність – формування свободи підприємницької діяльності інвесторів, емітентів та ринкових посередників, створення умов для змагань за найбільш вигідне залучення вільних фінансових коштів та встановлення немонопольних цін на послуги фінансових посередників при умовах контролю дотримання правил доброчесної конкуренції учасниками ринку [14, с. 77].

Розвиток інвестиційного ринку в Україні, як і в кожній іншій країні, беззаперечно залежить від тенденції світового інвестиційного ринку. Відтак, до основних характерних ознак розвитку інвестиційного ринку належать:

1. наявність можливостей сприяння певним, особливо важливим для економіки

галузям (для прикладу виробництво військової техніки та спорядження в наш час);

2. використання фінансових можливостей прискореного економічного розвитку шляхом експорту конкурентоспроможних, затребуваних за кордоном технологій або імпорт новітньої техніки та технологій;

3. розробка положень розвитку «вузьких» галузей, які в умовах конкуренції за фінансові ресурси не можуть змагатися з іншими галузями господарської діяльності через низьку прибутковість, втім є вкрай важливими для національного господарства (виробництво електрики, окремих продуктів харчування тощо);

4. крах теорії вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку як економічних інструментів стимулювання економічного розвитку в Україні через їх перетворення в способи ухиляння від сплати податків, формування неконкурентного середовища та непрозорість надання статусу;

5. домінування інтересів великих суб'єктів господарювання, що проявляється у функціонуванні промислово-фінансових груп, власних банків, пов'язаних страхових компаній тощо;

6. поступове збільшення кількості невеликих, самостійно незалежних учасників інвестиційного ринку таких як венчурні фонди, власна ініціатива інвестування власників великого капіталу, збільшення кількості інвесторів серед населення;

7. зростання фінансової грамотності населення та збільшення їх готовності як прямо вкладати кошти як приватних інвесторів, так і опосередковано шляхом набуття статусу клієнта страхованих компаній.

Сукупність зазначених постулатів, що реалізуються через нормативно-правові акти, механізми функціонування ринку, базові догми розвитку підприємств і формують базис розвитку інвестиційного ринку в Україні. Саме від активності та масштабів розвитку інвестиційного ринку залежить можливість забезпечення підприємств зовнішніми, залученими коштами задля розвитку підприємств, відтак питання вдосконалення стану виробництва, рівня технічного оснащення основних засобів, можливості структурної перебудови економіки, рішення соціальних та екологічних проблем частково можна

вирішити використовуючи можливості функціонування інвестиційного ринку.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Здійснене дослідження понятійно-категоріального апарату інвестиційного ринку дозволило виділити основні положення його сутності та виявити, що інвестиційний ринок виступає особливою формою взаємодії інвестиційного попиту та інвестиційної пропозиції на основі налагодження персоніфікованої взаємодії між власниками інвестиційних ресурсів та суб'єктами господарювання, які їх потребують. Така

взаємодія може набувати різних форм в залежності від виду інвестиційного активу, який передбачається до продажу, відтак виникає велике коло нормативно-правових актів, які опосередковують таку взаємодію. Розвиток інвестиційного ринку має слугувати інтересам, як приватного бізнесу, так і держави для цього він має розвиватися на принципах рівності, регульованості, захисту інвесторів, контролю, ефективності, прозорості та конкурентності.

В майбутньому при дослідженні тематики розвитку інвестиційного ринку більшу увагу варто приділити розвитку ринку фінансового інвестування, який в Україні лише починає формуватися.

Література

1. Москвін С. Інвестиційний ринок України та проблеми його державного регулювання. *Фінансовий ринок України*. 2010. №2. С. 3-9.
2. Любімов В. І. Оптимізація державного та ринкового регулювання інвестиційної діяльності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=118>
3. Реверчук С. К., Вовчак О. Д., Кубів С. І. та ін. Інституційна інвестологія: навч. посібник / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.К. Реверчука. К.: Атіка, 2004. 208 с.
4. Олейко А. М. Фінансовий ринок як базис подальшого розвитку інвестиційної діяльності в Україні. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/1aa08d00-8f8b-44c1-977e-7930c5698733/content>
5. Кайдаш О. В. Особливості організації інвестиційного ринку в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 17(1). С. 113-118.
6. Петровська С. А., Лукянихіна О. А., Парфентій Л. А. Євроінтеграційні виклики та їх вплив на міжнародний інвестиційний ринок в контексті забезпечення кримінологічної безпеки. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. №3 (30). URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/87/79>
7. Дорошенко Г. О., Макарова Л. Г. Розвиток інвестиційного ринку – шлях до підвищення конкурентоспроможності України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. №36. С. 311-314.
8. Шевченко Н. В. Скалецька О. В. Інфраструктура інвестиційного ринку України: теоретичний аспект. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 5. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/72.pdf
9. Прокопчук О. Т., Мальований М. І., Цимбалюк Ю. А. Формування інвестиційного ринку в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2021. Випуск 99. Ч.2. С. 182-194.
10. Кльоба Л. Г. Сутність, структура та елементи інвестиційного ринку України. *Агросвіт*. 2016. № 12. С. 12-17.
11. Ільїна А. О. Роль держави в організації інституційних відносин на інвестиційному ринку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 14(1). С. 115-121.
12. Чириченко Ю. В., Фісуненко Н. О. Дослідження сутності поняття «Інвестиційні ринки». *Сталий розвиток економіки*. 2016. № 3. С. 114-120.
13. Нечипорук О.В. Фондовий ринок як важливий фактор інвестування. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/7565/1/%D0%9D%D0%B5%D1%87%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA.%20%D0%A4%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D1%8F%D0%BA%20%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D1%84%D0%B0%D0%BA>

[%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf](#)

14. Вітюк А. В. Формування моделі фінансового забезпечення інвестування підприємств сільськогосподарського машинобудування. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 6. Том 1. С. 76-83.

References

1. Moskvina S. (2010). Investytsiyny rynek Ukrainy ta problemy yoho derzhavnoho rehulivannia. *Financial market of Ukraine*. no.2. pp.3-9.
2. Liubimov V. I. (2010). Optymizatsiia derzhavnoho ta rynkovoho rehulivannia investytsiinoi diialnosti. *Public administration: improvement and development*. no. 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=118>
3. Reverchuk S. K., Vovchak O. D., Kubiv S. I. ta in. (2004). *Instytutsiina investolohiia: navch. posibnyk / Za zah. red. d-ra ekon. nauk, prof. S.K. Reverchuka*. K.: Atika, 208 p.
4. Oleiko A. M. Finansovy rynek yak bazys podalshoho rozvytku investytsiinoi diialnosti v Ukraini. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/1aa08d00-8f8b-44c1-977e-7930c5698733/content>
5. Kaidash O. V. (2018). Osoblyvosti orhanizatsii investytsiinoho rynku v Ukraini. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and world economy*. no. 17(1). pp. 113-118.
6. Petrovska S. A., Lukianykhina O. A., Parfentii L. A. (2023). Yevrointehratsiini vyklyky ta yikh vplyv na mizhnarodnyi investytsiyny rynek v konteksti zabezpechennia kryminolohichnoi bezpeky. *Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*. no. (30). URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/87/79>
7. Doroshenko H. O., Makarova L. H. (2011). Rozvytok investytsiinoho rynku – shliakh do pidvyshchennia konkurentospromozhnosti Ukrainy. *Bulletin of the economy of transport and industry*. no.36. C. 311-314.
8. Shevchenko N. V., Skaletska O. V. Infrastruktura investytsiinoho rynku Ukrainy: teoretychnyi aspekt. *Economy and society*. no.5. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/72.pdf
9. Prokopchuk O. T., Malovanyi M. I., Tsymbaliuk Yu. A. (2021). Formuvannia investytsiinoho rynku v Ukraini. *Collection of scientific works of the Uman National University of Horticulture*. no. 99. Ч.2. pp. 182-194.
10. Kloba L. H. (2016). Sutnist, struktura ta elementy investytsiinoho rynku Ukrainy. *Ahrosvit*. no. 12. C. 12-17.
11. Ilina A. O. (2017). Rol derzhavy v orhanizatsii instytutsiinykh vidnosyn na investytsiynomu rynku. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and world economy*. no.14(1). pp. 115-121.
12. Chyrychenko Yu. V., Fisunen N. O. (2016). Doslidzhennia sutnosti poniattia «investytsiini rynky». *Sustainable economic development*. no. 3. pp. 114-120.
13. Nechyporuk O.V. Fon dovyy rynek yak vazhlyvyi faktor investuvannia. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/7565/1/%D0%9D%D0%B5%D1%87%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA.%20%D0%A4%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA%20%D1%8F%D0%BA%20%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>
14. Vitiuk A. V. (2018). Formuvannia modeli finansovoho zabezpechennia investuvannia pidpriemstv silskohospodarskoho mashynobuduvannia. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*. no. 6.(1). pp. 76-83.

Abstract

VITIUK Anna

Development of investment market theory

The paper examines the essence of the investment market and defines its main tasks. The main conditions for the active development of the investment market have been identified and described. The main approaches to the definition of objects, subjects and intermediaries of the investment market are analyzed. The directions and methods of state regulation of the investment market are revealed. The peculiarities of the division of the investment market into the market of real investment and the market of financial investment have been established. The essence of the real investment market is revealed through

the market of capital investments, the market of real estate and the market of goods and innovations. At the same time, the financial investment market includes the stock, money and credit markets. The main principles of the functioning of the investment market in Ukraine have been identified, among which the most important are the principles of equality, regulation, investor protection, control, efficiency, transparency and competitiveness. It is proven that the state regulation of the investment market is carried out by two methods: economic, which covers economic aspects that directly affect market decisions, and administrative, which covers administrative aspects of influence on the investment market. The division of investment market subjects depending on the type of assets sold on the investment market is substantiated. Such characteristic signs of the development of the investment market as increasing competition for investment assets, opportunities to support certain sectors of the economy, the use of financial opportunities of accelerated economic development, the collapse of the theory of free economic zones and priority development territories in Ukraine, the dominance of the interests of large economic entities, the gradual increase in the number of small, independent participants in the investment market, the growth of financial literacy of the population and their willingness to invest both directly as private investors and indirectly by acquiring the status of a client of insured companies.

Keywords: investment market, buyer, seller, intermediary, real investment market, financial investment market

Бібліографічний опис статті:

Вітюк А. В. Розвиток теорії інвестиційного ринку. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 60-68.

Vitiuk A. (2024) Development of investment market theory. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 60-68.

НАКОНЕЧНА Наталія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку,
заступник директора Інституту управління, психології та безпеки,
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-1377-4315
e-mail: nakonnat@gmail.com

ГРАДЮК Наталія Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет, Україна
ORCIDID: 0000-0002-0458-810X
e-mail: nmhraduk@gmail.com

ПРИБУТКОВІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті актуалізовано увагу до проблематики забезпечення належного рівня прибутковості підприємства як одного з провідних чинників гарантування фінансово-економічної безпеки бізнесу. Показано, що прибуток – умова інвестиційної спроможності, засіб покращення боргової безпеки, зміцнення фінансово-економічного стану і стійкості, можливість формування резервних і страхових фондів гарантування стабільності функціонування й розвитку суб'єкта господарювання. На таких засадах метою дослідження визначено як узагальнення методико-прикладних засад підвищення рівня прибутковості в системі політики зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємства. Визначено ключові ознаки та характеристики прибутковості в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Доведено, що прибутковість підтверджує ефективність системи ресурсного забезпечення. Прибутковість виступає каталізатором посилення ділової активності. Аргументовано, що підвищення прибутковості є передовою покращення інвестиційної привабливості. Вказано на те, що прибутковість є ключовою конкурентною перевагою та умовою забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання. Зроблено висновок, що свідченням подолання ризиків та загроз виступає рівень прибутковості. Визначено напрями та інструментарій підвищення рівня прибутковості вітчизняних підприємств в умовах невизначеності та викликів, високих ризиків і загроз, а, відтак, необхідності забезпечення їх фінансово-економічної безпеки.

Ключові слова: прибуток, прибутковість, рентабельність, фінансово-економічна безпека підприємства, виклики, загрози, політика зміцнення.

JEL classification: M21, O16

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.69.75>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Прибутковість підприємства слугує критерієм того, що воно в повній мірі покриває всі витрати, пов'язані з усіма напрямками виробничої та фінансово-господарської діяльності, маючи при тому ще

й прибуток, який може використовувати на будь-які цілі. Таким чином, підприємства, які мають високий рівень прибутковості більш економічно незалежні, фінансово стійкі, а також мають змогу використовувати накопичений прибуток або на інвестиційні цілі, або на зміцнення елементів фінансово-економічної безпеки бізнесу, або на формування різного роду страхових і

гарантійних фондів на випадок настання кризи чи непередбачуваних подій.

Таким чином, формування теоретико-методичних засад зростання прибутковості є важливим у контексті раціонального управління цим одним з найбільш важливих фінансово-економічних показників у бізнесі. Натомість, вдосконалення методико-прикладних засад менеджменту в сфері прибутковості дозволяє покращувати фінансово-економічний стан та зміцнювати за рахунок цього фінансово-економічну безпеку суб'єкта господарювання.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Загальні теоретико-методичні засади дослідження прибутку і прибутковості підприємств, чинників і умов, які їх визначають достатньо комплексно розкриті в публікаціях таких науковців, як О. Андрусь, Т. Васильців, А. Гречко, М. Денисенко, Ю. Захарова, Р. Лупак, О. Мельникова, С. Пятаченко, Н. Юрків та інші.

Водночас, використання належного рівня прибутковості в частині мінімізації фінансово-економічних викликів та загроз, посилення фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання, реалізації виваженої фінансової й економічної політики присвячені дослідження таких авторів, як В. Гришковець, Р. Зелінський, Г. Капінос, К. Ларіонова, В. Мордюк, М. Орликовський та інші.

Взаємозв'язки прибутковості та фінансово-економічної безпеки підприємств добре висвітлені у публікаціях таких науковців, як Я. Березівський, І. Біланчук, А. Довгаль, Н. Дрибас, С. Мазіленко, Н. Пархоменко, І. Потапук, О. Преображенська, О. Рудковський, В. Халіна, Л. Шаульська та інші. Вони слугують гарним методичним підґрунтям для подальшого уточнення завдань, принципів та інструментарію політики гарантування фінансово-економічної безпеки бізнесу.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Середовище війни істотно ускладнило завдання гарантування фінансово-економічної безпеки вітчизняних

підприємств. Зокрема знизився рівень їх прибутковості, погіршився фінансово-економічний стан, послабилася забезпеченість оборотним капіталом тощо. Все це актуалізує потребу в нових дослідженнях у сфері покращення прибутковості та зміцнення фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад прибутковості як ключової характеристики забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

В умовах зростаючої конкуренції та викликів глобалізації прибутковість, безсумнівно, є ключовим фактором ефективного функціонування та розвитку підприємств; є основною метою діяльності, а також відіграє провідну роль у висвітленні різноманітних економічних взаємозв'язків у відтворювальному процесі та забезпеченні сталого і безпечного розвитку підприємств. Прибутковість – це показник, який відображає фінансові результати діяльності підприємства. А, як відомо, одним з основних питань забезпечення фінансово-економічної безпеки є підвищення прибутковості підприємств. Свідченням належної фінансово-економічної стабільності підприємства, як відомо, є його прибутковість. Прибутковість є одним з ключових показників ефективності діяльності підприємства і визначає частку коштів, отриманих від реалізації продукції, за вирахуванням низки фіскальних платежів та інших витрат, понесених у процесі виробництва і реалізації продукції.

Варто розглядати прибутковість як різновид комплексного визначення рівня ефективності, який гарантує процес управління підприємством та формується в результаті використання капіталу в різних сферах господарської діяльності. При цьому прибутковість визначається з декількох поглядів, зокрема економічних відносин (як певна частка, закладена у виробництво

продукту, але на практиці підприємство отримує її як одну зі складових доходу, отриманого від реалізації продукції) та фінансових відносин (як один з видів фінансових результатів, отриманих від діяльності підприємства (поряд зі збитком), що визначається як сальдо між отриманими доходами та понесеними витратами).

Основними характеристиками прибутковості є те, що вона є формою доходу; відображає фінансові наслідки використання та сплати капіталу для здійснення діяльності в умовах ризику та невизначеності; визначає рівень конкурентоспроможності підприємства; є джерелом формування бюджетних та позабюджетних фінансових ресурсів для розвитку на рівні підприємства та для задоволення потреб суспільства. З погляду забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, прибутковість є мірою співвідношення ризику та дохідності. Прибутковість визначає відносний розмір маржі між доходом і витратами від реалізації продукції, яка характеризує ефективність підприємницької діяльності та є чистим доходом на вкладений капітал, вираженим у грошовому еквіваленті.

Прибутковість засвідчує не весь дохід, отриманий від господарської діяльності, а лише ту його частину, яка скоригована на витрати, понесені в процесі здійснення господарської діяльності. У кількісному вираженні прибутковість – це залишковий показник, що являє собою різницю між загальним доходом і загальними витратами, скориговану на цей дохід у процесі господарської діяльності.

Якщо розглядати прибутковість як частину отримання доходу, що залишається після покриття всіх витрат, то таке розуміння обмежується кількісним визначенням поняття і не розкриває її економічного змісту. А тому під прибутком слід розуміти грошовий вираз частини вартості реалізованої продукції. Згідно з такими твердженнями, прибутковість – це та частина вартості, яка є новоствореною, виробленою, реалізованою і готовою до розподілу.

Дійсно, широко поширена думка, що прибутковість – це окрема частина додаткової вартості продукту, яка залишається в підприємства після того, як бюджет буде остаточно сформований. З погляду економіки

підприємства, це додана вартість, створена в процесі виробництва, іншими словами, вартість, створена понад рівень використання ресурсів, отриманих і спожитих в процесі господарської діяльності.

Надаючи характеристики прибутковості, варто виділити низку її ключових положень, що необхідно враховувати при забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства (рис. 1).

В економічній літературі сформовано низку думок щодо економічної природи прибутковості, процесу її забезпечення та врахування при визначенні ступеня фінансово-економічної безпеки підприємства. З погляду сутнісних характеристик прибутковості, процеси з її підвищення співвідносяться з величиною доходів і витрат, а відповідне поліпшення прибутковості зумовлює результативне формування ресурсів, необхідних для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Безперечно, прибутковість є однією з форм та підтвердженням достатності отримання доходу. Ця форма представлення прибутку, водночас, є недостатньою для того, щоб показати його повний характер. Це пов'язано з тим, що активна підприємницька діяльність в тій чи іншій сфері може не призводити до прибутковості. Прибутковість – це форма доходу підприємства, яке вклало капітал для досягнення певного комерційного успіху. Тому поняття прибутковості нерозривно пов'язане з поняттям ресурсозабезпеченості (особливого фактора ділової активності), що в цілому характеризує ступінь фінансово-економічної безпеки підприємства. Така форма оцінювання прибутковості пов'язана з практикою узагальненої калькуляції всіх відповідних ключових показників (інвестований капітал, отримані доходи та понесені витрати) діяльності підприємства в конкурентному середовищі з високим рівнем невизначеності та втрати ринкових позицій.

Враховуючи основні характеристики прибутковості, в найбільш узагальненому вигляді це поняття можна сформулювати як рівень вкладення доходу підприємства в інвестований капітал, що характеризує винагороду за фінансово-економічні ризики та загрози, пов'язані з діяльністю підприємства.

Прибутковість є рушійною силою фінансово-економічної стабільності підприємств, що забезпечує прогрес соціально-економічної системи. Довгостроковий сталий розвиток підприємств вимагає оптимізації доходів, витрат та джерел фінансування. Тому підприємствам необхідно створювати ефективні механізми управління прибутковістю та враховувати аспекти фінансово-економічної безпеки.

Враховуючи, що одним із ключових векторів управління прибутком є забезпечення фінансово-економічної стабільності, необхідно враховувати як інтереси власників та працівників, так і

органів державної та місцевої влади. Водночас, навіть найефективніші управлінські рішення у сфері формування та використання прибутку, розроблені та впроваджені на підприємстві у попередньому періоді, не завжди повторно використовуються на наступному етапі його діяльності. Необхідність ефективного та безперервного управління визначається прибутковістю підприємства та захищеністю інтересів його власників і працівників, а це одна із ключових характеристик забезпеченості фінансово-економічної безпеки підприємства.

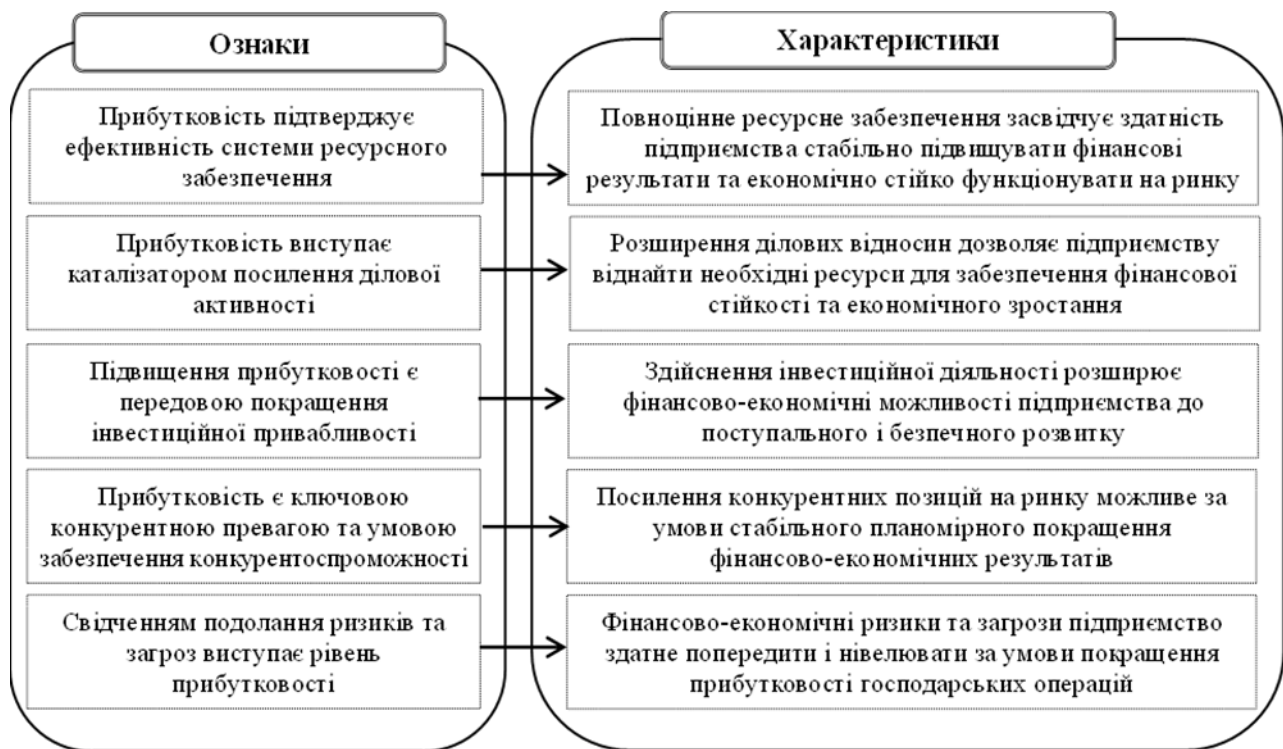

Рис. 1. Ключові ознаки та характеристики прибутковості в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

Дослідження показують, що проблема визначення прибутковості залишається невирішеною, а прибуток здебільшого є фінансово-аналітичною категорією для реалізації фіскальної політики держави. Іншими словами, для більшості підприємств здійснення об'єктивного оцінювання прибутковості є не самоціллю, а скоріше намаганням будь-якими способами занизити прибуток. В сучасних умовах, коли прибуток все більше стає основним джерелом

поповнення бюджетів різного рівня, розширення виробництва та винагороди власників (інвесторів, найнятого персоналу), вірогідність визначення фінансових результатів стає ключовим питанням обліку та аналізу. Враховуючи цю тенденцію, дослідження фінансово-економічної безпеки підприємств ускладнюється, а ідентифікація ризиків та загроз може бути недостатньо вірогідною, а отже, наслідки їх впливу не можуть бути об'єктивно оцінені.

Відомо, що завданням управління фінансово-економічною безпекою підприємства є забезпечення рентабельності інвестованого капіталу та капіталізації прибутку. Збільшення прибутку означає, перш за все, що резерви його зростання мають бути реалізовані через операційну діяльність та реальні інвестиції, які є основою для довгострокового розвитку. Це пов'язано з тим, що саме в реальній сфері виробляються матеріальні блага, а завданням підприємства є забезпечення реального товарообміну.

Крім того, оскільки капіталізація прибутку визначає конкурентоспроможність підприємства та зростання його ділової активності, розподіл прибутку повинен забезпечувати наявність достатніх фінансових ресурсів для розвитку інвестиційної діяльності. І навпаки, ефективні механізми управління прибутком забезпечують фінансово-економічну стабільність підприємств і дозволяють їм повною мірою реалізовувати свої цілі та завдання щодо подолання ризиків і загроз та адаптації до викликів глобалізації.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Прибутковість підприємства слугує вагомим критерієм його фінансово-економічної безпеки. Відповідні взаємозв'язки простежуються на основі

наступних аргументів: прибутковість підтверджує ефективність системи ресурсного забезпечення підприємства; прибутковість виступає каталізатором посилення ділової активності суб'єкта господарювання; підвищення прибутковості є передовою покращення інвестиційної привабливості суб'єкта бізнесу; прибутковість є ключовою конкурентною перевагою та умовою забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання; свідченням подолання ризиків та загроз виступає рівень прибутковості підприємства.

Відтак, вітчизняним підприємствам слід працювати над досягненням наступних завдань: (1) диверсифікація і нарощення обсягів доходу з різних джерел; (2) зниження рівня витратомісткості господарювання та оптимізація витрат виробництва і обігу; (3) ефективне використання накопиченого чистого прибутку, зокрема в інвестиційних цілях; (4) використання частини прибутку на створення системи страхових і резервних фондів; (5) використання прибутку на цілі та заходи зміцнення провідних компонент фінансово-економічної безпеки підприємства, зокрема фінансової, інтелектуально-кадрової та техніко-технологічної.

Перспективи подальших досліджень з аналізованої проблематики стосуються моделювання взаємозв'язків між покращенням прибутковості та посилення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Література

1. Андрусь О. І., Пятаченко С. Ю. Фактори та система формування прибутковості підприємства. *Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія Економіка*. 2022. Вип. 2(60). С. 105–112.
2. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Юрків Н. Я. Інституційне забезпечення розширення фінансових можливостей підприємств промисловості та АПК на регіональному рівні. *Фінанси України*. 2012. № 3. С. 90–101.
3. Гречко А. В., Мельнікова О. М. Дослідження факторів впливу на прибутковість підприємства та пошук резервів збільшення прибутку. *Ефективна економіка*. 2017. № 11. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5862>
4. Денисенко М. П., Захарова Ю. І. Заходи підвищення прибутковості підприємства. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 24–28.
5. Довгаль А., Пархоменко Н. Формування системи фінансово-економічної безпеки на підприємстві. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 72. № 5. С. 78–84.
6. Дрибас Н. В. Організаційні аспекти формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. С. 303–306.
7. Ларіонова К., Капінос Г. Механізм управління прибутком підприємства. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 1. С. 120–128.
8. Лупак Р. Л., Васильців Т. Г., Рудковський О. В., Березівський Я. П. Проблемні аспекти, пріоритети та засоби зміцнення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Підприємництво і торгівля*. 2021. Вип. 28. С. 49–55.

9. Орликовський М. О., Гришковець В. В., Зелінський Р. С., Мордюк В. В. Управління прибутком підприємства як умова його ефективного функціонування. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 96–102.
10. Павлюк І. О. Управління прибутком підприємства в умовах сьогодення. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 1. С. 84–88.
11. Потапук І., Мазіленко С., Прусова М. Фінансово-економічна безпека як основа безпеки підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 2(02). С. 156–160.
12. Преображенська О. С. Особливості управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 384–387.
13. Халіна, В. Ю., Біланчук, І. М. (2023). Складові фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Наукові записки НУ «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2023. № 31(59). С. 42–47.
14. Шаульська Л. В. Проблемні питання управління фінансово-економічною безпекою підприємств в умовах війни. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 1. С. 312–316.

References

1. Andrus, O. I., Pyatachenko, S. Yu. (2022). Factors and system of formation of profitability of the enterprise. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Economy series*, 2(60), 105–112.
2. Vasiltsiv, T. G., Lupak, R. L., Yurkiv, N. Ya. (2012). Institutional support for the expansion of financial capabilities of industrial and agricultural enterprises at the regional level. *Finances of Ukraine*, 3, 90–101.
3. Grechko, A. V., Melnikova, O. M. (2017). Study of factors influencing the profitability of the enterprise and search for reserves for increasing profits. *Efficient economy*, 11, URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5862>
4. Denysenko, M. P., Zakharova, Yu. I. (2020). Measures to increase the profitability of the enterprise. *Agroworld*, 1, 24–28.
5. Dovhal, A., Parkhomenko, N. (2021). Formation of the financial and economic security system at the enterprise. *Galician Economic Bulletin*, 72(5), 78–84.
6. Drybas, N. V. (2016). Organizational aspects of the formation of the system of financial and economic security of the enterprise. *Economy and society*, 7, 303–306.
7. Larionova, K., Kapinos, G. (2022). Mechanism of enterprise profit management. *Modeling the development of the economic systems*, 1, 120–128.
8. Lupak, R. L., Vasylytsiv, T. G., Rudkovskiy, O. V., Berezhivskiy, Ya. P. (2021). Problematic aspects, priorities and means of strengthening the financial and economic security of small business entities in Ukraine. *Entrepreneurship and trade*, 28, 49–55.
9. Orlykovskiy, M. O., Gryshkovets, V. V., Zelinskyi, R. S., Morduk, V. V. (2020). Enterprise profit management as a condition for its effective functioning. *Agroworld*, 1, 96–102.
10. Pavlyuk, I. O. (2020). Enterprise profit management in today's conditions. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, 1, 84–88.
11. Potapyuk, I., Mazilenko, S., Prusova, M. (2022). Financial and economic security as the basis of enterprise security. *Digital economy and economic security*, 2(02), 156–160.
12. Preobrazhenska, O. S. (2015). Peculiarities of managing the financial and economic security of the enterprise. *Global and national economic problems*, 3, 384–387.
13. Halina, V. Yu., Bilanchuk, I. M. (2023). Components of financial and economic security of economic entities. *Scientific notes of the National University «Ostroh Academy». «Economy» series*, 31(59), 42–47.
14. Shaulska, L. (2023). Management of the financial and economic security of enterprises in today's conditions. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 8(1), 312–316.

Abstract

NAKONECHNA Nataliya, HRADYUK Nataliia

Profitability as a key characteristic of ensuring the financial and economic security of the enterprise

The article pays attention to the problem of ensuring the appropriate level of profitability of the enterprise as one of the leading factors of guaranteeing the financial and economic security of business. It is shown that profit is a condition of investment capacity, a means of improving debt security, strengthening the financial and economic condition and stability, the possibility of forming reserve and insurance funds to guarantee the stability of the functioning and development of the economic entity. Based on these principles, the purpose of the study is defined as the generalization of methodological and applied principles of increasing the level of profitability in the policy system of strengthening the financial and economic security of the enterprise. It is shown that a number of opinions have been formed in the economic literature regarding the economic nature of profitability, the process of ensuring it and taking it into account when determining the degree of

financial and economic security of an enterprise. From the point of view of the essential characteristics of profitability, the processes of its increase are correlated with the amount of income and expenses, and the corresponding improvement of profitability determines the effective formation of resources necessary to ensure the financial and economic security of the enterprise. The key signs and characteristics of profitability in the context of ensuring the financial and economic security of the enterprise are determined. Profitability acts as a catalyst for increased business activity. It is argued that increasing profitability is a precursor to improving investment attractiveness. It is indicated that profitability is a key competitive advantage and a condition for ensuring the competitiveness of a business entity. The directions and tools for increasing the level of profitability of domestic enterprises in the conditions of challenges and uncertainty, high risks and threats, and, therefore, the need to ensure their financial and economic security, have been determined.

Keywords: profit, profitability, profitability, financial and economic security of the enterprise, challenges, threats, strengthening policy

Бібліографічний опис статті:

Наконечна Н. В., Градюк Н. М. Прибутковість як ключова характеристика забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 69-75.

Nakonechna N., Hradyyuk N. (2024) Profitability as a key characteristic of ensuring the financial and economic security of the enterprise. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 69-75.

ГУБАРЕВ Руслан Валерійович

кандидат економічних наук, керівник відділу закупівель,

ТОВ «МЕДІКАЛ АДВАНСТ», Україна

ORCIDID: 0009-0004-9449-2989

e-mail: g7r7v7@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У фокусі дослідження перебувають аспекти формування й реалізації логістичного механізму розвитку підприємства. Метою дослідження визначено удосконалення інноваційних інструментів формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства. Доведено, що система логістики відіграє важливу та одну з провідних ролей у сталому і стабільному функціонуванні та розвитку вітчизняних підприємств. Показано, що важливим завданням для бізнесу є, по-перше, стратегічне і тактичне планування формування й реалізації логістичного механізму розвитку; по-друге, узгодження завдань і засобів забезпечення розвитку логістичної системи і зміцнення безпеки розвитку бізнесу. Вказано на перспективи застосування інноваційних інструментів у системі формування й реалізації логістичного механізму розвитку бізнесу, орієнтованого водночас на посилення безпеки сталого розвитку підприємства. Зроблено висновок, що критично важливими є можливості та перспективи застосування інноваційних інструментів під час формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства. Доведено, що особливо вагомою є роль в цих процесах інформаційно-комунікаційних технологій, які відкривають перед підприємством нові можливості, зокрема за напрямками: швидкий доступ до інформації, а також ринки й споживачів продукції (послуг); формування іміджу в мережових додатках та соціальних мережах; оперативна ідентифікація основних стейкхолдерів логістичних процесів підприємства; реалізація потенціалу Інтернет-логістики і маркетингу та відсутність кордонів для спілкування і взаємодії; переведення в онлайн фінансових операцій; зростання обсягів віртуальних поставок та торговельно-розрахункових операцій.

Ключові слова: управління підприємствами, інноваційні інструменти, безпека розвитку, логістика, логістичний механізм, формування й реалізація.

JEL classification: D24, D30, L22

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.76.81>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В економічній літературі неодноразово піднімалися питання формування теоретико-методичних та методико-прикладних аспектів формування та реалізації відповідних економічних механізмів. Ключовий висновок при цьому зроблено відносно того, що безпосереднім призначенням економічного механізму є уможливлення втілення в життя тих, чи інших завдань, стратегічних і тактичних цільових орієнтирів, яких

неможливо досягти за рахунок впровадження одного чи кількох розрізнених заходів, коли необхідна цілісна система кроків інструментів, важелів, яка вибудована у певній конфігурації та передбачає запровадження поетапних системних змін.

У системі таких механізмів важлива роль відводиться логістичному механізму забезпечення розвитку підприємств, впровадження якого дозволяє не тільки модернізувати, але й ефективізувати такі процеси, як постачання, транспортування, складування і т. п., що важливо як з позиції

ритмічності виробництва, так і стабільності збуту продукції підприємства.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методичним та методико-прикладним аспектам дослідження проблем функціонування та розвитку підприємств, зокрема зі застосуванням інструментів та механізмів логістики, присвячено достатньо багато уваги у сучасних наукових дослідженнях таких науковців, як Бауерсокс Д., Васильців Т., Гаджинський А., Дячкова Т., Клосс Д., Крив'якін, Крикавський Є., К. Лупак Р., Мохненко А., Наумов О., Неруш Ю., Репіч Т., Семак Б., Сумець О., Шехтер Д. та ін.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Разом із тим, сучасні виклики, а також зміни й ускладнення умов ведення виробничої і комерційно-господарської діяльності в умовах війни і її наслідків обумовлюють потребу в розробці нових напрацювань щодо формування й реалізації логістичних інструментів та механізмів безпечного розвитку вітчизняних підприємств.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є удосконалення інноваційних інструментів формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Як показує сучасна практика, забезпечити належний рівень життєздатності практично кожного суб'єкта господарювання об'єктивно не можливо без успіхів у межах політики зміцнення його конкурентоспроможності та посилення ринкових конкурентних позицій, зокрема переваг. Своєю чергою, конкурентоспроможність бізнесу безпосередньо визначається рівнем його інноваційно-технологічного розвитку. Однак, йдемо далі, інновації потрібні не тільки в сфері вдосконалення товарів, послуг і застосовуваних технологій, але й у царині

менеджменту логістичних процесів і функціонування логістичної системи бізнесу, включно з формуванням надійних систем їх безпеки. Хоча ще кращою альтернативою є поєднання зазначених процесів – інноваційно-технологічного зростання та застосування інноваційних практик у політиці гарантування безпеки й розвитку логістичних систем в бізнесі.

Забезпечення інноваційного підходу до формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства вимагає ретельного планування та реалізації конкретних заходів. Ефективні економічні заходи допомагають уникнути фінансових труднощів та забезпечити стійкість у діяльності. Ось кілька ключових напрямів, у межах яких потрібні управлінські інновації, що сприятиме зростанню якості та ефективності логістичної системи підприємства:

1) фінансове планування та бюджетування. Йдеться про впровадження інноваційних практик під час розробки ретельного плану розвитку логістичної системи, визначення стратегічних логістичних цілей, прогнозування доходів та витрат на певний період, бюджетування, створення бюджетів на різні аспекти логістики, включаючи виробництво, маркетинг та капіталовкладення;

2) раціоналізація витрат, що стосується втілення інновацій відносно методичних підходів до аналізування логістичних витрат, оцінювання всіх видів витрат і виявлення можливостей для їхньої оптимізації, ефективного управління запасами, мінімізації надлишкових запасів та впровадження систем інвентаризації;

3) управління ризиками. Це інновації в страхуванні, застосуванні різних видів страхування для зменшення транспортно-логістичних та інших ризиків, під час аналізування ризиків, відносно систематичного огляду та аналізу можливих ризиків, що можуть виникнути, та розробка стратегій їхнього управління;

4) податкове планування, що передбачає інновативні практики у сферах оптимізації податкових зобов'язань, вивчення та використання законодавчих можливостей для зменшення податкового тягара, вивчення

податкових переваг, виявлення і використання податкових пільг та кредитів;

5) розширення джерел фінансування засобами впровадження інновацій під час диверсифікації систем логістики і транспортування запасів та продукції, щоб зменшити ризик і забезпечити сталість процесів транспортування і складування, пошуку інвесторів, залучення нових інвесторів або партнерів для збільшення обсягів капіталу;

6) контроль ліквідності, що передбачає втілення управлінських інновацій за напрямками ефективного управління оборотними коштами, збалансованого управління платіжними обов'язками та потребами у грошових коштах, моніторингу платежів, систематичного контролю за виплатами та отриманням коштів від споживачів;

7) удосконалення управлінського обліку та звітності заради створення та впровадження організаційних інновацій відносно автоматизації обліку виробничих запасів і товарів, використання сучасних інформаційних технологій для точного та ефективного ведення обліку, регулярної звітності, систематичного складання звітів для вивчення ефективності функціонування логістичної системи підприємства та вчасного реагування на зміни.

Акцентуємо також й на тому, що загальний успіх економічних заходів формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства залежить від їх системності та відповідності стратегічним цілям стратегічного й системного розвитку досліджуваного підприємства. Саме комплексний підхід до організації управління відносно формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства сприяє стійкості та конкурентоспроможності підприємства в умовах вимогливого бізнес-середовища. Ці особливості актуалізують завдання впровадження відповідної послідовності формування структури новативного підходу до побудови логістичного механізму суб'єкта господарювання.

Будь-яка політика і заходи будуть неефективними якщо не передбачене й чітко не виділене під відповідні цілі ресурсне

забезпечення. Обсяги, джерела формування та форми залучення ресурсів – провідні питання, на які мають бути даними відповіді. В іншому разі у певний момент часу політика дасть збій, що особливо загрозливо в такій сфері, як безпека логістики в бізнесі. З іншого боку, на недопущення такого стану справ спрямовується внутрішній контроль, що має бути організованим на досліджуваному суб'єкті господарювання.

Відтак, ресурси в сфері безпеки логістики мають не аби яку значимість. Така ситуація актуалізує проблематику розуміння середовища формування ресурсного забезпечення на заходи політики формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства (рис. 1).

Враховуючи вплив чинника інформаційної глобалізації, слід розуміти, що на сьогодні всі групи ресурсного забезпечення підприємства мають проходити уточнення на предмет їх якості і відповідності до умов цифровізації та діджиталізації, цифрових комунікацій.

Таким чином, йдеться про групи ресурсного забезпечення бізнесу: (1) впливу, які формують в більшій мірі традиційні ресурси, як от – інтелектуально-кадрове забезпечення, технології, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення; (2) проєктного виміру, у межах якого ведемо мову про персонал, функціональність, якість, інструментарій, процеси та ціннісні орієнтири.

При тому враховується вплив цифровізації та чинників інституційного середовища. Всі ці елементи взаємопов'язані та утворюють цілісну систему середовища формування ресурсного забезпечення, з яким взаємодіє та в якому, власне, функціонує той, чи інший суб'єкт господарювання.

Відносно питань інноваційного підходу до формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства, то вважаємо, що на сьогодні, інновації в більшій мірі стосуються інформаційно-комунікаційних технологій. Відтак, особливо важливо враховувати вплив безпосередньо цифрових трансформацій на параметри логістичної системи підприємства.

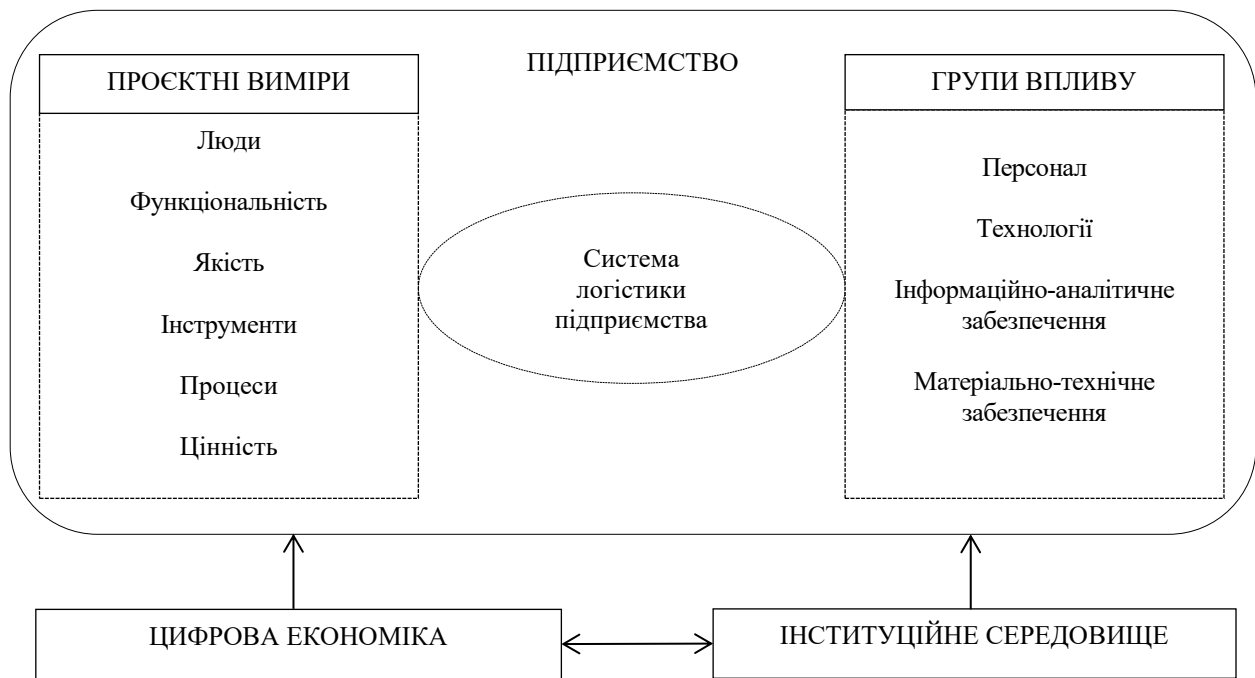

Рис. 1. Середовище формування ресурсного забезпечення інноваційного підходу до формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 1

Цифрові трансформації та їх вплив на формування та реалізацію логістичного механізму розвитку підприємства

Цифрові трансформації	Вплив на систему логістики	
	Позитивний	Негативний
Швидкий доступ до інформації	Розширення кола потенційних замовників	Спрощення збору інформації про підприємство сторонніми особами
Формування іміджу в мережних додатках та соціальних мережах	Просування товарів і послуг на різних ринках та для різних цільових аудиторій	Свідоме формування негативного іміджу та генерування негативних відгуків про діяльність підприємства, продукти та послуги
Оперативна ідентифікація основних стейкхолдерів логістичних процесів	Ідентифікація зацікавлених у співпраці осіб та масштабування бізнесу	Визначення конкурентами основних партнерів підприємства та «перетягування» клієнтів, постачальників, реалізаторів
Зростання рівня конкуренції та відсутність кордонів для спілкування і взаємодії	Відсутність географічних та інших фізичних кордонів для транспортування, складування	Швидкий доступ споживачів до альтернативних товарів і послуг
Переведення в онлайн операцій	Оперативність і прозорість операцій	Можливе шахрайство і атаки хакерів
Зростання обсягів віртуальних торгів та операцій	Підвищення рівня прибутковості бізнесу	Складність контролю взаємодії з віртуальними замовниками і споживачами
Кіберзлочинність	Вимушене підвищення якості інформаційно-аналітичної системи забезпечення діяльності підприємства	Потенційні втрати фінансових ресурсів та інформації

Важливо вказати на провідні характеристики розвитку цифрових комунікацій, які позначаються як на параметрах формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства. Це безпосередньо швидкий доступ до інформації про підприємство, формування іміджу в мережових додатках та соціальних мережах, оперативна ідентифікація основних стейкхолдерів підприємства, зростання рівня конкуренції та відсутність кордонів для спілкування і взаємодії, переведення в онлайн фінансових операцій, зростання обсягів віртуальних торгів та операцій, кіберзлочинність та ін.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Система логістики відіграє важливу та одну з провідних ролей у сталому і стабільному функціонуванні та розвитку вітчизняних підприємств. Відтак, важливим завданням, яке постає перед топ-менеджментом суб'єктів господарювання, є, по-перше, стратегічне і тактичне планування формування й реалізації логістичного механізму розвитку; по-друге, узгодження завдань і засобів забезпечення розвитку логістичної системи і зміцнення безпеки розвитку бізнесу. Це актуалізує завдання

визначення й реалізації можливостей і перспектив застосування інноваційних інструментів у системі формування й реалізації логістичного механізму розвитку бізнесу, орієнтованого водночас на посилення безпеки сталого розвитку підприємства.

Критично важливими у вказаному світі є можливості та перспективи застосування інноваційних інструментів під час формування та реалізації логістичного механізму розвитку підприємства. Особливо вагомим є роль в цих процесах інформаційно-комунікаційних технологій, які відкривають перед підприємством нові можливості, зокрема за напрямками: швидкий доступ до інформації, а також ринки й споживачів продукції (послуг); формування іміджу в мережових додатках та соціальних мережах; оперативна ідентифікація основних стейкхолдерів логістичних процесів підприємства; реалізація потенціалу Інтернет-логістики і маркетингу та відсутність кордонів для спілкування і взаємодії; переведення в онлайн фінансових операцій; зростання обсягів віртуальних поставок та торговельно-розрахункових операцій тощо.

Перспективним напрямом подальших досліджень у цій сфері є удосконалення методики аналізування якості та ефективності функціонування логістичного механізму підприємства.

Література

1. Бауерсокс Д., Клосс Д. Логістика. К., 2005. 640 с.
2. Васильців Т., Лупак Р., Васильців В. Характеристика функціональних складових економічної безпеки сектору інформаційно-комунікаційних технологій України. Економічний дискурс. 2017. № 1. С. 161-172.
3. Гаджинський А. М. Логістика. К., 2012. 484 с.
4. Крив'якін К. С. Механізм підвищення ефективності організації логістичної діяльності підприємства. К., 2018. С. 77-89.
5. Крикавський Є. В., Чернописька Н. В. Логістичні системи. Львів, 2009. 264 с.
6. Мохненко А. С., Наумов О. Б., Чмут О. О. Модель організаційно-економічного механізму логістичної системи підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2023. № 48. С. 19-24.
7. Неруш Ю. М. Логістика. 2011. 520 с.
8. Репіч Т. А., Дячкова Т. О. Ефективність логістичної системи підприємства. К., 2018. С. 34-39.
9. Сумець О. М. Теоретико-методологічні засади логістичної діяльності підприємств агропродовольчого комплексу : Монографія. Харків : КП «Міська друкарня», 2015. 543с.
10. Шехтер Д. Логістика. Мистецтво управління ланцюгами поставок. К., 2013. 452 с.
11. Vasylytsiv T., Mulska O., Levytska O., Lupak R., Semak B., Shtets T. Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation. Science and innovation. 2022. № 18 (2). С. 44-58.
12. Mulska O., Levytska O., Panchenko V., Kohut M., Vasylytsiv T. Causality of external population migration intensity and regional socio-economic development of Ukraine. Problems and Perspectives in Management. 2020. № 18 (3). С. 426.

References

1. Bauersox, D., Kloss, D. (2005). Logistics. K. 640 p.
2. Vasylytsiv, T., Lupak, R., Vasylytsiv, V. (2017). Characteristics of functional components of economic security of the information and communication technologies sector of Ukraine. *Economic discourse*. no. 1. pp. 161-172.
3. Hajinsky, A. M. (2012). Logistics. K. 484 p.
4. Kryvyakin, K. S. (2018). The mechanism of increasing the efficiency of the organization of logistics activities of the enterprise. K. pp. 77–89.
5. Krykavskyi, E.V., Chernopyshka, N.V. (2009). Logistics systems. Lviv, 264 p.
6. Mohnenko, A. S., Naumov, O. B., Chmut, O. O. (2023). Model of the organizational and economic mechanism of the logistics system of the enterprise. *Scientific Bulletin of Kherson State University*. no. 48. pp. 19-24.
7. Nerush, Yu. M. (2011). Logistics. 520 p.
8. Repich, T. A., Dyachkova, T. O. (2018). Effectiveness of the logistics system of the enterprise. K. pp. 34–39.
9. Sumets, O. M. (2015). Theoretical and methodological principles of logistics activity of enterprises of the agro-food complex. Kharkiv. 543p.
10. Shekhter, D. (2013). Logistics. The art of supply chain management. K. 452 p.
11. Vasylytsiv, T., Mulska, O., Levytska, O., Lupak, R., Semak, B., Shtets, T. (2022). Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation. *Science and innovation*. no. 18 (2). pp. 44-58.
12. Mulska, O., Levytska, O., Panchenko, V., Kohut, M., Vasylytsiv, T. (2020). Causality of external population migration intensity and regional socio-economic development of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. no. 18 (3). pp. 426.

Abstract

GUBAREV Ruslan

Innovative tools for the formation and implementation of the logistics mechanism of development and ensuring the economic security of the enterprise

The research focuses on aspects of the formation and implementation of the logistics mechanism of the enterprise's development. The purpose of the study is to improve innovative tools for the formation and implementation of the logistics mechanism of enterprise development. It has been proven that the logistics system plays an important and one of the leading roles in the steady and stable functioning and development of domestic enterprises. It is shown that an important task for business is, first, strategic and tactical planning of the formation and implementation of the logistics mechanism of development; secondly, coordination of tasks and means of ensuring the development of the logistics system and strengthening the security of business development. The prospects for the application of innovative tools in the system of formation and implementation of the logistic mechanism of business development, oriented at the same time to strengthening the security of the sustainable development of the enterprise, are indicated. It was concluded that the possibilities and prospects of using innovative tools during the formation and implementation of the logistics mechanism of the enterprise are critically important. It has been proven that the role of information and communication technologies in these processes is particularly important, which open up new opportunities for the enterprise, in particular in the areas of: quick access to information, as well as markets and consumers of products (services); image formation in online applications and social networks; operational identification of the main stakeholders of the logistics processes of the enterprise; realizing the potential of Internet logistics and marketing and the absence of borders for communication and interaction; online transfer of financial transactions; growth of virtual deliveries and trade settlement operations.

Keywords: enterprise management, innovation instruments, security of development, logistics, logistics mechanism, formation and implementation.

Бібліографічний опис статті:

Губарев Р. В. Інноваційні інструменти формування та реалізації логістичного механізму розвитку та забезпечення економічної безпеки підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 76-81.

Gubarev R. (2024) Innovative tools for the formation and implementation of the logistics mechanism of development and ensuring the economic security of the enterprise. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 76-81.

ФОЛЬТОВИЧ Діана Русланівна

здобувач вищої освіти факультету управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна
ORCID ID: 0009-0007-4127-834X
e-mail: foltovichjna@gmail.com

БЛАЩУК-ДЕВ'ЯТКІНА Наталія Зіновіївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового менеджменту
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна
ORCID ID: 0000-0003-1860-3929
e-mail: blashchuk-devyatkina@lnu.edu.ua

**ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО
БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Кредитування малого та середнього бізнесу - це складний процес, який має свої особливості та потребує уважного підходу. Для таких підприємств важливо мати доступ до фінансових ресурсів за вигідними умовами, але часто зустрічаються обмеження і ризики, які необхідно враховувати. Також малі та середні бізнеси можуть потребувати не лише грошової підтримки, але і консультацій з управління та розвитку. Під час війни кредитування малого та середнього бізнесу набуває ще більшого значення та має свої особливості. Воно стає частиною економічного механізму, який спрямований на підтримку внутрішнього виробництва, збереження робочих місць та загальний економічний розвиток країни в умовах війни. У таких умовах кредитування малого та середнього бізнесу може мати на меті не лише забезпечення їхньої фінансової стабільності, а й підтримку виробництва важливих товарів і послуг для потреб оборони, а також реконструкції після руйнувань. З іншого боку, війна зазвичай супроводжується економічними труднощами, що може призвести до скорочення кредитних ресурсів та посилення кредитних ризиків. Тому важливо, щоб уряд та фінансові установи вживали заходів для збереження доступності кредитів для малих та середніх підприємств у цей важкий період. У роботі охарактеризовано інструменти підтримки малого та середнього бізнесу в період воєнного стану в Україні. Визначено переваги та недоліки банківського кредитування для малого та середнього бізнесу. На основі цього виділено особливості кредитування малого та середнього бізнесу в умовах війни. Досліджено загальну динаміку обсягів кредитування за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%». Проведено оцінювання динаміки кредитування малого та середнього бізнесу в Україні з початку війни. Розглянуто топ-5 найбільших вітчизняних банків, які прокредитували середній бізнес в Україні протягом 2022 року. Здійснено аналіз кредитування малого та середнього бізнесу в Україні протягом 2019-2022 рр, та порівняння відсоткових ставок за якими вони отримували кредитні ресурси протягом аналізованого періоду.

Ключові слова: кредитування, МСБ, бізнес, відсоткова ставка, Доступні кредити 5-7-9, кредитування комерційними банками, кредитні ресурси, кредит.

JEL classification: G11; L60; M21

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.82.91>

**1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У
ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК
ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ
ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

Малий та середній бізнес має важливе значення під час війни з кількох причин. Ці суб'єкти господарювання створюють значну частину робочих місць і вносять суттєвий

вклад у економіку країни. Підтримка їх фінансуванням допомагає зберегти робочі місця та збалансувати економічну активність. Малі та середні підприємства часто є джерелом інновацій та розвитку нових технологій. Їхні ідеї та проекти можуть сприяти економічному відновленню та підвищенню конкурентоспроможності країни навіть у складних умовах війни. Крім того, підтримка малого та середнього бізнесу відіграє важливу роль у забезпеченні соціальної стабільності, оскільки ці підприємства часто є основним джерелом доходу для місцевого населення. Кредитування цих підприємств у воєнний період є необхідним для збереження економічної активності, збалансування суспільства та підтримки інноваційного розвитку. У зв'язку з цим питання аналітичних досліджень особливостей кредитування малого та середнього бізнесу стає особливо актуальним у сучасних умовах війни.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження кредитування малого та середнього бізнесу здійснювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Волкова Н.І. та Свірідова К.Д., Жежерун Ю.В. та Бартош О.М., Маслак О.І. та Квятковська Л.А., Сараєва І.М. та Носова Н.І., Садковські В., Тимченко О.І., Жирій К., Карлюка Д., Микиша А., Руда О. Л., Садовничий В., Сисоєнко І., Н. Бех, В. Кміть, А. Падура, Л. Соколова, О. Манакова, В. Дикань, Швайко М., Шварц Д., Бергер А.Н. та Удел Г., Тривато Г. та Альфо М., Ющук С. і Ясьонек М. та інші. Такі вчені як О. Барановський, Б. Варналій, Г. Васіна, Л. Воротіна, А. Гринюх, М. Дем'яненко, І. Максименко, А. Мельник, В. Турчак, В. Черняк та інші приділили свої дослідження проблемам розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Нові виклики, загрози та перспективи, що відкриваються перед бізнесом в Україні в умовах війни вимагають посилення наукових досліджень в сфері кредитування малого та

середнього бізнесу, що актуалізує дослідження у даному напрямку.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є особливості кредитування малого та середнього бізнесу в умовах війни та оцінка його стану.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Малий та середній бізнес являє собою важливу складову економіки кожної країни. У західних державах, вони забезпечують понад 70% валового внутрішнього продукту та надають робочі місця понад 60% населення. Такі підприємства конкурують на ринку, що сприяє підвищенню якості товарів та послуг.

За останні кілька років розвиток малого та середнього підприємництва в Україні супроводжується негативними факторами, такими як світова криза, спричинена пандемією COVID-19, та повномасштабне вторгнення Росії. Це прямо вплинуло на ефективність та успішність їх діяльності, обмежуючи можливості розвитку. Оскільки бізнес-структури не мають достатньої кількості фінансових ресурсів для подолання труднощів, пов'язаних з кризою, вони стають особливо вразливими та потребують різних видів фінансування. Найпопулярнішим з них є кредитування.

Кредитування - це необхідна складова для розвитку підприємництва, модернізації основних засобів бізнесу та задоволення споживчих потреб населення. Це ключовий фактор економічного зростання та основне джерело доходів для фінансових установ. Кредитування тісно пов'язане з загальними потребами виробництва в країні.

Україна стикається зі значними загрозами через війну, що суттєво змінило хід ділової активності та стан економіки. У цих умовах реалізація різноманітних заходів та програм на підтримку суб'єктів малого та середнього бізнесу стає надзвичайно важливою для забезпечення їх стійкості.

Розглянемо інструменти підтримки малого та середнього бізнесу (МСБ) в період воєнного стану в Україні (табл.1).

Інструменти підтримки МСБ в період війни в Україні

Інструменти та заходи	Характеристика
Релокація підприємств	Мінекономіки з перших тижнів війни реалізує програму з релокації українських підприємств, що перебувають на території бойових дій. Подати заявку на переїзд можна через майданчики системи «Прозорро.Продажі». До програми може долучитися будь-яке підприємство з регіонів, що постраждали від бойових дій. Після схвалення заявки, бізнес отримає пакет державної підтримки. З початку війни і станом на 01.10.2023 в Україні за програмою релокації бізнесу в більш безпечні регіони переїхало 840 підприємств. З них 667 вже працюють на новому місці.
Розширення механізмів фінансування	Україна отримає грантові кошти у розмірі 0,4 млн євро та кредитні фонди у розмірі 7 млн євро від Кредитної установи для відбудови (KfW, Німеччина) для реалізації проекту «Рефінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств України через фінансовий сектор». Це продовження спільного проекту з KfW, який сприяв створенню системи кредитування українських МСП в національній валюті, фінансованої Європейським Союзом для компенсації збитків від курсової різниці. Цей проект дозволив надати фінансування МСП на суму понад 1 млрд гривень. Уряд України залучить цей кредит на 30 років з 10-річним пільговим періодом, а Фонд розвитку підприємництва направить його через банки-партнери на фінансування МСП в національній валюті, щоб допомогти їм здійснювати інвестиції в енергоефективні заходи в умовах воєнного стану.
Фінансова підтримка з боку держави.	Запровадження програми «Доступні кредити 5-7-9%»
Перерозподіл покриття боргових зобов'язань сільгоспвиробників	Кабінет Міністрів України скоротив обсяги державних гарантій для деяких банків-кредиторів, які були надані у 2021–2022 роках. Вивільнені ліміти державних гарантій перерозподіляться для часткового покриття боргових зобов'язань з портфелем кредитів чотирьох банків-кредиторів, які надають кредити суб'єктам господарювання мікропідприємництва, малого та/або середнього підприємництва в Україні
Поліпшення умов розвитку для індустриальних парків	15 липня 2022 р. Президент України підписав прийняті в другому читанні 21 червня законопроекти № 5688 та № 5689 про додаткові податкові та митні пільги для індустриальних парків
POWER BANKING	Створено спільну банківську мережу POWER BANKING, що працюватиме навіть в умовах блекауту. Регулятор разом із системно важливими банками України розробили рішення, що стало спільною відповіддю на виклики, спричинені масованими ракетними обстрілами. Банки стали складовою частиною проекту української влади із забезпечення незламності та безперервності надання банківських послуг в умовах енергетичного терору.

*Сформовано автором за джерелом [1].

Рис. 1. Переваги та недоліки банківського кредитування для малого та середнього бізнесу (МСБ)

*Сформовано автором за джерелом [2].

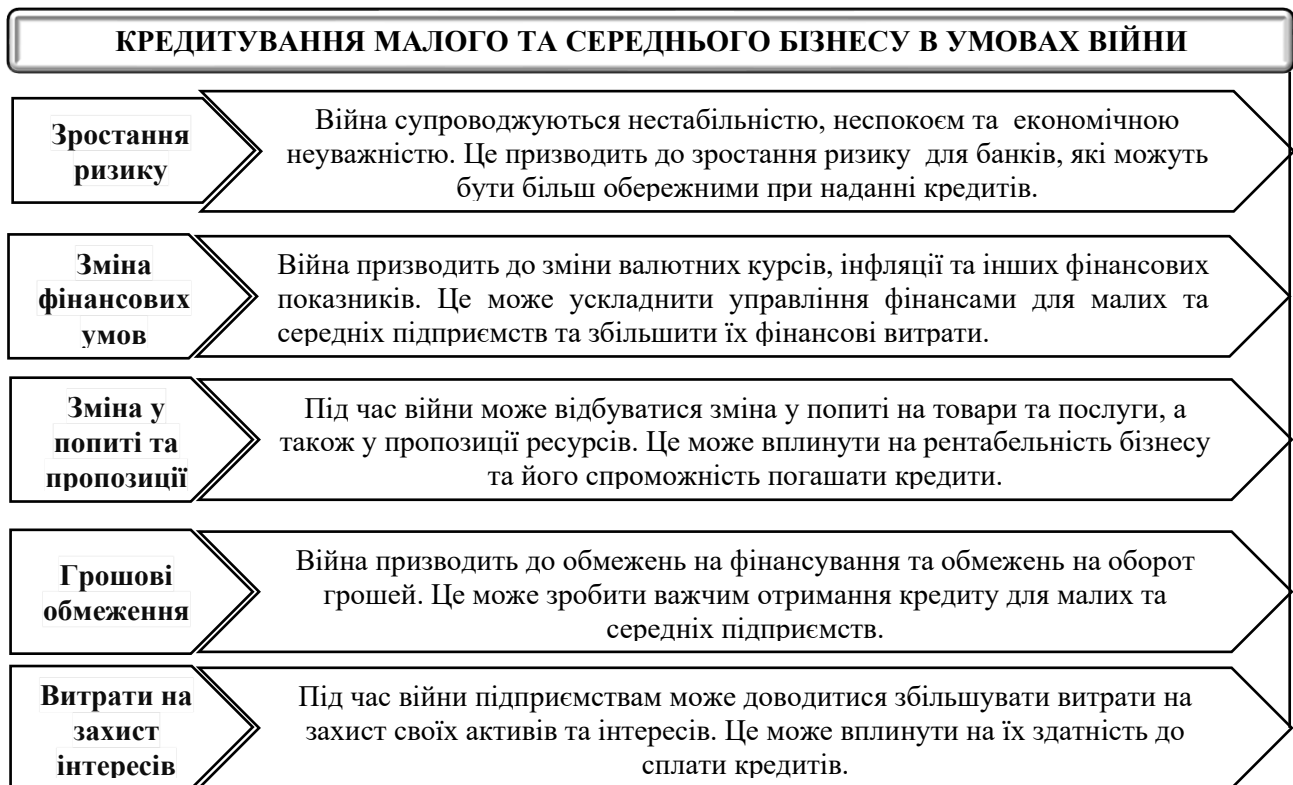

Рис.2. Особливості кредитування малого та середнього бізнесу в умовах війни

*Сформовано автором за джерелами [2.3].

Хоча ситуація в країні змінилася через військові дії, необхідно швидко адаптуватися до нових реалій, зберігаючи функціонування бізнесу. Багато підприємств, особливо ті, що знаходяться в епіцентрі конфлікту або на тимчасово окупованих територіях, зазнали повних або часткових руйнувань і втрати своїх клієнтів та ресурсів.

Однак, навіть за таких умов, важливо відновлювати діяльність підприємств для забезпечення життєздатності країни. Це можливо шляхом впровадження різних державних програм підтримки вітчизняного бізнесу. Крім того, важливо правильно вибирати форму фінансування для різних цілей підприємства, будь то поточна діяльність або розвиток, і використовувати можливості міжнародної фінансово-кредитної допомоги або грантового фінансування для реалізації інноваційних проєктів.

Кредитування, як одна з найпоширеніших форм фінансування МСБ має позитивні та негативні сторони (рис.1.).

Війна несе за собою серйозні загрози та ризики для МСБ у сфері кредитування. Це проявляється через ряд особливостей (рис.2).

Враховуючи ці особливості, банки та інші кредитори можуть вимагати додаткових гарантій та перевірок перед наданням

кредитів малим та середнім підприємствам у період війни. Також можуть розвиватися спеціальні програми кредитування або державні ініціативи, спрямовані на підтримку бізнесу в умовах війни.

З початку війни, ситуацію в сфері фінансування діяльності підприємств додатково ускладнює криза кредитування, що виникла внаслідок значного зменшення активності банків на відповідному ринку. Зростання кредитних відсоткових ставок та введення обмежень щодо надання кредитів, разом із збільшенням вимог до забезпечення, призвели до значного зменшення обсягу банківських ресурсів, доступних для малого бізнесу. Ці ресурси, які раніше активно використовувалися для фінансування операцій та розширення виробництва, тепер стали менш доступними.

У таких умовах дуже важливими стають державні програми підтримки юридичних осіб, оскільки через такі заходи уряд країни допомагає зберегти функціонування бізнесу та збільшує доходи бюджету. Такі програми також дозволяють забезпечити подальшу активність підприємств, яка, в умовах війни, значно зменшилася.

У 2020 році Урядом України була запроваджена програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка стала ключовим інструментом

фінансування для суб'єктів малого та середнього бізнесу, щоб надати антикризову підтримку під час карантину в 2020-2021 роках та під час повномасштабних військових дій в 2022 році. Протягом часу дії програми уряд кілька разів вносив корективи до неї.

На початку, метою програми було фінансування інвестиційних проектів бізнесу, а головним критерієм для участі було створення нових робочих місць. Наприкінці програма розширила своє покриття, включаючи можливість рефінансування кредитів за нижчими або навіть нульовими відсотковими ставками. Цей крок допоміг запобігти кризі неплатежів у банківському секторі під час кризи, спричиненої пандемією Covid-19.

Протягом повномасштабної війни у 2022-2023 роках, Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» стала надзвичайно важливою для корпоративного фінансування підприємств, особливо в контексті сповільнення банківського кредитування на ринкових умовах. Наприкінці грудня 2023 року, приблизно 40% чистого гривневого кредитного портфеля українських банків складала кредити за пільговими ставками, наданими в рамках цієї програми. Згідно з висловлюванням голови Фонду розвитку підприємництва, протягом часу повномасштабної війни, 90% нових кредитів для бізнесу були видачі в межах цієї Програми.

Розглянемо загальну динаміку обсягів кредитування за даною Програмою (рис. 3.).

Упродовж 2020-2023 рр. спостерігається постійне зростання загальних обсягів наданих

кредитів «5-7-9%». Обсяги нових виданих кредитів щомісяця перевищували повернення старих.

За актуальними даними, оприлюдненими Фондом розвитку підприємництва (ФРП), загальна сума підписаних кредитних договорів виросла до 276,9 млрд грн станом на 19.02.2024р. При цьому поточна заборгованість позичальників за пільговими кредитами на початку 2024 року становила 126,8 млрд грн [3].

Протягом останніх кількох років економіка України пережила низку турбулентних подій та негативних змін. Як і в інших галузях, банківський сектор на початку війни працював у ситуації невизначеності. У перші тижні війни всі кредитні операції для населення та малого та середнього бізнесу (короткострокове та довгострокове кредитування, а також кредитні ліміти для фізичних та юридичних осіб) були призупинені. Проте після першого шоку з'явилося усвідомлення необхідності працювати над підтримкою бізнесу та запобіганням галопуючого економічного занепаду. Тому, через декілька тижнів банки почали повертатися до звичайного режиму роботи, але з урахуванням нових обставин. Умови кредитування стали більш жорсткими. В порівнянні з передвоєнним періодом, середні підприємства поступово збільшують свої можливості з фінансування завдяки банківським кредитам

Тому проведемо оцінювання динаміки кредитування МСБ в Україні з моменту початку війни (рис.4).

Рис.3. Динаміка кредитування за Програмою 5-7-9, 2020-2023, млрд грн

*Сформовано автором за джерелом [3].

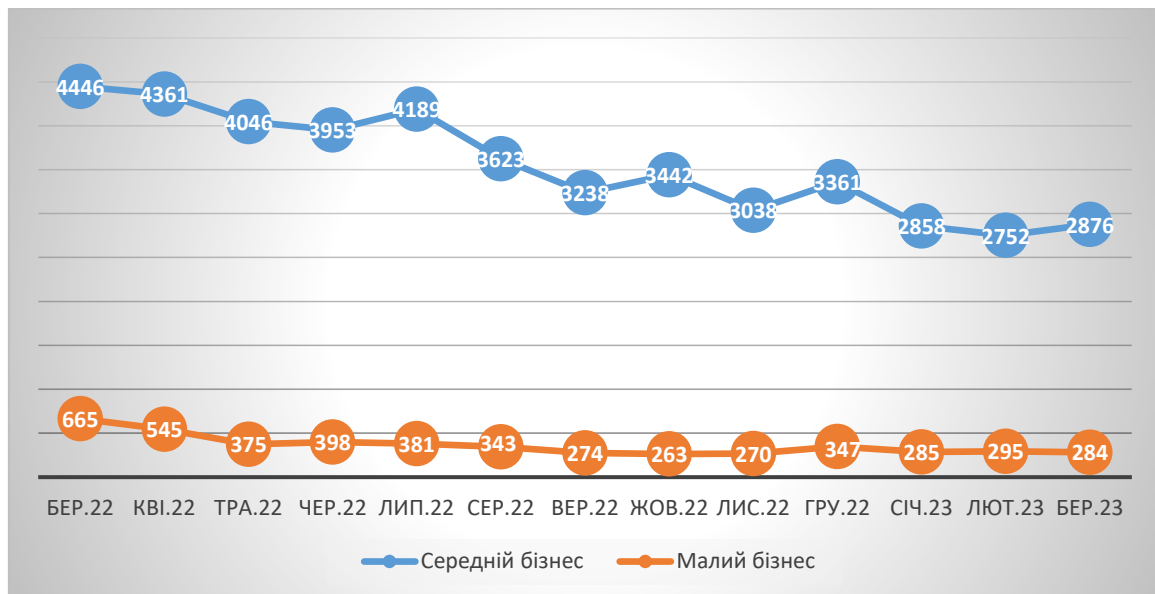

Рис. 4. Розмір кредитування комерційними банками України МСБ за їх розміром від початку війни., млн грн

*Сформовано автором за джерелом [4].

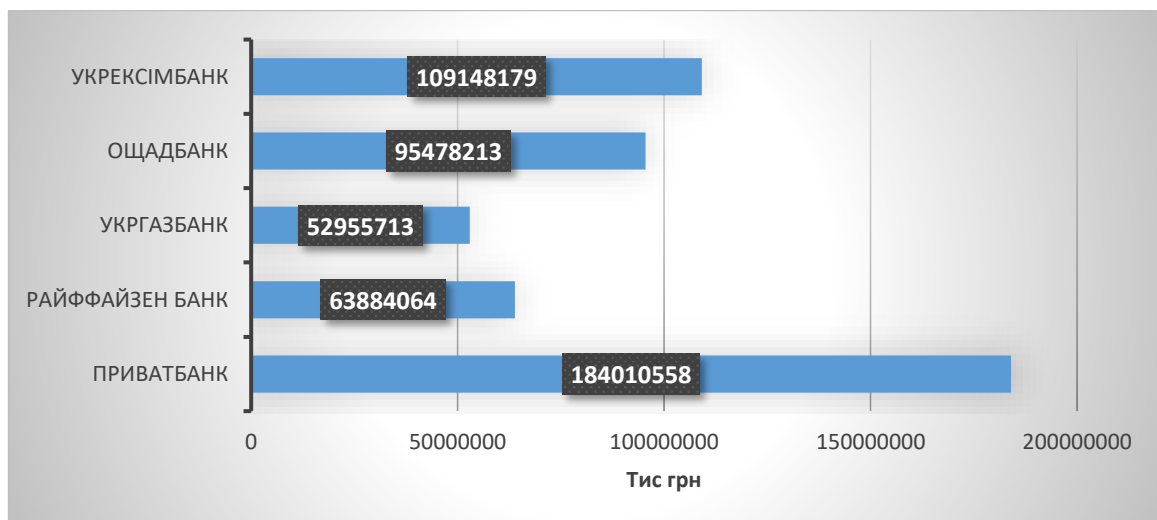

Рис.5. Топ-5 найбільших банків, що надали кредити юридичним особам протягом 2022 р., тис. грн

*Сформовано автором за джерелом [5].

Таблиця 2

Кредитування МСБ

Роки	Суб'єкти середнього бізнесу			Суб'єкти малого бізнесу		
	Усього:	Національна валюта	Іноземна валюта	Усього:	Національна валюта	Іноземна валюта
2019	1 314	812	501	1 759	1 059	70
2020	1 607	1 171	436	1 320	895	425
2021	2 921	2 628	293	1 522	657	865
2022	3 695	2 396	1 298	417	368	50

*Сформовано автором за джерелом [6]

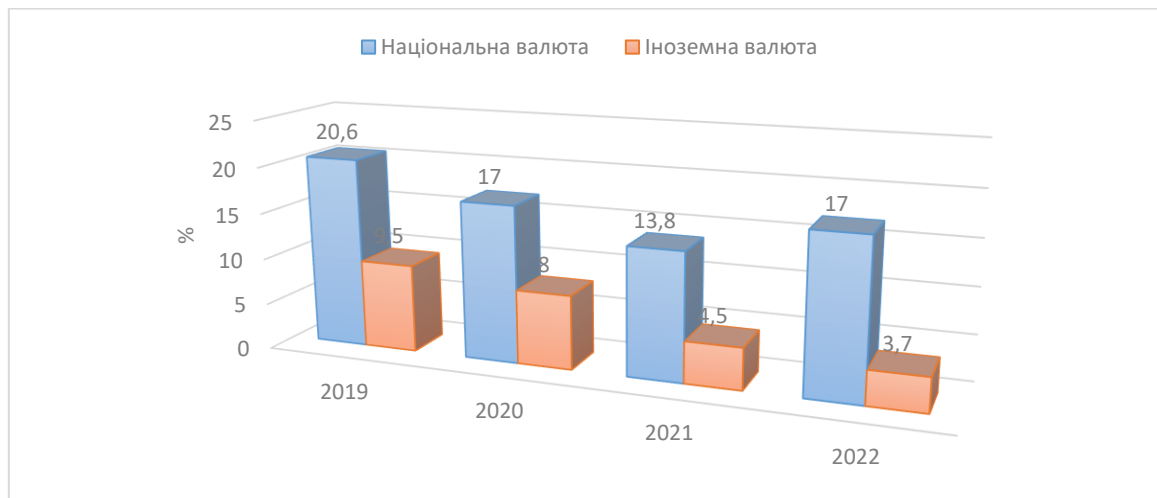

Рис.6. Динаміка відсоткових ставок за якими отримували кредити суб'єкти середнього підприємництва

*Сформовано автором за джерелом [6]

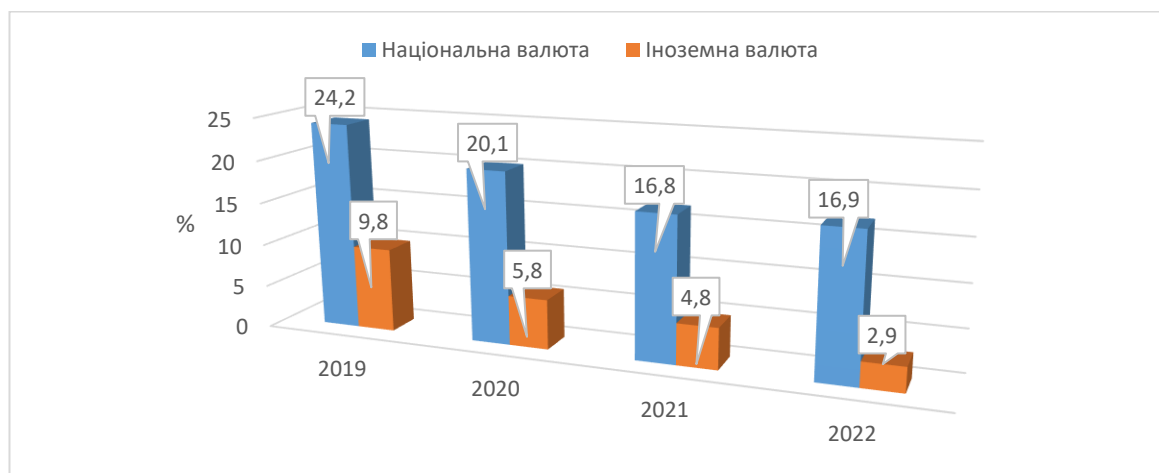

Рис.7. Динаміка відсоткових ставок за якими отримували кредити суб'єкти малого підприємництва

*Сформовано автором за джерелом [6]

Як показує аналіз, з початку війни показники кредитування комерційними банками усіх типів підприємств істотно скоротилися.

За рік повномасштабної війни обсяг кредитування середнього підприємництва скоротився у 1,5 рази. У березні 2022 року цей показник становив 4 446 млн грн, проте станом на 03.23 р. скоротився до 2876, тобто на 1570 млн грн в абсолютному вимірі.

Кредитування малого бізнесу теж має негативну тенденцію до зменшення. У лютому 2023 року обсяг кредитування малого бізнесу становив 284 млн грн, що на 381 млн грн менше, порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Тобто показник зменшився у 2,3 рази.

Загальна тенденція свідчить про зменшення доступу бізнесу до кредитних

ресурсів комерційних банків, навіть з урахуванням того, що частина підприємств усіх типів припинила своє функціонування через бойові дії на території, де вони розміщені. Це скорочення можливостей з фінансування операційної діяльності малого та середнього бізнесу має негативний вплив на їхню платоспроможність.

Розглянемо топ-5 найбільших вітчизняних банків, які прокредитували середній бізнес в Україні протягом 2022 року (рис.5.).

За даними рис.5, бачимо, що найбільшу частку кредитів для юридичних осіб країни надав АТ КБ «ПриватБанк» (184010558 тис. грн), на другому місці по видачі кредитів, знаходиться АТ «Укрексімбанк» (109148179 тис. грн).

У 2022 році підприємства середнього бізнесу отримали більше кредитних ресурсів порівняно з 2021 роком на загальну суму 774 мільйони гривень (при цьому збільшилося кредитування як в національній, так і в іноземній валюті, хоча до цього року кредитування в іноземній валюті зменшувалося) (табл.2).

При аналізі кредитування суб'єктів малого бізнесу порівняно з попередніми роками, можна зауважити, що обсяг банківського кредитування скоротився більш ніж утричі, порівняно з 2021 роком, загалом на суму 1 105 мільйонів гривень.

Проведемо аналіз відсоткових ставок за якими отримували кредитні ресурси МСБ (рис.6-7).

Відсоткова ставка в національній валюті для суб'єктів середнього бізнесу зменшилась протягом 220-2022 року, проте спостерігається зростання з 13,8% у 2021 році до 17% у 2022 році, що означає повернення до рівня, зафіксованого у 2020 році. Для іноземної валюти, ставка знизилася з 5% у 2019 році до 3,7% у 2022, але ці кредити недоступні для малих та середніх підприємств. Щодо малих підприємств, відсоткові ставки у національній валюті мали тенденцію до зменшення протягом аналізованого періоду на 7,3%, досягнувши у 2022 році рівня 16,9%, проте отримання кредитів для малих підприємств залишається надалі дуже проблематичним.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Протягом останніх кількох років підприємства малого та середнього бізнесу стикалися з недостатністю фінансових ресурсів та обмеженим доступом до банківського кредитування. Однак, незважаючи на труднощі, пов'язані з їхнім функціонуванням, малі та середні підприємства мають значні переваги та можливості. Завдяки своїй гнучкості та здатності швидко реагувати на динамічні зміни як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі, а також на зміни в потребах споживачів, вони змогли оперативніше переорієнтуватися та зберегти підприємства в умовах війни.

Наразі потрібно встановити тісне партнерство між підприємствами, банками та державою, яка може виступати гарантом багатьох програм та угод. Для росту та розвитку малого та середнього бізнесу кредитування є незамінним. Кредитування має позитивний вплив на розвиток малого та середнього бізнесу під час війни з таких причин:

Це забезпечення фінансових ресурсів, які дозволять підприємствам отримати необхідні кошти не лише для розвитку виробництва, запуску нових продуктів чи послуг, придбання обладнання та збільшення обсягів виробництва, а й для збереження існуючого виробництва та робочих місць.

Кредитування сприятиме можливості модернізації технологічних процесів, підвищенню якості продукції та впровадженню інновацій, що підвищить конкурентоспроможність підприємств малого та середнього бізнесу в умовах військового стану.

Кредитні кошти підтримуватимуть розвиток малого та середнього бізнесу, оскільки цей сектор є більш мобільним і гнучким у прийнятті управлінських рішень та реагуванні на зміну потреб споживачів, що може призвести до створення нових робочих місць та зниження безробіття.

Підтримка малого та середнього бізнесу у різних програмах спільно з банками допоможе сприяти економічному зростанню навіть у часи війни і відкрити нові можливості для цього сектору під час відновлення після завершення конфлікту.

Для поліпшення співпраці між банківською галуззю та МСБ з метою їх підтримки, як під час війни, так і під час подальшої відбудови України, необхідно звернути увагу на наступне:

В умовах невизначеності необхідно забезпечити доступ підприємцям до консультаційних послуг та освітніх програм з фінансового планування бізнесу та управління ним, оскільки більшість підприємств не має досвідчених фахівців у цій області.

Умови війни вимагають спрощення процедур кредитування, зменшення вимог до забезпечення та створення спеціалізованих регіональних банків для обслуговування МСБ (замість універсальних).

Для підтримки МСБ під час війни уряд повинен розширити обсяг надання гарантій на кредити та використовувати різні фінансові інструменти для підтримки фінансової стабільності МСБ.

Важливо використовувати досвід європейських програм кредитування та адаптувати їх до українських реалій,

враховуючи конкретні фактори зовнішнього і внутрішнього середовища.

Підприємства мають вкладати власні кошти разом із отриманим кредитом для кожної інвестиції, щоб показати свою готовність до ризику власними фінансовими ресурсами. Це підвищить віру банків у кредитоспроможність суб'єктів МСБ.

Література

1. Роїк О.Р. Фінансові інструменти підтримки діяльності підприємств в умовах війни в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 46*. 2023. С.67-71. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/46_2023ua/14.pdf
2. Приступа Л.А., Блажівська А.С. Кредитування як важлива форма фінансування малого та середнього бізнесу в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. № 34. 2023. С.48-54. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/1814/1835>
3. Корнилюк А., Корнилюк Р. Державна програма підтримки бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%»: у пошуках оптимального дизайну. 2024. Вокс Україна. URL: <https://voxukraine.org/derzhavna-programa-pidtrymky-biznesu-dostupni-kredyty-5-7-9-u-poshukah-optymalnogo-dyzajnu>
4. Томчук, О., Трегубов, О., Андронік, О. Фінансові аспекти управління платоспроможністю малого та середнього бізнесу в умовах війни. *Економіка та суспільство*, (50). 2023 URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2395>
5. Химич І. Г., Винник Т. М., Тимошик Н. С. Аналіз кредитування бізнесу в умовах війни: державні програми підтримки. *Соціально-економічні проблеми і держава*. Вип. 1 (28). 2023. С. 30-41. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23kihdpdp.pdf>
6. Сопова С. Р. Кредитування малого та середнього бізнесу банками України : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» / наук. керівник Т. І. Батракова. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 109 с. URL:: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/17486>

References

1. Roik O.R. (2023). Finansovi instrumenti pidtrymky diyalnosti pidpriyemstv v umovakh viyni v Ukraini. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu- Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. Issue 46, 67-71. Retrieved from: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/46_2023ua/14.pdf [in Ukrainian].
2. Prystupa L.A., Blazhiivska A.S. (2023). Kredytuvannia yak vazhlyva forma finansuvannia maloho ta serednoho biznesu v Ukraini. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Hraal nauky» - International scientific journal "Grail of Science"*, 34, 48-54. Retrieved from: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/1814/1835> [in Ukrainian].
3. Kornyliuk A., Kornyliuk R. (2024). Derzhavna prohrama pidtrymky biznesu «Dostupni kredyty 5-7-9%»: u poshukakh optymalnogo dyzainu. *Voks Ukraina- Vox Ukraine*. Retrieved from: <https://voxukraine.org/derzhavna-programa-pidtrymky-biznesu-dostupni-kredyty-5-7-9-u-poshukah-optymalnogo-dyzajnu> [in Ukrainian].
4. Tomchuk, O., Trehubov, O., Andronik, O. (2023). Finansovi aspekty upravlinnia platospromozhnistiu maloho ta serednoho biznesu v umovakh viiny. *Ekonomika ta suspilstvo- Economy and society*, 50. Retrieved from: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2395> [in Ukrainian].
5. Khymych I. H., Vynnyk T. M., Tymoshyk N. S. (2023). Analiz kredytuvannia biznesu v umovakh viiny: derzhavni prohramy pidtrymky. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava- Socio-economic problems and the state*, 1 (28), 30-41. Retrieved from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23kihdpdp.pdf> [in Ukrainian].
6. Sopova S. R. (2023). Kredytuvannia maloho ta serednoho biznesu bankamy Ukrainy: kvalifikatsiina robota mahistra spetsialnosti 072 «Finansy, bankivska sprava ta strakhuvannia» / nauk. kerivnyk T. I. Batrakova. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University, 109 s. Retrieved from: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/17486> [in Ukrainian].

Abstract**FOLTOVYCH Diana, BLASHCHUK-DEVYATKINA Nataliia**
Peculiarities of lending to small and medium-sized businesses in times of war

Lending to small and medium-sized businesses is a complex process that has its own characteristics and requires a careful approach. For such enterprises, it is important to have access to financial resources on favorable terms, but there are often restrictions and risks that must be taken into account. Also, small and medium-sized businesses may need not only financial support, but also management and development consulting. During the war, lending to small and medium-sized businesses becomes even more important and has its own characteristics. It becomes part of the economic mechanism, which is aimed at supporting domestic production, preserving jobs and the general economic development of the country in wartime conditions. In such conditions, lending to small and medium-sized businesses can aim not only to ensure their financial stability, but also to support the production of important goods and services for defense needs, as well as reconstruction after destruction. On the other hand, war is usually accompanied by economic hardship, which can lead to reduced credit resources and increased credit risks. It is therefore important that the government and financial institutions take steps to maintain the availability of credit for small and medium-sized enterprises during this difficult period.. The work describes the tools for supporting small and medium-sized businesses during the period of martial law in Ukraine. The advantages and disadvantages of bank lending for small and medium-sized businesses are determined. Based on this, the peculiarities of lending to small and medium-sized businesses in wartime conditions are highlighted. The general dynamics of lending volumes under the state program "Affordable loans 5-7-9%" were studied. An assessment of the dynamics of lending to small and medium-sized businesses in Ukraine since the beginning of the war has been carried out. The top-5 largest domestic banks that provided loans to medium-sized businesses in Ukraine during 2022 were considered. An analysis of crediting of small and medium-sized businesses in Ukraine during 2019-2022 was carried out, and a comparison of the interest rates at which they received credit resources during the analyzed period.

Key words: lending, SMEs, business, interest rate, Available loans 5-7-9, lending by commercial banks, credit resources, credit.

Бібліографічний опис статті:

Фольтович Д. Р., Блашук-Дев'яткіна Н. З. Особливості кредитування малого та середнього бізнесу в умовах війни. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 82-91.

Foltovych D., Blashchuk-Devyatkina N. (2024) Peculiarities of lending to small and medium-sized businesses in times of war. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 82-91.

УДК 368.1

ДЛУГОПОЛЬСЬКА ТЕТЯНА ІГОРІВНА

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0000-0003-1925-963X
e-mail: tetianadluhopolska@gmail.com

КАТОЛА ТАРАС БОГДАНОВИЧ

магістрант ОНП «Аналітична економіка»
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0009-0006-6199-5007
e-mail: katola.taras@gmail.com

ХРОПОНІУК ДАР'Я ОЛЕКСАНДРІВНА

магістрантка ОНП «Аналітична економіка»
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0009-0000-9642-9095
e-mail: dkhroponyuk@gmail.com

**ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА
СТРАТЕГІЧНУ ПОВЕДІНКУ КОМПАНІЇ**

В статті досліджується те, як економічні, політичні, соціальні та технологічні фактори змінюють умови функціонування компаній і впливають на їх стратегічну поведінку. Стаття включає аналіз останніх досліджень та публікацій з цієї теми, а також розглядає практичні аспекти взаємозв'язку між зовнішнім середовищем та стратегічною поведінкою компанії. Метою статті є розуміння того, як зовнішнє середовище впливає на стратегічну поведінку компанії і як топ-менеджмент може використовувати ці знання для підвищення ефективності своєї діяльності в умовах сучасного ринкового середовища. У статті розглянуто теоретичні аспекти стратегічного управління, фактори, що впливають на формування стратегії розвитку компанії в сучасних умовах (наприклад, глобалізація, технологічні зміни, розвиток інтернету, конкуренція). Досліджено практичні аспекти формування стратегії компанії (на прикладі ринку банківських послуг), зокрема визначення місії та цілей, аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, вибір стратегії розвитку та її реалізація. Формування стратегічної поведінки компанії є складним та багатограним процесом, який потребує системного та глибокого аналізу ринкових та конкурентних умов, ресурсів та потенціалів, а також здатності до адаптації до змін у зовнішньому середовищі. Загалом, формування стратегічної поведінки є ключовим елементом успішної роботи компанії в сучасних умовах, що вимагає системного та глибокого підходу до аналізу ринкових умов та ресурсів, а також вміння адаптуватися до постійних змін. Рекомендації, запропоновані в статті, можуть бути корисними для компаній банківської сфери, які прагнуть досягти успіху в конкурентному середовищі.

Ключові слова: стратегічне управління, стратегічна поведінка, підприємство, формування стратегії, зовнішнє середовище, банк.

JEL classification: D20, D90

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.92.101>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК	ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ
--	---

У сучасних умовах підприємства й організації зіткнулися з низкою викликів, таких як зростаюча конкуренція, швидкі зміни технологій та економічного середовища, зміни в поведінці споживачів та зростання соціальних вимог населення до продуктів і сервісів. Всі ці фактори змінюють не тільки підходи до управління, але й ставлять під загрозу успішність діяльності компаній. Тому ключовою проблемою є формування стратегічної поведінки компанії в умовах невизначеності, щоб забезпечити їх конкурентоспроможність та стійкість на ринку. Проте, на жаль, не існує універсального рішення, яке компанії можуть застосувати для формування своєї стратегічної поведінки, тому виникає необхідність дослідження різних підходів та методів для вирішення цієї проблеми.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам стратегічного управління та стратегічного аналізу підприємств і організацій присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: І. Ансоффа, В.О. Василенка, О.С. Віханського, Т.В. Головка, М.С. Рахмана, П. Друкера, І.С. Левик, М. Портера, С.В. Сагової, Н. Сарай, Т.І. Ткаченко, О.Б. Чернеги, З.Є. Шершньової та ін. Однак, за умов нових викликів зовнішнього середовища, обґрунтування впливу ризики-факторів на вибір стратегії компанії потребують поглибленого вивчення, чому й присвячена ця стаття.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Зважаючи на сьогоднішні найскладніші умови функціонування економіки України за умов пандемії COVID-19 та воєнного стану, підприємствам та організаціям потрібно особливу увагу приділити формуванню стратегічної поведінки для зменшення ризиків та зайняття кращої позиції на ринку.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета дослідження – це опрацювання сучасних тенденцій та проблем, пов'язаних з формуванням стратегічної поведінки компаній в умовах сучасного бізнесу, аналіз основних факторів, які впливають на

формування стратегічної поведінки та розгляд найефективніших стратегій, які можуть бути застосовані для досягнення своїх цілей та посилення конкурентоспроможності на ринку (на прикладі ринку банківських послуг).

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Стратегічна поведінка компанії має значний вплив на її функціонування та досягнення мети. Відповідна стратегія може допомогти підприємству чи організації визначити свої конкурентні переваги та ризики на ринку, окреслити пріоритетні напрямки розвитку, оцінити ризики та обрати оптимальний спосіб їх управління. Крім того, стратегічна поведінка підприємства може певним чином обумовлювати його внутрішню структуру та культуру та впливати на ефективність роботи колективу та досягнення поставлених цілей. Дієве формування та реалізація стратегічної поведінки є ключовим фактором успішності підприємства в сучасних умовах глобалізації та швидких змін в бізнес-середовищі. Протягом останніх років економіка України функціонує у доволі нестабільних умовах. У 2019 р. Україна вийшла з рецесії і її валовий внутрішній продукт зріс на 3,2%. Однак, у 2020 р. економіка України опинилась під впливом коронавірусної пандемії COVID-19, що призвело до скорочення ВВП країни на 4%, а також до погіршення інших макроекономічних показників, таких як зменшення експорту, збільшення безробіття та інфляції.

У 2021 р. економіка України почала відновлюватися після кризи, але відновлення було обмеженим і нестійким через нестабільність на ринку праці, невизначеність політичної ситуації в країні та складну ситуацію на світових ринках. У 2022 р. у зв'язку із повномасштабним вторгненням РФ на територію України економіка зазнала і зазнає великих втрат. За попередньою оцінкою аналітиків Міністерства економіки (з використанням непрямих методів розрахунку та інструментів моделювання), зробленою з урахуванням оперативної оцінки Держстату реального ВВП за 3 квартали 2022 р. (у I

кварталі зменшення порівняно з I кварталом попереднього року на 15,1%, у II кварталі – на 37,2%, у III кварталі – на 30,8% відповідно), падіння ВВП за підсумком попереднього року оцінюється на рівні 30,4% ($\pm 2\%$) [1]. Оцінки охоплюють загальну ситуацію на ринку, враховуючи як малий та середній, так і великий бізнес. Останній не зазнав таких серйозних втрат, на відміну від малого та частини середнього бізнесу. Результати дослідження Advanter Group свідчать [2], що загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні за час повномасштабного російського вторгнення оцінюються в 64-85 млрд доларів США. За даними опитування представників МСБ, 49% підприємств малого та середнього бізнесу, станом на березень 2023 р., зупинені або майже зупинені. Лише 15% не змінили, або навіть збільшили обсяги робіт порівняно з довоєнним часом. Середні втрати становлять від \$38,5 тис. у мікропідприємств до \$2,1 млн у середніх. Більшість представників МСБ відкинули ідею релокації свого підприємства: 71% не перевозили свій бізнес та не планують цього робити; 20% перевезли підприємства в інші регіони України; 4,4% переїхали за кордон [1]. Серед основних причин, які заважають підприємцям відновити діяльність [1; 2; 3]: брак платоспроможних клієнтів на внутрішньому ринку; неможливість прогнозувати розвиток ситуації в Україні та на внутрішньому ринку; брак капіталу; зруйновані ланцюги постачання; невчасні розрахунки з клієнтами, або неможливість здійснити оплату. Малі та середні підприємства стали заручниками умов зовнішнього середовища, що в свою чергу вплинуло на функціонування їх бізнесу. Вищезазначене є прикладом того, що середовище, в якому діє підприємство, може відігравати важливу роль у визначенні його успіху чи невдачі. У зв'язку з цим, актуалізуються нові дослідження впливу зовнішнього середовища на стратегічну поведінку підприємства та ефективне управління цим впливом, особливо в умовах війни, коли при виборі стратегій розвитку підприємства вплив зовнішніх факторів відіграє ключову роль.

Стійкий (сталый) економічний розвиток підприємств є основою для розробки та реалізації бізнес-стратегій, що мають носити

комплексний та системний характер [4]. Стратегія стійкого економічного розвитку передбачає досягнення цілей розвитку підприємства на засадах стійкості, спираючись на наявний вихідний базис та атрибутивні характеристики розвитку. Відповідно до можливих векторів розвитку можна виділити 3 групи стратегій, в рамках яких формується набір стратегічних альтернатив стійкого економічного розвитку бізнес-одиниць [4]:

1) стратегією для висхідного вектору є стратегія росту, що передбачає підвищення як кількісних показників, так і якісних характеристик діяльності підприємства;

2) стратегія збереження позицій відповідає нейтральному вектору розвитку – підтримки сталості у ринковому просторі;

3) рух підприємства за спадним розвитком передбачає реалізацію стратегії скорочення, що полягає у зменшенні окремих напрямків діяльності підприємства або скороченні частини неефективних активів і підсистем підприємства.

Поняття стратегії та стратегічної поведінки інколи ототожнюються, як наприклад у В.О. Василенка [5, с.148]. Однак таке ототожнення частково не відповідає внутрішній природі терміну «поведінка», яке передбачає спроможність організму (суб'єкту) змінювати власні дії під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Ковтун І.О. визначає стратегічну поведінку підприємства як сукупність дій з використання можливостей нейтралізації загроз зовнішнього середовища, які змінюють стратегічний потенціал підприємства з метою досягнення поставлених цілей розвитку [6, с.28].

Будь-яке підприємство за умов ринкової економіки є відкритою системою, яка взаємодіє із ринком і його факторами, адже ринок – це середовище в якому проходить весь життєвий цикл організації. Ринкове середовище може як сприятливо, так і негативно впливати на розвиток організації. Повністю уникнути негативного впливу зовнішнього середовища на підприємство неможливо, оскільки деякі змінні, такі як політична ситуація або кризові ситуації в економіці, є поза контролем підприємства.

Проте, підприємства можуть вживати низку заходів, щоб зменшити вплив

зовнішнього середовища на їх діяльність, такі як:

- ретельний аналіз зовнішніх чинників середовища, що можуть впливати на його діяльність, з метою попередження можливих проблем і своєчасного реагування на зміни;
- диверсифікація бізнесу, тобто використання можливості розвитку різних напрямків діяльності, щоб зменшити ризики в разі кризових ситуацій;
- встановлення партнерських відносин (укладення довгострокових договорів з поставальниками та клієнтами, що може забезпечити стабільність підприємства в умовах невизначеності);
- забезпечення фінансової стійкості підприємства, шляхом формування достатніх ре-зervів коштів, щоб витримати економічні кризи та зміни в зовнішньому середовищі;
- розвиток нових продуктів та послуг з метою завоювання лідерських позицій на ринку з огляду на нові потреби та тенденції;
- ефективне управління, яка дозволяє швидко та якісно приймати рішення з метою мінімізації негативного впливу зовнішнього середовища.

«Стратегічна поведінка – це зв'язок із зовнішнім середовищем, коли підприємство намагається замінити застарілі товари (послуги) на нові, що забезпечують високий прибуток у майбутньому (пошук сфер підвищеного попиту, розробка нових товарів, розвиток нових здібностей персоналу), тобто це діяльність з орієнтуванням на майбутню прибутковість» [7, с.21]. 3. Шершньова «стратегічну поведінку підприємства поділяє на пасивну (коли протидія є недоцільною), протидію (домінування на ринку), компромісу та маніпулювання поведінкою контрагента» [8]. На думку багатьох науковців [9; 10; 11; 12], «вибір моделі стратегічної поведінки складається з декількох кроків, якими є стратегічний моніторинг, створення бази знань про стратегічні наміри контрагентів, розробка та обґрунтування моделі стратегічної поведінки, її реалізація, оцінка та контроль досягнутих результатів. Кожна модель стратегічної поведінки повинна чітко відповідати стратегічним цілям компанії та доповнювати обрану стратегію. При цьому необхідно пам'ятати, що незалежно від вибору моделі стратегічної поведінки, потрібно дискретно

проводити аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища та їх загальну оцінку».

Стратегічна діяльність компанії обмежується законами, державою, етикою, суспільними нормами і думкою. На компанію чинять вплив численні стейкхолдери, серед яких варто відмітити зацікавлені групи, ЗМІ тощо. Важливу роль у розробці стратегії відіграють умови конкуренції і загальна привабливість галузі, що постійно повинні вивчати розробники стратегії.

На формування стратегічної поведінки підприємства впливає безліч факторів, що можна дослідити через SWOT-аналіз, на основі якого оперативно та якісно можна побудувати подальші стратегічні кроки для компанії, яка працює на ринку, враховуючи потенційні загрози та слабкі сторони галузі (ринку, регіону, підприємства) [13].

Аналіз зовнішнього середовища допомагає організації краще планувати свою діяльність з урахуванням змін у швидкозмінному конкурентному середовищі. Сучасні умови функціонування організацій характеризуються зростанням конкурентів та загостренням боротьби між ними у всіх сферах економіки, саме тому ефективне управління постає одним з найважливіших завдань для суб'єктів господарювання [14]. Ті організації, які постійно удосконалюють свою систему управління та працюють над створенням конкурентних переваг, більше контролюють ринок і безперечно, виграють з цього, здобуваючи низку переваг [15; 16].

Для аналізу зовнішнього середовища АТ «А-Банк» проведено SWOT-аналіз (табл. 1), завдяки чому можливо визначити та порівняти сильні й слабкі сторони, а також загрози та можливості організації.

З матриці SWOT-аналізу можна зробити висновок, що акцент діяльності організації має бути спрямований саме на слабкі сторони для уникнення ключових проблем банку та покращення компетентностей персоналу.

Банківський ринок України не позбавлений загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх, які в кризові часи (наприклад, під час воєнного стану) тільки нарастають та збільшують тиск на організації. В такому випадку, потрібно більш активно використовувати сильні сторони та реалізовувати потенційні можливості.

Таблиця 1

SWOT-аналіз ринку банківських послуг на прикладі АТ «А-Банк»

Внутрішнє середовище	Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weakness)
	• структура банку • командний стиль роботи • проста сервісна лінійка • затребувані послуги (кредити, депозити) • перебудова роботи в режим онлайн	• недостатня диверсифікація бізнесу • слабка компетенція персоналу у напрямку дизайну корпоративного бізнесу • зростання шахрайських транзакцій
Зовнішнє середовище	Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
	• використання технологій, які дозволять конкурувати з основними операторами ринку • переділ ринку (залучити на обслуговування клієнтів банків, в яких є складнощі через наслідки війни) • можливість роботи з бюджетними організаціями • орієнтація на кредитування реального сектора економіки	• повномасштабне вторгнення РФ в Україну • фінансова криза, як наслідок – падіння платоспроможного попиту населення і бізнесу • перехід деяких сервісів до Приватбанку • ухвалення закону про фінансові послуги • затвердження закону про спліт • питання інформаційної безпеки • міграція населення

Джерело: [13; 17]

Таблиця 2

PEST-аналіз ринку банківських послуг України на прикладі АТ «А-Банк»

Р – Політичні	Е – Економічні
1. Державні проекти. 2. Загально-державна політика. 3. Вплив держави на ринок. 4. Податкове регулювання. 5. Глобалізація державної політики.	1. Акти регулювання допуску нових продуктів та сервісів на ринок. 2. Ліцензування діяльності. 3. Економічна ситуація / зростання. 4. Рівень доходів та інфляції. 5. Динаміка ставки рефінансування. 6. Стабільність валюти.
S – Соціальні	Т – Технологічні
1. Зростання населення. 2. Розвиток системи освіти. 3. Тенденції образу життя. 4. Користувацькі вподобання.	1. Модернізація обладнання. 2. Використання машинного навчання, штучного інтелекту, Big Data. 3. Поява нових інноваційних технологій.

Джерело: [13; 17]

Правильний аналіз ринку дозволить сформувати міцну стратегію. Особливу увагу варто звернути на зовнішні чинники, оскільки саме вони становлять найбільшу загрозу для будь-якого підприємства чи організації. Тому крім SWOT-аналізу, для формування ефективного стратегічного плану підприємства потрібно також провести PEST-аналіз (табл. 2).

PEST-аналіз дозволяє виявити усі актуальні зовнішні чинники, класифікуючи їх за кількома категоріями: політичні, економічні, соціальні та технологічні. На основі цього аналізу можна краще зрозуміти основні потенційні загрози, які надходять із зовнішнього середовища, та побудувати стратегію розвитку підприємства, яка дозволить зменшити вплив даних чинників [13]. PEST-аналіз проводиться з метою отримання даних про сфери роботи компанії, на які вона або зовсім не має впливу, або ж має опосередкований вплив. Він допомагає визначитися з можливими ризиками та заздалегідь підготувати програми їх подолання. Також він (особливо соціальний аналіз) є необхідним для маркетингового позиціонування товару на ринку, тому що враховує зміну базису життя цільової аудиторії.

Основні кількісні та якісні показники АТ «А-Банк» відображені в табл. 3.

Існує декілька основних стратегій розвитку компаній з метою мінімізації впливу зовнішніх факторів:

- диверсифікація продуктів або послуг (якщо підприємство пропонує різноманітні продукти або послуги, то його бізнес буде менш залежним від зміни попиту на певний продукт чи послугу);

- розширення географії ринку (якщо підприємство працює на різних ринках, то

його бізнес буде менш чутливим до зміни ситуації на одному ринку);

- розробка власної мережі постачальників або розвиток власного виробництва, що дозволяє підприємству контролювати якість та терміни поставки товарів, зменшує ризик залежності від зовнішніх постачальників;

- використання аналізу ризиків та планування надзвичайних ситуацій (підприємство може здійснювати оцінку ризиків, пов'язаних з зовнішніми факторами, і розробляти плани дій у випадку виникнення надзвичайних ситуацій);

- розвиток співпраці зі стейкхолдерами (співпраця зі стейкхолдерами, такими як урядові органи, інші підприємства, громадські організації тощо, може зменшити ризик залежності від зовнішніх факторів та забезпечити більшу стійкість бізнесу);

- інноваційний розвиток (розробка та впровадження нових технологій, продуктів та послуг може забезпечити підприємству конкурентну перевагу).

Проте ці заходи потрібно розглядати комплексно при формуванні стратегічних планів підприємства, таким чином організація буде мати низку переваг над конкурентами. В разі зміни ринку в негативну сторону, компанії із стратегією, яка включає в себе мінімізацію негативних факторів, буде почуватися впевненіше за несприятливих умов на ринку.

Стратегічна мета, наприклад, АТ «А-Банк» – стати банком, що найдинамічніше розвивається серед усіх невеликих банків України за рахунок активного залучення коштів на обслуговування фізичних осіб і досягти одного з найменших у країні показника проблемності активів за рахунок якісного управління ризиками [16].

Таблиця 3

Показники діяльності АТ «А-Банк» станом на березень 2023 р.

	Показники	Значення
Кількісні	Активні кредитні картки	695500
	Кількість відділень по Україні	215
	Кількість вкладників	2800000
Якісні	Народний рейтинг	1 місце
	Рейтинг стійкості	13 місце
	Рейтинг за депозитами фізичних осіб	19 місце
	Рейтинг за регулятивним капіталом	17 місце
	Рейтинг за кредитами фізичним особам	4 місце

Джерело: [17]

Таблиця 4

Стратегія розвитку та пріоритетні напрями діяльності АТ «А-Банк»

Концентрація	Диференціація	Результат 2023
• депозити • кредитні картки • кеш-кредити • а-кредит	А-Банк24	• більш ніж 1 млн задоволених клієнтів • більш ніж 300 тис. клієнтів в мобайл-банкінгу • більш ніж 3,5 млрд грн депозитів • 380 тис. кредитних карток в сальдо • більш ніж 1 млрд грн кеш-кредитів

Джерело: [17]

Таблиця 5

Стратегія 2023 – нова онлайн-платформа обслуговування

1	Квартали		2
	• новий “зарплатний проект” • кабінет еквайрингу • кредити (перегляд)	• валютні операції • аналітика • приймання платежів	
	• депозити • кредити (керування)	• система «iTiny» OFF	
3	Квартали		4

Джерело: [17]

Згідно зі Стратегією АТ «А-Банк» на 2023 р., цілями Банку є [17]:

– збільшення клієнтської бази за рахунок підвищення ефективності продаж банківських послуг та якості обслуговування клієнтів;

– підвищення продуктивності праці співробітників за рахунок навчання і витіснення низькоефективних співробітників;

– беззбиткова робота відділень.

Стратегічна мета банку може варіюватися в залежності від його бізнес-моделі та цілей. Проте, загальною стратегічною метою більшості банків є забезпечення максимальної прибутковості для своїх акціонерів та забезпечення ефективного функціонування банку. Для досягнення цієї мети банк може використовувати різні стратегії.

Максимальна економічна ефективність буде досягнута шляхом залучення та надання роздрібних банківських послуг фізичним та юридичним особам з урахуванням таких стратегічних орієнтирів (табл. 4):

✓ зростання клієнтської бази;

✓ диверсифікація активів та пасивів;

✓ завоювання ринку грошових переказів шляхом залучення потенційної клієнтської бази відділень банку (транспортні компанії, студенти, страхові компанії, туристичні фірми, шлюбні агенції, приватні підприємці тощо);

✓ підвищення якості обслуговування клієнтів (зростання професіоналізму, скорочення часу проведення готівкових операцій);

✓ збільшення кількості активних кредитних карток, активності банківського бізнесу.

Концентрація за вкладами АТ «А-Банк» на 2023 р. виглядає наступним чином:

– гнучкість у керуванні залученням вкладів (конкурси, акції, мотивація персоналу);

– утримання: 60% гривня, 40% іноземна валюта;

– сервіси для зручності та довіри клієнтів (замовлення валюти в А-Банк24, скасування лонгації на будь-якому терміні вкладу, спрощення продуктового ряду).

Стратегія 2023 р. АТ «А-Банк» полягає у створенні нової онлайн-платформи сервісів (табл. 5).

Безперервна робота відділень АТ «А-Банк» полягає в наступному:

1) доступність – станом на 01.01.2023 р. банківська мережа становить 200 відділень (16 відділень знаходяться на окупованих територіях та в зоні бойових дій);

2) ефективність – оптимізація 20% відділень діючої мережі через скорочення неефективних відділень у зв'язку зі зменшенням клієнтопотоку та переходом в on-line;

3) автономність – формування мережі ефективних відділень з альтернативними джерелами енергії та резервними каналами зв'язку, 83 відділення входять до державної об'єднаної мережі “Power banking” та забезпечені 100% альтернативним електроживленням, а також 57% із них вже підключено до альтернативних каналів зв'язку.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Таким чином, можна констатувати, що зовнішнє середовище має значний вплив на формування стратегічної поведінки підприємства чи організації. Наявність високого рівня конкуренції на ринку, поява нових технологій, зміна попиту споживачів та інші фактори зовнішнього середовища

можуть вплинути на підприємство і спонукати його до зміни стратегії. Важливим фактором, який варто враховувати при формуванні стратегії, є не тільки поточний стан зовнішнього середовища, але й його прогнозована динаміка в майбутньому.

Конкуренція у наданні банківських послуг, зокрема, постійно зростає, адже на ринку розміщуються по суті одні й ті ж продукти та послуги. Таким чином, знання основних технологій, якість обслуговування, та індивідуальний підхід до кожного клієнта є основою політики кожного банку. Загострення конкурентної боротьби в банківському бізнесі, універсалізація банківської діяльності, запровадження передових інформаційних технологій, що кардинально змінюють форми і системи збуту продуктів банку, персоніфікація традиційних банківських продуктів під індивідуальні запити окремих клієнтів, формування системи партнерських відносин між клієнтами і банком змушують банківські установи опановувати нові концепції та інструменти банківського маркетингу з метою підвищення якості банківського обслуговування.

Основними завданнями банків на сьогодні є: 1) забезпечення високих показників діяльності банку; 2) здійснення якісного і кваліфікованого обслуговування клієнтів; 3) забезпечення своєчасного виконання зобов'язань перед клієнтами; 4) забезпечення репутації надійного і ділового партнера.

Література

1. Рік швидких відповідей закінчується. Як українська економіка пережила війну 2022 року. Сім графіків про втрати, допомогу та людей. URL: <https://forbes.ua/money/rik-shvidkikh-vidpovidey-zakinchuetsya-yak-ukrainska-ekonomika-perezhila-viynu-2022-roku-sim-grafikiv-pro-vtrati-dopomogu-ta-lyudey-22122022-10665>. (дата звернення: 17.03.2023)
2. За час війни малий та середній бізнес втратив до \$85 мільярдів – експерти. URL: <https://www.ceskenoviny.cz/ukrinform/ukrajinsky/zprava.php?id=1001260>. (дата звернення: 17.03.2023)
3. Діденко С. До \$85 мільярдів: втрати малого та середнього бізнесу за час війни. 2022. URL: <https://ua.news.ua/money/do-85-myllyardov-potery-malogo-y-srednego-byznesa-za-vremya-vojny>. (дата звернення: 17.03.2023)
4. Чернега О.Б., Іванчук К.О. Стратегічна поведінка підприємства в системі забезпечення стійкого економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2015. №1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3941>. (дата звернення: 17.03.2023)
5. Василенко В.О., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління підприємством: Навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 400 с.
6. Ковтун О.І. Стратегія підприємства: Навч. посіб. Львів: “Новий світ – 2000”, 2006. 388 с.

7. Кіяшко Є.В. Проблеми і необхідність впровадження в сучасних умовах стратегічного планування на підприємствах. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2009. №3. Т.1. С.174-178.
8. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: Підручник. Київ: КНЕУ, 2004. 699 с.
9. Мараховська К.А., Мараховська Т.О. Особливості використання зарубіжного досвіду стратегічного планування на українських підприємствах. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип.4(51). С.93-97.
10. Костецька Н.І., Лотиш О.Я. Економічна сутність стратегії підприємства. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2009. Вип.251. Т.4. С.1045-1052.
11. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. Львів: "Новий світ – 2000", 2007. 268 с.
12. Длугопольська Т.І., Сентик М.В. Успішні кейси міжнародних компаній у сфері корпоративної соціальної відповідальності. *Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві*. 2023. №4(46). С.49-57.
13. Рахман М.С., Корабельский С.О. IT-галузь України в очах світової спільноти. *Бізнес-Інформ*. 2020. №7. С.181-188.
14. Стеблюк Н. Використання сценарного підходу в системі управління підприємством. *Збірник наукових праць*. 2020. С.21-22. <https://doi.org/10.36074/30.10.2020.v1.05>
15. Крекотень І.М., Корнієнко М.В. Перспективи використання соціального медіа маркетингу у просуванні банківського продукту. *Ефективна економіка*. 2017. №12. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5950>
16. Марценюк-Розарьонова О.В., Шмігельська В.В. Аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в Україні та напрями його розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. №10. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6594>
17. Основні відомості про А-Банк. <https://a-bank.com.ua/about/general>.

References

1. The year of quick responses is coming to an end. How the Ukrainian economy survived the war in 2022. Seven graphs on losses, aid, and people. URL: <https://forbes.ua/money/rik-shvidkikh-vidpovidey-zakinchuetsya-yak-ukrainska-ekonomika-perezhila-viynu-2022-roku-sim-grafikiv-pro-vtrati-dopomogu-ta-lyudey-22122022-10665>. (date of application: 17.03.2023)
2. During the war, small and medium-sized businesses lost up to \$85 billion – experts. URL: <https://www.ceskenoviny.cz/ukrinform/ukrajinsky/zprava.php?id=1001260>. (date of application: 17.03.2023)
3. Didenko S. (2022). Up to \$85 billion: losses of small and medium-sized businesses during the war. URL: <https://ua.news.ua/money/do-85-myllyardov-potery-malogo-y-srednego-byznesa-za-vremya-voyny>. (date of application: 17.03.2023)
4. Chernega O.B., Ivanchuk K.O. (2015). Strategic behavior of the enterprise in the system of ensuring sustainable economic development. *Efficient economy*. No.1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3941>. (date of application: 17.03.2023)
5. Vasylenko V.O., Tkachenko T.I. (2004). Strategic management of the enterprise. Kyiv: Center for Educational Literature. 400 p.
6. Kovtun O.I. (2006). Enterprise strategy. Lviv: "New World – 2000". 388 p.
7. Kiyashko E.V. (2009). Problems and necessity of implementation in modern conditions of strategic planning at enterprises. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. No. 3. T.1. P.174-178.
8. Shershnyova Z.E. (2004). Strategic management: Textbook. Kyiv: KNEU. 699 p.
9. Marakhovska K.A., Marakhovska T.O. (2013). Peculiarities of using foreign strategic planning experience at Ukrainian enterprises. *Herald of socio-economic research*. Issue 4(51). P.93-97.
10. Kostecka N.I., Lotysh O.Ya. (2009). The economic essence of the company's strategy. *Economics: problems of theory and practice*. Issue 251. T.4. P.1045-1052.
11. Shvayka L.A. (2007). Enterprise activity planning. Lviv: "New World – 2000". 268 p.
12. Dluhopolska T.I., Sentyk M.V. (2023). Successful cases of international companies in the field of corporate social responsibility. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. No.4(46). P.49-57.
13. Rakhman M.S., Korabelskiy S.O. (2020). IT-Industry of Ukraine in the Eyes of the World Community. *Business-Inform*. No.7. P.181-188.
14. Stebluk N. (2020). Using the scenario approach in the enterprise management system. *Collection of scientific works*. P.21-22. <https://doi.org/10.36074/30.10.2020.v1.05>

15. Krekoten I.M., Korniienko M.V. (2017). Prospects for the use of social media marketing in the promotion of banking products. *Efficient economy*. No. 12. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5950>
 16. Martsenyuk-Rozaronova O.V., Shmigelska V.V. (2018). Analysis of the current state of the banking services market in Ukraine and directions of its development. *Efficient economy*. No. 10. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6594>.
 17. Basic information about A-Bank. <https://a-bank.com.ua/about/general>.
-

Abstract

DLUHOPOLSKA Tetiana, KATOLA Taras, KHROPONIUK Daria

The influence of the external environment on the formation of the strategic behavior of the company

The article is dedicated to studying the impact of the external environment on the formation of a company's strategic behavior. In particular, it explores how economic, political, social, and technological factors change the conditions of a company's functioning and affect its strategic behavior. The article includes an analysis of recent research and publications on this topic, as well as practical aspects of the relationship between the external environment and a company's strategic behavior. The goal of the article is to understand how the external environment affects a company's strategic behavior and how company management can use this knowledge to improve their effectiveness in the modern market environment. The article discusses the issues of forming strategic behavior of companies in conditions of instability and uncertainty. The article examines the theoretical aspects of strategic management as well as practical aspects of forming a company's strategy. The theoretical aspects of strategic management are presented, where the main approaches to forming a company's strategy are considered and the main stages of forming a strategy are defined. Factors that affect the formation of a company's strategy in modern conditions, such as globalization, technological changes, internet development, and competition, were also explored. The practical aspects of forming a company's strategy were investigated, including determining the mission and goals of the company, analyzing the external and internal environment, choosing a development strategy, and implementing it. The article also discusses methods for evaluating the effectiveness of a strategy and the risks associated with its implementation. The general conclusion of the article is that forming a company's strategy in modern conditions is a complex process that requires a comprehensive approach and careful analysis of all factors that affect the company. Forming a company's strategic behavior is a complex and multifaceted process that requires a systemic and in-depth analysis.

Key words: strategic management, strategic behavior, enterprise, strategy formation, external environment, bank.

Бібліографічний опис статті:

Длугопольська Т. І., Катола Т. Б., Хропонюк Д. О. Вплив факторів зовнішнього середовища на стратегічну поведінку компанії. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 92-101.

Dluhopolska T., Katola T., Khroponiuk D. (2024) The influence of the external environment on the formation of the strategic behavior of the company. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 92-101.

ГАНЧУК МИХАЙЛО ДМИТРОВИЧ

аспірант

Вінницький національний технічний університет

ORCID ID 0009-0001-8617-839X

e-mail: i@pa.ua

ІННОВАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ СУЧАСНОГО СВІТУ

В роботі розглянуто роль інновацій у сучасній економіці та їх вплив на глобальний ринок. Автор досліджує сучасні тенденції у розвитку інноваційних технологій та їх вплив на різні сфери економіки, включаючи виробництво, послуги, торгівлю та фінанси. В статті проаналізовано ключові аспекти інноваційного процесу, включаючи інноваційну активність підприємств, роль державного регулювання, вплив інновацій на конкурентоспроможність компаній та національних економік загалом. Дослідження базується на аналізі сучасних наукових джерел та статистичних даних і представляє новітні підходи до розуміння інноваційного процесу і його значення для економічного розвитку.

В статті розглядається вплив інновацій на зміну структури виробництва та зміну моделей бізнесу. Автор розглядає роль інноваційних стартапів у створенні нових ринків і розвитку нових галузей економіки. Також досліджується вплив інновацій на зміну споживчих вподобань, соціальні структури та екологічні аспекти економічного розвитку. Стаття надає читачеві глибоке розуміння того, як інновації впливають на економічну динаміку та як їх можна використовувати для забезпечення сталого розвитку сучасного світу.

Висновки цієї роботи мають потенціал для використання у формулюванні стратегій розвитку підприємств, галузей економіки та національних економік загалом, а також у формулюванні політики у сфері науки, технологій та інновацій.

Ключові слова: інновації, економіка, сучасний світ, конкурентоспроможність, технологічний прогрес, інвестиції, науково-технічний розвиток.

JEL classification: G11; L60; M21

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.102.109>**1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

Інновації, як ключовий фактор економічного розвитку, в сучасному світі стають не лише об'єктом загального зацікавлення, але й предметом активних досліджень та практичних застосувань. Високий темп технологічного прогресу, зміни в умовах глобального ринку та постійне оновлення вимог суспільства породжують потребу в інноваціях як необхідному інструменті для вирішення складних економічних проблем.

У світі, насиченому технологічними відкриттями та економічними зрушеннями, інновації стають не просто рушійною силою, але й необхідністю для забезпечення сталого розвитку. Спостереження за останніми

дослідженнями та публікаціями в галузі інноваційного розвитку свідчить про те, що сучасне господарство намагається використовувати інновації не лише для забезпечення економічного зростання, а й для вирішення складних суспільних проблем, таких як зміни клімату, демографічні зміни та нерівність.

Інновації, що базуються на новітніх технологіях, таких як штучний інтелект, блокчейн, біотехнології та інші, стають важливим інструментом для досягнення конкурентних переваг як на міжнародному, так і на внутрішньому ринку. У той же час, інновації в економіці необхідно сприймати не лише як технологічні нововведення, але і як нові підходи до організації бізнесу, управління ресурсами та розвитку людського капіталу.

Стратегії промислової політики та інноваційні програми на рівні держав та міжнародних організацій набирають все більшої значимості в умовах глобалізації та інтеграції економік. Запровадження інноваційних підходів у виробництво, торгівлю та послуги може сприяти зростанню ефективності економіки, створенню нових ринків та підвищенню якості життя населення.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Наукові та практичні дослідження в сфері інновацій здійснюються на широкому спектрі рівнів та відображаються у численних публікаціях. Питання, пов'язані із інноваціями, розглядають такі вчені як Білорус О.Г., Гриценко А.А. [1], Єрмак С.О. [2], Бутко Б.О. [3], Зянько В. В. [4], Єпіфанова І.Ю., Джеджула В. В. [5-6] та інших, спрямовані на вивчення принципів та механізмів функціонування інноваційних процесів. Вони ставлять за мету розкриття потенціалу інновацій для стимулювання економічного зростання, розвитку та конкурентоспроможності національних та світових економік.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

З огляду на постійний розвиток суспільства та економіки, виникають нові аспекти та питання, які залишаються невирішеними. Важливим є визначення ролі інновацій у сучасній економіці.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета даної статті полягає в систематизації визначення ролі інновацій у сучасній економіці, впливу інновацій на формування світового господарства та пошуку ефективних шляхів їх впровадження.

Шляхом дослідження останніх наукових праць та публікацій у цій області, ми намагатимемося розкрити ключові аспекти інноваційного процесу, визначити його основні проблеми та знайти шляхи їх вирішення.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ

ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Інновації — це той рушійний механізм, що надає життєву силу сучасному світовому господарству. Вони є не лише ключем до технологічного прогресу, але і фундаментом для економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та соціального розвитку. Вплив інновацій на економіку сучасного світу є надзвичайно значущим і має далекосяжні наслідки у всіх сферах суспільного життя.

В період стрімкого технологічного прогресу та глобалізації, інновації стають основним критерієм успішності країн та компаній. Вони не тільки змінюють способи виробництва і споживання, але й революціонізують економічні моделі, сприяючи створенню нових ринків, продуктів і послуг. Інновації є важливим чинником, що стимулює підприємництво та інвестиції, створюючи умови для зростання ВВП та підвищення рівня життя.

Здатність адаптуватися до змін і впроваджувати нові ідеї та технології стає визначальною для економічного успіху країн у сучасному світі. Інновації відіграють ключову роль у розв'язанні глобальних викликів, таких як зміна клімату, демографічні зміни, енергетична безпека та інші. Вони дозволяють створювати ефективніші та стійкіші системи виробництва, сприяючи розвитку нових секторів економіки та зменшенню нерівностей.

Інновації стали ключовим фактором у розвитку сучасної економіки, відображаючи постійні зміни та прогрес у всіх галузях. Їх вплив на економіку сучасного світу є незаперечним і має багатоаспектну природу.

По-перше, інновації сприяють підвищенню продуктивності, що є ключовим фактором економічного зростання. Нові технології, процеси та підходи дозволяють компаніям виробляти більше товарів та послуг за менші витрати, що збільшує їхню конкурентоспроможність та прибутковість [1, с. 76].

По-друге, інновації стимулюють розвиток нових ринків і промисловостей. Через впровадження новаторських ідей та технологій виникають нові галузі бізнесу, що

розширюють можливості для інвестицій та створюють нові ринки збуту.

По-третє, інновації є ключовим фактором вирішення глобальних проблем, таких як зміна клімату, енергетична ефективність та виробництво чистих джерел енергії. Нові технології сприяють створенню більш стійких та екологічно чистих систем виробництва та споживання [3, с. 39].

По-четверте, інновації впливають на формування сучасних ринкових структур. Вони сприяють появі нових гравців на ринку, перерозподілу потужностей та конкуренції, що змінює традиційні парадигми бізнесу та економічного управління.

Нарешті, інновації відіграють важливу роль у підвищенні якості життя. Вони сприяють розвитку медичних технологій, освіти, комунікацій та інфраструктури, що покращує доступ до послуг та підвищує загальний рівень благополуччя населення.

Інновації - це процеси або продукти, що впроваджують нові ідеї, методи або технології для досягнення покращень у різних сферах діяльності. Це може охоплювати створення нових продуктів або послуг, вдосконалення виробничих процесів, впровадження нових методів управління або розробку нових ринків [7, с. 109].

Огляд літературних джерел [1-8] показав, що класифікація інновацій зазвичай проводиться за декількома критеріями:

1. За характером інноваційних змін:

- Продуктові інновації: впровадження нових або покращених продуктів або послуг.

- Процесні інновації: впровадження нових або покращених методів виробництва, постачання або управління, що призводить до ефективніших процесів або зниження витрат.

- Маркетингові інновації: розробка нових методів маркетингу, упаковки, дистрибуції або підходів до реклами для привертання клієнтів або розширення ринків.

2. За ступенем новизни:

- Радикальні інновації: зміни, які перевертають існуючі парадигми або вводять на ринок зовсім нові продукти або послуги.

- Інкрементальні інновації: поступові покращення, що відбуваються в межах існуючих продуктів, процесів або послуг [8, с. 22].

3. За рівнем ризику:

- Великі інновації: ті, що потребують значних вкладень, часу та ресурсів, і можуть мати високий ризик неуспіху.

- Малі інновації: менші зміни або покращення, які можуть бути здійснені з меншими витратами та ризиком.

Інновації відіграють важливу роль у стимулюванні економічного зростання та розвитку. Перш за все, інновації сприяють підвищенню продуктивності, що є ключовим фактором економічного зростання. Нові технології, процеси та продукти дозволяють компаніям виробляти більше за менш часу та з меншими витратами, що веде до збільшення виробництва та доходів.

Інновації стимулюють конкурентоспроможність. Компанії, які активно впроваджують нові ідеї та технології, здатні займати сильні позиції на ринку, привертаючи більше клієнтів і відстоюючи свої позиції в умовах конкуренції.

Більше того, інновації сприяють створенню нових ринків та індустрій. Вони відкривають нові можливості для бізнесу, створюючи попит на нові товари та послуги. Це не лише стимулює економічне зростання, але й сприяє розвитку нових секторів, що можуть стати основою майбутнього розвитку.

Крім того, інновації сприяють підвищенню якості життя. Нові технології можуть полегшувати повсякденне життя людей, покращувати доступ до освіти, охорони здоров'я та інших послуг, що веде до загального підвищення рівня життя в суспільстві.

Важливого значення має визначення взаємозв'язку між інноваціями та підвищенням продуктивності праці, які є ключовими аспектами сучасного економічного розвитку. Інновації, в широкому розумінні, включають в себе не лише впровадження нових технологій, а й оновлення процесів, методів управління та виробництва, а також нові підходи до організації робочих процесів. Підвищення продуктивності праці, у свою чергу, означає збільшення результативності використання ресурсів у виробничому процесі.

Інновації можуть сприяти підвищенню продуктивності праці у різних аспектах. Вони можуть приводити до автоматизації та механізації виробничих процесів, що дозволяє знижувати витрати на працю та

підвищувати ефективність виробництва. Наприклад, впровадження роботизованих систем у виробництві може допомогти зменшити час, необхідний для виготовлення продукції, та підвищити якість виробів [9, с. 228].

Інновації також сприяють розвитку нових продуктів та послуг, що може відбутися через постійне вдосконалення технологій або створення зовсім нових продуктів. Введення на ринок нових товарів або послуг забезпечує конкурентні переваги підприємству і може призвести до збільшення обсягів виробництва та ринкової частки.

Додатково, інновації можуть сприяти підвищенню продуктивності праці через вдосконалення організаційних процесів та управлінських практик. Впровадження нових методів управління може зменшити бюрократію, прискорити процеси прийняття рішень та збільшити ефективність роботи персоналу.

Народження нових ідей, їх розробка та впровадження — це невід'ємні етапи процесу інновацій, що приводять до підвищення продуктивності праці. Підтримка інноваційної активності в організації може здійснюватися шляхом створення сприятливої атмосфери для творчості та експериментів серед персоналу, впровадження систем стимулювання ідейних розробок та винагород за їхнє впровадження [10, с. 44].

Крім того, розвиток освіти та навичок персоналу є важливим аспектом для створення умов для інновацій. Навчання працівників новим технологіям, методам управління та організаційним практикам дозволяє їм бути більш готовими до впровадження змін і стимулює їхню творчу активність.

Загалом, інновації та підвищення продуктивності праці є взаємопов'язаними і взаємозалежними процесами, які сприяють сталому розвитку підприємств та економіки в цілому. Інвестування в інновації і розвиток людських ресурсів є стратегічно важливими напрямками для досягнення конкурентоспроможності та стабільного росту в умовах сучасного ринкового середовища.

Важливо зазначити, що інновації мають надзвичайно значущий вплив на структуру

ринків і конкурентну боротьбу, що визначається через кілька ключових аспектів:

1. Вони стимулюють зміни в продуктах і послугах, що призводить до перетворень у споживчому попиті та уподобаннях, і відповідно, у формуванні попиту на ринку. Це може відбутися через вдосконалення наявних продуктів або створення зовсім нових, які задовольняють раніше невизначені потреби або пропонують раніше недоступні можливості.

2. Інновації можуть змінювати структуру виробництва і постачання, викликаючи появу нових учасників на ринку або перегляд ролі та позиції існуючих учасників. Це може бути пов'язано з впровадженням нових технологій, які змінюють ефективність виробництва, розширенням глобальних ланцюгів постачання або створенням нових моделей бізнесу [7, с. 53].

3. Інновації можуть впливати на конкурентну боротьбу через зміну умов конкуренції. Вони можуть збільшити конкурентоспроможність деяких компаній, які успішно використовують інновації для отримання переваги над конкурентами. З іншого боку, вони можуть також створювати нові загрози для існуючих гравців, які не можуть адаптуватися до змін.

Інновації є ключовим фактором, який визначає динаміку ринків і конкурентну боротьбу, і компанії, які успішно впроваджують інновації, часто мають перевагу перед своїми конкурентами. Тому відображення наслідків інновацій важливо для розуміння та управління сучасними ринками.

Важливо враховувати, що вплив інновацій на структуру ринків і конкурентну боротьбу може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, інновації можуть сприяти розвитку нових галузей і створенню нових можливостей для підприємств, що сприяє створенню робочих місць і збільшенню економічного зростання. З іншого боку, вони можуть призвести до збільшення конкуренції і викликати проблеми для тих, хто не може швидко адаптуватися до змін.

Крім того, впровадження інновацій може мати значний вплив на споживачів і суспільство в цілому. Наприклад, нові технології можуть поліпшувати якість життя

та забезпечувати нові можливості, але вони також можуть породжувати етичні та соціальні питання, такі як проблеми з приватністю та безпекою даних, або нерівність доступу до технологій.

Для ефективного управління впливом інновацій на структуру ринків і конкурентну боротьбу, важливо враховувати різноманітні аспекти цього процесу і впливу на різні зацікавлені сторони. Використання стратегій управління ризиками, розвиток політик підтримки інновацій та сприяння інклюзивному розвитку можуть допомогти забезпечити позитивний вплив інновацій на економіку та суспільство в цілому.

Надзвичайно великого значення має роль держави у стимулюванні інноваційного розвитку, оскільки інновації є основою для економічного зростання, конкурентоспроможності та соціального прогресу суспільства. Держава відіграє ключову роль у сприянні створенню сприятливого середовища для інновацій, розробці та впровадженні стратегій, політик і програм, що сприяють розвитку нових технологій, продуктів та послуг [2, с. 34].

По-перше, держава може створювати фінансові стимули для інновацій, надаючи субсидії, гранти, податкові пільги та інші види фінансової підтримки для досліджень і розвитку. Це може включати створення спеціальних фондів для інвестування у стартапи, технологічні парки, інкубатори та акселератори.

По-друге, держава має можливість регулювати законодавство, щоб сприяти інноваціям. Це включає в себе створення і застосування інтелектуальної власності та патентного законодавства, яке заохочує винахідників та інноваторів до розробки нових технологій і продуктів.

По-третє, держава може здійснювати інвестиції у освіту та науково-дослідну роботу, створюючи програми стипендій, наукових грантів та інші форми підтримки для науковців та дослідників. Це допомагає забезпечити наявність кваліфікованих кадрів у сфері інновацій [11, с. 120].

По-четверте, держава може стимулювати співпрацю між галузями та урядовими органами, а також між державним і приватним секторами, шляхом створення

механізмів обміну інформацією, співпраці та партнерства.

В цілому, роль держави у стимулюванні інноваційного розвитку полягає в створенні умов для творчості, досліджень і розвитку нових ідей та технологій, що сприяє зростанню економіки, підвищенню конкурентоспроможності та поліпшенню якості життя громадян.

Не можна не оминати факту глобалізації, яка привнесла низку викликів та можливостей для інноваційного розвитку, перетворивши світ на глобальний ринок, де ідеї, технології та ресурси швидко обмінюються між країнами та регіонами. Одним із головних викликів є потреба в адаптації до середовища та конкуренції на міжнародному рівні. Це вимагає постійного вдосконалення продуктів і послуг, а також впровадження новаторських підходів у всі сфери діяльності.

Іншим викликом є збільшення комплексності технологій та процесів, що вимагає постійного оновлення знань та навичок персоналу. Зокрема, інноваційний розвиток потребує висококваліфікованих кадрів, які здатні впроваджувати нові ідеї та технології в практику.

Однак глобалізація також відкриває перед підприємствами та країнами широкі перспективи. За рахунок доступу до міжнародних ринків та ресурсів вони можуть здійснювати масштабну співпрацю та впроваджувати передові рішення. Наприклад, компанії можуть залучати іноземних інвесторів для розвитку нових продуктів або технологій, а також входити до міжнародних партнерств для спільної розробки інноваційних рішень [12, с. 196].

Глобалізація сприяє обміну ідеями та культурними цінностями, що створює плідне ґрунт для виникнення новаторських підходів та рішень. Відкритий доступ до інформації та спілкування з представниками різних культур та фахових галузей стимулює творчий процес та сприяє виникненню нових ідей та рішень.

Додатково важливо відзначити, що інноваційний розвиток в умовах глобалізації створює нові можливості для розвитку сталого суспільства. Зокрема, інновації у сфері зеленої енергетики, екологічних технологій та ефективного використання ресурсів можуть сприяти зменшенню негативного впливу на навколишнє

середовище та забезпечити стале економічне зростання.

Також важливою перспективою є використання інновацій для подолання соціальних проблем. Глобальні виклики, такі як бідність, нерівність, доступ до освіти та охорони здоров'я, вимагають новаторських підходів та співпраці між країнами та галузями для їх вирішення. Інновації можуть стати інструментом для створення інклюзивного суспільства, де кожна людина має рівні можливості для самореалізації та розвитку [13, с. 133].

Інноваційний розвиток в умовах глобалізації може сприяти зміні парадигми економічного зростання, звертаючи увагу на створення цінності для суспільства та збалансоване використання ресурсів. Розвиток таких галузей, як креативна економіка, соціальне підприємництво та громадські інновації, може сприяти створенню більш справедливого та стабільного економічного середовища.

Отже, інноваційний розвиток в умовах глобалізації відкриває перед суспільством широкі можливості для забезпечення сталого розвитку та подолання глобальних викликів. Проте для досягнення цих цілей необхідна співпраця та координація на міжнародному рівні, а також здатність до постійного вдосконалення та інноваційного мислення у всіх сферах діяльності.

Таким чином, інновації в сучасному світі стали ключовим фактором розвитку економіки, змінюючи способи виробництва, споживання і способи життя людей. Вплив інновацій на економіку не може бути переоцінений. Вони стимулюють розвиток підприємництва, підвищують продуктивність праці, сприяють появі нових ринків і послуг, та створюють нові можливості для зайнятості та росту доходів.

При цьому, інновації мають великий потенціал для вирішення глобальних проблем, таких як зміна клімату, вичерпання ресурсів, медичні та соціальні виклики. Вони сприяють створенню стійкого, екологічно чистого економічного розвитку.

Однак, необхідно враховувати, що інновації можуть мати як позитивний, так і негативний вплив. Наприклад, вони можуть призвести до збільшення розриву між багатими і бідними, створювати нові виклики

у сфері приватності та безпеки даних, а також спричиняти соціальні та екологічні проблеми.

Отже, для максимізації позитивного впливу інновацій на економіку сучасного світу необхідно розвивати ефективні політики, сприяти науковим дослідженням та інноваціям, а також забезпечувати доступ до новітніх технологій для всіх верств суспільства.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Інновації є ключовим фактором у розвитку сучасної економіки, їх вплив на різноманітні аспекти життя суспільства важко переоцінити. Поняття інновацій виявляється багатогранним, а їх класифікація дає змогу краще розуміти різноманітність процесів в цій сфері. Роль інновацій у стимулюванні економічного зростання та розвитку є безсумнівною, оскільки вони сприяють підвищенню продуктивності праці, зміні структури ринків та конкурентній боротьбі.

Важливо визначити, що інновації не лише сприяють розвитку приватного сектору, а й можуть бути результатом державної політики. Держава відіграє значну роль у стимулюванні інноваційного розвитку через забезпечення необхідної інфраструктури, фінансової підтримки та регулювання. В той же час, інновації несуть і виклики, і перспективи в умовах глобалізації. Глобальна конкуренція та потреба у співпраці між країнами ставлять перед суспільством нові завдання щодо сприяння інноваційному розвитку.

Отже, інновації відіграють критичну роль у формуванні економіки сучасного світу, прискорюючи розвиток та сприяючи досягненню нових висот у різних сферах життя. Ця наукова стаття розкриває важливі аспекти інноваційного процесу та відкриває шляхи для подальших досліджень у цій сфері.

Подальші дослідження в галузі інновацій можуть зосередитися на розвитку більш ефективних моделей співпраці між державними органами, приватним сектором та академічною спільнотою для сприяння інноваційному розвитку. Також важливо досліджувати вплив інновацій на соціальні аспекти, такі як зайнятість, нерівності та

сталість оточуючого середовища. Шляхом цього подальшого аналізу можна розробити більш комплексний підхід до планування і впровадження інноваційних стратегій, які

максимально враховуватимуть потреби суспільства та сприятимуть його сталому розвитку в умовах глобалізації.

Література

1. Білорус О.Г., Гриценко А.А. Інноваційно-інформаційна економіка: цифровий вимір та еволюційна динаміка у глобальному контексті. *Економічна теорія*. 2021. № 1. С. 115–119.
2. Єрмак С.О. Генезис та сучасні тенденції розвитку теорії інновацій. *Вісник ДонНУЕТ*. 2016. № 1(65). С. 89–101.
3. Бутко Б.О. Багатокритеріальна модель підвищення ефективності інструментів комерціалізації високотехнологічної продукції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 1. С. 13–17.
4. Zianko, V. V., Dong Xinying, L. O. Nikiforova. *Financial provision of small business innovative development : monograph*. Vinnytsia: UNTU, 2020. 232 с.
5. Yepifanova I. Yu., Dzhedzhula V. V. *Financial support of industrial enterprise`s innovative directions of energy saving : Monograph*. Vinnytsia: VNTU, 2022. 138 p.
6. Єпіфанова І. Ю., Дзеджула В. В. Місце процесу управління проектами в стратегії розвитку підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2022. №3. С. 8-13.
7. Бодров В.Г., Гусев В.О., Мартиненко В.Ф. *Інноваційно-інвестиційна модель сталого розвитку національної економіки :навчально-методичні матеріали*. Київ : НАДУ, 2009. 60 с.
8. Вітер І.І. Стратегічні орієнтири промислової політики ЄС у ХХІ столітті. *Стратегія розвитку України*. 2015. № 1. С. 32–42.
9. Горизонт 2020: рамкова програма ЄС з досліджень та інновацій. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploadedfiles/broshura-gorizont-2020-1201.pdf>.
10. Гоцуляк Л.В. Інвестиційна політика розвинених країн в умовах становлення інноваційної економіки. *Ефективна економіка*. 2014. № 9. С. 56–65.
11. Захарченко В.І., Корсікова Н.М., Меркулов М.М. *Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : навчальний посібник*. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
12. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядження КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>.
13. Федулова Л.І. *Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика* / за ред. Л.І. Федулової. Київ : Основа, 2005. 552 с.

References

1. Bilorus O. H., Hrytsenko A. A. (2021) Innovatsiino-informatsiina ekonomika: tsyfrovyyi vymir ta evoliutsiina dynamika u hlobalnomu konteksti [Innovation and information economy: digital dimension and evolutionary dynamics in the global context]. *Economic theory*. № 1.P. 115–119.
2. Yermak S. O. (2016) Henezys ta suchasni tendentsii rozvytku teorii innovatsii [Genesis and modern trends in the development of innovation theory]. *Visnyk DonNUET*. № 1(65). p. 89–101.
3. Butko B. O. (2021) Bahatokryterialna model pidvyshchennia efektyvnosti instrumentiv komertsializatsii vysokotekhnolohichnoi produktsii [A multi-criteria model of increasing the effectiveness of tools for the commercialization of high-tech products]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*. № 1. p. 13–17.
4. Zianko, V. V., Dong Xinying, Nikiforova L. O. (2020) *Financial provision of small business innovative development : monograph*. Vinnytsia: UNTU.
5. Yepifanova I. Yu., Dzhedzhula V. V. (2022) *Financial support of industrial enterprise`s innovative directions of energy saving : Monograph* [Electronic resource]. Vinnytsia: VNTU.
6. Yepifanova I. Yu., Dzhedzhula V. V. (2022) Mistse protsesu upravlinnia proektamy v stratehii rozvytku pidpriemstv [The place of the project management process in the strategy of enterprise development]. *Innovation and Sustainability*. №3. p. 8-13.
7. Bodrov V.H., Husiev V.O., Martynenko V.F. (2009) *Innovatsiino-investytsiina model staloho rozvytku natsionalnoi ekonomiky :navchalno-metodychni materialy* [Innovation-investment model of sustainable development of the national economy: teaching and methodical materials]. Kyiv: NADU.
8. Viter I.I. (2015) Stratehichni oriientyry promyslovoi polityky YeS u XXI stolitti [Strategic orientations of EU industrial policy in the 21st century]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy*. № 1. p. 32–42.
9. Horyzont 2020: ramkova prohrama YeS z doslidzhen ta innovatsii. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploadedfiles/broshura-gorizont-2020-1201.pdf>.

10. Hotsuliak L.V. (2014) Investytsiina polityka rozvynenykh krain v umovakh stanovlennia innovatsiinoi ekonomiky [Investment policy of developed countries in the conditions of the formation of an innovative economy]. *Efektivna ekonomika*. № 9. p. 56–65.

11. Zakharchenko V.I., Korsikova N.M., Merkulov M.M. (2012) *Innovatsiinyi menedzhment: teoriia i praktyka v umovakh transformatsii ekonomiky* : navchalnyi posibnyk [Innovative management: theory and practice in the conditions of economic transformation]. Kyiv : Tsentр uchbovoi literatury.

12. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku (2019) : Rozporiadzhennia KМУ. № 526-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>.

13. Fedulova L.I. (2005) *Innovatsiinyi rozvytok ekonomiky: model, systema upravlinnia, derzhavna polityka* [Innovative development of the economy: model, management system, state policy]. Kyiv : Osnova.

Abstract

HANCHUK Mykhailo

Innovations and their impact on the economy of the modern world

The paper examines the role of innovations in the modern economy and their impact on the global market.

Scientific and practical research in innovation is carried out at a wide range of levels and is reflected in numerous publications. Given the constant development of society and the economy, new unresolved aspects and questions arise. It is important to determine the role of innovation in the modern economy.

The author actively examines current trends in developing innovative technologies and their far-reaching impact on various sectors of the economy, including production, services, trade, and finance. The article dynamically analyzes key aspects of the innovation process, such as the innovative activity of enterprises, the role of state regulation, and the impact of innovations on the competitiveness of companies and national economies. The study is based on a dynamic analysis of modern scientific sources and statistical data. It presents the latest approaches to understanding the innovation process and its vital importance for economic development.

The article examines the impact of innovations on changes in the structure of production and changes in business models. The author considers the role of innovative startups in the creation of new markets and the development of new sectors of the economy. The influence of innovations on changing consumer preferences, social structures and environmental aspects of economic growth is also investigated. The article provides the reader with a deep understanding of how innovation affects economic dynamics and how it can be used to ensure sustainable development in today's world.

It was determined that innovations are classified according to the nature of innovative changes, the degree of novelty, and the level of risk.

The influence of innovations on the structure of markets and competition is determined.

The findings of this research hold significant potential for practical application. They can inform the formulation of strategies for enterprise development, economic sector growth, and national economic advancement. Moreover, they can guide policy-making in the domains of science, technology, and innovation, underscoring the practical relevance of this study.

Keywords: *innovations, economy, modern world, competitiveness, technological progress, investments, scientific and technical development.*

Бібліографічний опис статті:

Ганчук М. Д. Інновації та їх вплив на економіку сучасного світу. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 102-109.

Hanchuk M. (2024) Innovations and their impact on the economy of the modern world. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 102-109.

МУРГА Сергій Олександрович

аспірант кафедри фінансів та інноваційного менеджменту,
Вінницький національний технічний університет, Україна
e-mail: som1074@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ЧАСТИНИ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛЬНОТ У РОЗБУДОВІ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ СПІЛЬНОТИ МАЛЯРІВ)

У статті здійснено аналіз соціальних мереж та їх роль в сучасному світі як ключового інструменту об'єднання соціальних груп будівельників різних спеціальностей. З'ясовано, що соціальні мережі забезпечують зручний та швидкий зв'язок між фахівцями, сприяють обміну досвідом та інформацією про нові технології та методи роботи, створюють можливість для спільної роботи над проектами та колаборації, розширюють мережу контактів та знаходять нових партнерів і клієнтів. Виявлено, що соціальні мережі є платформою для освіти та навчання, де можна знаходити навчальний контент і ресурси для підвищення кваліфікації. Обґрунтовано, що соціальні мережі відкривають широкі можливості для маркетингу та просування будівельних послуг і товарів, допомагаючи залучати нових клієнтів, підвищувати впізнаваність бренду та розширювати бізнес у будівельній галузі. Здійснено порівняльний аналіз соціальних мереж та встановлено, що їх використання як частини інноваційного менеджменту дозволяє власникам брендів ефективно взаємодіяти з малярами через створення платформ для обміну ідеями та досвідом, що сприяє покращенню розуміння потреб малярів, їхніх поглядів на використання лакофарбової продукції та бажання вдосконалювати свої навички. Застосування інноваційного менеджменту через соціальні мережі також дозволяє власникам брендів створювати сприятливу інноваційну культуру серед малярів.

Ключові слова: соціальні мережі, комунікації, органічний охват, контент, цільова аудиторія, малярна спільнота, Ліга Майстрів, Construction Junkie Community, Builders' Talk Group, Home Builders Association, Building Designers Association, Facebook, Instagram, TikTok, Messenger, Snapchat, WhatsApp, Viber, Pinterest, Badoo, Tinder, X.

JEL classification: J44; L74

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.110.118>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Українська малярна професійна спільнота представлена переважно фахівцями з інших спеціальностей, що виявляє потребу в професійному навчанні та підвищенні кваліфікації у малярній справі. Дефіцит спілкування з колегами із сфери малярства, який відчувають учасники спільноти, підкреслює важливість спілкування та обміну досвідом у цій сфері. Крім того, необхідно вивчити можливості ефективного використання соціальних мереж, таких як FaceBook, Instagram, TikTok та месенджерів,

для підвищення обізнаності та формування лояльності до брендів у спільноті малярів.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідницька активність є критично важливою для наукового прогресу та розвитку будівельної галузі. Вона сприяє виявленню нових знань, розробці інноваційних підходів та технологій, аналізу та вирішенню актуальних проблем. З останніх публікацій на дану тему, можна виділити праці вітчизняних науковців: Колодійчук А. «Маркетинг соціальних мереж: Сучасний стан та перспективи розвитку» [13]; Базака Р., Сфремов А. «Інструментарій соціальних

мереж в іноваційному менеджменті сучасних технологій» [5]. Також треба відзначити праці авторів з інших країн: Андерс А. «Платформи командного спілкування та нові практики соціальної співпраці» [1]; Керері Дж. О., Харпер К. М. «Соціальні мережі та будівельні бригади» [2]; Аль-Шехан А. О., Ассбейхат Дж. М. «Дослідження впливу соціальних мереж на управління будівельним проектом» [3]; Раян Робертс «Переосмислений маркетинг: Ефект TikTok» Успіх у рекламі в соціальних мережах» [4]. Через дослідницьку активність вчені можуть розвивати нові концепції, підтверджувати їх емпіричними даними та сприяти впровадженню знань у практику. Крім того, ця активність сприяє зміцненню наукових зв'язків, обміну досвідом між науковцями та формуванню наукової спільноти, що сприяє загальному розвитку індустрії та підвищенню її ефективності.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Незважаючи на поглиблену деталізацію теоретико-методологічних питань та практичних розробок щодо організації в будівельній галузі професійних спільнот за допомогою соціальних мереж, багато питань ще далекі від їх вирішення, а деякі з них потребують подальшого дослідження. Зокрема, зростання будівельного сектору в Україні зумовлює необхідність дослідження соціальних мереж як ключового інструменту об'єднання соціальних груп будівельників різних спеціальностей та як частини інноваційного менеджменту, що дозволить власникам брендів ефективно взаємодіяти з малярами через створення платформ для обміну ідеями та досвідом, покращити розуміння потреб малярів та розробити ефективні заходи з ефективного реалізації та популяризації бренду в будівельній галузі України.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є виявлення перспектив використання соціальних мереж як частини інноваційного менеджменту для підтримки професійних спільнот у їх розбудові

будівельної галузі та сприяння утворенню позитивного іміджу України як сучасної та конкурентоспроможної держави у міжнародному контексті.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У соціальних мережах в Україні існує чимало професійних спільнот, особливо в галузі будівництва та пов'язаних з нею сферах. Деякі з них можуть включати:

- професійні асоціації і об'єднання: наприклад, Асоціація будівельних компаній України (АБКУ), або Союз будівельників України (СБУ);

- спеціалізовані групи та форуми: наприклад, групи малярів, плиточників, архітекторів та інших професійних спеціалістів у галузі будівництва;

- бізнес-спільноти та клуби: наприклад, клуби будівельних підприємців, або групи для обміну досвідом та ресурсами;

- спеціалізовані блоги та канали: наприклад, блоги та канали на YouTube та TikTok про будівництво, дизайн та інші аспекти галузі;

- освітні та навчальні платформи: наприклад, групи для обміну навчальними матеріалами та досвідом у галузі будівництва.

Ці спільноти зазвичай мають різний ступінь активності та взаємодії між учасниками. Також можуть існувати міжнародні спільноти, які об'єднують фахівців з різних країн, а також локальні спільноти, зосереджені у конкретних регіонах України.

Стосовно поняття «соціальні мережі», можна навести актуальні приклади популярних сьогодні соціальних мереж в Україні: Facebook, Instagram, TikTok, Messenger, Snapchat, WhatsApp, Viber, Pinterest, Badoo, Tinder та X (в минулому – Twitter).

Перевіряємо критерій зупинки, який може бути, наприклад, досягнення максимальної кількості ітерацій або досягнення деякої точності.

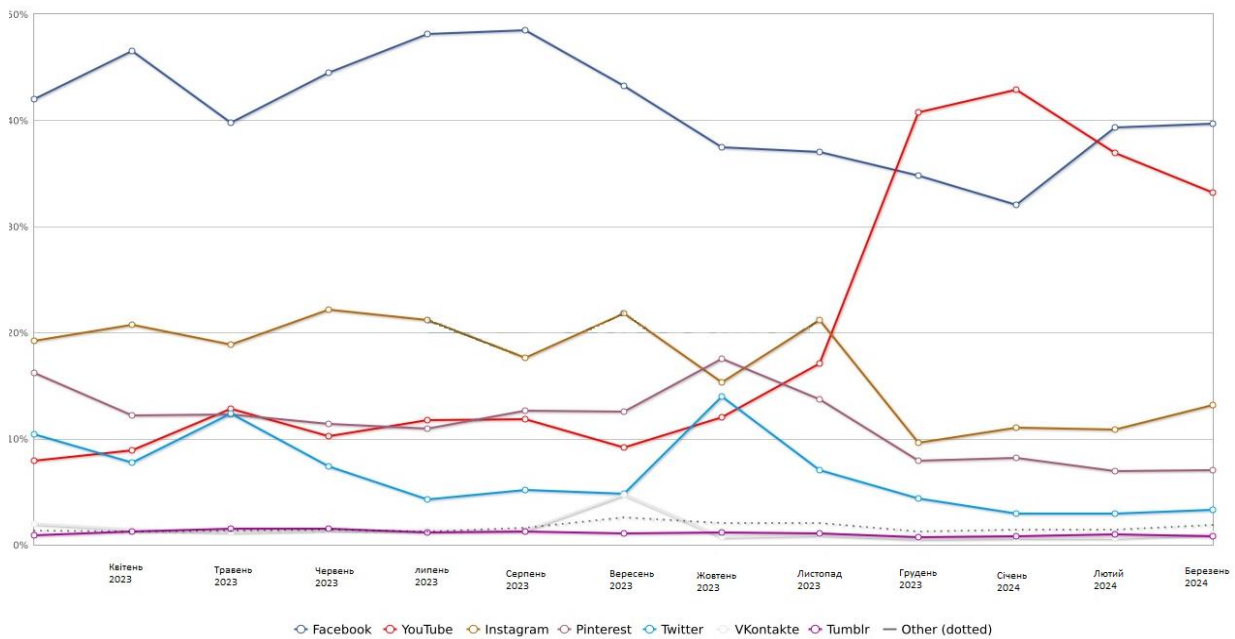

Рисунок 1. Статистика соціальних мереж України. Березень 2023 – Березень 2024

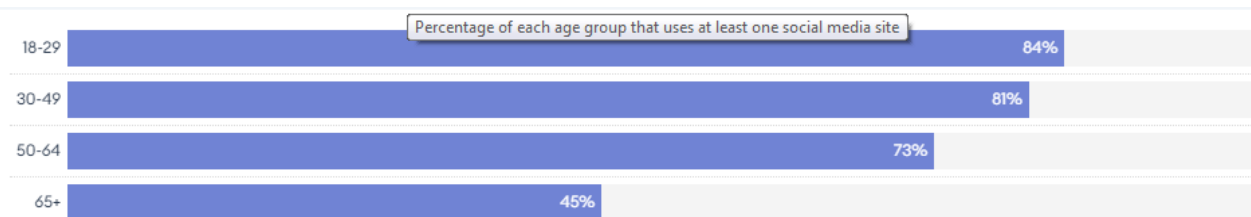

Рисунок 2. Світова статистика. Відсоток кожної вікової групи, яка користується принаймні одним сайтом соціальних мереж [10]

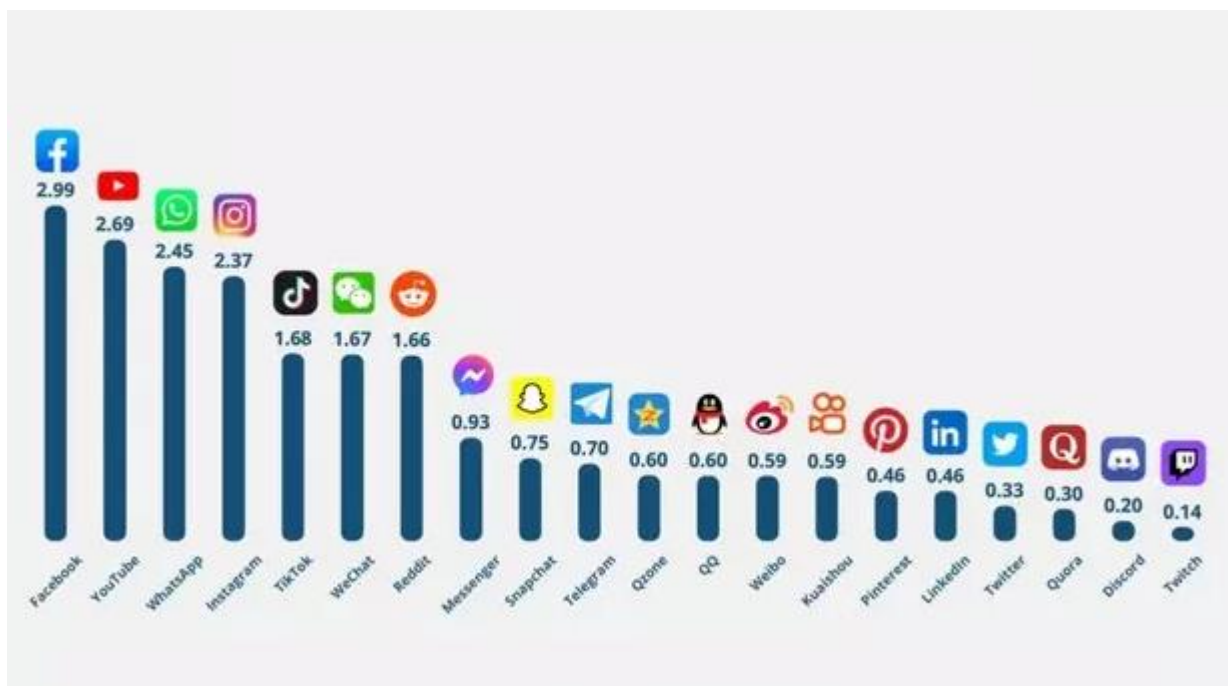

Рисунок 3. Світова статистика відвідувань соціальних мереж у 2023 році, млрд користувачів в місяць

Як видно з рис. 2, використання соціальних мереж, як правило, спрямоване в бік молодшої демографічної групи: 84% людей віком від 18 до 29 років і 81% людей віком від 30 до 49 років активно користуються принаймні одним сайтом соціальних мереж. Але ця активна тенденція використання продовжується також у старших демографічних групах: 73% у віці від 50 до 64 років і дещо несподівано 45% у групі 65+.

Ця еволюція соціальних медіа для кращого відображення демографічних показників населення підкреслює важливість диференційованих за віком стратегій під час планування кампаній у соціальних мережах [10].

Сучасний контекст використання соціальних мереж полягає у створенні віртуального простору для взаємодії, обговорення ідей, обміну думками та іншими формами спілкування. Основним завданням соціальних мереж є сприяння комунікації та обміну інформацією між користувачами в онлайн-середовищі. Термін «Соціальна мережа» означає «мережу людей, які взаємодіють у Інтернеті для спілкування, публікації інформації та зображень, залишання коментарів чи надсилання повідомлень. Учасники мають змогу розширити свої особисті та професійні зв'язки, встановивши контакт з іншими на веб-сайтах соціальних мереж та відповідних додатках» [5].

Світова статистика відвідувань соціальних мереж у 2023 році показана на рис. 3.

Розуміння сучасного менеджменту тісно пов'язано зі зростанням цифровізації, введенням нових технологій і використанням інноваційних практик. Тому, поняття «сучасний менеджмент» можна визначити як «інноваційний менеджмент», який за визначенням Н. Буняк, є сукупністю принципів, методів і форм управління процесом розроблення, упровадження, виробництва та комерціалізації інновацій» [6, с. 6]. Прогноз динаміки росту кількості користувачів соціальних мереж з 2017 по 2027 рік показано на рис. 4.

Отже, дослідження в даній тематиці буде актуальним, так як позитивна динаміка зростання числа користувачів соціальних мереж зберігається до 2027 року.

Розвиток малярної спільноти здійснюється через її зосередження на

ключових аспектах інноваційного менеджменту, які є важливими для успішної організації та розвитку професійної спільноти малярів. Наприклад, взаємозв'язок і взаємодія всіх компонентів системи вказує на необхідність співпраці та взаємодії між учасниками спільноти для досягнення спільних цілей. Цілісність і узгодженість у часі підкреслюють важливість спільного розуміння місії та цілей спільноти малярів, що допомагає уникати конфліктів та забезпечує однаковий напрямок розвитку. Адаптивність та гнучкість до змін середовища важливі для спільноти малярів, оскільки будівельна галузь постійно зазнає технологічних та ринкових змін, на які треба реагувати швидко і ефективно. Автономність елементів організаційної структури та їх багатофункціональність допомагають спільноті малярів ефективно виконувати свої завдання та розвиватися відповідно до потреб та вимог середовища [6, с. 6].

Інноваційний менеджмент має важливе значення для власників бренду, орієнтованих на співпрацю з малярною спільнотою. Використання соціальних мереж, як частини інноваційного менеджменту, дозволяє власникам брендів ефективно взаємодіяти з малярами через створення платформ для обміну ідеями та досвідом. Це сприяє покращенню розуміння потреб малярів, їхніх поглядів на використання лакофарбової продукції та бажання вдосконалювати свої навички.

Застосування інноваційного менеджменту через соціальні мережі також дозволяє власникам брендів створювати сприятливу інноваційну культуру серед малярів. Це означає, що завдяки спільним ініціативам та обміну досвідом через соціальні мережі, маляри отримують змогу вдосконалювати свої навички та збільшувати лояльність до бренду. Така взаємодія сприяє виробленню ефективних стратегій комунікації та співпраці між власниками бренду та малярною спільнотою, що є ключовим для популяризації та успішного використання лакофарбової продукції у будівельній галузі. Таким чином, підприємство зможе підвищувати довіру до своїх клієнтів, залишатися в тренді світових тенденцій та підвищить власну конкурентоспроможність [7, с. 22–37].

Розглянемо існуючі будівельні спільноти, які утворились та мають розвиток в Україні:

1) «Ліга Майстрів» — це одна з відомих будівельних спільнот в Україні, що об'єднує професіоналів у галузі будівництва та ремонту. Спільнота створена з метою підтримки та розвитку майстрів, сприяння обміну досвідом та новими технологіями у будівництві. «Ліга Майстрів» активно працює над підвищенням кваліфікації своїх учасників, організацією майстер-класів, тренінгів та конференцій з питань сучасних тенденцій у будівництві. Такі спільноти важливі для розвитку галузі та підтримки фахівців у сфері будівництва. «Ліга Майстрів» є дуже активною та впливовою будівельною спільнотою в Україні, спрямованою на підтримку та розвиток професіоналів у сфері будівництва та ремонту. Їхні ініціативи з підвищення кваліфікації, організації навчальних заходів та обміну досвідом мають велике значення для розвитку галузі та підтримки фахівців. Це свідчить про активний інтерес українських майстрів до постійного вдосконалення своїх навичок та використання сучасних технологій у будівництві.

Крім «Ліги Майстрів», є ще декілька відомих будівельних спільнот в Україні та світі:

2) Будівельний Форум: Це онлайн-спільнота будівельників, де обговорюються теми зв'язані з будівництвом, ремонтом та дизайном. Платформа: онлайн-форум. Кількість аудиторії: приблизно 50 000 активних користувачів. Інфлюенсери: відомі будівельні експерти та архітектори. Органічний охопит: значний, оскільки форум привертає професіоналів та ентузіастів з різних країн.

3) Construction Junkie Community: Ця спільнота, яка активно діє на платформах соціальних мереж, об'єднує професіоналів будівельної галузі з усього світу, де обмінюються досвідом та новими технологіями. Платформа: Facebook. Кількість аудиторії: понад 30 000 учасників у групі. Інфлюенсери: досвідчені будівельні менеджери та консультанти. Органічний охопит: значний серед учасників групи, що активно діляться досвідом та порадами.

4) Builders' Talk Group: Це група будівельників на платформі Facebook, де обговорюються питання будівництва, діляться порадами та ідеями. Платформа: Facebook. Кількість аудиторії: понад 30 000 учасників у групі. Інфлюенсери: досвідчені

будівельні менеджери та консультанти. Органічний охопит: значний серед учасників групи, що активно діляться досвідом та порадами.

5) Home Builders Association: Це організація, що об'єднує будівельників, архітекторів та інших фахівців у галузі будівництва з метою сприяння розвитку та підтримки професіоналізму. Платформа: офіційний веб-сайт, соціальні мережі та спеціалізовані події. Кількість аудиторії: стільки, скільки має членів організація. Інфлюенсери: керівництво асоціації та відомі фахівці в будівельній сфері. Органічний охопит: високий серед професіоналів та зацікавлених учасників.

6) Building Designers Association: Ця спільнота складається з дизайнерів та архітекторів, які об'єднуються для обміну ідеями та сприяння розвитку дизайну в будівництві.

Платформа: офіційний веб-сайт, соціальні мережі та конференції. Кількість аудиторії: залежить від кількості членів та учасників подій. Інфлюенсери: відомі архітектори та дизайнери засновники. Органічний охопит: великий серед спеціалістів у галузі дизайну та архітектури.

Ці спільноти важливі для будівельної галузі, оскільки вони сприяють обміну досвідом, ідеями та новими технологіями, що допомагає підвищувати якість та ефективність робіт у цій сфері.

Розвиток малярних професійних груп у різних соціальних мережах має свої переваги та недоліки, які варто розглянути.

Почнемо з Facebook. Ця платформа дозволяє малярам створювати сторінки брендів чи особисті профілі для спілкування з колегами та клієнтами. Вона є ефективним інструментом для реклами, обміну досвідом та взаємодії з аудиторією, але недоліком є обмеження в органічному охопленні через алгоритми показу контенту.

Instagram, з іншого боку, сприяє візуальному представленню робіт малярів через фото та відео. Вона підходить для створення креативного портфоліо та просування бренду серед широкого загалу, але може бути менш ефективною для прямого спілкування та обміну інформацією.

TikTok, як нова соціальна мережа, надає можливість створення коротких, цікавих відео, що може привернути увагу молоді аудиторії та підвищити впізнаваність бренду.

Проте ця платформа вимагає творчості та регулярності у публікаціях.

Messenger, Snapchat, WhatsApp та Viber є ідеальними для особистого спілкування та організації робочих чатів для малярів, але їхні можливості для публічного представлення робіт обмежені.

Pinterest, хоча не так популярний серед малярів, пропонує креативну платформу для візуальної інспірації та збереження ідей.

Badoo та Tinder, як соціальні мережі для знайомств, не є ідеальними для професійної

діяльності малярів через спрямованість на особистість та відносини.

X (в минулому Twitter) був популярним для професійної мережі малярів, але втратив цю позицію через обмеження у символах та зміну акцентів у користувацькому сприйнятті.

Загалом, кожна соціальна мережа має свої переваги та недоліки для розвитку малярних професійних груп, і вибір платформи залежить від конкретних цілей та аудиторії [9, с. 3–41].

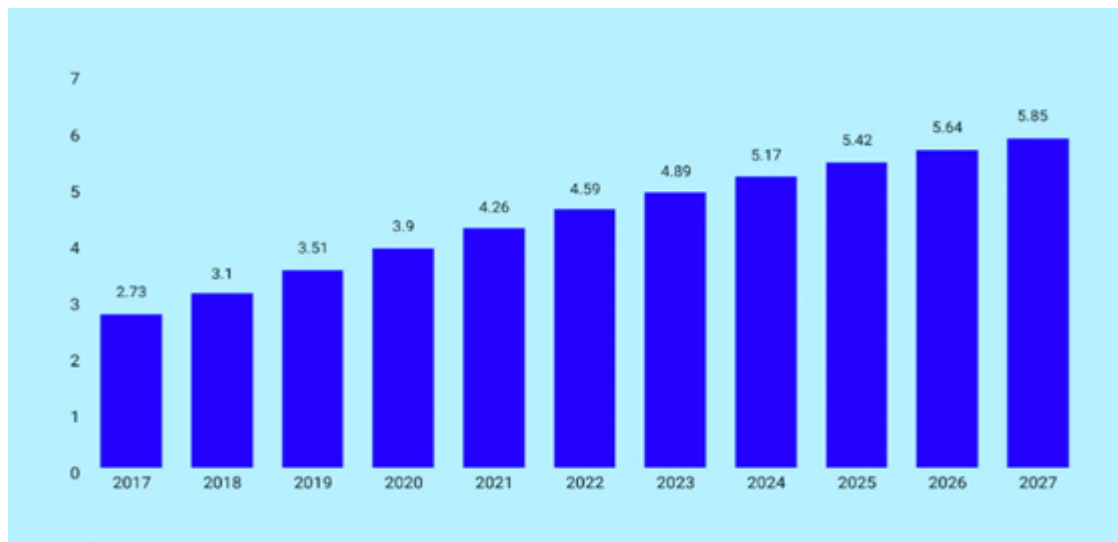

Рисунок 4. Світовий прогноз динаміки росту кількості користувачів соціальних мереж, в млрд. користувачів в рік [11]

Таблиця 1. Порівняння соціальних мереж за основними характеристиками [13]

Ознака	Facebook	Instagram	X (Twitter)
Аудиторія	Найбільша соціальна мережа в світі з більш, ніж 2 мільярдами активних користувачів. Аудиторія в основному доросла і освічена	Платформа для обміну фотографіями та відео. Аудиторія в основному молода, міська та активна	Платформа для коротких повідомлень (твітів). Аудиторія в основному освічена, активна в соціальних мережах і цікавиться новинами
Сильні сторони	Таргетинг по інтересам. Різноманітні формати реклами (текстові, графічні, відео). Можливості для створення спільнот і взаємодії з аудиторією	Високий рівень залученості. Мережа зручна для просування продуктів, пов'язаних зі способом життя, красою і модою. Ефективна реклама за допомогою Stories і reels	Можливість спілкування з клієнтами та встановлення відносин. Ефективна реклама з використанням хештегів і твітів із закликом до дії
Слабкі сторони	Зниження органічного охоплення. Висока конкуренція за увагу користувачів. Не завжди зручне управління рекламою	Обмежені можливості для таргетингу порівняно з Facebook. Незручна для довгих текстів і посилань	Короткий формат повідомлень обмежує можливості надання інформації. Висока конкуренція за увагу користувачів
Вибір платформи	Для масового охоплення.	Для візуального маркетингу та просування бренду	Для спілкування з клієнтами та маркетингу новин.

Месенджери, такі як Messenger, WhatsApp, Viber, та Telegram, мають свої переваги і недоліки для малярних професійних груп. Messenger від Facebook дозволяє створювати групові чати та відправляти повідомлення, фото та відео. Це зручний засіб для організації робочих обговорень та обміну інформацією серед малярів. Однак, обмеження у розмірі файлів та багатокористувацькі обмеження можуть стати перешкодою для ефективної комунікації у великих групах. WhatsApp та Viber також є популярними серед малярів для приватного та групового спілкування. Вони надають можливість відправляти повідомлення, фото, відео, та документи, а також використовувати відео- та аудіодзвінки для більш ефективної комунікації. Однак, вони можуть мати обмеження у створенні публічної інформації та доступності для всіх користувачів.

Telegram відомий своєю шифрованою та безпечною комунікацією, що може бути важливим для професійних спілок, як малярні групи. Він дозволяє створювати публічні та приватні канали для обговорень, спільних проєктів, та обміну важливою інформацією. Однак, його менша поширеність серед широкої аудиторії може зробити його менш зручним для всебічного спілкування з клієнтами або колегами, як це може бути у WhatsApp чи Messenger.

Загалом, месенджери є важливим інструментом для малярних професійних груп, проте варто враховувати їхні можливості та обмеження при виборі платформи для комунікації та співпраці.

Кожна соціальна мережа має свої переваги та перспективи для розвитку будівельної спільноти малярів. Порівняння соціальних мереж за основними характеристиками наведено у табл. 1.

Facebook залишається однією з найбільш популярних платформ для будівництва спільнот та сприяння обміну інформацією. Враховуючи алгоритми цієї мережі, важливо активно взаємодіяти з аудиторією та створювати цікавий контент для залучення уваги.

Instagram і TikTok стають все більш популярними серед молоді та креативних професіоналів. Вони пропонують широкі можливості для візуальної презентації робіт

малярів та взаємодії зі спільнотою. Важливо дотримуватися тенденцій в цих мережах та створювати зміст, який зацікавить аудиторію.

Messenger, WhatsApp, та Viber є важливими інструментами для приватної та групової комунікації. Вони дозволяють ефективно обмінюватися інформацією та координувати роботу в межах будівельної спільноти.

Однак, важливо пам'ятати, що алгоритми кожної мережі постійно змінюються, тому необхідно вивчати та адаптуватися до них для досягнення більшого охоплення та ефективного спілкування з аудиторією. В цілому, розвиток будівельної спільноти малярів відбувається у напрямі використання різноманітних соціальних мереж як інструментів для обміну досвідом, просування бренду та сприяння взаємодії між професіоналами галузі.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Малярна професійна спільнота в Україні є важливим складовим сегментом будівельної галузі. Вона характеризується різноманітністю освітньої підготовки її учасників, більшість яких мають інші спеціальності, але обрали малярську справу як основний напрям діяльності. Це свідчить про велику потребу в додаткових знаннях та професійному розвитку у сфері малярства. Сама спільнота є молодого, що вказує на потенціал для активного зростання та формування нових підходів у професійній діяльності. Однією з важливих характеристик малярної спільноти є готовність її учасників інвестувати у власний розвиток у малярській справі. Це відображає не лише потребу у власному зростанні, а й бажання покращити якість виконаної роботи та створити сприятливі умови для спілкування та обміну досвідом з колегами. Незважаючи на популярність спілкування у соціальних мережах, малярів в Україні стикаються з великим дефіцитом спілкування з колегами в реальному житті. Це підкреслює важливість впровадження нових форм комунікації та сприяння зближенню малярів для обміну досвідом та знаннями.

Одним із факторів, який впливає на професійний розвиток малярів, є відсутність

кваліфікованої навчальної бази та сертифікації у цій сфері в Україні. Це ускладнює можливості для підвищення кваліфікації та оцінки рівня майстерності в цій професії, що вимагає звернення уваги владних структур та професійних об'єднань. Малярі також можуть підвищити свою майстерність, через участь у презентаціях та навчаннях від виробників будівельних матеріалів, що свідчить про важливість активної участі у професійних заходах та сприяння співробітництву між виробниками та споживачами послуг у будівельній галузі.

Ці характеристики малярної професійної спільноти в Україні визначають не лише потреби та проблеми цієї групи фахівців, а й

вказують на можливості для вдосконалення умов праці та розвитку професійного середовища у будівельній сфері країни.

Важливим для власників брендів, які цінують співпрацю зі спільнотою малярів є використання соціальних мереж як частини управління інноваціями. Це дозволяє створити платформу для обміну ідеями та досвідом, а також ефективно взаємодіяти з малярами, краще зрозуміти їхні потреби, погляди та бажання вдосконалювати свої навички. Застосовуючи інноваційний менеджмент через соціальні медіа, власники брендів також можуть створювати серед малярів позитивну інноваційну культуру.

Література

1. Anders, A. Team communication platforms and emergent social collaboration practices. *Int. J. Bus. Commun.* 2016, 53, 224–261. [Google Scholar] [CrossRef].
2. Kereri, J.O.; Harper, C.M. Social networks and construction teams: Literature review. *J. Constr. Eng. Manag.* 2019, 145, 03119001. [Google Scholar] [CrossRef].
3. Al-Shehan, A.O.; Assbeihat, J.M. An Investigation of the Impact of Social Media on Construction Project Management. *Civ. Eng. J.* 2021, 7, 153–164. [Google Scholar] [CrossRef].
4. Ryan Roberts, Marketing Reimagined: The Effect of TikTok's. Success On Social Media Advertisement, Dec 2023, <https://scholarscompass.vcu.edu/auctus/89>
5. Базака, Р., & Єфремов, А. (2023). Інструментарій соціальних мереж в інноваційному менеджменті сучасних технологій. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (18), 268-273. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.31>
6. Bunyak N. M. (2022) Innovative Management: Lecture Notes. Lutsk: Lesya Ukrainka Volyn National University, 132 p.
7. Котлер Ф., Катарджая Г., Сетьяван І. Маркетинг 4.0. Від традиційного до цифрового / пер. з англ. К. Куницької та О. Замаєвої. Київ : Вид. група КМ-БУКС, 2018. 208 с.
8. Васильковський Б. «Як соціальні мережі впливають на суспільство та бізнес» , Inproject <https://inproject.org/vplyv-soczialnuh-merezh-na-suspilstvo-i-biznes/>
9. Посібник з питань використання соціальних мереж. Робота із соціальними мережами. Розроблений Департаментом преси і публічної інформації Консультативної місії ЄС в Україні. м. Київ, серпень 2020 р.
10. https://www.forbes.com/advisor/business/social-media-statistics/#social_media_platforms_statistics_section
11. <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>
12. <https://gs.statcounter.com/social-media-stats/all/ukraine>
13. Колодійчук А. «Маркетинг соціальних мереж: Сучасний стан та перспективи розвитку», The 12th International scientific and practical conference “Modern thoughts on the development of science: ideas, technologies and theories” (March 26 – 29, 2024) Amsterdam, Netherlands. International Science Group. 2024.

References

1. Anders, A. Team communication platforms and emergent social collaboration practices. *Int. J. Bus. Commun.* 2016, 53, 224–261. [Google Scholar] [CrossRef].
2. Kereri, J.O.; Harper, C.M. Social networks and construction teams: Literature review. *J. Constr. Eng. Manag.* 2019, 145, 03119001. [Google Scholar] [CrossRef].
3. Al-Shehan, A.O.; Assbeihat, J.M. An Investigation of the Impact of Social Media on Construction Project Management. *Civ. Eng. J.* 2021, 7, 153–164. [Google Scholar] [CrossRef].
4. Ryan Roberts, Marketing Reimagined: The Effect of TikToks. Success On Social Media Advertisement, Dec 2023, <https://scholarscompass.vcu.edu/auctus/89>
5. Bazaka, R., & Yefremov, A. (2023). Instrumentarii sotsialnykh merezh v inovatsiinomu menedzhmenti

suchasnykh tekhnolohii. Tavriiskyi naukovi visnyk. Seria: Ekonomika, (18), 268-273. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.31>

6. Bunyak N. M. (2022) Innovative Management: Lecture Notes. Lutsk: Lesya Ukrainka Volyn National University, 132 p.

7. Kotler F., Katardzhaia H., Setiavan Yi. Marketynh 4.0. Vid tradytsiinoho do tsyfrovoho / per. z anhl. K. Kunytskoi ta O. Zamaievoi. Kyiv : Vyd. hrupa KM-BUKS, 2018. 208 s.

8. Vasylovskiy B. «Yak sotsialni merezhi vplyvaiut na suspilstvo ta biznes» , Inproject <https://inproject.org/vplyv-sotsialnuh-merezh-na-suspilstvo-i-biznes/>

9. Posibnyk z pytan vykorystannia sotsialnykh merezh. Robota iz sotsialnymi merezhamy. Rozroblenyi Departamentom presy i publichnoi informatsii Konsultatyvnoi misii YeS v Ukraini. m. Kyiv, serpen 2020 r.

10. https://www.forbes.com/advisor/business/social-media-statistics/#social_media_platforms_statistics_section

11. <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>

12. <https://gs.statcounter.com/social-media-stats/all/ukraine>

13. Kolodiichuk A. «Marketynh sotsialnykh merezh: Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku», The 12th International scientific and practical conference “Modern thoughts on the development of science: ideas, technologies and theories” (March 26 – 29, 2024) Amsterdam, Netherlands. International Science Group. 2024

Abstract

MURHA Serhii

Prospects of using social networks as part of innovative management to support professional communities in the development of the construction industry (on the example of the community of painters)

The article analyzes social networks and their role in the modern world as a key tool for uniting social groups of builders of various specialties. It has been found that social networks provide convenient and fast communication between specialists, facilitate the exchange of experience and information on new technologies and methods of work, create an opportunity for collaboration on projects and collaborations, expand the network of contacts and find new partners and clients. It was found that social networks are a platform for education and training, where you can find educational content and resources for advanced training. It is substantiated that social networks open wide opportunities for marketing and promotion of construction services and goods, helping to attract new customers, increase brand awareness and expand business in the construction industry. A comparative analysis of social networks has been carried out and it has been established that their use as part of innovation management allows brand owners to effectively interact with painters through the creation of platforms for the exchange of ideas and experience, which contributes to improving understanding of the needs of painters, their views on the use of paint and varnish products and the desire to improve their skills. The application of innovation management through social networks also allows brand owners to create a favorable innovation culture among painters.

Keywords: social networks, communications, organic coverage, content, target audience, painting community, League of Masters, Construction Junkie Community, Builders' Talk Group, Home Builders Association, Building Designers Association, Facebook, Instagram, TikTok, Messenger, Snapchat, WhatsApp, Viber, Pinterest, Badoo, Tinder, X.

Бібліографічний опис статті:

Мурга С. О. Перспективи використання соціальних мереж як частини інноваційного менеджменту для підтримки професійних спільнот у розбудові будівельної галузі (на прикладі спільноти малярів). *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 110-118.

Murha S. (2024) Prospects of using social networks as part of innovative management to support professional communities in the development of the construction industry (on the example of the community of painters). *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 110-118.

ТКАЧУК Людмила Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та інноваційного менеджменту
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0001-9770-7851
e-mail: ludatkachuk2017@gmail.com

ЛЕБЕДЄВ Павло Володимирович

здобувач
Вінницький національний технічний університет, Україна
e-mail: lebediev@agalawyers.org

**ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ
ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА**

В статті узагальнено основні підходи до визначення сутності власного капіталу відповідно до положень та стандартів бухгалтерського обліку П(С)БО та поглядів вчених-економістів. Визначено, що сучасні науковці аналізують економічну сутність власного капіталу з урахуванням того, що він є основним фактором виробництва, характеризує фінансові ресурси підприємства, які приносять прибуток, використовується як основне джерело формування добробуту його власників, є основним показником ринкової вартості підприємства, його динаміка є важливим показником економічної ефективності. Обґрунтовано, що капітал як фактор виробництва виступає основним ресурсом виробництва та інвестицій, джерелом доходу, об'єктом управління та власності, купівлі-продажу та одержання вигоди, що включає в себе фактори ризику та ліквідності. Власний капітал є частиною активів компанії, яка залишається після відрахування її зобов'язань. Гарантом успішної та прибуткової діяльності підприємства, його ринкової конкурентоспроможності та фінансової стабільності є ситуація, коли власний капітал складає основну частину його фінансових ресурсів. Представлено пропозицій щодо вдосконалення системи управління власним капіталом підприємства та визначено необхідність ефективного використання власних ресурсів підприємства в умовах обмеженості ресурсів.

Ключові слова: капітал, власний капітал, залучений капітал, статутний капітал, нерозподілений прибуток, джерела формування власного капіталу, управління власним капіталом.

JEL classification: D22; G31

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.119.126>

**1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У
ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК
ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ
ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

В умовах ринкової економіки наявність та структура власного капіталу є визначальною умовою успішного функціонування та економічного розвитку будь-якого підприємства. Під час створення суб'єкта господарювання його власний (статутний) капітал реалізується в активах, інвестованих засновниками підприємства і визначається вартістю майна підприємства. Достатня

величина власного капіталу дає можливість вести господарську діяльність, нарощувати обсяги виробництва та реалізації продукції, бути фінансово незалежним від факторів зовнішнього впливу. Тому важливим аспектом аналізу фінансово-економічної діяльності підприємства є удосконалення системи управління власним капіталом підприємства. В умовах фінансової кризи, обмеженості зовнішніх джерел фінансування, зниження прибутку та дефіциту оборотних коштів наявність власних фінансових ресурсів та їх ефективне використання є

одним із ключових факторів розвитку підприємства.

Оскільки для підприємств основними джерелами фінансування є не лише власний, а й залучений капітал, при розробці фінансової політики необхідно обрати таку структуру капіталу, яка дозволить підвищити ринкову вартість суб'єкта господарювання при найменшій вартості капіталу. Тому результат і ефективність діяльності підприємства залежать не лише від раціонального використання капіталу, а й від джерел капіталу. Дотримуючись певних пропорцій власного та позикового капіталу, можна забезпечити необхідний рівень фінансової незалежності, прибутковості, а також максимізувати ринкову вартість бізнесу.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Значний науковий внесок в дослідження дефініції категорії «капітал» та «власний капітал» було зроблено класиками світової економічної науки Дж. Кларком, К. Марксом, А. Маршаллом, Д. Рікардо, А. Смітом, І. Фішером, Дж. Хіксом, Ю. Брігхемом та ін. Теоретико-методологічні аспекти ідентифікації економічної сутності власного капіталу, його класифікації та формування ефективних механізмів управління власним капіталом досліджували вітчизняні науковці Бутинець Ф. Ф., Бланк І. О., Кірсанова Т. О., Мних Є. В., Міщук Є. В., Андрушків Б. М. та ін.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень за даною темою, потребують подальшого уточнення категоріальний апарат, узгодження нормативно-правової бази згідно міжнародних стандартів та дослідження проблеми пошуку шляхів підвищення ефективності управління власним капіталом підприємства.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є систематизація теоретико-методичних підходів до управління власним капіталом підприємства, виявлення

існуючих проблем, пов'язаних із станом власного капіталу та обґрунтування напрямів удосконалення управління власним капіталом підприємства.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У сучасних економічних умовах капітал як фактор виробництва виступає основним ресурсом виробництва та інвестицій, джерелом доходу, об'єктом управління та власності, купівлі-продажу та одержання вигоди, що включає в себе фактори ризику та ліквідності. Власний капітал є частиною активів компанії, яка залишається після відрахування її зобов'язань. Гарантом успішної та прибуткової діяльності підприємства, його ринкової конкурентоспроможності та фінансової стабільності є ситуація, коли власний капітал складає основну частину його фінансових ресурсів.

В економічній літературі існують різні підходи до визначення сутності власного капіталу, що свідчить про неоднозначність їх тлумачення, визначення їх економічного змісту та місця в господарсько-відтворювальних процесах підприємства та вартості тих чи інших джерел. Основні підходи до визначення сутності власного капіталу відповідно до положень та стандартів бухгалтерського обліку П(С)БО та поглядів вчених-економістів узагальнено в таблиці 1.

На підставі даних табл. 1 можна зробити висновок, що сучасні науковці аналізують економічну сутність власного капіталу з урахуванням того, що він є основним фактором виробництва, характеризує фінансові ресурси підприємства, які приносять прибуток, використовується як основне джерело формування добробуту його власників, є основним показником ринкової вартості підприємства, його динаміка є важливим показником економічної ефективності.

Проведення аналізу ефективності управління власним капіталом передбачає аналіз фінансової стійкості підприємств, ділової активності та рентабельності.

Таблиця 1

**Систематизація підходів до визначення сутності власного капіталу
(складено за даними [1-10])**

Автор, джерело	Власний капітал – це
Закон України «Про бухгалтерський облік» [1]	різниця між активами і зобов'язаннями підприємства;
П(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]	різниця між активами і зобов'язаннями підприємства;
Бланк І. О. [3]	накопичений запас економічних благ у грошовій та товарній формі, що беруть участь у економічному процесі як інвестиційний ресурс та фактор виробництва;
Бутинець Ф. Ф. [4]	загальна вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності та використовуються ним для формування його активів;
Мних Є. М., Барабаш Н. С. [5]	основа для здійснення діяльності підприємств, показує ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство, формується за рахунок внесків власників та накопичення сум доходу від діяльності підприємства;
Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю. [6]	головний вимірник ринкової вартості підприємства, що залежить як від об'єктивних чинників (масштабу цін в економіці країни і ряду макроекономічних показників), так і суб'єктивних чинників (облікової політики самого підприємства);
Щербань О. Д. [7]	фінансові ресурси підприємства без визначення строку повернення його засновникам у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які залучаються до економічного процесу діяльності суб'єкта господарювання;
Хмелевська А. В., Незборецька Г. М. [8]	модифікована величина заборгованості підприємства його засновникам у розмірі вартості активів, які ним забезпечуються;
Любар О. О., Болахівська В. В., Сімаков О. О. [9]	загальна сума власних джерел фінансування активів, які по праву належать підприємству та сформовані за рахунок внесків власників, а також додатково створених та отриманих в процесі господарської діяльності власних коштів підприємства;
Івченко Л. В., Удовик Н. Л. [10]	фінансові ресурси, які підприємство вкладає для організації і фінансування господарської діяльності.

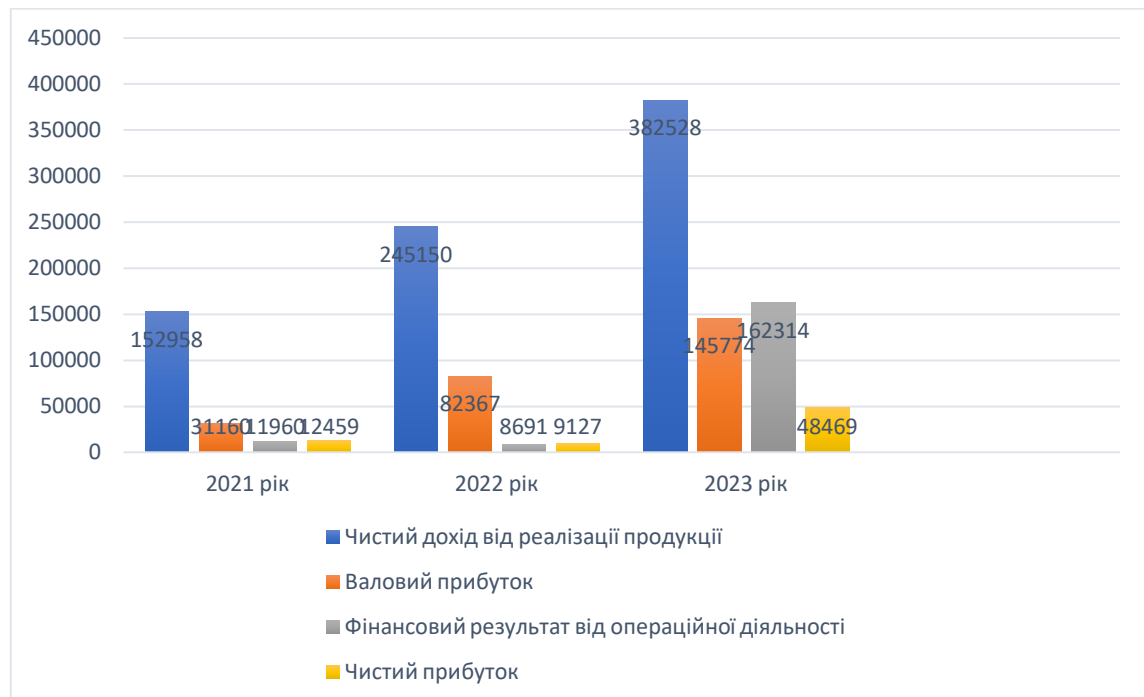

Рис. 1. Динаміка фінансових результатів КНВО “Форт” МВС України за 2021-2023 рр., тис. грн.

Проведемо аналіз на прикладі Казенного науково-виробничого об'єднання "Форт" МВС України, що спеціалізується на виробництві зброї та боєприпасів. В сучасних умовах на підприємстві працює понад 600 висококваліфікованих фахівців, виробництво має в своєму розпорядженні високоточні обробні центри, сучасні комп'ютерні засоби та технології. Робота КНВО «Форт» МВС України об'єднання здійснюється за такими основними напрямками, що стосуються розробки високих технологій у виготовленні стрілецької зброї, також впровадження програмного забезпечення балістичного проектування, застосування комп'ютерної методики реєстрації об'єктів, впровадження методу хіміко-термічної обробки деталей, що дає можливість використовувати зброю підприємства в складних кліматичних умовах, що особливо актуально в умовах війни. Усі дані про результати діяльності підприємства не містять комерційної або військової таємниці та отримані з відкритих джерел [11].

Графічно основні фінансово-економічні результати діяльності підприємства наведено на рис.1. Як свідчать дані, чистий дохід від реалізації на підприємстві в 2022 р. в порівнянні з 2021 р. збільшився на 60%, в 2023 р. в порівнянні з 2022 р. цей показник зріс ще на 56%, що пов'язане із зростанням обсягів виробництва продукції через військові дії та збільшення державного замовлення на продукцію КНВО «Форт» МВС України.

Валовий прибуток збільшився на 51 207 тис.грн. (164%) в 2022 р. в порівнянні з 2021 р. та на 63407 тис. грн. (77%) в 2023 р. в порівнянні з 2022 р. Фінансовий результат від операційної діяльності зменшився на 3 269 тис.грн. (27%) в 2022 р. в порівнянні з 2021 р., однак значно зріс в 2023 р. в порівнянні з 2022 р. на 153623 тис.грн. (на 1768%).

Чистий прибуток зменшився в 2022 р. в порівнянні з 2021 р. на 3332 тис.грн. (27%), але значно зріс в 2023 р. в порівнянні з 2022 р. на 39342 тис.грн. (431 %).

В табл. 2 узагальнено результати аналізу структури балансу КНВО «Форт» МВС України за 2021-2023 рр. Як видно з наведених даних, 2022 р. характеризувався зменшенням основних показників, наведених в балансі підприємства, в порівнянні з 2021 р. Так, валюта балансу за цей період зменшилась на 30%, оборотні активи на 39%, залучений капітал на 42% (за рахунок зменшення поточної кредиторської заборгованості за виданими авансами). Зменшення валюти балансу свідчить, як правило, про скорочення підприємством господарського обороту, що може бути викликане спадом попиту на продукцію підприємства, зменшенням доступу на ринок. Це може свідчити про виникнення фінансових труднощів на підприємстві. Однак, в 2023 р. в порівнянні з 2022 р. ситуація кардинально змінилась: відбулося значне зростання усіх досліджуваних показників. Так, власний капітал КНВО «Форт» МВС України зріс на 606% (за рахунок збільшення додаткового капіталу та нерозподіленого прибутку), залучений капітал зріс на 651% (за рахунок збільшення відстрочених податкових зобов'язань та поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами), необоротні активи зросли на 742% (за рахунок збільшення основних засобів), оборотні активи зросли на 586% (в частині збільшення запасів та дебіторської заборгованості). Результатом діяльності підприємства стало зростання валюти балансу на 634%, що пов'язане із збільшенням державного фінансування виробництва озброєння через військові дії (рис. 2).

Таблиця 2

Аналіз структури балансу КНВО «Форт» МВС України за 2021-2023 рр., тис. грн.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2022 р. від 2021 р.		Відхилення 2023 р. від 2022 р.	
				абсол.	віднос.	абсол.	віднос.
1. Валюта балансу	538861	376154	2760024	-162 707	-30	2 383 870	634
2. Власний капітал	140197	144621	1020685	4 424	3,2	876 064	606
3. Залучений капітал	398664	231533	1738339	-167 131	-42	1 506 806	651
4. Необоротні активи	111799	115029	968528	3 230	3	853 499	742
5. Оборотні активи	427062	261125	1791496	-165 937	-39	1 530 371	586

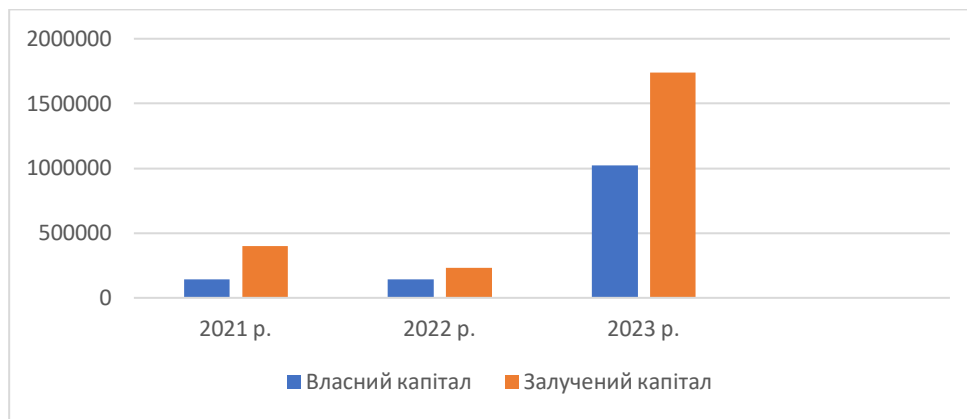

Рис. 2. Динаміка зміни структури пасиву балансу КНВО «Форт» МВС України за 2021-2023 р.р.

Таблиця 3

Аналіз показників платоспроможності КНВО «Форт» МВС України за 2021-2023 р.р.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2022 р. від 2021 р.	Відхилення 2023 р. від 2022 р.
1. Коефіцієнт фінансової незалежності	0,2	0,4	0,37	0,2	-0,03
2. Коефіцієнт фінансової залежності	0,8	0,6	0,63	-0,2	0,03
3. Коефіцієнт фінансової стабільності	0,5	0,6	0,59	0,1	-0,01
4. Коефіцієнт фінансового ризику	0,12	0,11	0,17	-0,01	0,06
5. Індекс постійного активу	0,8	0,8	0,95	0	0,15
6. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,2	1,7	1,5	0,5	-0,2
7. Рентабельність власного капіталу (за валовим прибутком)	0,23	0,58	0,4	0,35	-0,18
8. Рентабельність власного капіталу (за чистим прибутком)	0,09	0,06	0,05	-0,03	-0,01
9. Період окупності власного капіталу	11	15,6	21	4,6	5,4
10. Рентабельність власного капіталу за моделлю Du Pont	0,096	0,048	0,049	-0,912	-0,048
10.1. Рентабельність продаж	0,08	0,03	0,13	-0,05	0,1
10.2. Коефіцієнт оборотності активів	0,2	0,5	0,14	0,3	-0,36
10.3. Фінансовий важіль	6	3,2	2,7	-2,8	-0,05

Аналіз показників платоспроможності та фінансової незалежності КНВО «Форт» МВС України за 2021-2023 р.р. наведено в таблиці 3.

Коефіцієнт фінансової незалежності характеризує частку власного капіталу у загальній сумі капіталу підприємства. Коефіцієнт фінансової незалежності збільшився на 0,2 в 2022 р. в порівнянні з 2021 р.р. та незначно зменшився в 2023 р. в порівнянні з 2022 р. та склав 0,37. Однак позитивною була б тенденція до збільшення даного показника, адже чим вище його значення, тим більш стійким та незалежним буде фінансовий стан досліджуваного підприємства.

Коефіцієнт фінансової залежності за економічною сутністю є оберненим показником до коефіцієнту фінансової незалежності. Він характеризує частку залученого капіталу в загальній величині капіталу підприємства. Коефіцієнт зменшився на 0,2 в 2022 р. в порівнянні з 2021 р.р. та збільшився на 0,03 в 2023 р. в порівнянні з 2022 р. Така динаміка показників є нестабільною і свідчить про недостатню фінансову незалежність в 2023 р. КНВО «Форт» МВС України.

Коефіцієнт фінансової стабільності засвідчує, у скільки разів величина власного капіталу підприємства перевищує обсяг залученого капіталу. Коефіцієнт фінансової стабільності незначно коливається на

підприємстві протягом останніх трьох років і його розмір знаходиться в межах 0,5-0,6. Це означає зростання частки залучених коштів у фінансуванні підприємства. Значення коефіцієнту фінансової стабільності для КНВО “Форт” МВС України є недостатнім протягом досліджуваного періоду, оптимальним є значення цього показника більше 1.

Коефіцієнт фінансового ризику засвідчує, у скільки разів сума залучених коштів перевищує суму власного капіталу. Цей показник незначно зріс у 2023 р. в порівнянні з 2022 р.

Індекс постійного активу характеризує суму необоротних активів, які припадають на 1 грн. власного капіталу. Індекс постійного активу в 2022 р. в порівнянні з 2021 р.р. не змінився. А в 2023 р. в порівнянні з 2022 р. зріс на 0,15, що негативно характеризує результати діяльності підприємства.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу характеризує, наскільки діяльність підприємства забезпечена власним капіталом. Найбільшим значення даного показника було в 2022 р.

Рентабельність власного капіталу (за валовим прибутком) характеризує ефективність використання власних ресурсів підприємства для отримання прибутку. Цей показник значно зріс в 2022 р. в порівнянні з 2021 р.р. на 0,35, але зменшився на 0,18 в 2023 р. в порівнянні з 2022 р.

Рентабельність власного капіталу (за чистим прибутком) показує величину чистого прибутку, що був зароблений кожною гривнею вкладеного власного капіталу. Цей показник незначно знижувався протягом досліджуваного періоду, що негативно характеризує динаміку платоспроможності підприємства.

Період окупності власного капіталу за економічною сутністю є зворотним до коефіцієнта рентабельності власного капіталу за чистим прибутком. Цей показник зростав протягом останніх трьох років, що підтверджує негативну динаміку попереднього коефіцієнту.

Рентабельність продаж характеризує найважливіший аспект діяльності компанії – реалізацію основної продукції, а також оцінює частку собівартості в продажах. Цей показник в 2022 р. в порівнянні з 2021 р.

знизився на 0,05, однак незначно зріс в 2023 р. в порівнянні з 2022 р. на 0,1

Коефіцієнт оборотності активів збільшився на 0,3 в 2022 р. в порівнянні з 2021 р., однак зменшився на 0,36 в 2023 р. в порівнянні з 2022 р. Така динаміка теж є негативною за останній рік. Фінансовий важіль зменшувався протягом останніх трьох років, що позитивно характеризує результати діяльності підприємства.

Проаналізувавши показники платоспроможності КНВО “Форт” МВС України можна зробити висновок, що не зважаючи на значне зростання валюти балансу та прибутку підприємства в 2023 р. в порівнянні з 2022 р., найбільша фінансова стійкість підприємства спостерігалась в 2022 р. Натомість, в 2023 р. значення показників, що характеризують платоспроможність, незначно знизились. Вважаємо, що це відбулося перш за все за рахунок зростання залучених джерел фінансування на підприємстві.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

При систематизації підходів до визначення сутності поняття «власний капітал» було визначено, що сучасні науковці аналізують економічну сутність з урахуванням того, що він є основним фактором виробництва, характеризує фінансові ресурси підприємства, які приносять прибуток, використовується як основне джерело формування добробуту його власників, є основним показником ринкової вартості підприємства, його динаміка є важливим показником економічної ефективності.

Основною метою управління власним капіталом є забезпечення стабільного і ефективного розвитку бізнесу. Управління власним капіталом пов'язано не лише із забезпеченням ефективного використання його сформованої частини, а і з забезпеченням власних фінансових ресурсів, які гарантують майбутній розвиток підприємства. Підприємство під час управління капіталом для ухвалення ефективних управлінських рішень має володіти інформацією щодо наявності капіталу, особливостей його вкладення та структури.

Власний капітал відіграє принципову роль у діяльності сучасного підприємства, яка повинна ґрунтуватись на використанні залученого капіталу, однак його розміри обмежені і менші за розмір власного капіталу. Якщо підприємство ефективно використовує позикові кошти, це приведе до підвищення рентабельності власного капіталу і його зростання в динаміці. Однак існують і переваги використання позикового капіталу

над власним, які виявляються у вартості використання власного та позикового капіталу, оскільки проценти за обслуговування боргу знижують базу для нарахування податку на прибуток. Ефективність функціонування КНВО "Форт" МВС України залежить від ефективної стратегії управління капіталом підприємства, важливою складовою якої є оптимізація структури капіталу.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Загальні вимоги до фінансової звітності: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства Фінансів України від 07.02.2013 року № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
3. Бланк І. О. Управління формуванням капіталу. Київ : Ніка-Центр. 2008. 656 с.
4. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку. Житомир : Рута, 2003. 444 с.
5. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Вид-во КНЕУ, 2014. 536 с.
6. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Стемблевська О. Г. Особливості управління капіталом підприємств кондитерської галузі. *Інфраструктура ринку*. 2017. № 7. С. 128-133. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/7_2017_ukr/23.pdf
7. Щербань О. Д., Струкова М. О. Визначення категорії «власний капітал підприємства». *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 736-739. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/126.pdf
8. Хмелевська А. В., Незборецька Г. М. Власний капітал за атрибутами об'єкту бухгалтерського обліку. *Сталий розвиток економіки*. 2011. № 2. С. 192-194.
9. Любар О. О., Болахівська В. В., Сімаков О. О. Власний капітал та його вплив на розвиток вітчизняної науки. *Економіка та суспільство*. 2019. № 20. С.145-151. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/19/18>
10. Івченко Л. В., Удовик Н. Л. Власний капітал : джерела формування та функції. *Молодий вчений : Економічні науки*. 2016. № 1 (28). Частина 1. С. 55-59.
11. Фінансова звітність Казенного науково-виробничого об'єднання "Форт" МВС України. URL: <https://clarity-project.info/edr/01199251/finances>

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine «About accounting and financial reporting in Ukraine», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. The Ministry of Finance of Ukraine (2013): Regulation (standard) of accounting 1 «General requirements for financial reporting», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
3. Blank I. O. (2008) *Upravlinnya formuvanniam kapitalu* [Management of capital formation]. Kyiv: Nika Center.
4. Butynets F. F. (2003) *Teoriya bukhhalters'koho obliku* [Theory of accounting]. Zhytomyr: Ruta.
5. Mnykh E.V., Barabash N. S. (2014) *Finansovyy analiz : pidruchnyk* [Financial analysis: textbook]. Kyiv: KNEU Publishing House.
6. Dzhedzhula V. V., Yepifanova I. Yu., Stemblevska O.G. (2017) Osoblyvosti upravlinnya kapitalom pidpryyemstv kondyters'koyi haluzi [Peculiarities of capital management of enterprises in the confectionery industry]. *Market infrastructure*. No. 7. pp. 128-133.
7. Shcherban O. D. Strukova M. O. (2017) Vyznachennya katehoriyi «vlasnyy kapital pidpryyemstva» [Definition of the category "own capital of the enterprise"]. *Economy and society*. No. 9. pp. 736-739.

8. Khmelevska A. V., Nezboreska H. M. (2011) Vlasnyy kapital za atrybutamy ob"yektu bukhgalters'koho obliku [Equity according to the attributes of the accounting object]. *Sustainable economic development*. No. 2. pp. 192-194.
9. Lyubar O. O., Bolehivska V. V., Simakov O. O. (2019) Vlasnyy kapital ta yoho vplyv na rozvytok vitchyznyanoyi nauky [Own capital and its influence on the development of domestic science]. *Economy and society*. No. 20. pp. 145-151.
10. Ivchenko L. V., Udovik N. L. (2016) Vlasnyy kapital : dzherela formuvannya ta funktsiyi [Own capital: sources of formation and functions]. *Young scientist: Economic sciences*. No. 1 (28). Part 1. pp. 55-59.
11. Financial reporting of the Fiscal Research and Production Association "Fort" of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. available at: <https://clarity-project.info/edr/01199251/finances>

Abstract

TKACHUK Liudmyla, LEBEDIEV Pavlo Financial aspects of company equity management

The article summarizes the main approaches to determining the essence of equity in accordance with the provisions and accounting standards of P(S)BO and the views of economists. It was determined that modern scientists analyze the economic essence of equity capital taking into account the fact that it is the main factor of production, characterizes the financial resources of the enterprise that bring profit, is used as the main source of the formation of the well-being of its owners, is the main indicator of the market value of the enterprise, its dynamics are important indicator of economic efficiency. It is substantiated that capital as a factor of production acts as the main resource of production and investment, a source of income, an object of management and ownership, purchase and sale, and obtaining profit, which includes risk and liquidity factors. Equity is the portion of a company's assets that remains after deducting its liabilities. The guarantor of the successful and profitable operation of the enterprise, its market competitiveness and financial stability is the situation when equity capital constitutes the main part of its financial resources. Proposals for improving the company's own capital management system are presented and the need for effective use of the company's own resources in conditions of limited resources is determined.

Equity plays a fundamental role in the activity of a modern enterprise, which should be based on the use of borrowed capital, but its size is limited and smaller than the size of equity capital. If the company effectively uses borrowed funds, this will lead to an increase in the return on equity and its dynamic growth. However, there are also advantages of using debt capital over equity, which are reflected in the cost of using equity and debt capital, since interest on debt service reduces the basis for charging income tax. The effectiveness of the functioning of the "Fort" of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine depends on the effective capital management strategy of the enterprise, an important component of which is the optimization of the capital structure.

Key words: capital, equity capital, raised capital, authorized capital, retained earnings, sources of equity capital, equity capital management.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2024 р.

Бібліографічний опис статті:

Ткачук Л. М., Лебедєв П. В. Фінансові аспекти управління власним капіталом підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 119-126.

Tkachuk L., Lebediev P. (2024) Financial aspects of company equity management. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 119-126.

БОКОВЕЦЬ Вікторія Вікторівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва, логістики та менеджменту,
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-0234-9703
e-mail:bokovets.v@ukr.net

БЕЗСМЕРТНА Оксана Владиславівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту,
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна
ORCIDID: 0000-0003-1873-6553
e-mail:bezsmertnaoksana@gmail.com

ШВАРЦ Ірина Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту,
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна
ORCIDID:0000-0003-4344-5213
e-mail:s.irinach502@gmail.com

СКЛАДСЬКА ЛОГІСТИКА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ

У статті розглянуто та проаналізовано зміни, які сталися в сфері складської логістики України під час війни. Окремлено масштаби руйнувань складів в окремих регіонах, зміни в обсягах виробництва та товароруху, наслідки подорожчання палива та нестачі кадрів. Обґрунтовано висновки про необхідність та особливості інноваційної перебудови складської логістики в Україні.

Ключові слова: логістика, склад, товар, транспорт, дефіцит кадрів, інновації, автоматизація.

JEL classification: D22; G31

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.127.133>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Події, які відбуваються останніми роками у світі та, зокрема, в Україні, а це такі, як революції 2004 та 2013-2014 років, карантинні обмеження через COVID-19 у 2020 році, суттєво змінили ефективність бізнес-середовища.

Проте жодна з цих подій не зрівняється з військовою загрозою після повномасштабного вторгнення в Україну

Російської федерації. З того часу була порушена сфера економіки України, значних змін зазнала логістика ланцюгів поставок, проблеми також виникли із забезпеченням належного та безпечного збереження запасів підприємств, тобто із забезпеченням відповідного складського потенціалу. Десятки організацій втратили склади, сотні компаній мають наміри відновлювати ланцюги поставок, а багато виробників переміщують виробничі потужності та допомагають своїм співробітникам переїхати.

Проблема управління ланцюгами поставок та складського управління в умовах війни стала чи не найбільш актуальною для збереження достатнього рівня поставок, які потрібні для задоволення поточного попиту населення та створення необхідних запасів. При цьому важливими шляхами вирішення цієї проблеми є сучасні інноваційні рішення.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання відновлення складської логістики України є досить актуальним не лише для українських, а також і для закордонних дослідників та науковців.

Скрипаль А. [1] розглядає проблему значного пошкодження та знищення складських та логістичних комплексів, проблему неможливості їх відновлення під час війни. Однак, вона також розглядає ті сфери економіки, які навіть в умовах воєнного конфлікту мають інвестиційну привабливість.

Гринів Н. та Равліковська А. [2] піднімають питання підвищення орендної плати складських площ під час війни, дефіциту вільних складських площ, особливо у західному регіоні, питання оновлення складської інфраструктури.

Симоненко К. [3] здійснює оцінку втрат логістичної складської нерухомості столичного регіону, особливостей релокації складів на захід країни, а також варіанти відновлення роботи складів. Адамов В. [4] розглядає особливості управління складом у воєнний час, шляхи відбудови та інноваційного розвитку складської логістики України.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Проблематика подальшого дослідження питань функціонування та інноваційного відновлення роботи українських складів залишається актуальною, оскільки в умовах війни погіршуються умови підтримки в належному стані як складів, так і запасів на їх площах.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даної статті є виявлення проблем та перспектив інноваційного розвитку складської логістики України в умовах війни.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Серед актуальних проблем управління складським господарством та логістики, з якими сьогодні стикається український бізнес, варто виділити:

- втрата складських приміщень, зокрема фізичне знищення логістичних центрів;
- обмежена пропозиція з виробництва - багато підприємств закрилися або не можуть виробляти чи забезпечити необхідний обсяг;
- труднощі з доставкою вантажів, викликані нестачею бензину, запчастин, перевізників, водіїв та іншими факторами;
- дефіцит і велика ротація персоналу в логістиці на всіх рівнях ланцюга поставок;
- зміни цін на основні товари, матеріали та сировину [4].

З початком повномасштабної війни логістична та складська інфраструктура в Україні зазнала значних втрат. Було знищено або пошкоджено близько 20% складських приміщень у Київському регіоні, що створило критичний дефіцит логістичних об'єктів. Серед найбільш постраждалих – великі логістичні центри, такі як KomodorLogisticsPark (68 900 кв. м), складський комплекс Kuehne+Nagel (19 000 кв. м) та продуктові розподільчі центри, які обслуговували такі ритейл-мережі, як АТБ.

Пошкоджені також склади, розташовані уздовж автомобільних магістралей, таких як траси М-06 та М-07, особливо в районах біля Бучі та Гостомеля [5].

За даними джерел [1,5,6,7] зібрано інформацію щодо кількості складів до війни та кількості зруйнованих під час війни складів в окремих регіонах України (табл. 1).

Ці руйнування спричинили релокацію логістичних потужностей до західних регіонів України, таких як Львівщина та Волинь, де попит на оренду складів різко зріс, підвищивши вартість орендних ставок і рівень витрат бізнесу на зберігання та доставку товарів. Така ситуація посилила кризу складських площ, особливо для мультитемпературних і фармацевтичних складів, попит на які залишився високим навіть у військових умовах. Водночас, багато міжнародних та вітчизняних інвесторів

складають плани нового будівництва, і багато здійснених проєктів вводяться в експлуатацію.

Втрати складської інфраструктури та логістичних об'єктів в Україні мають глибокі економічні наслідки, оскільки руйнування ключових складів вплинули на весь ланцюг постачання, що забезпечує доступ до товарів.

Зруйновані та частково знищені логістичні об'єкти були ключовими для національної економіки. Наприклад, площі

таких великих складів, як WestGateLogistic (97 000 кв. м) і холодний склад RLC (63 000 кв. м), обслуговували основні вузли для дистрибуції товарів серед великих компаній, таких як GoodWine, Watsons, SAVService та інші. Загалом, часткові руйнування склали понад 160 000 кв. м площі складів (табл. 2), що підштовхнуло до змін логістичних маршрутів та перенаправлення товарних потоків на західні регіони країни.

Таблиця 1

Кількість складів до війни та кількість зруйнованих під час війни складів в розрізі окремих регіонів України[1,5,6,7]

Область	Кількість складів до війни	Пошкоджені склади під час війни
Київська	200	4
Чернігівська	45	10
Житомирська	40	8
Харківська	1	3
Донецька	100	20

Таблиця 2

Площа складів до війни та площа зруйнованих під час війни складів в розрізі окремих регіонів України[1,5,6,7]

Область	Кількість складів до війни	Пошкоджені склади під час війни
Київська	600	120
Чернігівська	90	20
Житомирська	80	16
Харківська	450	90
Донецька	300	60

Під час війни українська економіка також зіштовхнулася з критичною проблемою зниження виробничих обсягів у багатьох галузях. Військові дії призвели до того, що велика кількість підприємств зупинила свою діяльність, а це суттєво обмежило можливість задовільнити попит на складську логістику. За даними Міністерства економіки України, близько 50% українських виробничих підприємств припинили роботу або суттєво скоротили обсяги виробництва на початку 2023 року. Це викликано як пошкодженням інфраструктури, так і евакуацією чи переміщенням персоналу, а також логістичними труднощами.

Через пошкодження в східних і центральних регіонах логістичні потоки перемістилися на Західну Україну, а саме до Львівської, Івано-Франківської та Волинської областей, збільшивши попит на їх складську інфраструктуру. За даними місцевих адміністрацій вакантність складів у цих регіонах склала менше ніж 2%, тоді як до війни цей показник становив близько 10-12%.

Наступна проблема складської логістики, яку слід розглянути, є труднощі з подачею вантажів. Основними факторами, які спричинили цю кризу, стали нестача пального, запчастин, транспортних засобів, перевізників і водіїв, а також руйнування інфраструктури. За даними 2022 року, внаслідок бойових дій і порушення постачань нафтопродуктів, паливний дефіцит склав понад 50% від попереднього рівня забезпечення. Це призвело до значного подорожчання пального, а отже до збільшення вартості доставки: витрати на пальне для логістичних компаній зросли приблизно на 35-40%[4].

В контексті подорожчання пального необхідно, в першу чергу, аналізувати перебої в постачанні гуманітарних вантажів і товарів першої необхідності. Порушення логістичних ланцюгів вплинули на платність доставки гуманітарної допомоги та базових продуктів. Близько 25% перевізників, які забезпечували гуманітарні потреби, зіштовхнулися з обмеженнями на маршрутах через зруйновану

інфраструктуру. Це значно погіршило ефективність логістики, особливо в південних і східних регіонах країни, де найбільше потрібні життєво важливі товари.

Через війну також загострилася проблема дефіциту персоналу в логістичній сфері. Основними причинами є мобілізація, переміщення населення із зони активних бойових дій, а також виїзд великої кількості працівників за кордон. Дефіцит водіїв у

транспортно-логістичній галузі сягає близько 25%, що ускладнює забезпечення стабільних ланцюгів поставок. Це створює додаткові труднощі для зберігання, перевезення та дистрибуції товарів. В цілому кількість вакансій в логістиці навіть в кінці 2022 року почала відновлюватись, а у січні-квітні 2023 року пропозиція робочих місць в цій галузі досягла рівня 2021 року (рис. 1).

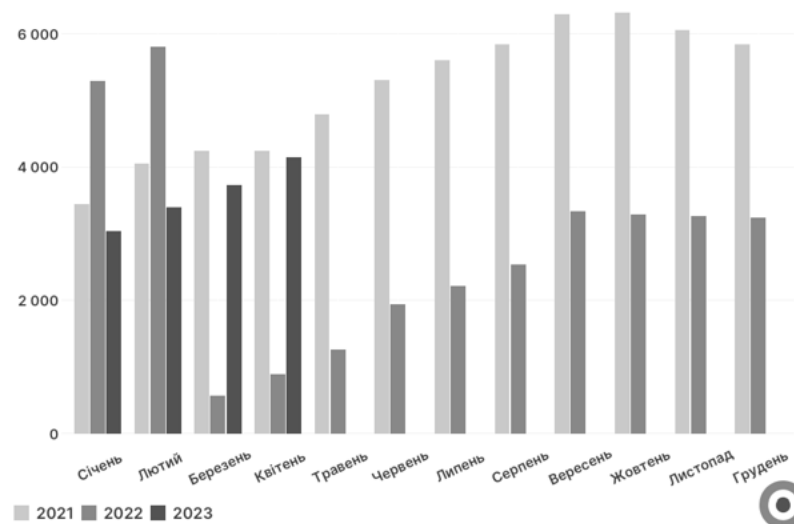

Рис. 1. Динаміка вакансій у галузі транспорту та логістики України у 2021-2023 роках[9]

Найбільший приріст вакансій у квітні 2023 року продемонстрували: Чернігівська (26% - 73 вакансії), Черкаська (25% - 152 вакансії), Житомирська (+24% - 124 вакансії) та Івано-Франківська область (21% - 127 вакансій). Також значний приріст за кількістю вакансій показала прифронтова Миколаївська область (22% - 88 вакансій), інфраструктура якої вже була підготовлена у квітні 2023 року до відновлення роботи в межах «зернової ініціативи»[9].

Найзатребуваніші посади у галузі транспорту та складської логістики у квітні 2023 року були:

- водій (1 053 вакансії);
- логіст (365 вакансій);
- водій-міжнародник (363 вакансії);
- комплектувальник / вантажник (295 вакансій);
- менеджер з продажу (226 вакансій);
- комірник (126 вакансій) [9].

Ротація персоналу в логістиці також суттєво зростає. Компанії змушені постійно шукати заміну для працівників, які

залишають посади через небезпеку чи переміщення. Крім того, через збільшення витрат на логістику та підвищення ризиків значно зросли зарплати працівників у цій галузі – за останній рік середня зарплата в логістиці піднялася на 30% і досягла 20 500 грн, що показує високу конкуренцію[8].

Огляд ключових проблем складської логістики України в умовах війни дає підстави робити висновки про необхідність перебудови цієї сфери на більш гнучку, мобільну та автоматизовану. Багатьом успішним компаніям вдається виважено та негайно реагувати на зміни умов праці та зовнішні впливи. Для них при використанні промислових рішень WMS і TMS переїзд складу не є складним завданням. Наприклад, об'єкт площею 50 тисяч квадратних метрів можна перенести на нове місце за кілька днів, якщо є відповідне приміщення, а також наявність необхідної кількості транспорту і людських ресурсів[4].

Застосування інноваційних логістичних рішень, які можуть стандартизувати та

покращити роботу нових складів, є важливим кроком на шляху до оперативного управління як розподільним центром в цілому, так і окремими процесами в ньому.

При виборі системи інноваційного управління складом важливо звернути увагу на такі особливості:

- можливість швидкого запуску та масштабування до нових об'єктів;
- наявність підтримки рішення у вигляді локальної команди інтеграторів;
- підтримка варіацій топології об'єкта та можливість надання логістичних послуг стороннім особам;
- розгортання рішення як на серверах, так і в хмарі при необхідності;
- вміння працювати з різними видами обладнання (термінали, сканери, принтери);
- підтримка голосової технології та інших важливих процесів, які мінімізують помилки при виконанні складських операцій.

У нинішній складній ситуації вплив мають наступні ключові фактори мобільності та успіху інноваційного оновлення логістичного бізнесу:

1. Автоматизація управління ланцюгом поставок (рішення для прогнозування та автозамовлення).

2. Безпека інформаційних потоків (хмарне сховище, сервісна допомога від провідних компаній з кібербезпеки).

3. Впровадження нових технологій з використанням кращих світових практик (роботизація процесів, конвеєрів тощо).

4. Застосування глибокої аналітики на всіх етапах прийняття рішень (управління запасами, вибір місця розташування складського комплексу, вибір нових методів відбору товарів і багато іншого) дозволяє приймати правильні оперативні рішення на основі аналізу даних і моделювання[4].

Всі ці методи можуть допомогти оптимізувати складську логістику з

урахуванням обмежених людських ресурсів, а також вивільнити кошти з ланцюга поставок і направити їх на інші пріоритетні завдання.

В перспективі Україна потребує суттєвих інвестицій для відновлення логістичних центрів, які мають бути сучасними та захищеними від можливих загроз. Вже зараз уряд і міжнародні партнери ведуть перемовини щодо нових інвестиційних проектів для відновлення логістичної інфраструктури за сучасними стандартами. Це включає створення багатофункціональних промислових парків та логістичних хабів, які працюють як для внутрішніх потреб, так і для транзиту товарів в умовах післявоєнного відновлення вітчизняної економіки.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

У статті розглянуто основні проблеми складської логістики України під час війни. Окреслено масштаби руйнувань та втрат складських площ у деяких регіонах країни, які склали в цілому понад 160 000 кв. м. Зменшення обсягів виробництва та потреби у складах у 2023 році пов'язано із тим, що близько 50% українських виробничих підприємств припинили роботу або суттєво її скоротили. Виявлено, що географія переміщень складських потужностей зосереджена у Західній Україні, а саме у Львівській, Івано-Франківській та Волинській областях. Саме в цих регіонах відбувається поступове збільшення попиту у складських площах, у фахівцях транспортної та складської логістики. Запропоновано посилити застосування інноваційних рішень для відбудови аналізованої сфери економіки та підвищення рівня автоматизації складських процесів.

Література

- 1.Скрипаль А. Складська логістика України: зміна вектору.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://trans.info/ua/skladaska-logistyka-ukrayiny-zmina-vektoru-329061>
- 2.Гринів Н.Т., Равліковська А.А. Перебудова логістики в умовах воєнного стану в Україні. Академічні візії, Випуск 13. 2022.[Електронний ресурс]. –Режим доступу: <file:///C:/Users/pc/Downloads/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%96%D0%B2+%D0%9D.%A2..pdf>

3. Симоненко К. Складне питання: як український ритейл переживає втрату частини складів, та як це змінює логістику. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rau.ua/novyni/sklad-ritejl-vtratu-logistiku/>
4. Адамов В. Управління складом у воєнний час: зміни та виклики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.c4r.eu/blog/logistics/upravlenie-skladskoy-logistikoy/>
5. Обух В. Логістична складова повоєнного відновлення: підходи та пошук ресурсів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3700927-logisticna-skladova-povoennogo-vidnovlenna-pidhodi-ta-posuk-resursiv.html>
6. Сокирко Н. Складський сегмент матиме інвестпотенціал після завершення бойових дій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gmcenter.ua/opinion/skladskij-segment-matime-investpotencial-pislya-zavershennya-bojovih-dij/>
7. Складська нерухомість: під час війни втрачено 22% площ у Київському регіоні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cbre-expandia.com/uk/skladska-neruhomist-pid-chas-vijni-vtracheno-22-ploshh-u-kiyivskomu-regioni/>
8. Війна і дефіцит працівників: як змінюються кадрові ресурси в Україні (інфографіка). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://usionline.com/vijna-i-defitsyt-pratsivnykiv-iak-zminiuiutsia-kadrovi-resursy-v-ukraini-infohrafika/>
9. Хороші зарплати та кадрові ризики: ринок праці транспорту і логістики відновився на 71%. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.work.ua/articles/analytics/3112/>

References

1. Skrypala A. Skladskalohistyka Ukrainy: zminavektoru. [Elektronnyiresurs]. – Rezhyndostupu: <https://trans.info.ua/skladska-logistyka-ukrayiny-zmina-vektoru-329061>
2. Hryniv N. T., Ravlikovska A. A. Perebudovalohistyky v umovakh voiennoho stanu v Ukraini. Akademichnivizii, Vypusk 13. 2022. [Elektronnyiresurs]. – Rezhyndostupu: <file:///C:/Users/pc/Downloads/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%96%D0%B2+%D0%9D.%D0%A2..pdf>
3. Symonenko K. Skladnepytannia: yak ukrainskyi riteil perezhivaє vtratu chastynyskladiv, tayaktsezminiuielohistyku. [Elektronnyiresurs]. – Rezhyndostupu: <https://rau.ua/novyni/sklad-ritejl-vtratu-logistiku/>
4. Adamov V. Upravlinniaskladom u voiennyichas: zminytavvyklyky. [Elektronnyiresurs]. – Rezhyndostupu: <https://www.c4r.eu/blog/logistics/upravlenie-skladskoy-logistikoy/>
5. Obukh V. Lohistychnaskladovapovoiennohovidnovlennia: pidkhodytaposhukresursiv. [Elektronnyiresurs]. – Rezhyndostupu: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3700927-logisticna-skladova-povoennogo-vidnovlenna-pidhodi-ta-posuk-resursiv.html>
6. Sokyrko N. Skladskyisegmentmatymeinvestpotentsialpisliazavershenniaboiovykh dii. [Elektronnyiresurs]. – Rezhyndostupu: <https://gmcenter.ua/opinion/skladskij-segment-matime-investpotencial-pislya-zavershennya-bojovih-dij/>
7. Skladskanerukhomist: pidchasviinyvtracheno 22% ploshch u Kyivskomurehioni. [Elektronnyiresurs]. – Rezhyndostupu: <https://cbre-expandia.com/uk/skladska-neruhomist-pid-chas-vijni-vtracheno-22-ploshh-u-kiyivskomu-regioni/>
8. Viina i defitsytpratsivnykiv: yakzminiuiutsiakadroviresursy v Ukraini (infohrafika). [Elektronnyiresurs]. – Rezhyndostupu: <https://usionline.com/vijna-i-defitsyt-pratsivnykiv-iak-zminiuiutsia-kadrovi-resursy-v-ukraini-infohrafika/>
9. Khoroshizarplatytakadroviryzyky: rynokpratsitransportu i lohistykyvidnovyvsiiana 71%. [Elektronnyiresurs]. – Rezhyndostupu: <https://www.work.ua/articles/analytics/3112/>

Abstract

BOKOVETS Viktoria, BEZSMERTNA Oksana, SHVARTS Iryna **Warehouse logistics in Ukraine during the war: problems and innovative solutions**

The article analyzes the changes that took place in the field of warehouse logistics in Ukraine during the war. In particular, the scale of the destruction of warehouses in different regions, changes in production volumes and turnover, the impact of fuel price increases and the shortage of logistics personnel are described. The necessity and specifics of the innovative restructuring of the country's warehouse logistics are substantiated.

The study showed that since the beginning of the war, the warehouse and logistics infrastructure of Ukraine suffered significant losses. About 20% of warehouse space was destroyed. This caused a reorientation

of logistics to the western regions, which raised demand and rental rates for warehouses. Destroyed warehouses that served large companies caused critical difficulties in the distribution of goods and redirected logistics flows to the west of the country.

It was revealed that at the same time there was another shortage - personnel. The departure of workers abroad and mobilization led to a shortage of drivers and warehouse operators, which complicates the storage and transportation of goods. The shortage of drivers in the field of logistics has reached 25%. The war also caused a fuel supply crisis, which made it difficult to deliver humanitarian and other goods.

Investing in mobility and automation of warehouse logistics is relevant for solving the problems. The government and partners are already discussing the creation of modern logistics hubs and industrial parks that will meet international standards.

Keywords: logistics, warehouse, goods, transport, shortage of personnel, innovations, automation.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2024 р.

Бібліографічний опис статті:

Боковець В. В., Безсмертна О. В., Шварц І. В. Складська логістика України під час війни: проблеми та інноваційні рішення. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 127-133.

Bokovets V., Bezsmertna O., Shvarts I. (2024) Warehouse logistics in Ukraine during the war: problems and innovative solutions. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 127-133.

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

INNOVATION AND SUSTAINABILITY

№ 2, 2024

Ідентифікатор медіа R30-01505, згідно з рішенням
Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення
від 31.10.2023 № 1234

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
Вінницький національний технічний університет,
Хмельницьке шосе, 95, к. 2222, м. Вінниця, 21021,
Тел. +38067 960 9804
Email: is@vntu.edu.ua
<https://ins.vntu.edu.ua>

Підписано до друку 28.06.2024 р.
Формат 29,7 × 42 1/2. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 16,08. Наклад 50 пр. Зам. № 2025-012.

Видавець та виготовлювач —
Вінницький національний технічний університет,
редакційно-видавничий відділ.
21021, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 95, ВНТУ,
головний корпус, к. 114,
press.vntu.edu.ua; *email: rvv.vntu@gmail.com*.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.